

RVPERTI AB BATIS MONASTERII

TVITIENSIS, ORDINIS SANCTI BENEDICTI, THE

ologi antiqui ac planè clarissimi, in Cantica Canticorum de incarnatio-
ne domini, Commentariorum libri VII. à multis seculis, in hunc usq; diē
maximè desiderati, multoq; labore ac sumptu nunc iteꝝ excusi.

ARNOLT BIRCKMAN.

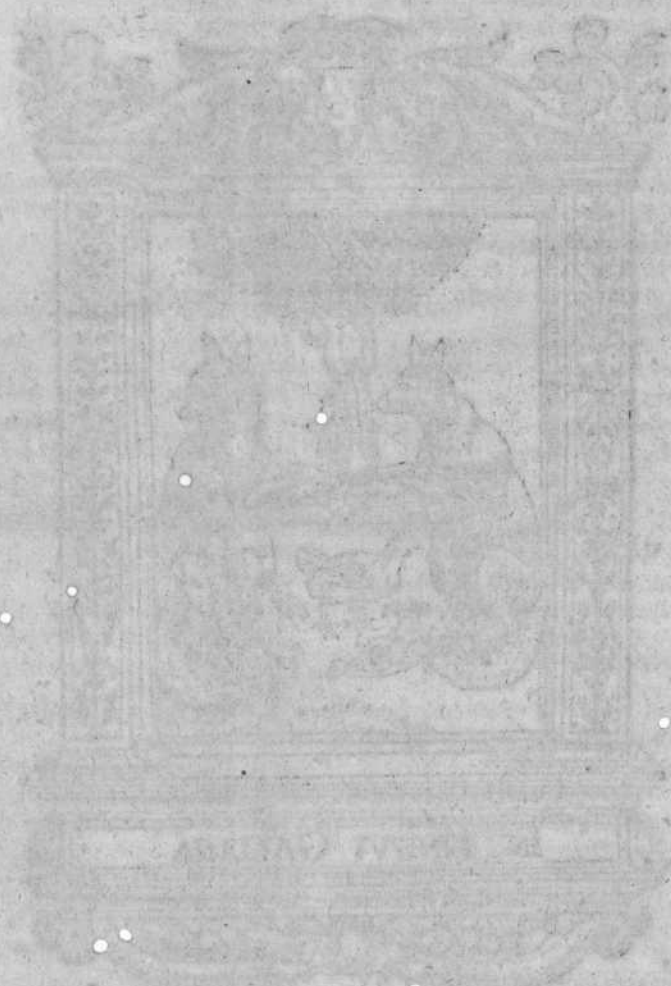
Apud felicem Coloniam, Anno salutis
M. D. XXXII. Aeditio secunda.

R/3-414

RAPERTIAR BATTISMONASTERII

EXTRACTUM ORATIONIS SANCTI BENEDICTI THE
of the Abbey of Saint Benedict in the County of Gloucester
in the Diocese of Exeter. Printed by the
Printer of the University of Exeter.

EXTRACTUM ORATIONIS SANCTI BENEDICTI THE
of the Abbey of Saint Benedict in the County of Gloucester
in the Diocese of Exeter. Printed by the
Printer of the University of Exeter.

AD LECTOREM.

Accipe lector studiosissime, breuem rerum in hoc libro contentarum indicem: quem ut intelligas, diuissimam unamquamque paginam siue columnam per has tres literas, A, B, C, ita ut quæ hic notata sunt, illic sub ipsâ literis confectim inuenias. Vale.

INDEX OPERIS RVPERTI IN CANTICA CANTICORVM.

Dam utrang mortem incurrit, sed Christi utrang uitam restaurauit	34. c	Charitas ordinata in Canticis quid sit	12. b
Adam per Euam uitâ perdidit, & mortē inuenit	11. c	Charitas finis præcepti	27. a
Adâ nō fuit formatus in paradiso.	34. b	Charitas alterius bonum suum facit	20. b
Adolescētiulæ animæ imperfe ctæ	a. b	Chorus & acies castrorum	49. b
Adorandū in spū & ueritate	In Prolo.	Christus ut lilium, quia speciosus præ filiis hominū.	10. c
Amicorū congratulatio in Canticis	28. c	Christus se pulchrum esse negare non potest	11. a
Ancilla discalceata quæ sit	53. c	Christus in Iudæa lilium inter spinas	ibidem.
Anna mater Samuelis prophetae	27. c	Christi aduentus cur tam diu protractus	14. a
Angeli tres Abraham designant unum deum	17. b	Christus non tardus, sed uelocissimus	ibidem.
Anima beatæ uirginis quomodo liquefacta	1. b	Christus petra est & maceria	16. a
Animæ fideles sunt filia Hierusalem	23. a	Christus uinea nostra est	17. a
Anima Christi liquefacta	41. a	lege ibidem pulcherrima.	
Animæ perfectiores, reginæ sunt: animæ uero imperfe- ctiores, concubinae	50. c	Christus pro reliquijs Israël orauit	18. a
Anima Pauli ut Sunamitis reuerfa	53. b	Christus est ascensus purpureus	22. c
Apostolorū gemitus & fletus coram Maria	42. a	Christus candoris lilium per arietem præfiguratur	11. b
Apostoli quare tēpore Christi non ieiunârunt	ibide	Christus fecit quatuor præcipua	34. a
Apostolorum ebrietas qualis fuerit	37.	Christus utranque uitam reparauit contra utrang Adæ mortem	20. c
Apostolorum magistra beata uirgo	6. b	Christus aliter q̄ serpens ad comedendum inuitauit	35. c
Apostolici uiri indeficientes erunt	10. c	Christus ueritas est opposita mendacijs serpentis	ibi.
Apostoli sunt custodes murorum	41. c	Christus est candidus sanctitate & rubicundus passio- ne	43. b
Aquæ scripturarum amaræ secundum literam	31. c	Christus rubicundus propter peccata nostra	20. d. c.
Aquæ de Libano, sunt sacrae literæ	31. c	Christus omnia scripturarum autoritate & dixit & fecit.	45. a
Aquarum uiuentium puteus est uirgo Maria	32. a	Christus mira operatus est & cunctis uelocius	20. d
Aquilo in Canticis, diabolus est	33. a	Christus longe excellentior & melior Moysē	48. a
Arbor malus, est lignum crucis	60. a	Christus ex matre tantum est frater noster	58. b
Ascensus purpureus est Christus	22. b	Christus quare dicatur Aminadab	52. c
Ascendere per desertū, est habere animum solitariū	20. c	Circumcisio cordis & cernicis	56. a
Aspiratio diei, resurrectio est Christi	18. a	Circuire per ciuitates & castella, est prædicare euangeli- um regni dei	19. b
Ascendere in palmam & in crucem, idem	57. a	Colluctandum est spiritu & ueritate	In prolo.
Aurum & argentum in scripturis quid sit	21. c	Collum beatæ uirginis sicut monilla	8. a
Aurum in sensu, argentum in sermone	8. b	Collum uirginis, eius humilitatē designat	24. a. 26. c
Aurum pulchrius ebore	46. a	Columbarum proprietates sunt septem	24. b
Auster est spiritus sanctus.	33. c	Comæ dilecti in canticis, sacrae sunt scripturæ	44. b
B ases aureæ in Canticis Canticorum, est consilium diuinum	46. c	Computatio tridui Christiani	18. c
C apreæ & cerui in Canticis qui sint	13. c	Commorari in uillis quid sit	57. b
Caput Christi plenum est rore	39. a	Conditores scripturarum potētes fuerunt	32. a
Caput aureum in Canticis, ipsa diuinitas	44. a	Congratulatio amicorum in Canticis	28. c
Caput pro corde aliquando ponitur	56. a	Contemplatio uirginis cunctis excellentior	38. c. 39. c
Capilli uirginis, cogitationis mundiciam significant	24. b	etiam est prudens	49. c
Cancelli in Canticis, sunt patriarchæ	14. c	Coronatio in Canticis, designat ecclesiam prophetarum.	23. b
Canticū Canticorū esse de incarnatione domini. In Prolo.	ibid.	Cor Christi scripturæ sunt ueritatis	60. a
Cantica tertius Salomonis liber	ibid.	Credere, est fulcire uirginem floribus	12. c
Cantica diuina septem ueteris testamenti	ibidem.	Curo autor sacrarum literarum	In Prolo.
Cantica, sunt amoris quo deus in beatam uirginem de- scendit	ibide.	Custodes murorum sunt apostoli	41. c
Cur Cantica Canticorum, & non Canticum dicat	ibid.	Cypressus lignum cedro proximum	10. c
Catalogus sexaginta fortium Israël	21. b	D avid minimus superbum Goliath strauit	47. b
Cantica septem in laudem uirginis	24. a	Decantationes quatuor amoris	In pro.
Canticum perfectum in octauis	49. a	Dentes uirginis innocentiam eius designat	24. a
Caro Christi reliquis longe mundior	4. c	Etiam sunt sicut grex tonsarum	25. b
		Deofulari dilectum, quid sit	58. c
		Deus solus uidit quod in uirgine latuit intrinsecus	34. c

I N D E X

[illegible]

Libani aquae fluentes, sunt sacrae literae	31. c	Numeri quot diatessaron constituent	30. c
Libanus mons Phoenicis abundat cedris	47. b	Numerus senarius reginis, octonarius uero concubinis, quare tribuitur	ibidem.
Ligna Libani in Canticis, sunt Christiani potentes	31. b	Nuntium resurrectionis Christi	19. c
Ligna Libani in Canticis, sunt homines sancti	22. c		
Ligna sylvarum sunt sine fructu bono	11. b		
Lilium inter spinas est Christus in Iudaea	60. a	O bedientia Christi secundum legem Moysi	32. c
Locutio dei patris ad Mariam	1. b	Oculi uirginis, simplicitatem eius significat	24. c
Locus peregrinationis nostrae uallis est lachrymarum et passibilitatis	13. a	Oculi colubae, septem sunt dona spiritus sancti	10. a
Luctari cum uerbo dei	in Prolo.	Oculi Euae quales fuerunt	25. b
M alum Punicum quid sit	26. a	Oculi secundum spiritum in Canticis qui sunt	44. c
Mala Punica in ueste Aaron	ibi.	Octo moduli in laudem uirginis	49. b
Manus tornatiles in miraculis	45. c	Odor thuris est bonorum operum	29. c
Manus tornatiles aureae sunt	60. d	Odor mandragorae	57. c
Manus plenae hyacinthis, sunt rationes coelestes	46. a	Oleum effusum, uerbum incarnatum	2. b
Mariam esse matrem nostram, Ruperto monstratum	in Prolog.	Oleo nondum effuso, timebant animae imperfectae	ibi.
Maria prophetissa fuit	2. a	Omnes argentei eius mille, quomodo intelligitur	62. c
Maria quare non interfuit partui Elizabeth	4. b	Operari bene, est stipare uirginem floribus	12. c
Maria sciebat, et tamen absens querebat	6. c	Opera Christi mira et omnium uelocissima	45. c
Maria assimilatur uirgati Aaron	7. c	Opera legis non plantant uineam, sed fides	62. a
Maria solitudine delectatur	8. a	Osculetur me osculo, et, fiat mihi secundum uerbum tuum, unum et idem	In Prol.
Maria ante constitutionem mundi electa	15. a	Ostij pessulum in Canticis, est silentium	40. c
Maria in omnibus opposita Euae	ibide.		
Maria et Ioseph duo lilia	17. c	P almarum elatae in Canticis quid sint	44. b
Maria suauem odorem spirauit altissimo	20. c	Parabola de agricolis uineae	52. a
Maria sine felle sicut columba	24. b	Paradisi gratia, aquae dulces et potabiles factae sunt	32. c
Mariam circumsteterunt angeli obstericum uice	60. c	Paradisi fluuius in quatuor capita diuiditur	30. c. et 32. b
Maria est rota pulchra et formosa	27. b	Paradisus antiquus differt a nouo et c.	30. b
Maria est regina coelorum	60. c	Paradisus uirginis, sunt emissiones omnium bonorum	31. a
Maria per fidem soror, et per amorem sponsa	28. a	Paries inimicitarum causa dilationis Christi fuit	14. b
Maria uotum uirginitatis prima emisit	60. d	Paries idem non ex originali tantum peccato constatus	ibi.
Maria fortior quam Iacob	ibide.	Pessulum ostij, oris est silentium	40. d
Maria per humilitatem exaltata	ibide.	Populus gentium, filia uirginis	55. b
Mariae elemosynae in Christum	29. b	Præconium pulchritudinis Mariae	34. a
Mariae fauus, mel et lac, est Christus	ibide.	Prælati non desunt curae	39. c
Maria sola est hortus conclusus	30. c	Promissio auctori per uisionem facta	In Prolo.
Maria puteus aquarum uiuentium	32. a	Prophetarum præconia sunt gemmae pretiosae	33. c
Maria quare non elegit sibi uitam solitariam sicut Helias	38. a	Proprietates columbarum sunt septem	24. b
Maria cur filias Hierusalem adiurauerit	42. c	Pulchritudo Mariae fides et humilitas	7. a
Maria digna laudari a dilecto	48. c	Pulchritudo Mariae gemina	10. a
Maria confurgens ut aurora	51. b	Pulchritudo Mariae dilectae qualis sit,	24. a
Maria pulchra ut luna	ibi.	Pulchritudo Mariae constat ex septem uirtutibus	ib. b
Mariam honorat filius et omnes sancti	60. c	Purpura regis, passio est Christi	56. b
Mariam decoram esse in delicijs, quid sit	56. c	Puteus aquarum uiuentium est uirgo Maria	32. a
Martha non debet perturbare Mariam	59. b		
Memores uerbum tuorum, quomodo intelligitur	3. c	Q uadrage Agnada	53. b
Metonymia qualis sit figura	29. a	Quo uino potata est Maria	1. c
Mille clypei in Canticis, quid sint	26. c		
Moduli septem beatæ uirginis pulcherrimi	24. a	R ab typus typus ecclesie	26. a
Moduli octo in laudem Mariae	49. b	Recti diligunt te, quomodo intelligitur	4. a
Moduli laudis tres quare repetantur	ibi.	Redemptor noster humilitate homo, sed diuinitate supra homines fuit	20. a
Montes aromatum sunt sancti	63. b	Reuerſi super montes Bethel, est Christum apparere matris et apostolis	18. c
Mors animae præcessit mortem corporis	36. a	Regna mundi nocturnae uis sunt capita	27. b
Mors quomodo mittatur foras	60. b	Rex in actu, ita suo est filius in sinu patris	8. c
Mundicia uirginis, supernorum desiderium est	24. a		
Murenula a murena serpente dicitur	8. b		
Mustum malorum Granatorum	59. a		
Myrrha non probata quid sit	40. c		
Myſterium super historiam fundatur	in Prol.	S agittae potentis acutae quae fuerunt	42. b
Myſterium de abolendis Iudaeorum ceremonijs	6. a	Salomonis lectulus, uerum Mariae	21. a
Myſterium uini myrrhati	55. a	Sanctorum congratulatio super beneficijs alicui collatis	2. c
		Salomon erat uerbum domini	22. c
		Sapientia dei facit uigilare cor uirginis	38. c
		Sacramentum corporis et sanguinis Christi quare non prius quam ultima coena sit datum	36. c
		Scientia legis et ceremonialium spiritalis	56. b
		Scripturarum loca duo, eiusdem sunt ponderis	1. b
		Scripturarum cellaria dei sunt	ibide.

INDEX

Scripturæ uariæ de Christo citantur	9. c	Vbera duo uirginis, uirginitas & fecunditas	26. c
Scripturæ sacræ sunt ferculum Salomonis	22. b	Vbera uirginis pulchriora uino	28. c
Scripturæ sacræ sunt aquæ fluentes de Libano	31. c	Vbera aliarum mulierum non sunt pulchra	29. a
Scriptores sacrarum literarum potentes fuerunt	32. a	Vbera ancillarum que sint	54. c
Scripturarum aquæ amaræ sunt secundum literam. eo. c	50. c	Venter Mariæ ut aceruus tritici	50. b
Sensus idem sub diuersis uocibus	1. b	Venter sapphiris distinctus quid designet	46. b
Sexaginta fortes Salomonis regis temporalis	22. a	Verbum domini erat rex Salomon	22. c
Silentium, est pessulum ostij in Canticis	40. c	Verbum dei est causa effectiua beatitudinis	7. a
Silentium Mariæ circa secretum dei	3. a	Verbum domini habet argentum & aurum	23. c
Simplicitas uirginis, prudentia eius est	24. b	Verecundia duplex	26. a
Sodomorum incendium designat uniuersale iudicium		Verecundia Mariæ, religiositas	50. b
18. a		Veritas Christi est opposita mendacijs serpentis	35. c
Somnus Iacob, somnus Mariæ uirginis	38. c	Vigiles ciuitatis sunt discipuli domini	19. b
Soror paruula, ecclesia est primitiua	61. a	Vinum nuptijs deficit, quomodo intelligitur	12. a
Spinæ, blasphemiarum sunt Iudæorum & hæreticorum sectæ	11. b	Vineæ, gentes designant	5. c
Spiritus sanctus & uinum & lac dicitur in Canticis	35. b	Vineæ florentes, sunt gentes neophytæ	16. a
Sterilis peperit filios plurimos	58. c	Vinea nostra Christus est	17. a
		Vinum & lac in ascensionis gaudio	35. a
		Vinea plantata in fide, non in operibus legis	62. a
		Vinculum perfectionis est dilectio	25. c
		Virginitas Mariæ decus est omnium matronarum	24. b
		Visio ipsi Ruperto facta mirabilis	In Prolog. & 30. a
		Visio cuiusdam manus tactus ipsius suauissimi	40. a. b
		Visio alia crucifixi saluatoris	ibid.
		Vicia septem contraria septem predicamentis beate uirginis	27. a
		Vmbilicus Mariæ crater tornatilis	54. b
		Vox turturis, prædicatio est euangelij	15. c
		Vox tua in auribus meis, polchre exponitur	16. b
		Vox pulsantis est intus & in interiori homine	39. b
		Vnguenta optima quæ sint	2. a
		Vnguenta elemosynæ dicuntur	29. b. & 31. b
		Vultus animi uoluntatem indicat	45. b
		FINIS INDICIS.	

R V P E R T I A B B A

TIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM
DE INCARNATIONE DOMINI, PROLOGVS.

VI CONTRA hominem similem sibi luctatur, aut in agone contendit, opus habet fortitudine corporis, ut athleta uictor existens, iusta laurea mereatur coronari. Porro qui cum deo luctari, & regno cœlorum uim in ferre præsumit, alia & meliori fortitudine opus habet, scilicet fortitudine mētis. Nā fortitudo corporis qd illic ualet: Spiritus enim est deus, & sicut eum qui adoratur adorare oportet in spiritu & ueritate: ita nihilominus eū q luctat, colluctari oportet in spiritu & ueritate. Exēplū laudāde huius fortitudinis habemus in patre nostro Iacob: quēadmodū scriptura dicit. Cūq; mature surrexisset Iacob, traductis oībus q ad se ptinebāt, remāsit solus:

Iohan. 4
Iacob cū
deo lucta-
tus.
Gen. 32

& ecce uir luctabatur cū eo usq; mane. Qui cū uideret, q eum superare non posset: dixit ad eū: Dimittite me: iam enī ascendit aurora. Respondit: Nō dimittā te nisi benedixeris mihi. Et benedicens illi, si contra deum (inquit) fortis fuisti, quantō magis contra homines preualebis. ¶ Secundum illud exemplum, uir ille adhuc sese à colluctante patitur uinci, quōtiēs studiosus & fidelis animus tam diu uersatur circa uerbum dei, donec extorqueat ab illo benedictionem spiritus sancti, quæ est uerus & utilis intellectus mysterij uel scripturæ: quam deus rationabiliter signauit, ut non facile possit apprehendi: quia margaritæ nō erant mittendæ coram porcis: & nulla difficultate uincitur, ut desistat, donec apprehendatur, quāuis quodammodo fugiat sermo dei, sēq; iubeat dimitti. Igitur d̄ domina dei genitrix Maria, & incorrupta mater uerbi æterni dei & hominis Iesu Christi: non meis, sed tuis armatus meritis cum isto uiro, scilicet cum uerbo dei, cupio luctari, ut de Canticis Canticorum opus extorqueam, quod non dedecet uocari de incarnatione domini: ad laudem & gloriā eiusdem domini, ad laudem & honorem tuę beatitudinis. Non noua hæc uoluntas nunc incidit. Ante annos aliquot, cum essem iunior, cingere me uoluerā, & huius nominis opus aggredi, scilicet de incarnatione domini: per occasionem huiusmodi. Corā regina cœlorum loquor, à conseruo meo quolibet irrideri nō debeo dicente: ecce somniator. Sedebam quasi solitarius per uisum noctis: & ecce quasi sibilus auræ tenuis per utrang; aurē trāscurrens, uelocius quam dici possit, istos in me uersiculos depo-

Luctari
cū uerbo
dei.

Matth. 7

Inuoca-
tio.

Visio au-
tori facta:
Gen. 37

Fœmina mente deum concepit corpore Christum;

(fuit: 3. Reg. 13)

Integra fudit eum nil operante uiro.

Cum reuersus ad memet, uersiculos taliter acceptos mente pertractarem, & non uilis, unde uel qualiter acceperim secretius non sine admiratione denarrarem, atq; ad multorum notitiā uersiculi peruenissent: qui tamen nescirent unde acceperissem, ex multis & diuersis quę audiebam, occasio se præbuit, ut scribere aliquid cuperem de incarnatione domini, uersaturus grande onus in ualidis humeris. ¶ Circa idem tempus & hoc aliud accidit. Frater quidam innocentis uitæ, & mundæ ac simplicis adolēscētiæ, retulit mihi, se lūdisse filium tuum dominum nostrum Iesum Christū, sedētem super altare suum, & circa eum collegium sanctorum, meq; assidentem cum quiete, & tenentem Cantica Canticorum. Hæc interim transisse uidebantur & inueterata mihi erat memoria hōrum: cum ecce quidā de amatoribus uerbi dei ex te d̄ beata uirgo incarnati, CVN O pater cœnobij Sigebergensis, qui me penē dormire uolentē, nonnunq; excitauit, & multis inuigilare fecit, quā nescio per occasionē opportune importune mihi insistere cœpit, ut scriberē aliquid huiusmodi, quale hoc est quod nunc proposui. ¶ Tunc demū recordatus sum eorū quæ nūc dixi, simulq; cuiusdā promissi tui, quia per uisum mihi dicere uisa es: pascha cū beata trinitate facies. Loquebar enim tecum, & dulce de beata trinitate habebam colloquium, nesciens quod ipsa esses: sed postquā illud ex te responsum accepi, tum scire uolenti quę nam esset tam sancta mulier, & hoc flagitanti in nomine patris & filij & spiritus sancti, te ipsam esse misericordię matrem, stellantibus oculis gratanter demostrasti. Sequor diuinum præsagium, si quando merear uidere faciem tuam, & ante Christum tenere tantica canticorum, iuxta quod canimus in Psalmo: Venientes autem uenient cū exultatione

Alia uisio

Promissio
p uisione
autori facta.

Psal. 125

ratione, portantes manipulos suos. Dicendum in primis de isto Salomonis libro tertio, super quem uelut fundamentum ædificari cupio, ædificium huius nominis scilicet de incarnatione dñi, cur uocet Cantica Canticorum, & deinde cur non singulariter canticū, sed pluraliter Cantica Canticorum. Omne quod in scripturis nominatur canticum, propter ali quod cantandum est dei beneficium, & gratiarum actione autorem suum probans, ac cepti beneficii & gratiæ non immemorem siue ingratum. ¶ Sunt autem in scriptura ue teris instrumenti cantica nota uel insignia numero sex, istud autē est septimum, idemq; nouissimum. Primum est canticum Moyfi serui dei, pro illo beneficio, quod deus popu lum suum filios Israël liberauit, submerso Pharaone in mari rubro cum curribus & equi libus suis. Secundum canticum eiusdem Moyfi canticum Deuteronomi, quod scripsit canendum tam pro illo q̄ pro cæteris eiusdem rei beneficijs. Tertium canticum Annæ prophetissæ, quæ fuerat sterilis, quod cecinit pro natiuitate Samuelis. Quartum canticū Eisaïæ, quod & scripsit & canendum prophetauit. Confitebor tibi domine quoniam ira tus es mihi, pro beneficio quo liberandus erat Iuda ab Assyrijs. Quintum canticum Eze chiæ regis, quod cecinit uel scripsit pro beneficio dei, quia de infirmitate sua conualuit. Sextum canticum Abacuc, quod prophetice cecinit pro futura deiectione diaboli, secun dum typum Nabuchodonozor regis Babylonis. Septimum ut iam dixi, idēq; nouissimū est canticum istud maximi & singularis beneficii dei canticum amoris, quo deus in bea tam uirginem descendit, ita ut filium ex ea generaret, qui est Christus Iesus, homo uerus & deus super omnia benedictus: quantum istud beneficium cætera cuncta dei benefi cia, generi humano impensa, superexcellit. Recte igitur dicitur Canticum canticorum, quia quod in eo canitur, beneficium est omnium dei beneficiorum. ¶ Quare autem non singu lariter canticum, sed pluraliter Cantica canticorum. Ad hanc percūctationem, uiam respō dendi parat considerata subdistingtio quatuor periocharum, id est recapitulationum quarum est signum capitulum hoc tertio repetitum. Adiuro uos filiæ Hierusalem per ca preas ceruosq; camporum, ne suscitetis neq; euigilare faciatis dilectam, quoad usq; ipsa uelit. Idem sacramentum per omnes periochas cōtinetur. ¶ Vnius enim eiusdemq; amo ris, prima decantatio est, ab eo quod ait: osculetur me osculo oris sui, usq; Adiuro uos fi liæ Hierusalem. Secunda ab eo quod dixit. uox dilecti mei. ecce iste ueniet saliens in mō tibz, usq; itidem. Adiuro uos filiæ Hierusalem. Tertia, prolixior sic incipit. Quæ est ista quæ ascendit per desertum, usq; ad tertiam adiurationem. Adiuro uos filiæ Hierusalem. Quarta, Quæ est ista quæ ascēdit de deserto delicijs affluens, usq; ad finem. ¶ Non igno ro quantū uel quale susceperim negotiū, scilicet historiæ siue rei gestæ aliquod ponere fundamentum, & super illud magnum, quod sub istis uocibus con tinetur, superædificare mysterium. Tunc enim expositio mystica fir mius stat, neq; fluitare permittitur, si super historiam certam tem poris uel rei demonstrabilis rationabiliter superædificata cōtineat. Labor magnus & difficilis, sed exinde spei solatium est, quia sermo dei talis est qui secun dum similitudinem uiri supra memorati qui luctabatur cum Iacob, possit uinci, si colluctator id est, inquisitor eius legiti me luctari no uerit. ¶ Quid est legi time luctari? Nimis fortitudine uti ueræ & san ctæ humilitatis in precibus & lachry mis. Sic enī ille Iacob superauit, teste alia scriptura, in qua per Oseæ spūs sanctus de illo dicit. In fortitudine sua di rectus est cum angelo, & inualuit ad angelum, fleuit & rogauit eum. Igitur eiusmodi fortitudinē tribuat dñs uirtutū, & uictoria dulcis gratū sublequet duellū.

FINIS PROLOGI.

Sex cātica
insignia.

Exo. 15.
Deu. 32.
1. Reg. 2.

Esa. 12.
Esa. 38.
Abac. 7.
Septimū
omnia ex
collic.

Rom. 9

Cur Can
tica Can
ticorū &
non Can
ticū Can
ticorum
dicimus.
Quatuor
decantati
ones amo
ris in hoc
canto.
Mysteriū
sup histo
riā funda
tur.

Gen. 22
Legitime
luctari.

Ose. 12.

R V P E R T I A B B A

TIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM,
de incarnatione domini commentariorum
LIBER PRIMVS.

SCVLETVR ME OSCVLO ORIS SVI.]

Quæ est ista exclamatio tam magna, tam repentina. O beata Maria inundatio gaudij, uis amoris, torrens uoluptatis, totam te operuit totamq; obtinuit, penitusq; inebriauit, & sensisti quod oculus non uidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascendit, & dixisti: Osculetur me osculo oris sui. Dixisti enim ad angelum: Ecce ancilla domini fiat mihi secundum uerbum tuum. Quod erat illud uerbum? Quid locutus fuerat tecum? Inuenisti gratiã, ait, apud dominum: Ecce concipies & paries filium, & uocabis nomen eius Iesum. Ac deinceps: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi: Ideoq; & quod nascetur ex te sanctum, uocabitur filius dei. ¶ Nonne hoc uerbum angeli,

Isaia 64

Lucæ 1

Idem sensus sub diuersis uocibus.

Deus pater osculatus Mariam. Iacobi 1

1. Cor 2

Canticor. 5
Locutio dei patris ad Mariã,

Isaia 46

Psal. 130
Duo ubera duo data spūs sancti

Quo uino potata est Maria.

Psal. 35
Psal. 50

uerbum & sponsio erat iam imminenti osculo oris domini? Igitur prudens ponderator dictum utrumque appendat in statera rationis: & istud: osculetur me osculo oris sui, quod dictum fuit animæ uel cordis iubilantis. Et illud: Ecce ancilla domini fiat mihi secundum uerbum tuum, quod dictum fuit oris exultantis. Nonne sunt eiusdem ponderis? Nonne sensus idem est in uerbis seu uocibus diuersis? Sicut audisti & credidisti, sicut tibi met in precando dixisti, fiat mihi, ita & factum est tibi. ¶ Deus pater te osculatus est osculo oris sui. Quis oculus hoc uidit? Quis auris audiuit? Cuius in cor hominis ascendit? Tibi autem o Maria semetipsum reuelauit, & osculans, & osculum, & os osculantis. Longe minoris gratiæ quælibet anima dum datum optimum, siue donum perfectum concipit, desursum descendens ab eodem patre luminum taliter afflatur, talemq; intus in semetipsa per sentit osculantis attactum, ut dicere non dubitet, nobis autem reuelauit deus per spiritum suum. Quanto magis tu o beata in perceptione doni singularis, dum spiritus sanctus superuenit in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi, reuelationem huiusmodi accepisti. Profecto anima tua liquefacta est, ut dilectus locutus est, scilicet deus pater locutione admirabili, locutione ineffabili, dum substantiã uerbi sui, cum illo amore suo spiritu sancto, tuæ menti tuo uentri penitus infereret in quo nec priam similem uisa es, nec habere sequentem. Et ad angelum quidem dixisse suffecerit, fiat mihi secundum uerbum tuum angele dei, ut ille osculetur me osculo oris sui, ad ipsum autem dilectum deum conuersa, loqui & iubilare anima tua non desijt, in ipso experimento suauitatis inenarrabilis, cuius uidelicet iubilantis summa hæc est. ¶ Quia meliora sunt ubera tua uino, fragrantia unguentis optimis. Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentulæ dilexerunt te. ¶ In Esaia loquitur idem ipse deus: Audite me domus Iacob, & residuum Israël, qui portamini à meo utero, qui gestamini à mea uulua. Usque ad senectam ego ipse, & usque ad canos ego portabo. Ergo & ubera recte dicitur habere, quæ Psalmista non ignorās, dicebat: Si exaltaui animam meam, sicut ablactatū super matre sua, ita retributio in anima mea. Quid ergo per ubera eius, nisi dulcedinem eius recte intelligimus? Et quid est dulcedo eius, nisi spūs sanctus? Talis dulcedo pulchre in duo ubera discernitur, quia duo sunt data eiusdem sancti spiritus. Alterum datum est in remissionem peccatorum, cuius uidelicet dati ubere, nullus ante hanc beatam uirginem lactatus est sanctorum antiquorum. Alterum datum est in diuersarū diuisiones siue distributiones gratiarum, quo uidelicet ubere lactati ueteres sancti & prophetauerunt & multa miracula operati sunt. Verorū quo huiusmodi uberum lactificata dulce dine ineffabili, dum concipis o uirgo beata, dum tibi fit secundum hoc uerbum angeli, spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi: quibus duabus clausulis iam dicta significabatur duo data eiusdem spiritus sancti, qd aliud diceret, nisi meliora sunt ubera tua uino, fragrantia unguentis optimis? ¶ Non fueras experta uitium huius seculi, uinum uoluptatis carnalis, sine cuius ebrietate nulla unquam mulier, præter te, concipere potuit, aut poterit: & tamen diiudicare nosti, quàm melior aut uehementior, dulcior, atque fortior esset uoluptas siue amor dei in quo concepisti sine dubio, potata illius torrente uoluptatis. ¶ Et tu quidem ueraciter dicere potueras: Ecce enim in iniquitatibus concepta sum, & in peccatis concepit me mater mea. Cum enim esses de massa, quæ in Adam corrupta est, hæreditaria peccati originalis labe non carebas: sed ante faciem huius amoris, peccatū, nec illud, nec aliud stare potuit: ante faciem huius ignis stipula omnis interijt, ut totum sanctum fieret habitacu-

a lum;

lum: in quo deus totis nouem mensibus habitaret, tota omnino munda materia, de qua sancta dei sapientia, domum æternam sibi met ædificaret. ¶ Et quia cum tanta dulcedine amoris, preciosa plenæ gratiæ simul infusa sunt charismata, quæ cæteris ab eodem spiritu dispartiantur sanctis & electis: recte ubera illa dixeris, fragrantia unguentis optimis. Optima namque unguenta sunt charismata hæc, sermo sapientiæ, sermo scientiæ, fides, gratia sanctorum, opera uirtutum, prophetia, discretio spirituum: & cætera, quæ qui habent, boni odoris sunt & suauiter fragrant, sicut unguentum optimum. Vnde Apostolus: Deo gratias, inquit, qui semper triumphat per nos in Christo Iesu & odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco, quia Christi bonus odor sumus deo. ¶ Inter cæteros odores unguentorum, quibus perfusa es: prophetia fragrauit, etiam longe antequam noscereris. Hoc enim senserat prophetis naribus ille qui dixit: Et accessisti ad prophetissam, & cœcepit, & peperit filium. Nunquid ille solus ad te accessit, o prophetissa fidelis? Imò propheta omnes ad te accesserunt, quia prophetiæ omnium, & scripturæ omnes in tuum sensum, cum superueniente in te spiritu sancto, cœuenerunt. Vbi enim totum se indidit patris uerbum: quomodo abessent scripturæ quæ de ipso uerbo fonte suo prodierunt? Talia tam bona ubera sunt: Quid deinde? Oleum effusum nomen tuum. Cuius ubera sunt, eius est nomen, id est, cuius est amor uel spiritus, per quem concipitur: eius est uerbum siue filius qui cœcipitur. Nam filius nomen est patris, presertim talis filius, tale uerbum: per quod deus in cœlo & in terra ualde nominatus, ualde est inclytus. Nam per uerbum omnia facta sunt quæ fecit deus. Et quis potest æstimare fortitudinem eius? Porro nomen hoc tam forte, tam magnum: ecce est oleum effusum. Mira res. Quid uerbo fortius, & quid oleo suauius? Ergo ne uerbum à sua est natura immutatum? Nō. Sed qualitates creaturarum, cum quibus illi ratio est: hinc pro uirtute, illinc pro uitio, diuersatimò contrariæ sunt. Verbi gratia: Diabolus in cœlo per uitium superbus fuit: tu uirgo per uirtutem humilis in terra apparuisti. Pro qualitatibus tam diuersis tamque contrariis, uitium idemque uerbum, illi ut flumen tibi: ut oleum sese exhibuit, iuxta illud: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. ¶ Quomodo autem uel in quo est effusum hoc oleum? Nimirum in eo quod à deo processit, & de inuisibilibus suis ad nostra uisibilia uenit, quemadmodum ipse dixit Iudæis: Si deus pater uester esset, diligeretis utique me. Ego enim ex deo processi & ueni. Effusum ergo est oleum, id est, nomen tuum, quia processit de secreto substantiæ tuæ, uerbum tuæ fortitudinis cum suauitate miserationis. ¶ Et ideo adolescentulæ dilexerunt te. Nihil uerius. Nisi enim oleum taliter effusum fuisset, nisi uerbum tuum taliter processisset ad adolescentulæ, id est, animæ imperfectæ non auscuisissent diligere te: imò nec auscuisissent audire te. Exempli gratia: Scelerunt procul dicentes Moysi: Loquere tu nobis & audiemus. Non loquatur nobis dominus, ne forte moriamur. Et alibi: Et accessistis ad me, ait Moyses, atque dixistis: Ecce ostendit nobis dominus deus noster maiestatem & magnitudinem suam. Vocem eius audiuius de medio ignis & probauimus hodie, quod loquente deo cum homine uixerit homo, & cætera. Adeo tunc timebant adolescentulæ, nondum quippe oleum erat effusum. At nunc, dum illud effundis, sicut tunc promissisti, dicens Moysi: Bene omnia sunt locuti, prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & cætera: dum, inquam, taliter effundis, ecce adolescentulæ dilexerunt, id est, certissime diligunt te: perfecta charitate, foris mittent te timorem, quia consideratio tanti beneficii fiduciam dabit, & credentium mentes excitabit ad uicissitudinem dilectionis. L. Trahe me post te, curremus in odore unguentorum tuorum. ¶ Hactenus exclamationem tuam, o dilecta domini, imitari conabatur in admiratione, quasi grandior modus elocutionis: deinceps sermo noster remissior in demonstratione sit. Trahe me post te, inquit. Vbi discessit angelus, exurgens autem Maria, inquit Euangelista, abiit in montana cum festinatione, in ciuitatem Iudæ: & intrauit in domum Zachariæ, & salutauit Elizabeth. Dixit enim illi angelus: Et ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua. Et hic est mensis sextus illi quæ uocatur sterilis, quia impossibile non erit apud deum omne uerbum. ¶ Habent sancti hoc proprium, omnes, qui in ueritate sanctum habent charitatis spiritum, ut ita gratulentur de beneficiis, quæ alijs in pena perceperunt: quemadmodum & de illis, quæ à deo sibi met collata sunt. Tum properant mutuos sibi præbere conspectus, tum dulcia miscere colloquia: certatimque opportuna, importuna impendere inuicem denotæ charitatis obsequia. Quid est hoc, nisi trahere & currere in odore unguentorum domini? Preciosum erat unguentum, magnum erat beneficium, quod dederat dominus sterili conceptu tanti uiri: qui in spiritu & uirtute Eliæ deberet præire ante dominum, & quo maior non surrexerit inter natos mulierum. Tanti ac talis unguenti odorem perceperat: talis ac tanti beneficii famam siue nuntium ab ipso angelo acceperat: & de hoc, sicut de cæteris, quis finis, quæ cōsummatio futura esset spiritu sancto docete, magna prophetissa nō ignorabat: Trahebat ergo post dominum scemina desideriorum, trahebat & currebat in odore unguentorum talium: & ipsum currere, id est, in montana cum festinatione abire, erat dicere, trahe

trahere me post te. Nam qui ueraciter diligit, & trahitur, & trahi cupit. Cum igitur traheretur siue ubi tracta est & cucurrit, quid dixit? Introduxit me rex in cellaria sua. Quomodo uel cui hoc dixit? Nimirum per asperationem spiritus sancti in mente eius redundantis, in uentre eius iam operantis, hoc dixit cognatæ suæ Elizabeth, & infanti qui erat in uentre illius iam mē sibus sex. Intrauit enim in domum Zachariæ, & salutauit Elizabeth. Et factum est, ut audiuit salutationem Mariæ Elizabeth, exultauit infans in gaudio in utero eius. Et repleta est spiritu sancto Elizabeth, & exclamauit uoce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui, & cætera. Ergo uere dixit, & mirabiliter dixit, quæ salutando cognatam repente prophetissam efficit, ut confestim sciret illa omnia, quorum ista summa est: introduxit me rex in cellaria sua. Vere pulcherrimus & optimus explanationis modus: ubi uerecundæ puellæ prolocutor sit ipse deus, ipse spiritus sanctus, spiritus propheticus: Qui non tentatus est, ait uir sapiens, quid scit? Vir in multis expertus, cogitabit multa: & qui multa didicit, enarrabit intellectum. ¶ Horum iccirco meminerim, quia reuera non nisi qui tentatus est in his quæ accepit, & à deo reuelata sunt sibi: digne potest perpendere religiosum silentium uirginis, siue custodiam oris eius, circa secretum dei. Quis enim ab illo, qui somnia primus uidit & enarrauit, quorum utique uisio uisitatio fuit emissā ab altissimo, id est, à puero Ioseph filio Iacobi: quis, inquam, usque in præsentem diem, ita nouit uel potuit obseruare tempus tacendi & tempus loquendi, quin aliquando opus haberet increpari & doceri, cauere scandalum inuidientium, sicut illum pater suus increpauit: Ergo quanto quisque amplius tentatus est in eiusmodi, & expertus est inuidiæ malum quid sit ipse scit, & enarrare potest intellectum huius rei, quod tu beata uirgo uere fidelis fuisti & ueraciter magnæ fidei: non solum quia credidisti angelo euangelizanti, uerum etiam quia secretum istud custodisti, neque propterea aliquando cuiquam tuæ admirationem facere felicitatis, ut diceret, quid fecisset tibi deus: nisi ei, cui prior ipse deus uel spiritus sanctus reuelauit. Hoc non leuiter perpendere nos uult euangelista, cum semel & iterum dicit: Maria autem conseruabat omnia uerba hæc cōferens in corde suo. Nunc dicta prosequamur: Introduxit me rex in cellaria sua. Hoc ipsa quidem dixit uerbis alijs, scilicet uerbis cantici sui quo anima eius dominum magnificauit, sed, sicut iam dictū est, prior eidem, uidelicet Elizabeth, spiritus sanctus, spiritus propheticus reuelauit. ¶ Et quæ sunt illa cellaria regis dei? Nimirum sacra mysteria, quæcūq; continentur in scripturis sanctis. Nam ista cellaria preciosa sunt, meliora cellis aromatum, & argenti & auri, & odoramentorum, & unguenti optimi, & omnibus apothecis regie supellectilis, thesaurorumq; uniuersorum, quales habere potuerunt reges terrarum: & ille præcipue temporalis rex Salomon. In cellaria sua, inquit, rex, non qualiscūq; sed rex coeli & terræ, me introduxit: nihil enim à me abscondit: sed omni dulcedine sua me inebriauit. Qui enim uerbum suum, quod erat, & est in corde suo, mihi totum infudit: quomodo non etiam cum illo mihi omnia donauit? Non enim introductio qualiscūque hæc debet intelligi, sed introductio cum iure possidēdis: sicut ius est sponsam legitimam, cum tabulis matrimonij in dotem suam introduci. Quid ad hæc illa Elizabeth, cum istud intus aure cordis percepisset? Exultabim⁹ & lætabimur in te. ¶ Hoc uere dixit, & cum magno clamore dixit. Ait enim uoce magna: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui: et unde hoc mihi ut ueniat mater domini mei ad me? Ecce enim ut facta est uox salutationis tuæ in auribus meis: exultauit infans in gaudio in utero meo. Et beata, quæ credidisti, quoniam perficientur, ea quæ tibi dicta sunt à domino. Nonne hoc erat dicere exultabimus & lætabimur in te? Iam enim incipimus ego & infans in utero meo exultare in gaudio, à uoce salutationis tuæ. Ex hoc & nos, & qui uenturi sunt post nos, exultabimus & lætabimur in te, & cantabimus dicentes, quia Eua nos fecit plorare, Maria nos fecit exultare. Nam quod illa tristis abstulit, tu reddis almo germine? Iccirco exultabimus & lætabimur in te. Quomodo in te? Dicam paulo expressius. ¶ Memores uberum tuorum super uinum recti diligunt te. ¶ Hæc est & erit materia uel causa exultationis uel lætitiæ nostræ in te, memoria uberum tuorum, quia uirginis uberibus lactasse illum prædicaberis qui creauit te: Dicemus enim: Beatus uenter qui te portauit Christus, & beata ubera quæ suxisti. Et si aliud quid mysticum per ubera recte potest intelligi, attamen causa ista cunctis erit amabilis, quia is, qui angelos suæ uisionis dulcedine pascit: tua o felix uirgo ubera suxit. ¶ Huius rei memores super uinum, id est, super omne quod in hoc seculo dulce uideretur aut iucundum, recti diligunt, id est, certissime diligunt te. Rectorum illorum primus est & erit infans iste, qui à uoce salutationis tuæ, qua salutasti me: iam exultauit in gaudio in utero meo & lætatur in te. Iam coepit exultare & lætari in te, & exultare non desinet, memor uberum tuorum super uinum, id est, omne seculum respuens & carnalis uoluptatis commercium, uirum se deo dedicans uirgineum, propter uberum tuorum lac dulcissimum, quæ uidelicet ubera tua de cælo plena lacte uirgineo lactauerunt deum. ¶ O quam multi utriusque sexus, propter hoc ita te diligunt & similiter facient. Num paruum est hoc memoriale tuum? Imò inter omnia

Lucæ 1

Ecclesiæ 34
Silentium
Mariæ circa secretū
dei.
Gene. 37

Lucæ 2

Esaia 39
3. Reg. 10

Lucæ 1

Lucæ 11

Super uinum

Memores
uberum
tuorum.

quæcunq; fecit deus memorabilia, præcipuum & omnis creaturæ expectatione est dignum, quod is, qui angelorum cibus est, homo factus ex te propter homines, tuis uberibus lactari dignatus est. ¶ Recti ergo, hoc ipso, quod recti sunt, quod non inuidi, imò beneuoli sunt, memores uberum tuorum, diligent te. Quis fructus dilectionis huius? Quæ merces aut quod præmium? Abundantia. Dicit enim spiritus sanctus in Psalmo: Rogate quæ ad pacem sunt Hierusalem: & abundantia diligentibus te. Cuius rei abundantia diligentibus te o sancta Hierusalem, nisi eius quæ diligitur in te. Tale est bonum tuum, bonum uidelicet à deo datum, ut quisque diligendo facere possit, & faciat esse suum. Diligendo ergo in te, quod mater es domini, fidelis anima & ipsa mater fit! Ipse enim meus, inquit, & frater & soror & mater est: quicumque fecerit uoluntatem patris mei qui in coelis est. Cuius uidelicet paternæ uoluntatis si summam querimus, credere, sperare, & diligere est. Non ergo paruo pro præmio, habendo fidem recti sumus, habendo spem memores sumus, habendo charitatem te diligimus. Sequitur: Nigra sum sed formosa, filiæ Hierusalem, sicut tabernacula Cedar: sicut pellis Salomonis: Nolite me considerare, quod fusca sum: quia decolorauit me sol. Res ipsa exigit ut queramus, quousque uel quàm diu beata uirgo Maria mansit cum illa Elizabeth cognata sua.

Lucæ 1 Vtique mensibus tribus, fere usque dum Elizabeth tempus pariendi impleteretur. Ille namque mensis sextus erat illi, quæ uocabatur sterilis, quando Maria nuntio bono impleta, exurgens, abiit cum festinatione in domum Zachariæ, & salutauit Elizabeth. Maria autem mansit, inquit Euangelista, cum illa quasi mensibus tribus, & reuersa est in domum suam. Statimque subiungit: Elizabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium.

Cur Maria non iterfuit partui Elizabeth. ¶ Ergo Maria iam non erat illic, quando Elizabeth peperit filium. Cur, quæ so, non interfuit? Cur tanti gaudij, tantæ exultationis festiuitatem non expectauit? Cur discessum suum non distulit, donec uideret infantem quem uidisse gaudium fuit? Non ignorabat angelum dixisse ad Zachariam. Erit gaudium tibi & exultatio: & multi in natiuitate eius gaudebunt. Item: Et ecce eris tacens, & non poteris loqui usque in diem quo hæc fiant: pro eo quod non credidisti uerbis meis. Cur non expectauit uidere hoc miraculum, scilicet eum, qui mutus fuerat, aperto ore eius & lingua eius, cum nomine Iohannis loquentem & benedicentem deum? Nonne magis ad eam quàm ad quamlibet alium pertinebat congratulari, & audire uerba cantici de ore prophetantis, & tu puer propheta altissimi uocaberis, præbisenim ante faciem domini parare uias eius? Cur igitur quæ & eatenus non uenisse causam habere uideretur, ut saltem illa die ueniret, cognata cum uicinis & alijs cognatis illius, & congratularetur: contra cum iam dudum uenisset, iccirco discessit ne interesset gaudentibus & congratulantibus. ¶ Causam nesciremus, rem ipsam, id est, discessum eius non animaduertemus, nisi excitasset intellectum uox ista, per spiritum sanctum in personam eius prolata, nigra sum sed formosa. Quid enim hoc erat? Quid putamus facturos uel dicturos fuisse uicinos & cognatos qui multi conuenerunt, si inter eos inueniretur in utero habens? Ipse Ioseph uir eius, cui desponsata erat, quoniam inuenit eam in utero habentem, cum esset iustus, nolebat traducere eam: sed uolebat occulte dimittere eam. Ergo in oculis eius nigra erat, & est adhuc in oculis siue in sensu illorum, qui cum sint filij matris suæ, de quibus postmodum dicendum est: pugnant contra eam, contradicendo nobis credentibus & confitentibus eam de spiritu sancto fuisse impregnata. ¶ At illa dicere poterat & ueraciter dicit, nigra sum sed formosa: nigra, inquam, id est, prægnans inuenta sum: sed formosa, id est, salua uirginitate de spiritu sancto imprægnata. Bene actum, optime prouisum est, ut uentura postmodum multitudine ad illud natiuitatis Iohannis gaudium, reuertetetur in domum suam, ne prius ab illis deprehenderetur in utero habens, quàm ab ipso beato Ioseph, qui dignus esset corrigi per angelum dicentem, Ioseph fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Quod enim in ea natum est, de spiritu sancto est. ¶ Nec istud suffecisset, nisi etiam priusquam complerentur dies Mariæ ut pareret, locum mutauisset. Poterat namque uicinis & notis fieri occasio loquendi, quod tam cito peperit uix habens menses sex: ex quo monente angelo beatus Ioseph coniugem suam accepit. Bene igitur, & hoc prouisum est, quod exiit edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur uniuersus orbis, quatenus per hanc occasio nem, & scriptura impleteretur, quæ Christum de Bethleem nasciturum prædixerat esse, & uirgo ab omni uicinarum quæstione liberaretur: quomodo tam breui tempore exacto, ex quo in coniugium accepta fuerat, peperisset. Dicat igitur: Nigra sum sed formosa, filiæ Hierusalem. Secundum opinionem male uidentium nigra, secundum fidem recte credentium formosa. ¶ Quàm nigra & quàm formosa? Nigra, sicut tabernacula Cedar: formosa, sicut pellis Salomonis. Sicut enim Ismahel, ad quem pertinet Cedar, niger, id est, ferus homo iure fuit eiectus cum matre sua dicente Sara: Ence ancillam & filium eius: non enim erit hæres filius ancillæ cum filio liberæ, & è regione omnium fratrum suorum in solitudine fixit taberna-

tabernacula, ita & ego iure eijcienda uisa sum, ita ut uir meus Ioseph nollet traducere, sed uel
 let occulte dimittere me. Multum erat miserationis in eo, quod occulte dimittere uoluit, cum
 lex multo asperius censeat de puella eiusmodi: qualis ego, dum pregnans essem, poteram exi
 stimari. Ergo nigra ego sicut tabernacula Cedar: quia sicut ille cum matre sua, ita & ego cum
 eo quod conceperam uidebar eijcienda, uiri mei domo & hæreditate indigna. Cedar, ut iam
 dictum est, pertinet ad Ismahel. Quare autem magis hic placuit dicere tabernacula Cedar,
 quam tabernacula Ismahel? Videlicet quia Cedar tenebræ, Ismahel interpretatur exauditionis
 dei, magis quæ nomen tenebrarum, quam exauditionis dei, congruit meæ quæ putabatur inge
 nij nigredini. ¶ E contra, sicut pellis Salomonis, id est, exterior cultus & omnis dignitas sapie
 tissimi regis incomparabiliter splenduit, ita ut nullus ei regum potuerit unquam comparari,
 ita & uirginitatis meæ splendor præ omnibus sanctis & filiis regni dei est admirabilis, nec ei
 qui ex me natus est, quisquam sanctorum, nec ipse Isaac, eidem Cedar longe prælatius & præ
 ferendus, potuit unquam uel poterit comparari. Quare autem non dixi, sicut Salomon, sed
 sicut pellis Salomonis? Videlicet, quia formosa quidē pellis salomonis, sed non ipse salomon
 ualde formosus fuit. Intus enim quandam deformitatem habuit, etiam quando fulgebat for
 mositas pellis. Dixit enim dominus illi: Quia habuisti apud te hoc, & non custodisti pactum
 meum & præcepta mea quæ mandauit tibi, dirumpens scindam regnum tuum, & cætera.
 Quid nam est dicere, habuisti apud te nisi ac si diceret, qualem te nunc ostendisti, sequendo
 deos alienos: talis eras etiam, cum de foris me honorares omni adoratione & pulchri templi
 ædificio. Igitur melius dicere fuit, sicut pellis Salomonis, quæ sicut Salomon, ita formosa sum,
 quia non sicut habuit apud se, sed sicut de foris ædificauit templum manufactum, & sicut di
 xit: sapientia ædificauit sibi domum: ita ex me deus templum sibi non manufactum & non
 manufactam sapientia sibi ædificauit domum. ¶ Nolite filia Hierusalem considerare me,
 quod fusca sim, id est, corrupta, quia quod tumentem uterum habeo, quod inuenta sum in u
 tero habens, non fecit uir, quia uirum nō cognosco, sed ita decolorauit me sol. Verus sol, & so
 le deus longe pulchrior, semetipso me impleuit, de semetipso uterum meum tumentem red
 didit. Hoc cine est decolorari? Non apud uos dicitur filia Hierusalem, quæ habetis oculum simpli
 cem, sed apud superborum cogitationes, quorum nequam est oculus. Non erat nequam ocu
 lus Ioseph, sed quandam excusabilem ignorantia nebulam habens, cito purgatus est, dicen
 te sibi angelo domini, quod sana cute decolorata essem, quam non flamma ignis de deorsum,
 sed de super sol decolorauit, quod salua uirginitate grauida essem: quam non uir terrenus, sed
 pater coelestis, de spiritu sancto grauidam fecit. Non ita cæteri omnes cognitam ueritatem se
 quuntur. Sed quid? Filij matris meæ pugnaverunt contra me, posuerunt me custodem in
 uineis, uineam meam non custodiui. Filij matris meæ, iudæi sunt, filii *synagogæ, imò qui se
 dicunt iudæos esse, & non sunt, sed sunt synagoga satanæ. Isti pugnaverunt, id est, certissime
 pugnant contra me, considerantes & considerare uolentes, quod fusca sim, quod non ue
 re decolorauerit me sol, sed nigra sim nigredine omnimoda sicut tabernacula Cedar. Hinc ab
 illis passa sum uel patiar pugnas uerborum, pugnas linguarum blasphemantium. Prædica
 tum est eis, quod non nigra, imò, ut iam dixi, formosa sim sicut pellis Salomonis: sed e contra
 pugnaverunt repleti zelo, & contradixerunt propugnatoribus meis blasphemantes. Dixi
 mus ergo: Vobis oportebat primum loqui uerbum dei, sed quoniam repellitis illud, & indi
 gnos uos iudicatis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes. Sic enim præcepit nobis domi
 nus: Posui te in lucem gentibus, ut sis in salutem usque ad extremum terræ. ¶ Hoc modo po
 suerunt me custodem in uineis, id est, in gentibus, quæ non quidem erant, sed ex mea custo
 dia factæ sunt uineæ domini. Posuerunt, inquam, id est, ut ego ponerer, effecerunt per incre
 dularitatem suam. Nō enim ego prior illos, sed ipsi priores me repulerunt, & custodia mea sese in
 dignos iudicauerunt. Igitur iusto iudicio tales matris meæ filios reliqui & uineam meam nō
 custodiui, gentem meam non adiuui, non defendi quin uenirent locumque & gentem tollerent
 Romani. Putauerunt, quod si me repulissent errare deberem in solitudine, sicut Cedar uel si
 cut Agar. Verum non ita est. Pro una uinea, quæ debuit esse mea, utpote gens mea, sanguis
 meus, & caro mea, multas uineas acquisiui, multas ecclesias in gentibus dilataui, quæ omnes
 custodiam meam habent, & habere desiderant, de meritis meis præsumentes, de intercessio
 nibus meis confidentes, & pro huiusmodi custodia clamantes ad me iugiter: Hæc ad filias Hie
 rusalem elocuta, quales refugit, ut supra iam dictum est, ne consideraretur ab eis, & inuenire
 tur in utero habens, in illa frequentia uenientium ad Elizabeth, ut congratularentur ei: mox
 ad dilectum cōuersa, dicit: Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in me
 ridie: ne uagari incipiam per greges sodaliū tuorum? ¶ Sensum uocis huius quærenti, nec du
 bitanti mihi, quin ueraciter congruat tantæ tamque beatæ uirgini, magnum & mirum sese inge
 rit, & aperit sacramentum illius euangelicæ lectionis: Cum factus esset Iesus annorum duo
 decim, ascendentibus illis Hierosolymam secundum consuetudinem diei festi, consummatisque

Deut. 22

Formosa si
cut pellis
Salomonis

s. Reg. 11

Prouerb. 9

Quod fur
sca sim.Apocal. 3
*Alias in sy
nagoga.

Actoꝝ 13

Esaia 42
Posuerunt
me custo
dem in ui
neis.

Gene. 16. 21.

Lucæ 2

Luce 2 omnibus, cum redirent, remansit puer Iesus in Hierusalem, & non cognouerunt parentes eius, & cætera usque, & dixit mater eius ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Quid enim? Nunquid casu gestum est, ut puer Iesus remaneret in Hierusalem, & parentes eius illum esse in comitatu existimarent, requirerent inter cognatos & notos, & non inuenirent, regressi in Hierusalem requirentes, post triduum inuenirent, non quomocunque uel ubicunque, sed in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem? Nunquid hoc Euangelista tam diligenter scriberet, nisi rem sacramenti plenam esse sciret? Sunt & alia multa, inquit, Iohannes, quæ fecit Iesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere eos, qui scribendi sunt, libros. Si solam spectes rem gestam: quantum est hoc inter alia tam multa, ut illis omiſſis ab Euangelista non deberet omitti? ¶ Igitur & in uoce ista, indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie: & in illa re gesta, qua dixit eadē diligens & dilecta: Fili quid fecisti nobis sic? ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te: unum idemq; mysteriū spectare iuuat. Quid enim est comitatus de die festo redeuntium, nisi frequentia uel ritus ceremoniarum Iudaicarum, ceremoniarum carnalium? Istæ nanque, mandata uitæ non præcesserunt, sed comitatae sunt, & si rite confideres legis ordinem, postquam præcepta bona data sunt, quæ faciens homo uiueret in eis, istæ ceremoniæ præceptaq; non bona, in quibus non uiuerent, à reatu uituli sumpserunt initium, & hoc erat iugum grauissimum, quod neque nos, ait Petrus apostolus, neque patres nostri portare potuimus. Super his magna conquisitio futura erat, & facta est: sicut in Actibus Apostolorum legimus: Et quidam descendentes de Iudæa, docebant fratres, quia nisi circumcidamini, non potestis salui fieri, & quia oportet præcipere, seruare legem Moysi. Hoc erat parentes Iesu existimare, Iesum esse in comitatu, sed non erat ibi Iesus. Imò erat, & esse illum oportebat, in medio doctorum, audire & interrogare uerba uitæ. Hinc per Hieremiam prophetam fuerat prædictum: Quia non sum locutus cum patribus uestris, & non præcepi eis in die qua eduxi eos de terra Aegypti, de uerbo holocaustorum & uictimarum: sed hoc uerbum præcepi eis dicens: Audite uocem meam & ero uobis deus, & uoseritis mihi populus: & ambulate in omni uia quam mandauī uobis: subauditur, in monte Oreb, ante reatum uituli, ubi iustificationes & præcepta uitæ dedi, scripta in tabulis digito dei. ¶ Horum discernendorum utique magistrā te esse oportebat o beata Maria, & magistrā magistrorum, id est, Apostolorum, iuxta illud: Fons hortorum puteus aquarum uiuentium, quæ fluunt impetu de Libano. An quia spiritus sanctus illos docuit, iccirco tuæ uocis magisterio non illis opus fuit? Imò uox tua uox illis fuit spiritus sancti, quicquid supplementi opus erat eisdem mortalibus uel testimonij, ad confirmandos singulorum sensus, quos acceperant ab eodem spiritu, diuidente singulis, prout uult, ex religioso ore tuo operceperunt, instructo ad loquendum, bene composito ad tacendum, prout tempus erat opportunum. An quia loco supra memorato de Actibus Apostolorum, ubi facta seditione propter ceremonias Iudaicas conuenerunt apostoli & seniores, uidere de hoc uerbo, nullam tui mentionem scriptura fecit, iccirco putandum est, quod conuentus ille te omiserit, & sanctum de tuo pectore de tuo ore spiritum non consuluerit? Imò & illic & in cæteris agendis tu princeps, omnem soluisti quæstionem: ita tamen, ut non clamares, neque contenderes, neque audiretur uox tua foris: quia (sicut ante nos dictum est) tu sola es uirgo quæ uniuersam hæreticā prauitatem interemisti. Dixeris ergo: Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie: ne uagari incipiam per greges sodalium tuorum. Indicari tibi flagitabas, ut alijs indicare scires. Sed dico: Nunquid nesciebas? Nunquid quod prophetæ scierunt, tu ignorabas? Vtique nescires: nisi desuper indicatum tibi fuisset. Et deus tuus filius tuus præsciebat, quod resurrecturus esset à mortuis: & tamen in persona eius Psalmista dicit: Tu autem domine miserere mei, & resuscita me, & retribuas eis. ¶ Dicat aliquis: Quid ergo est quod in suprascripto loco Euangelij, dum ista significarentur, dixit: Fili quid fecisti nobis sic, ecce ego & pater tuus dolentes quærebamus te, & cætera usque, & ipsi nihil horum intellexerunt? Ad hæc, inquam: Et quid illud est quod Euangelista continuo intulit: mater eius conseruabat omnia uerba hæc, conferens in corde suo? Igitur ecce duo quasi repugnantia. Si enim non nesciebat, quomodo quærens dolebat: dolens quærebat? Si autem nesciebat, quomodo uel quibus in corde suo conferebat? Ergo neque à dextris, neque à sinistris sermo fit, quia ueraciter magna hæc prophetissa, quid ageretur non ignorabat, quoniam gratia plena erat: & tamen dolens quærebat, quoniam dispensationi diuinæ, ipse suo silentio seruiens, quāuis cum illis quærentibus quæreret, tempus tacendi custodiebat, & dolentibus condolebat. Quomodo autem dicenti, indica mihi, responsum est ex persona dilecti? Nam & percunctatio & causa percunctationis, melius cum responsione explanari poterit. L Si ignoras te o pulchra inter mulieres regredere & abi post uestigia gregum: & pascas hædos tuos iuxta tabernacula pastorum, J

rum. **O** pulcherrima mulierum, ò benedicta inter mulieres, cuius pulchritudo benedictio est, cuius pulchritudo ipse benedictus fructus ventris tui est, talis ac tanta causa tua est, ut si teipsam non ignores, statim scias illud quod quæris, dicens: Indica mihi, ubi pascas, ubi cubes in meridie, nec uerendum tibi sit, ne uagari incipias per greges sodalium meorum, id est, per cōuenticula quæ fiunt circa cathedras siue doctrinas scribarum & pharisæorum, qui sese mihi sodales siue pares faciunt, qui in ceremonijs suis iustificari uolunt, qui suam querentes statuere iustitiam, iustitiæ dei quæ Christus est, subiecti non sunt. Quid enim? Vnde pulchritudinem istam acquisisti, ut sis pulcherrima mulierum? ex fide & humilitate, an ex operibus legis? nonne ex fide & humilitate? Nam & beata quæ credidit, ait illa prophetissa, illa cōgnata tua Elizabeth, repleta gaudio, & exultans in spiritu sancto cū infante in utero suo. Beata (inquit) quæ credidit, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt ei à domino. Non dixit, beata quæ inuenta est in operibus legis. Ecce beatitudo ex fide. Tu quoque statim cecinisti, Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Et ecce beatitudo ex humilitate. Ergo ex fide & humilitate, imò fides & humilitas tota pulchritudo tua est, & hic est locus requietionis meæ. Locus in quo dilectus tuus pascendo & cubando delicietur in meridie, id est, in hoc tēpore plenę grę, quādo figura iam præterita, res illuxit: umbra depulsa, sol ueritatis ascendit. ¶ Si hoc ignoras, consequens est quod dixi, egredere & abi post uestigia gregum, uidelicet eorum qui in lege uel in carne iustificari uolunt: & pascce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorum, id est, carnales habe alumnos secundū imitationem supradictorum sodalium meorum: quorum omnium cuncti greges, non oues, sed hœdi sunt: utpote à peccato suo non iustificati, imò in peccato suo morituri. ¶ Cui post hac licebit in carne gloriari? Ecce illi, quæ de carne sua uerbum carnem factum peperit, si ignorat se, subauditur, unde altissimo placuerit, dicitur, Egredere & abi. Et in euangelio, quum extolens uocem quædam mulier de turba, dixisset, Beatus uenter qui te portauit, & ubera quæ suxisti, quid responsum est ei? Quinimò, beati qui audiunt uerbum dei, & custodiunt illud. Hæc enim causa principalis est effectiua beatitudinis, & sine hac beata non potuisset esse uel dici. ¶ Attamen perseueranter & irrefragabiliter dicimus, Beatus uenter qui te portauit, & ubera quæ suxisti, & bene dicimus, scientes quia hospitium uentris sui, quod creatori suo præbuit, & alimoniam lactis sui, quod ori eius ministravit, fide pretiosa & humilitate gratiosa cōmunuit atque perornauit, compleuit & custodiuit, nullam habens unquam ignorantiam sui. Sequitur: Equitatu meo in curribus Pharaonis assimilaui te amica mea. Hoc est quod te nolo ignorare, & quod si rite perpendis ò amica mea, noli ignorare te. Quisnam fuit ille meus? quatus in curribus Pharaonis, uel quomodo in curribus Pharaonis? Magnum & mirum spectaculum respicienti, inde currus Pharaonis, hinc equitatum meum. Currus nanque Pharaonis ualde multi, ferro armati, plerique etiam auro uel argento insigniti fuerunt: equitatus autem meus uirga una fuit, uirga Moysi & Aaron. Virga illa contra sublimes currus Pharaonis taliter equitauit, hoc modo militauit. Primo, uersa in colubrum deuorauit uirgas magorum: deinde percutiens aquas fluminis uertit in sanguinem, deinde extensa super fluuios & super riuos ac paludes eduxit ranas super terram Aegypti, deinde percussit puluerem terræ, & facti sunt cymiphes in hominibus & in iumentis, denique impleuit domos Aegyptiorum muscis diuersi generis, deinde fecit ut morerentur omnia animantia Aegyptiorum: & deinde facta sunt uulnera uesciarum turgentium, deinde extensa in cœlum fecit tonitrua & grandinem mixtam igni, ac discurrentia fulgura super terram Aegypti: deinde extensa super terram ascendere fecit locustam, & deuorauit omnem herbam quæ residua fuit grandini: deinde extensa in cœlum, fecit ut essent tenebræ horribiles in uniuersa terra Aegypti: nouissime eleuata super mare, uertit illud in siccum, & diuisit aquam, & transierunt filij Israël per medium maris, iterumque reducta super mare, operuit aquis currus & equites cuncti exercitus Pharaonis. Recte ergo uirga talis dicitur equitatus domini, quæ contra tot currus & equites Pharaonis sola suffecit, & uictoriam peregit. ¶ Quomodo uel in quo tali equitatu meo amica mea assimilaui te? Videlicet in eo, quod posita coram domino uirga illa in tabernaculo testimonij, sequenti die inuenta est germinasse, & turgentibus gemmis eruperant flores, qui fo lijs dilatatis, in amygdala deformati sunt. Erant enim quidam similes istorum sodalium meorum, pro sacerdotio contendent, & concilia sua trahentes aduersus Moysen & Aaron: sicut isti sodales mei, sacerdotium sibi uendicant, in carnibus taurorum & sanguine hircorum, aduersus sacerdotium meum, sacerdotium æternum secundum ordinem Melchisedech iuramento firmatum. Dixi ergo, Refer uirgam Aaron in tabernaculum testimonij, ut seruetur ibi in signum rebellium filiorum Israël, & quiescant querelæ eorum à me, ne moriantur. Illi signo, illi equitatu meo assimilaui te amica mea. Sicut enim uirga illa, uirgas maleficorum & incantatorum deuorauit, & omnem superbiam Aegyptiacam obtruiuit, ac deinde germinauit, fronduit, floruit & fructum protulit, non plantata, non succo terræ animata, sed uirtu-

Pulchritudo marie, fides & humilitas,

subleu. Rom. 10. 17.

Luc. 1.

Colo. 3. Abi post uestigia gregum, lohã. s.

Luc. 11. Beatus uenter qui te portauit,

Equat⁹ dñi uirga Aaron.

Exo. 7. & c.

Exo. 14.

Maria assimilatur uirgæ Aaron, Num. 17. & c.

Heb. 9. 1. Psal. 109. 1. Num. 17. & c.

te coelesti supra usum naturæ prouecta, sic tu pulcherrima mulierum, amica mea, cunctâ prauitatem hæreticam interemisti, superbiam diaboli deiecisti, conceptu florida, partu fructifera, uirgo in conceptu, incorrupta in partu, uirgo ante partum, incorrupta post partum. Non ne igitur pulcherrima es mulierum? Vere pulcherrima. **Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turtur ris, collum tuum sicut monilia.** Pulchritudo tua pudicitia est, quæ multum apparet & spectabiliter lucet in genis tuis, quia nō foris uagaris oculis, sed sicut soliuaga & auis castissima turtur, solitudine delectabaris, & solitariā te angelus inuenit atq; salutauit. Non ita pulchræ sunt genæ mulieris, qualem Sapientia denotat, Ornatu, inquiens, meretricio præparata ad captandas animas, garrula & uaga, quietis impatiens, nec ualens in domo cōsistere pedibus suis. Verum ut taceam de eiusmodi, pudicarum omnium uirginum, uiduarum atq; continētium, pudor siue pudicitia, religiositas aut uerecundia, tuis genis, tuis oculis comparata, non est uerecundia, non est pudor, non est, aut uix meretur dici pudicitia. ¶ Adde q; collum tuum sic est sicut monilia. Sicut enim monilia muniunt matronarum pectora pudica, unde & dicunt monilia, eo q; pectus muniant, ne quis extraneus (id est, impudicus) manum suam inijciat, ita & collum tuum munit uerba tua, nō solum ne quid otiosum aut noxium siue inordinatum per uocem erumpat, uerum etiam ne ipsum bonum tuum, secretum tuum, diuinum mysteriū tibi creditum, leuiter uiam uel uocem inueniat, ut auris aliena, siue filia aliqua, quāuis uideatur esse filia Hierusalem, quæ forte custodire nesciret huiusmodi margaritas, sicut custodiri oportet propter porcos, maximeq; propter Herodē & ei⁹ cōplices, intelligat. Vere igitur pulcherrima mulierū, pulcherrima in genis, pulcherrima in collo, id est, tam oculorum q; uerborum tuorum moderamine decētissimo. Quid ad hæc dicunt amici uel familiares tui, quales primi fuerunt apostoli: Murenulas aureas faciemus tibi, uermiculatas argēto. Murenula quoddam colli ornamentum, uulgo sic uocatum, idcirco q; scilicet auri metallo in uirgulas lentescente, quædam ordinis flexuosi catena contextitur, in similitudinem murenæ serpētis. Hæc & interdum auri atq; argenti textitur uirgulis. Vnde hic dicitur, Murenulas aureas, uermiculatas argento, faciemus tibi. ¶ Aurum & argentum idem significant hic, quod & in psalmo, cum dicit: Pennæ columbæ de argentea, & posteriora dorsi eius in pallore auri. Aug⁹ in dorso uel in posterioribus columbæ, interior est sensus sacræ scripturæ, argētum uero sermo exterior, cuius nitori nullo modo comparari possunt lepōres siue exornationes eloquētiæ mundanæ, quantumlibet exquisitæ fuerint siue accuratæ. Ergo p murenulas aureas argēto uermiculatas, recte intelligimus sermocinationes sanctorum, sensibus aureas, elocutionis nitore argenteas siue luculentas. Est igitur sensus: O uirgo uirginum, quomodo factū est istud? Quia nec primam similem uisa es nec habere sequentem. Laxa uocis iter, & collum tuū filētiō communitum pande interdum, & tutis auribus amicorum fidelium, uel breuiter eloquēdo committe secretum, ut dicas nobis, quomodo uel per quid altissimo complacueris: qualis ille tibi fuerit, primum in corde siue in utero, deinde in conuictu siue in colloquio, dum lactares uberebus, dum gestares eū ulnis trementibus: Sumus enim fidi artifices, argentarij fideles, & ad laudem illius qui tibi hæc magna fecit, faciemus murenulas ueritatis, ornamenta benedictionis & gratiæ actionis, benedicendo & gratias agendo, q; sic fecit tibi, ita ut non sit locus, ubi uox laudis huius non audiatur, uox sonora, laus altisona, quæ tuum nomen conculcans, iugiter te ambiat, & quodammodo de collo tuo dependeat. L Dū esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea cōmorabitur. Botrus cypri dilectus meus mihi in uineis Engadi. ¶ Hoc dico uobis d amici, & hoc aurum uerum est. Si habetis argētum, facite (ut dixistis) murenulas mihi: imō nō mihi, sed domino, memores illius dicti Sapientis: Glorificantes dominum quantumcunq; potueritis, super ualebit adhuc, & admirabilis magnificentia eius. Benedicentes dominum, & exaltate illum, quantum potestis: maior est enim omni laude. Exaltantes eum replemini uirtute, ne laboretis, nō enim peruenietis. ¶ Quid enim? Cum esset in sinu uel in corde patris, de illis altissimis suis respexit humilitatem meam. Hoc est quod dico. Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Quid enim est uel erat accubitus regis, nisi cor uel sinus patris? Illi supradicti pastores uel sodales eius, qui sese pares ei faciunt, & greges non ouium, sed hædorum post se trahunt, dixerunt, quod ante me rex iste non fuerit, quod ex me initium sumpserit, quod homo tantum & supra hominem nihil in eo sit. At ipse prius q; ego essem, imō & antequam Abraham fieret, est & erat, & in illo accubitu suo erat. Nam in principio erat uerbū, & uerbū erat apud deum. ¶ Dum ita esset, nardus mea dedit odorem suum: hoc odore delectatus, descendit in uterū meum. Olim in Eua malo superbiæ fœtore offensus, & ob hoc ab humano genere auersus fuerat: nunc autem delectatus bono odore, nardo humilitatis meæ, sic ad genus humanum conuersus est. Propterea nardum meam dico humilitatem meam, q; sicut nardus herba aromatica, paruo quidem frutice uel parua spica, nequaquam in altum se subrigit, sed comosa atq; odoratissima, flore optimi odoris atq; radícula suauī, multis uisibus pro-

Pulchræ sunt genæ tuæ.

Collū tuū sicut monilia.

Math. 7.

Quid murenula.

Psal. 67.

Aug⁹ in sensu, argētū in sermone

Eccī. 43.

Rex i accubitu suo, ē fili⁹ in sinu patris.

Iohā. 1. Nardo cōparat hūilitas Mariæ.

probat ut ille: sic humilitas nostra, suo quidem arbitrio uel iudicio parua res est, nimiumque exilis, sed iudicio regis pretiosior est cunctis operibus legis, in quibus homines iusti sibi uidentur atque magnifici: ipsumque regem & patrem eius deum, sanctum quoque spiritum, unice delectat, uel ut suauis odor, qualis quantusque de nullo unquam usque ad ipsum spirauit uel spirare potuit sacrificio. O amici, hoc ego experta sum. Humilitatem meam de illo accubitu suo sensit & respexit, & ualde delectatus est, & placuit sibi, quod in isto sexu tantam humilitatem inuenit: in isto (inquam) sexu à quo initium superbiæ generi humano superueniens, totam massam corripit. Prius in uirili quam in isto sexu fidam humilitatem inuenit, & inter ceteros in ista gratia duo uiri ualde nominati sunt, scilicet Abraham & David, qui & ex uerbis suis cognosci possunt, quod humiles fuerint in oculis suis. Abraham quippe, cum tantus esset, ut cum eo deus loqueretur, & amicus illi haberetur, non tamen oblitus sui, Loquar, inquit, ad dominum meum, cum sim puluis & cinis. David quoque cum esset unctus rex, & Saul persequeretur eum, quem persequeris (ait) rex Israel, quem persequeris? Canem mortuum & pulicem unum. Propterea non solum non confunditur deus uocari eorum deus, uerum etiam istis duobus iurare deum altissimum non piguit, facturum se hoc mysterium de amici, quod in me cernitis. In isto sexu tandem gratiam eandem, & fortassis abundantiorem inuenit. Nolite incubere mihi, ut explicem, quam in me humilitatem miris & humilis corde inuenerit. Non possum eloqui, non possum uerbis consequi. Res ista non est effabilis. Quid uel quale sit hoc bonum, nemo scit, nisi qui accipit: & cum acceperit, nulli nisi deo potest effari: qui ut uidet, sic intelligit. Hoc tantum dixerim, quia reges est mentis: & qui hanc inuenit, sine dubio requiem animæ suæ inuenit. Ego in omnibus requiem istam quæ suæ, & uidit rex respiciens ubi nardi huius ex me odorem sensit: uidit (inquam) quod requiescere posset hic in suauitate animæ quiete, id est, humilis: descenditque de illo accubitu suo, & requieuit in tabernaculo meo. Hic requieuit, hic habitauit totis nouem mensibus: & cuius erat dominus, eiusdem ancillæ suæ factus est filius. Vultis audire amici, qualis exinde fuerit iste dilectus meus mihi, & ego illi? Ecce dico uobis: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur. Cōferte istud illi dicto unius ex uobis, unius ex amicis, iusti Simeonis. Ecce (inquit) hic positus est in ruinam & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum cui contradicetur. Et tu ipsius animam pertransibit gladius. Dico adhuc: Botrus cypri, dilectus meus mihi, in uineis Engadi. Si hæc scitis, si ista rite perpeditis, profecto in me inuenietis, & unde mecum compugamini, & unde mecum dulciter consolemini. Nolite solam attendere horam uel diem illam, in qua uidi tale dilectum, ab impijs comprehensum male tractari, scilicet illud, spinis coronari, flagellari, crucifigi, felle & aceto potari, lanceari, mori & sepeliri. Nam tunc quidem gladius animam meam pertransiuit: sed antequam sic pertransiret, longum per me transitum fecit. Prophetissa namque eram: & ex quo mater eius facta sum, sciui eum ista passurum. Cum igitur carne mea taliter progenitum, talem filium sinu meo fouerem, ulnis gestarem, uberibus lactarem, & talem eius futuram mortem semper præ oculis haberem, & prophetica, imò plus quam prophetica mente præuiderem: qualem, quantam, quam prolixam me putatis materni doloris pertulisse passionem. Hoc est quod dico: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur. O commoratio, dulcis quidem, sed plena gemitibus inenarrabilibus: Ad ubera de foris stringebatur, & eisdem lactabatur uberibus, simulque inter ubera intus in corde futurorum præscio, semper parebat: quali esset morte moriturus. Veruntamen & illud sciebam, quod esset resurrecturus. Huius rei præscientia dulcis erat. Igitur dilectus meus mihi & fasciculus myrrhæ, quia moriturus: & botrus cypri erat, quia resurrecturus, & ultra non moriturus. Botrus (inquam cypri) uidelicet terræ uel insulæ, botros prædulces, uinumque optimum afferentis, quia non quaecumque, sed optimum est uinum resurrectionis, & hoc inuenies Engadi, id est, fontis hœdi. hoc enim interpretatur Engadi. Cur ergo ita dixerim? Idcirco nimis, quia meus iste dilectus, non iustos, sed peccatores uocare uenit, ut resurgant in resurrectione prima, qui fuerant per peccatum mortui, & hoc in fonte hœdi, in fonte baptismi, in lauacro regenerationis: quo regenerati, fiunt oues, qui fuerant hœdi: fiunt sancti, qui fuerant peccatis obnoxij. Ad huiusmodi fontem uenientes, iam non uineæ sunt, sed uineæ fiunt: ab alio translati, in alio plantati. Vnde & quilibet eorum dicit: Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. In istis plantationibus, in istis uineis apparet iste botrus Cypri, sapit dulcedo resurrectionis istius dilecti mei. Desideratis scire, qualis interea mihi in colloquio fuerit: Talis utique, qualis ex uerbis istis debet intelligi. Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra, oculi tui columbarum. Quid enim erat, illum hæc & cetera huiusmodi dicere ad me, meque illi sic & sic respondere, nisi me atque illum descripturis quæ de me & illo erant, quam familiariter tractare? Nam hoc ipsum, ecce pulchra es, nonne de illis scripturis est? Ecce (inquit Esaias) uirgo concipiet & pariet filium. Item: Et egredietur uirga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet: & requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis,

Humilitas
Abraham &
David.
Gen. 18.
1. Reg. 14.

Matt. 11.

Ecc. 24.

Luc. 2.

Fasciculus
myrrhæ.

Botrus cy-
pri.

Luc. 5.
Apoc. 20.
Tit. 3.

Rom. 6.

Scripturæ
de Christo &
Maria.
Esai. 7.
Esai. 11.

Esa. 10.

Gemia pul-
chritudo
Mariæ.
Oculi colū-
barū septē
dona spūs
sancti.

Colo. 2.

Dilectus di-
lectā pue-
nit honore
ut fili⁹ ma-
trem.

Phil. 2.

Luc. 2.

Qualis pul-
chritudo et
decor dile-
cti.Domus ce-
dring, tem-
pla sunt.

CAP. II.

Psal. 44.
Chr̃s ut li-
lium.

& replebit eum spūs timoris dñi. Hoc ergo dicebat: Ecce ò amica mea completū est in te, qđ ille prenūciabat. Quādo em̃ nata es de domo David, tunc egressa est uirga de radice Iesse: qñ (inquā) nata es, quē tanto humilior es hominibus huius seculi, quāto uirgula quāuis minor & gracilior est grandibus cedris & quercubus magnis, de quibus idē propheta dicturus, Et egredietur uirga, p̃miserat: Et excelsi statura succidētur, & sublimes humiliabūtur, & subuer- tentur cōdensa saltus ferro, & Libanus cū excelsis cader. Quādo autē ego ex te natus sum, tūc de uirga flos ascendit, sup quem regescet septiformis spūs dñi. ¶ Ecce ergo tu pulchra es, & itē: dico, ecce tu pulchra es: pulchra decore uirgineo, pulchra unigenito filio. Taliter gemi- nata, nullius unq̃ fuit, nullius unquā erit pulchritudo. ¶ Adhuc addo istud, pulcherrimum oculi tui columbarū. Quinā sunt oculi columbarū, nisi dona septem gratiarū. i. septem spiritu um sup me requiescentiū: Septē nāq; oculi, q̃ iuxta Zachariā prophetā in uno lapide sunt, se- ptem sunt spūs dei, qui iuxta iam dictū Esaiam prophetā super florem requiescunt. Isti oculi mei, sunt oculi tui, oculi columbarū, oculi omniū gratiarū. Omnium quippe gratiarū uel spiri- tuū tu effecta es particeps, ex quo me castis uisceribus suscepisti, sup quē requiescit & in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Hoc eo dicente mihi, qđ ego illi? ¶ Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus, lectulus noster floridus, tigna domorū nostrarū cedrina, la- quearia cypressina. ¶ Hæc ego illi. Cōsiderate diligenter ò amici, qualis sit ista ordinatio hui⁹ scripture, scripturæ cātabilis, in qua secretū nostrū, secretum dilecti & dilectæ contēplari de sideratis. ¶ Et hic & in cæteris quæ sequūtur, non ego dilecto & ille mihi, sed dilectus meus mihi & ego illi: nisi qđ semel audistis, ego dilecto meo, & ad me cōuersio eius. Fere in omnibus dilectā honore pręuenit dilectus, utpote matrē filius. Ille mihi, ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra: & ego illi, ecce tu pulcher es & decorus dilecte mi. Ille mihi, sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias: & ego illi, sicut malus inter ligna syluarū, sic dilectus meus in- ter filios. Quid de hoc censetis? Nōne ille cū deus & homo sit, debuerat ab hoīe modis omni bus honore pręueniri? At ille in hac disciplina totū principatū possidebat. Hinc Apostol⁹ ad Philippenses cū dixisset, nihil per cōtentionem, neq; per inanem gloriā, sed in humilitate su- periores sibi inuicē arbitantes, nō quæ sua sunt singuli cōsiderantes, sed ea quæ aliorū, proti- nus ait: Hoc sentite in uobis, qđ & in Chr̃o Iesu, qui cū esset in forma dei & c. Ille nanq; sicut in cæteris, ita in cōsideratione mei, semetipsum humiliavit, quodāmodo non cōsiderans qđ ipse esset deus, sed cōsiderans qđ essem ego mater, & ipse filius, superiorem sibi arbitrabatur, quē- admodū & Euangelista uult intelligi, cum dicit: Et descendit cū illis, & erat subditus illis. Ita q; cum dilectus meus mihi, ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra, oculi tui columba- rum: & ego illi, ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus. Scitote amici, quæ uerba ista nō à sum- mis labris ueniūt, sed rationis & ueritatis istę uoces habent fundamentū. Ille nanq; ueraciter in me ueneratur, qđ sua mater & uirgo: ego in illo adoro, qđ sit deus & homo. Dico ergo: Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus. ¶ Dicis mihi, Ecce tu pulchra es: & ego dico tibi, Ecce tu pulcher es. Ex quo ego pulchra facta sum, ex eo tu qui semp pulcher fuisti, pulchrior fact⁹ es. Nam uere in eo pulchritudinē tuā adauxisti, qđ cum deus esses, homo dignatus es fieri. Hinc tu pulcher & decorus, ita pulcher, ut sis ipsa substantia pulchritudinis: ita decorus, ut sis ipsum decus humani generis. Vere ergo dicis mihi, Ecce tu pulchra es: & ego dico tibi, Ecce tu pul- cher es, quia tu pulchritudo mea es. Quod ergo pulchra sum, totū tibi attribuendū est. Neq; em̃ uirga floris, sed flos uirgæ pulchritudo est. Igitur nō nisi opinione falso: atq; fallentiū ni- gra sum ego sicut tabernacula Cedar. Nam ecōtra pulchra ego sum, & pulcher es tu, & lectu- lus noster floridus: lectus in quā. i. uterus meus, in quo tu quieuiisti totis nouē mensibus, & sal- uo uirginitatis meę sigillo, egressus es flos pulcherrim⁹: nec iam in desertū eijciemur sicut ta- bernacula Cedar, imò in ciuitate nr̃a domos habebimus, & habebimus diuitias multas & prę- claras, scilicet ecclesias. Nam taliū domorū nostrarū tigna cedrina, & laquearia sunt cypressi- na. Nam sicut cedrus imputribile lignū atq; odoriferū, & cypressus lignum cedro pene proxi- mum, uirtutis eximie sunt, templorū quoq; trabibus apta, impenetrabili soliditate nunq̃ one- ri cedūt, sed ea, quæ in principio fuerint, firmitate perseuerāt: ita domestici nostri apostoli at- q; apostolici uiri, doctores ecclesiarū atq; prælati, perpetuæ uirtutis atq; firmitudinis indefi- cientes erūt, & domus quoq; manufactæ nr̃æ stabunt, qđ diu durabit seculum, titulum haben- tes: Locus terribilis, aula dei, porta cœli. Hic fructus, & adhuc locupletior, te florem non deci- dentē sequetur. Quid ad hæc dilectus? LEGO flos cāpi & lilium cōuallium. ¶ Ut tu dicis ò ami- ca mea, pulcher ego sum & decorus, nam ego flos cāpi & lilium conuallium. i. decus generis hu- mani, & honor parētum humiliū, patrum spū pauperū, scilicet Abraham, Isaac & Iacob, David quoq; & cæterorū: qui etsi meritis montes, mente cōualles fuerūt: etsi diuites censu, pauperes spū extiterunt. Illos ergo decus uel pulchritudo sum, uere flos, uere lilium, quia speciosus for- ma prę filiis hominū: quam uidelicet formā taliter, ut ego, nullus habet filiorū hominū. ¶ Li- lium q̃ppe lactei floris est herba, cuius dū candor sit in folijs, auri tamē species intus effulget. Ita

Ita flos campi siue lilium ego sum, flos lacteus, id est, puer mundissimus: flos (inquā) & castitatis lilium, cuius dum caro siue humanitas exterius satis munda sit, diuinitatis tamen species intus incomparabilis est. ¶ Quid aliud dilectus diceret: Nunquid me dicere, tu pulcher es dilecte mi & decorus, ipse auerfaretur, & ita deberet esse humilis & mitis corde, ut ueritatem suam conareretur abigere: Hoc impossibile est. Imo si nos negauerimus eum, ait quidam uestrū, scilicet amicos, ille fidelis permanet, se negare ipsum non potest. Et illic ubi quā homo fieret, dixit: Videte quod ego sim solus, & nō sit alius deus pręter me. & hic, ubi homo factus, dixit: Ego flos cāpi & lilium conuallium, & ubicunq; siue inimicis Iudeis, siue uobis o amici apostoli eius uel discipuli quippiā locutus est iuxta hunc sensum, profecto pium est, considerare hoc ipsum, quia ille fidelis pmanet, negare seipsum non potest, pręsertim causa poscente tam magna, causa salutis hominum, propter quos uenerat, q̄s in eū credere oportebat, ut diceret ipse quis esset aut unde uenisset. Est autē testis fidelis non soli sibi metipso, uerū etiam alijs, ut testificet & dicat de singulis, cuius sint meriti uel nominis. Ait ergo & mihi, quā & supra semel & iterū pulchram esse declamauit: Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Hoc restabat, quoniam ille mihi dixerat, ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra: & ego illi, ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus. Hoc (inquā) restabat dicere, quod reuera pulcher ipse, & quod ego ad similitudinem eius pulchra sim. Cum ergo dixisset, ego flos cāpi & lilium cōuallium, protinus & mihi fidele perhibens testimonium, sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. ¶ Vbi iam quando lilium istud, lilium conuallium inter spinas: Nimirum in Iudęa, quando tolerauit tot & tantas impiorum blasphemias, sustinuit probra, alapas, flagella, coronatus insuper corona spinea. Sic quondam pater Abraham leuans oculos, uidit post tergum arctē inter uepres, herentem cornibus, quem assumēs obtulit holocaustum pro filio. Aries ille, animal innocuum, pręfigurabat istud innoxij candoris lilium: uepres illę, blasphemias & maledicta Iudeorum: post tergum Abrahę, quia nondum uenerat, sed uerturus erat iste flos campi, siue istud lilium cōuallium suo tempore. ¶ Igitur illic inter detractiones siue accusationes Iudaicas lilium inter spinas, sic & amica mea, inquit, inter filias: filias, inquam, nō Hierusalem, sed absolute filios, id est, hereses uanas & uagas. Filie namq; cum absolute dicuntur, fere nullam significationem bonam habent, ut illic: Filie discurrerunt super murum, sed exasperauerunt eum, & iurgatę sunt, inuiderunt illi habentes iacula. Et alibi: Multę filię congregauerunt diuitias, tu supergressa es uniuersas. Itaq; & spinę & filię blasphemię sunt Iudeorū, sectę sunt hereticorum. Quęcunq; huiusmodi spinę lacerauerunt me, ipsę & amicam meā lacerauerunt: quęcunq; huiusmodi filię tibi inuiderunt, & mihi detraxerūt. Vbi ego spinis cōpungebar, imo & clauis configebat, tu pręsens patiebaris mente conuulnerata: & ubi tuę uirginitati a filiabus derogatur, mihi quoq; inuidiōse detrahitur. Verum sicut ego spinas per tuli quidem, sed exuperauit ita & de te ueraciter prędicabitur, quia cunctas hereses interemisti. Ad hęc inquam: Sicut malus inter ligna sylvarum, sic dilectus meus inter filios. ¶ Malus lignum fructiferum, ligna sylvarum sine fructu sunt. Sic dilectus meus boni operis facit fructū, filij uero otiosi & inutiles sunt. Dicunt enim, & non faciūt. Solūmodo in hoc immortu ne gloriantur, quia filij sunt. Semen Abrahę (aiunt) sumus, pater noster Abraham est, unū patrem habemus deū. Isti sunt filij & quasi sodales dilecti mei. Itaq; suo quidē arbitrio filij sunt dei, filij Abrahę: sed reuera ligna sylvarū, imo ex patre diabolo sunt, & tanquam ligna sylvarum, quia non solum nō faciunt fructū bonum, uerū etiam fructū faciunt malum, suntq; cubilia leonū, habitacula draconum, omniumq; latibula ferarū, id est, spirituum malignorū, profecto excidentur & in ignem mittentur. Dilectus autem meus qualem, quā bonū inter eos fecit fructum. Vtiq; fructum uitę eternę, quia non utcunq; bona arbor ipse, sed lignum uitę est. Hoc ego experta sum. Quomodo? Sub umbra illius quem desiderabam, sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Ex quo mihi angelus locutus est, spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi, ego sub umbra illius sedi. ¶ Non steti ad horā sub umbra, ut interdū paterer carnis æstui, interdum haberem refrigerium: sed cōtinuo sedi, quia semper pacem habui, iugiter sub umbra illius quiesceui. Et fructus eius dulcis gutturi meo, id est, cor di meo. Quis uestrum nescit, quod sit fructus eius dulcis? Expulit enim a nobis amaritudinē mortis, & uitę eternę dulcedinem indidit. Malus fructus, imo malus morsus, q̄ Adam per Euam uitam perdidit, & mortem inuenit: bonus fructus, quo genus humanum per Mariam mortē perdidit, & uitam inuenit. Hic est fructus eius. Ad quid enim uenit, ad quid succreuit inter ligna sylvarū, nisi ut faceret huiusmodi fructum, quo euacuaret primę pręuaricationis reatū, ligni uetiti morsum? Vbi tempus uenit huiusmodi fructus edendi, accipiens panem et uinū, et benedicens, Accipite, inquit, et comedite, hoc est corpus meum. Accipite et bibite, hic est sanguis meus. Non uidistis ibi carnes et sanguinis speciem, profecto nec Eua uidebat promissam sibi a serpente dei similitudinem. Non uidistis nisi panem et uinū: profecto nec Eua uidit nisi pomum uisū uel aspectu pulchrum. Attamen illa credidit quod non uidebat, credidit (inquā)

Chrs se pul
chrū eē ne-
gare nō po-
test.
leg. * ante
Deut. 32.

Liliū inter
spinas chri-
stus in Iu-
dęa.
Gen. 22.

Gen. 49.
Prou. ult.

Filij inuti-
les Iudei.
Matt. 23.
Iohā. 8.

Luc. 1.
Sub umbra
illi⁹ sedi.
Fruct⁹ eius
dulcis.

Matt. 26.
Luc. 22.
Gen. 3.

Vera & iu-
sta fides de
sacramēto
eucharistie
Psal. 22.

Johā. 2.
Vinum nō
habent.

Quid mihi
& tibi est
mulier.

Ordinata
charitas.

Mart. 16.

Phil. 1.

Læua eius
sub capite
meo.

Actu. 2.
Marc. ult.
Phil. 2.

dextera ei
amplexa-
bit me.

Aliās * sit.
Aliās * infi-
nuat.
Psal. 15.

quam) serpenti dicēti, Nequaquam morte moriemini, sed eritis sicut dñi; magis quā deo di-
centi, Morte moriemini, in q̄cunq; die ex eo comederitis. Plus (inquam) serpenti quā deo
credidit. ¶ Iusta ergo lege, ut expietur ille reatus malæ credulitatis, exigitur fides, ut creda-
tis id quod non uidetis: credatis (inquam) deo dicenti, Hoc est corpus & hic est sanguis: ma-
gis quā serpenti, qui per hæreticos dicit, Non est caro, nō est sanguis. & eritis sicut filij dei.
Hæc ubi fecit & dixit, paratam in conspectu uiuentium mensam relinques competentem il-
lis, cōfestim ad mortuos siue dormientes ipse obdormiscēs & mortuus profectus, anima de-
scendente ad animas, & corpore ad corpora in eundem terre uentrem, quo fuerant recepta,
atq; ita de semetipso cibauit atq; potauit eos, atq; exinde sub umbra illius sedent in perpetu-
um, & fructus eius dulcis gutturi eorum. Mihi potissimum umbra suauis, quam cum amore
spiritus trahit ad illum & natura carnis. Cum esset in uita præsentis, non solum modo supra di-
cto sub umbra illius sedere, uerū etiam faciē eius desiderabam semper uidere, semperq; mecū
præsentem habere. Sed quid actum est? L. Introduxit me rex in cellam uinariam, & ordinauit
in me charitatem. ¶ Ventum est ad nuptias, ubi & aquas in uinum conuertit. Hoc initiū signo-
rum continuo facturum, dixit mihi: Quid mihi & tibi est mulier? nō dum uenit hora mea. Di-
xeram enim ego illi, Vinum non habent. Et quidem uerum erat, quia uinum non habebant,
non solum sicut litera sonat defecisse uinum, sed quia defecerat in omnibus nuptijs huius se-
culi per peccatum primi hominis uinum uerum, scilicet incorruptio animarum & immorta-
litas corporum. De huiusmodi uino maior illi cura erat, sed nondum (ait) uenit hora mea ho-
ra scilicet propinandi hoc uinum, reparandi per mortem & resurrectionem meam incorru-
ptionem animarum, immortalitatem corporum. ¶ Tantomihi negotio impēdente, quid mi-
hi & tibi est mulier? Opus dei tuis affectibus præponendum est. Non tuam, imò non meam,
sed patris mei uoluntatem fieri oportet. His & alijs huiusmodi uerbis introduxit me in cel-
lam uinariam, & ordinauit in me charitatē, id est, intelligere me fecit se ad hoc uenisse, ut hu-
mani generis aquaticam infirmitatem in suum uinum, id est, in suā immortalitatis conuerte-
ret fortitudinem, & quod affectibus meis diuinam uoluntatem præferre deberem. ¶ Hoc est
enim ordinatam habere charitatem, optare quidem ut non moriatur talis dilectus, sed ampli-
us desiderare totius humani generis salutē. Inordinata & adhuc ordinanda erat charitas Pe-
tri, qui assumens illum seorsum, absit (inquit) domine, non erit tibi istud. Dixerat enim, q̄ tra-
dendus esset in manus hominum & occidendus. Iamdudum docuerat me charitatis ordinē,
ut dolorem quidem, & iusti doloris gladium in mente uel anima portarem, non tamen auer-
ti propositum dei cuperem, prouenturum ipsi ad gloriam & honorem, & humano generi ad
perpetuam salutem. Quid igitur? L. Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore lægueo.
Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. ¶ Ecce abiit, ecce recessit. Com-
prehensus ab impijs & occisus, abiit in sepulchrum, descendit ad infernum, resurrexit, & pa-
rumper uisus, recessit in cœlum. Scitis autem, quicunq; amici estis, quicunque illum diligitis:
scitis, quia quisq; uestrum dicit: Cupio dissolui & esse cum Christo. Quanto magis ego, quæ
illum genui, cum illo esse cupio: Reuera non quomodocunq; cupio, sed & amore lægueo. Igi-
tur fulcite me floribus, stipate me malis. Hæc mihi sit consolatio. Amore languens pro absen-
tia dilecti, unde possum consolari, nisi ex eo, ut credatis, & credentes uitam habeatis in nomi-
ne eius o populi uniuersi: Credendo fulcite me floribus, bene operando & fructum uitę eter-
næ percipiendo stipate me malis. Ita enim fiet, ut non lassescā fatigatione dilationis. ¶ In hoc
læua eius sub capite meo, quod interim dum differor, floribus uestris fulcior, & malis uestris
stipata sum: quia uester profectus, uestra salus, meum est gaudium: & nihilominus quidem
amore languo, sed in isto consolata sum. Hæc est læua eius sub capite meo, uidere me, imple-
ri ea quæ scripta sunt de eo, quæq; ipse promittit de semetipso, uidere hoc donum quod effu-
dit, scilicet spiritum sanctum, quæ die pentecostes misit, uidere euangelium eius prædicari,
ubiq; sequentibus signis, multiplicari credentes in nomine eius, resflescere mundum eccle-
siis eius, & fructificare cunctis uirtutibus, curuari in nomine eius omne genu cœlestium, ter-
restrium & infernorum, & omnem linguam cōfiteri, quia ipse dominus Iesus Christus in glo-
ria est dei patris. Læua (inquam) hæc est sub capite meo, id est, consolatio magna qui-
dem, sed minor expectatione uel desiderio meo. Quæ est illa expectatio? Quod
est illud desiderium? ¶ Et dextera eius amplexabitur me, id est, glo-
ria patris, in qua ipse est, totam circundabit & implebit
me, cum de præsentis seculo eduxerit & assumpse-
rit me. Illa uidelicet dextera, qualis * est,
Psal. 138. breuiter * intimat, dicens:
Et delectationes in dextera tua
usque in finem.

FINIS LIBRI PRIMI.

Ru.

R V P E R T I A B B A

XIII.

TIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM,
DE INCARNATIONE DOMINI COM-
MENTARIORVM LIBER
SECVNDVS.

ANTABILES MIHI ERANT (ait Psalmista) iustificatio nestuæ domine, in loco peregrinationis meæ. Quis est locus peregrinationis nostræ, nisi præsens deiectionis mortalitatis & passibilitatis nostræ, quam & alibi uallem lachrymarum appellat, in qua oportet pati multa, scilicet esuriem, sitim, cæterasq; miseras, & ad ultimū ipsam mortem. Si ergo iam in tali loco, in tali peregrinatione cantabiles sunt iustificationes tuæ, quanto magis in ciuitate tua domine?

Psal. 118.

Quæ uero maiores iustificationes tuæ sunt iustificationibus, quas habemus uel intelligimus in uocibus istis, quæ dicuntur Cantica canticorum?

Igitur totis uiribus, cunctis extensis rationalis citharæ (scilicet corporis & animæ) fidibus, istas iustificationes tuas cœpta modulatione decantemus, te adiuuante sancte spiritus, quia nimirum cœleste canticum hic assuescendum est, ut nobiscū scientia uel notitia eius in illo seculo iuste perseveret.

Secundæ perioches, id est, recapitulationis initiū hoc est: ¶ Ad iuro uos filiæ Hierusalem per capreas ceruosq; camporum, ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam, quoadusque ipsa uelit.

¶ Quid (rogo) necesse fuit dilectam dormire? Neque enim parum necessaria fuit eius dormitio, quum tanta sit pro ea dilecti adiuratio. Quid ergo necesse fuit eam dormire? aut certe quid fuit illi dormire? Hoc enim perspecto, melius clarebit, quàm necessaria eius dormitio fuit.

¶ Quid ergo illi dormire fuit? Profecto illud quod euangelista uult insinuare, quum dicit: Maria autem conseruabat omnia uerba hæc, conferens in corde suo.

Iterumq; repetens alio loco, dicit: Et mater eius conseruabat omnia uerba hæc in corde suo. Hoc erat dormire, scilicet oris custodiam habere, & secretum sibi commissum, propter tempus quod malum erat, non propalare, ne perciperet Herodes de rege Iudæorū, qui natus erat, ubinam esset? Itaque necessarium ualde fuit dilectam dormire, & inter uerbo-

fas filias Hierusalem nolle uigilare. Neq; enim deerant eiusmodi filiæ Hierusalem, quæ quum uis beneuolæ essent, non tamen scirent usque quæ oportunitatem habere taciturnitatem: & idcirco non expediebat, ut dilecta hæc de sanctæ contemplationis somno suscitata, communem se illis faceret, & ad respondendum eis euigilaret, etsi alij quippiam loquebantur. Verbi gratia: Pastores, quos aliqua dixisse certum est. Ait enim euangelista: Et omnes qui audierūt, mirati sunt, & de his quæ dicta erant à pastoribus ad ipsos: & si (inquam) uel tunc, uel deinceps, propter multa mira quæ facta sunt, alij loquebantur, ipsam tacere & non inquietari condecebat, ne res nimis manifesta fieret, maioremq; persecutionis ipsa laborem sustinere, quàm fuit illa fuga, qua in Aegyptum fugere oportuerat. Igitur adiuro uos filiæ Hierusalem, ne suscitetis neque euigilare faciatis dilectam, quoadusque ipsa uelit, id est, fortiter obfirmo mentem dilectæ, ne ante tempus loquendi denarret uobis, quid uel quomodo sibi factum sit, etiam si uos multū instanter inquiratis. ¶ Per quid adiuro uos? Per capreas ceruosq; camporū.

Vere magnum adiuramentum. Nam & ego iuraui ceruis & capreis, scilicet patribus uestris, regibus & patriarchis, maximeq; Abraham & David facere uerbum istud quod nūc feci, cum quo uidelicet uerbo dilecta dormit dormitio re silentij cōpetentis. Si nunc sciscitantibus uobis, & illa omnibus respondente, fama nimis crebresceret, & Herodes puerum inueniret atq; occideret, euangelio nondum condito: quomodo iusiurandum meum ratum permaneret, quod iuraui ad Abraham patrem uestrum, in isto semine eius benedicendas fore omnes gentes. Idcirco per illos patres uestros, uobis reuerendos, adiuro uos. Unde patres illi capreæ siue cerui? Nimirum ex eo, quod sicut capreæ ad instar auium ardua & excelsa tenent, in sublimi habitant, & in petris altissimis commorantur: sic illi manentem non quiesierunt ciuitatem, sed meliorem appetierunt, hoc est, cœlestem, in casulis habitantes & confitētes, quia peregrini & hospites sunt super terrā & sicut cerui, cum aliqd serpētini generis comederint, summa agilitate desiderant uenire ad fontes aquarum: ita illi scientes se à primis parentibus per serpentem contraxisse originale peccatum, desiderabāt nasci sibi iam dictæ benedictionis promissum fontem, in quo est remissio peccatorum. Inde est illud: Quæadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te deus. ¶ Vox dilecti mei: Ecce ueniet saliens in montibus, transiliens colles. Similis est dilectus meus capreæ hinnuloq; ceruorum. ¶ Dilecta quando uult, non suscitata, neque euigilare coacta: sed quādo uult, & ubi uult, & quibus uult, scripturarum mysteria pandit, & loquitur, & dicit: Vox dilecti mei, subauditur, talis

Dormire hic ē, secretum nō reuelare. Luc. 2. Eod. cap. in fine.

Luc. 2.

adiuro uos p capreas & ceruos.

Gen. 22.

Heb. 11. & 13

pages antiqui cap. 2.

Psal. 41.

Quæstio
 cur Christi
 aduentus tā
 diu dilatus
 fuit.
 Matt. 1.

Chrs non
 tardus, sed
 uelocissi-
 mus est.
 Esai. 9. 5.

Psalm. 10.

Paries ini-
 micitarū,
 dilationis
 causa fuit.
 notat. digna

Gene. 37.

Gen. 41.

Num. 14.

Cñatio p
 uno anno
 cōputat.

Matt. 1.
 Num. 14.
 Psal. 88.
 3. Reg. 11.

4. Reg. 21.
 3. Par. 35.

Fenestæ
 sunt pro-
 phetæ.

Cancelli
 sunt patri-
 archæ.

Luc. 1.
 Desideriū fi-
 lij dei p sa-
 lute gñis
 hūani acce-
 leranda.

lis est, qualem dictura sum: & uocis eius, id est, scripturæ, quæ ad ipsum & ad me pertinet, sen-
 sus hic est, quem expositura sum. ¶ Vocem ipsam, uerba ipsa dilectæ quæ loquitur mihi, iam
 dicerem: sed uos forte prius aliud audire uultis, cur tam diu dilatum fuerit hoc negotium, &
 prius quàm mecum conueniret, tot generationes præterierunt, uidelicet ab Abraham usq;
 ad David generationes quatuordecim, & à David usque ad transmigrationem Babylonis ge-
 nerationes quatuordecim, & à transmigratione Babylonis usq; ad ipsum generationes qua-
 tuordecim, sicut euangelista diligēter distinguit. Cur aduentum suum tam diu distulit? num
 tardus est aut segnīs? ¶ Imò uelocissimus in opere suo est secundum testimonium scriptura-
 rum, cuius uidelicet testimonijs summa hæc est: Ecce iste ueniet saliens in montibus, transili-
 ens colles. Similis est dilectus meus capræ hinnuloq; ceruorum. Dicunt enim scripture pro-
 pheticæ, uelocitatem eius attestantes: Voca nomen eius, accelera spolia detrahere, festina præ-
 dari. Item: Et ecce festinus uelociter ueniet, non est deficiens, neque laborans in eo. Et mul-
 ta his similia. Vnde ergo dilatio? Dicam: ¶ En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per
 fenestras, prospiciens per cancellos. ¶ Diligenter animaduertite, ut sciatis rem. Non enim res
 parua est, quam dico parietem nostrum, propter quem tam morose uenit iste, qui & antequā
 ueniret, festinus & celer uocatus est, & quum uenisset, illud propter quod uenerat, tam cito,
 tam uelociter operatus est. Quid enim? ¶ Quàm longum expendit tempus in faciendo id
 quod de ipso scriptum est, A summo cœlo egressio eius, & occursum eius usque ad summum
 eius: Spatio annorum plus quàm triginta duorum, tantam exultando cucurrit uiam, saliens
 atque transiliens, tanquam caprea siue hinnulus ceruorum, de cœlo in ierusalem meum, de ute-
 ro meo in crucem, de cruce in sepulchrum, de sepulchro rursus in cœli im. ¶ Propter quem
 ergo parietem nostrum tam diu morat' est, qui tam uelox in opere est? ¶ Nimirum propter pa-
 rietem inimicitarum, qui non de uno tantum originali peccato, uerum etiam de multis actu-
 alibus peccatis congestus est. Eorum, uidelicet actualium peccatorum, n. primum illud fuit,
 quod filij Iacob filij Isaac filij Abraham, ad quem primum repromissio facta fuerat, fratrem su-
 um Ioseph per inuidiam in seruum uendiderunt, & ille quatuordecim annis seruiuit. Quum
 enim sedecim esset annorum, tunc uenditus est: & quando eductus de carcere, stetit in con-
 spectu regis Pharaonis, triginta annorum erat. Itaque sicut quodam loco iudex iustus, id
 est, dominus dicit, Iuxta numerum dierum, quibus considerastis terram, annus pro die im-
 putabitur, & quadraginta annis recipietis iniquitates uestras: ita & illi c. iustum esse arbitre-
 mur iudicium, ut diceret, Iuxta numerum quatuordecim annorum, quibus seruiuit uēditus
 Ioseph, generatio pro anno imputabitur, & quatuordecim generationibus semen quod pro-
 misi patribus uestris, differetur, quod est Christus. Igitur ab Abraham n. inquit, usque ad Da-
 uid generationes quatuordecim, subauditur, & Christus non uenit, & eo usque distulit eum
 iratus dominus: unde & Moyses loco supra dicto congemuit. Porro I David, in quem genera-
 tiones quatuordecim terminatæ sunt, quum iam & ipse promissionem accepisset eādem cum
 iuramento domini, peccauit & ipse nō minus quàm priores illi. Vria: m Etheum percussit gla-
 dio, & uxorem eius tulit, & interfecit eum gladio filiorum Ammon. Itaque non minus super
 hoc irasci debuit dominus, quàm dudum fuerat iratus: & idcirco à David usque ad transmi-
 grationē Babylonis, ait, generationes quatuordecim, subauditur, & Christus non uenit. Por-
 ro in transmigratione Babylonis, quæ poena fuit transmigratis illis, non minoris erat peccati
 uel criminis, quod reges Iuda, maximeq; Manasses, sanguinem innoxium fuderant multum,
 donec implerent Hierusalem usque ad os, absque peccatis suis quibus peccare fecerunt Iu-
 dam, ut facerent malum coram domino. Igitur & à transmigratione Babylonis usq; ad Chri-
 stum generationes quatuordecim, subauditur, & non nisi post tot generationes idem Chri-
 stus uenit. ¶ Post huiusmodi parietem nostrum en ipse stat, id est, propter hæc & alia peccata
 generis nostri, cui repromissus fuerat, ipse iustas fecit moras: Stat (inquam) respiciens per fe-
 nestras, prospiciens per cancellos, id est, uisitās nos per prophetas, memor nostri propter pa-
 tres nostros. Nam fenestæ in hoc pariete fuerunt Moyses & prophetæ, suo quique tempo-
 re intra multitudinem peccantium, in ipsa congerie peccatorum claruerunt, parietem nō ita
 contiguum esse sinentes, quin dilectus haberet aditum, quo huc introitus respiceret, & uocē
 audibilem daret, locutionem intelligibilē faceret. ¶ Porro cancelli, scilicet anterior pars ædi-
 ficii, fuerunt Abraham, Isaac & Iacob, primi patres generis nostri, per quos in eo prospexit,
 quod propter eos misertus est nostri, recordatus est quod eis promiserit, quid iurauerit, hoc
 est quod ipsa cecinit: Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ. Sicut loquu-
 tus est ad patres nostros, Abraham & semini eius in secula. ¶ Et dilectus meus loquitur mi-
 hi: Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & ueni. Iam etiam hyems transiit,
 imber abiit & recessit, flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis aduenit, uox
 turturis audita est in terra nostra, ficus protulit grossos suos, uineæ florentes odorem de-
 derunt. ¶ Verba ista profecto desiderantis uerba sunt. Quid autem est desiderium dile-
 cti,

cti, uel quid amor eius, nisi charitas, nisi spiritus sanctus: Tali utique desiderio desiderare, cum amore recte dicitur amare, dicitur etiam lætari, ut illic: Lætabitur dominus in operibus suis. Psal. 103.
 Quinetiam petere dicitur, nimirum eodem desiderio, iuxta illud in Deuteronomio: Et nunc Israhel, inquit Moyses, quid dominus deus tuus petit à te, nisi ut timeas dominum deum tuum, Deut. 10.
 & ambules in uis eius, & diligas eum: Amplius autem non solum petentis, uerum etiam ualde optantis animo loquitur, cum item in Deuteronomio dicit, Bene omnia sunt locuti. Quis det talem eos habere mentem, ut timeant me, & custodiāt uniuersa mandata mea in omni tempore, ut bene sit eis & filiis eorum in sempiternum. Et in Esaia dicit: Vtinam attendisses mandata mea, facta fuisset sicut flumen pax tua, & iustitia tua sicut gurgites maris. Hæc & his similia multa scripta sunt, testantia quietum dilecti desiderium, charitatem impassibilis, non passionem, sed delectationem, qua semper optauit, semper cupiuit id, quod utile esset creaturæ humano generi. Quod si unquam aliquid recte dicitur optasse uel desiderare, quanto magis istud, in quo est summa salutis, istam plenitudinem temporis, in quo fieret, ex muliere fieret Gala. 4.
 sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperent: Igitur hæc uerba dilecti, loquentis mihi, Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & ueni, &c. sic accipite, quasi uerba desiderantis, tanquam festinantis & optantis iam adesse materiam tantæ salutis, scilicet me, cuius caro illi materia foret assumendæ carnis. Tanquam præsentis loquebatur mihi, meque iubebat surgere & properare, id est, nasci & hospitium uetris mei sibi cito præparare. ¶ Et reuera priusquam nascerer, illi præsens aderam: ante quam fierem, bene illi cognita fueram. Si enim dicitis & uere dicitis, quia elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate, nonne & de me recte sentitis, & recte sentiendo dicitis, quia elegit me ante mundi constitutionem, ut essem sancta & immaculata in conspectu eius in charitate: Et si sapiam, ut ipsa testatur, iam ante quam fieret, ludens erat coram eo in orbe terrarum, & deliciæ eius cum filiis hominum: quanto magis ludens erat, & deliciabatur cum ista ancilla domini, miraculo cūctorum filiorum uel filiarum hominum. ¶ Surge, inquit, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & in his omnibus Eua opposita, Eua namque quasi inimica, Eua quasi uipera, Eua quasi deformis & ignominiosa. Mihi inimica, uiro suo uipera, sibi met confusa ignominia. Inimica per superbiam, quia intus tumuit: uipera per malitiam, quam ex serpente concipiens, foris tentata, facile cessit: ignominiosa per pruritus libidinis, qua statim scaturire cœpit. unde & nudam se cognoscens, folio pudenda contexit. Tu autem amica mea per humilitatem, columba mea per charitatem, formosa mea per castitatem. Tu contra deum non tumuisti, imò mente humili altissimo complacuiisti, & ecce amica es. Tu serpenti aurem non præbuiisti, imò inimicitias inter te & serpentem ego posui, & ecce columba es. Tu nuditatem libidinis non incurristi, imò spiritus sanctus obumbrabit tibi, & ecce formosa es. Veni ergo Maria, ueni, nā Eua ad latebras fugit. Veni, & crede angelo euangelizanti, nam Eua credidit serpenti susurranti. Veni & contere caput serpentis, nā Eua & capite illecta, & uentre oblectata, & cauda est obligata serpentis. Veni & dic, Ecce ancilla domini, nam Eua se abscondens pariter & defendens, Serpens, ait, decepit me, & comedi. Hæc est uox dilecti mei, & hæc loquitur mihi: Surge, propera & ueni. Surge per fidem, propera per spem, ueni per charitatem. Iam enim hyems transiit, imber abiit & recessit, flores apparuerunt in terra nostra, tēpus putationis aduenit. Vox turturis audita est in terra nostra, si cus protulit grossos suos, uinæ florentes odorem dederunt. ¶ Ecce enim æquinoctium uerum iam præterijt, & adest festiuitas Paschalis, dum hæc loquor tibi, dum foris angelus annuntiat, & ego intus uocem sequor annuntiantis: quo tempore sine dubio, secundum cursum solis & naturam aeris, hyems iam trāsiit, imber abiit & recessit. Ex ipsa ergo qualitate temporis auspiciū cape magnæ felicitatis, quia per istud quod dicitur tibi, qđ agitur tecum, transijt, id est, certissime pertransibit hyems peccati, abiit & recessit, id est, certissime abibit & recedet imber iræ cœlestis, quæ uidelicet hyems ex eo uenit, quod Eua iam dicta, fugiens abscondit se à facie dei, & qui imber idcirco terram, id est, omne genus humanum, uerberauit, quia peccauit. Hic est imber, hæc est ira cœlestis: Multiplicabo ærumnas tuas et conceptus tuos &c. usque. Quia puluises, & in puluerem reuerteris. Hic talis imber abiit & recessit, certissime abibit & recedet per me fructum uentris tui. Tunc apparuerunt, id est, certissime apparebunt flores multi, flores sancti ac diuersi, alij uidelicet martyrio rubicundi siue purpurei, alij confessione siue ad imitationem nostri, uirginitatis incorruptione candidi. ¶ Tunc & tēpus putationis aduenit, & mox aderit, ut amputentur ea, quæ superflua sunt legis, dicaturque floribus siue florētibus campis & arboribus nostris: Visum est enim spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere uobis oneris, quàm hæc necessaria, ut abstineatis uos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione: & ea quæ uobis non uultis, alijs ne feceritis. A quibus custodientes uos, bene agetis. ¶ Tūc & uox turturis audita est, id est, certissime audietur in terra nostra, Vox (inquam) turturis, nimirum paruulæ quidem, sed castissimæ auis, scilicet Psal. 103.
Deut. 10.
Deut. 5.
Esaia. 49.
Gala. 4.
Maria ante constitutionē mundi electa.
Ephes. 1.
Prou. 8.
Maria in omnibus opposita Eug.
Gene. 3.
Luc. 1.
Gene. 3.
Festū annūtiatiōis uerū notēpore.
hyems peccati, imber iræ dei.
Gene. 3.
Duplices flores.
Tēpus putationis.
Actu. 15.
Vox turturis.

Fic⁹ protu-
lit grossos
suos.

Matt. 21.
Vineæ flo-
rentes.
Rom. 4.

Psal. 21.
Zac. 12.

Chr̃s & pe-
tra ē & ma-
ceria.
Ostēde mi-
hi faciē tuā

Gen. 3.

Sonet uox
tua in auri-
bus meis.
Luc. 1.

1oh̃s. 3.

Psal. 44.

Matt. 2.

Luc. 13.

Matt. 8.

ibidem.

Psal. 39.

prædicatio euangelij, cuius initiū est pulchritudo nostra castitatis & uirginei conceptus tui audita est, id est, audietur, in terra nostra, in ecclesia nostra, in uniuersa terra. ¶ Tunc ad uocē huiusmodi turturis ficus protulit, id est, certissime proferet grossos suos: uineæ florētes de-
derunt, id est, certissime dabunt odorem. Ficus inquam, id est, synagoga, proferet & iacta-
bit opera uel iustitias suas sed cadentibus huiusmodi ficis, ipsa remanebit efforta, & ego ueni-
ens ad eam, & quærens fructum, non inueniam. ¶ Vineæ autem florētes, id est, gentes crede-
re incipientes, dabunt odorem, id est, bonam opinionem, ita ut amici gratulentur & dicant
Primum gratias agimus deo nostro per iesum Christum pro omnibus uobis, quia fides uestra
annuntiatur in uniuerso mūdo. L Surge amica mea, speciosa mea, & ueni columba mea, in fo-
raminibus petrae, in cauerna maceriae. Ostēde mihi faciem tuam, sonet uox tua in auribus me-
is. Vox enim tua dulcis, & facies tua decora. I Iterum uox dilecti mei, iterum loquitur mihi,
& ad surgendum inuitat, eisdem nominibus me compellat: Surge, inquit, amica mea, speci-
osa mea, & ueni columba mea. Et protinus ac si quærerem, quo ego surgā, ubi uel in quo ero
columba gemituosa, in foraminibus (inquit) petrae, in cauerna maceriae. ¶ Scit enim firum uel
habitum mentis meae, quia clauī eius, quos, antequam fierent, mente prophetica præuidebā,
& in propheta legebam, dicente: Foderūt manus meas & pedes meos. & lancea lateris eius,
quam similiter præuidebam, & in propheta legebam: Videbunt enim, ait Zacharias, in quem
transfixerunt. Clauī (inquam) eius & lancea iam essent animæ meae uulnera, & in ipsis geme-
rem sicut columba. Dicebat ergo: Columba mea, in foraminibus petrae, in cauerna maceriae,
id est, anima gemituosa propter fixurā clauorum, qui sum petra: propter uulnus lateris mei,
qui sum maceria. ¶ Nam ego unus idēq; aliās petra & aliās maceria. Videlicet ubi adhuc mor-
talis & passibilis eram, ibi ego maceria: ubi autem iam resurrexi à mortuis, ibi uel extrūc petra
solidissima: sed non disparuerūt in petra iam impassibili cauernæ siue foramina, quæ facta fu-
erant in maceria adhuc passibili, imò apparebunt eadem in die iudicij. ¶ Age quod agis, con-
templare quod contemplaris, atq; hoc modo semper ostende mihi faciem tuam, & ostenden-
do corrige quod Eua peccauit, & abscondit à me faciem suam. Vbi abscondit? In medio ligni
paradisi, uidelicet in eodem, in quo peccauit. Nā de ligno quod est in medio paradisi, ait, præ-
cepit nobis dominus, ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne forte moriamur. Comedit,
& cum audisset uocem domini dei, abscondit se (ait scriptura) à facie domini dei in medio ligni
paradisi. Ergo in quo peccauit, in eodem se abscondit, utpote quæ in peccato suo sibi compla-
cuit, & peccatum suum defendit. Non ostendit mihi faciem suam, cum dicerem, Vbi es? nō so-
nuit uox eius in auribus meis, uox confessionis, quæ sonare debuisset, saltem, cum dicerē, qua-
re hoc fecisti, sicut & quando benedixi ei, & uiro eius, dicens: Crescite & multiplicamini, nō
sonuit uox in auribus meis, nullum enim cantauit canticum gratiarum actionis pro tam ma-
gno beneficio, quo illam constituēbam matrem tantæ generationis, possessuræ tantam hère-
ditatem regni dei. ¶ Tu autem ostende mihi, sicut & ostendis, faciem tuam: sonet uox tua in
auribus meis, & audiam ego, audiant & amici, quorum unus uel primus audiuit, cum adhuc
esset clausus in utero matris suæ, & exultauit ad uocem tuam, quæ hoc modo sonuit in auri-
bus meis: Magnificat anima mea dominū, & exultauit spiritus meus in deo salutari meo. Ibi
ad uocem meam & uocem tuam audire atq; exultare cepit. Vnde & quodā loco dixit: Qui
habet sponsam, sponsus est. Amicus autem sponsi, qui stat & audit eum, gaudio gaudet pro-
pter uocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletū est. Igitur quia & amici auscultant, &
me delectat audire faciem fidei, & audire uocem confessionis atq; gratiæ actionis, ostēde mi-
hi faciem tuā, sonet uox tua in auribus meis. ¶ Vox enī tua dulcis, & facies tua decora. In quo
uox tua dulcis: in eo uidelicet, q̃ columba mea es, & intēta in foraminibus iam dictis, ita sicut
colūba gemitū pro cantu habes. Canendo gemis, gemendo canis: & ipsa exultatio, qua exul-
tauit spūs tuus in deo salutari tuo, plena est gemitib⁹, plena lachrymis. In q̃ facies tua decora:
In eo uidelicet, q̃ magna est fid⁹, magna est humilitas. Iste est decor, quem concupiuit rex,
quē admodum Psalmus dicit: Audi filia & uide, & inclina aurē tuam, & obliuiscere populum
tuum, & domū patris tui, & concupiscet rex decorē tuum. L Capite nobis uulpes paruulas, q̃
demoliuntur uineas. Nam uinea nostra floruit. I Vulpes Herodes, uulpeculæ siue uulpes par-
uulæ illius temporis, omnes qui quærebant animam pueri. Vnde & de quodam ex posteris
eiusdem nominis, cum nuntiatum fuisset à pharisæis dicentibus, Exi & uade hinc, quia Hero-
des uult te occidere: Ite, inquit, dicite uulpi illi: Ecce enīcio dæmonia, & sanitates perficio ho-
die & cras, & tertia die consumor. Ergo uulpes Herodes, maxime quia nō solum crudelis, ue-
rum etiam dolosus ille, qui dixit: Ite & interrogate diligenter de puero, & tū inueneritis, re-
nuntiate mihi, ut & ego ueniens adorē eum. Fuisse tunc iam cū eo etiam alios eiusdē dolosita-
tis, uel ex eo constat, q̃ angelus ad Ioseph ita dixit: Surge & accipe puerum & matrem eius,
& uade in terram Israel, defuncti sunt enī qui quærebant animam pueri. Igitur uulpes paru-
las, quæ demoliuntur uineas, capite nobis, inquit, id est, occidantur cito, moriantur & dispe-
ant

ant qui quærent animam pueri. Nonne uidetis paruulas uulpes istas, quomodo demoluntur uineas? Herodes enim non cessat occidere fere omnes, qui erant regie stirpis, non cessat per-
 scrutari, ut funditus deleat domum David, de qua regem Christum nasciturum fore audiuit. Nonne uidetis ad ultimum, quod teneros palmites fera ista momordit, quod infantes bestia
 crudelis occidit in Bethleem Iude, ciuitate David? Capite capite, nā uinea nostra floruit. ¶ *Vinea nra
 Chrs est.* Vinea illa quæ nostra est, uinea uel uitis, uinea propter quam cæteras demoluntur uineas, inter
 quas ista sic latuit, quemadmodum uirga una gracilis in magna sylua latere solet ob paruita-
 tem sui, uinea (inquam) nostra hæc floruit. Fructus eius adhuc flos, & non botrus est, nondum
 maturuit, & idcirco damnosum nimis est, huiusmodi uineam uel florem ei succidi uel demo-
 liri. Crescat prius, & de flore proueniat fructus, condatur euangelium, & cognoscatur de fi-
 gnis & uirtutibus, uenisse sanctum sanctorum, atq; hoc erit, florem uenisse in fructum, & ma-
 turuisse botrum. ¶ Tunc, si fuerit succisus huiusmodi botrus, custodiatur, atque in ueste cru-
 cis portetur, ut experimento resurrectionis & dulcedinis eius cognoscatur, qualis terra, qua
 le sit regnum eius, ad quod non pertinet uulpeculæ istæ quæ uineas demoluntur. Sicut olim
 duo uiri de exploratoribus, quos misit Moyses ad explorandam terram promissionis, palmi-
 tem cum uua sua deportauerunt in ueste cum cæteris frugibus terræ, dicentes: Venimus in
 terram, ad quam misisti nos, quæ reuera fluit lacte & melle, ut ex his frugib; cognosci potest.
 Illius rei gestæ mysterium obseruetur, & tam diu uinea nostra defendatur à uulpibus, donec
 flos eius botrus fiat præmaturus, ex suo sapore cognoscendus, & terræ uiuentium experimē-
 tum mundo præbiturus. ¶ Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, donec aspi-
 ret dies & inclinentur umbræ. ¶ Hoc est unde beatam me dicent omnes generationes, quia di-
 lectus meus mihi, & ego illi. Quomodo enim ille mihi, & ego illi, nisi sicut per prophetam dic-
 tum est, Ecce uirgo concipiet, & pariet filium, & uocabitur nomen eius Emmanuel; butyrū
 & mel comedet, ut sciat reprobare malum & eligere bonum: ita enim ille mihi, & ego illi, nec
 opus est dicere uerbis, quia mente melius potest percipi, imò nec uerbis exprimi, nec mente
 potest comprehendi siue æstimari, quale uel quantum hoc sit. ¶ Recordemur hic etiam uete-
 ris historię, per quam colligi potest, quàm sit terribile id quod sub uerbis continetur tam iu-
 cundis, qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies & inclinentur umbræ, simulq; quàm serio de
 Emmanuel sit dictum, Butyrū & mel comedet, ut sciat reprobare malū & eligere bonū. Quæ
 est illa uetust historia? Clamor Sodomorum & Gomorrhæ (ait dominus ad Abraham) multi-
 plicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis. Descendam, & uidebo, utrum clamo-
 rem qui uenit ad me, opere compleuerint, an nō est ita, ut sciam. Venerūtq; duo angeli Sodo-
 mam, sedente Loth in foribus ciuitatis. Compulit illos oppido, ut diuerterent ad eum. Ingres-
 sisq; domum illius, fecit conuiuium, coxit azyma, & comederunt. prius autem quàm irent cu-
 bitum, uiri ciuitatis uallauerunt domum illius, à puero usq; ad senem omnis populus simul,
 uocaueruntq; Loth & dixerunt ei: Vbi sunt uiri, qui ad te introrūt nocte? E duc eos huc, ut
 cognoscamus eos. Et quidem duo angeli uenerant, sed diligenter animaduertendum, quia sic
 deinde scriptū est: Dixit quoq; Loth ad eos: Quæso domine mi, quia inuenit seruus tuus gra-
 tiam coram te, & magnificasti misericordiam tuam, quam fecisti mecum, ut saluares animam
 meam &c. ¶ Ergo & in tribus angelis, qui uenerant ad Abraham meridie, & in duobus que-
 nerunt Sodomam uespere, unus idemq; agnoscendus est deus, qui & per ipsos operabatur, &
 in ipsis loquebatur: Descendam, inquiens, & uidebo, utrum clamorem qui uenit ad me, ope-
 re compleuerint, an non est ita, ut sciam. Igitur & de illo tempore iam præterito recte dicas,
 butyrum & mel comedit, ut sciat reprobare malum & eligere bonum, quoniā & apud Abra-
 ham & apud Loth habuit conuiuium, ut tanti illius mali caperet experimentum, & pasceba-
 tur apud illos tam diu, donec aspiraret dies & inclinarentur umbræ, id est, usq; mane. Sic enī
 scriptum est: Cumq; esset mane, cogebant eum angeli, dicentes: Surge, tolle uxorem tuam &
 duas filias quas habes, ne & tu pariter pereas in scelere ciuitatis. O quàm terribile impijs, &
 quàm uenerabile est pijs id, quod secundum similitudinem illius rei gestæ intelligitur in uer-
 bis istis. Pascitur (inquit) inter lilia, donec aspiret dies & inclinentur umbræ. ¶ Quæ nā sunt
 lilia, nisi amici dilecti Ioseph, & ego dilecta, cui dicit, Sicut liliū inter spinas, sic amica mea in-
 ter filias. Vere ambo lilia, uidelicet pro uirginalib; nuptijs & cohabitatione castissima. Inter
 huiusmodi lilia pascitur dilectus, donec aspiret dies & inclinentur umbræ, comedit Emma-
 nuel butyrum & mel, i. qualemcunq; uictum necessarium corpori, ut sciat reprobare malum
 & eligere bonum. Dixit enim ipse olim, Clamor Sodomorum & Gomorrhæ uenit ad me, de-
 scendam, & uidebo, utrum opere compleuerint, an non est ita, ut sciam. Dicit & nunc, quia cla-
 mor sanguinis sanctorum prophetarum, quem effuderunt Iudei, uenit ad me, descendam ut
 uideam, utrum tales sint, an non est ita, ut sciam. ¶ Facturus quippe sum uniuersale iudicium,
 cuius exemplum fuit illud Sodomorum incendium sulphureum, iuxta illud, & ciuitates So-
 domorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens, euerfione damnauit, exemplum eorum,

Vinea nra
Chrs est.

Num. 13.

Luc. 1.
Esa. 7.Historia ue-
t. de ange-
lis circa Ab-
raham &
Loth.
Gen. 18.

Ibid. 19.

Deus in an-
gelis illis.Ioseph &
Maria duo
lilia.

Gen. 18.

3. Petri. 2.

qui impie acturi sunt, ponens. Quod si illud in Sodomis non feci iudicium, nisi prius experimento scirem, utrum ita esset an non, quanto magis antequam faciam illud uniuersale iudicium, debeo experiri, ut sciam reprobare malum & eligere bonum, sic incipiens, Poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum coelorum: Cum istud in me accepero experimētum, cū impleuerint mensuram patrum suorum, occidendo me dominum prophetarum, sicut prophetas occiderunt patres eorum, tunc incipiet iudicium fieri à cæcitate ipsorum, secundum similitudinem Sodomorum. Sic enim dictum, & sic factum est. Et ecce miserunt manum uiri, & introduxerunt ad se Loth, clauferuntq; ostium, & eos qui foris erant, percusserunt cæcitate, à minimo usq; ad ultimum, ita ut ostium inuenire non possent. Ita cæcitas contingeret in Israël, in his qui non tam Israëlitz q̃ Sodomitz sunt, iuxta illud Esaiæ: Audite uerbum domini, principes Sodomorum, auribus percipite legem dei mei populus Gomorrhæ. ¶ Cumq; aspirauerit dies, subauditur resurrectionis meæ, & inclinata fuerint umbræ peccatorum & ignorantia, in ihs uidelicet, qui poenitentiam egerint, tunc subuertam illos, sicut mane illo subuer- ti Sodomam & Gomorrhā, non q̃ reliquæ non remanebunt, iuxta illud propheticū, Subuer- ti uos sicut subuertit deus Sodomam & Gomorrhā, & facti estis quasi torris raptus de incen- dio. Item: Nisi dominus exercituū reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissetis, & quasi Gomorrha similes essemus. Hæc dilectus mihi. Et quid ego illi? Reuertere, similis esto dile- cte mi caprea aut hinnulo ceruorum super montes Bethel. ¶ Quid erat hoc dicere, nisi orare pro salute reliquiarum gentis meæ? Nunquid enī ego erga gentem meam minorem cōpassi- nem haberem uel charitatem amicorum, scilicet prophetarum & apostolorum? Exēpli gra- tia: Quare, inquit Esaias, errare nos fecisti domine de uis tuis, indurasti cor nostrū, ne time- remus te? Conuertere propter seruos tuos tribus hereditatis tuæ. Apostolus autem: Verita- tem, inquit, dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente consciētia mea in spi- ritu sancto, quoniam tristitia est mihi magna & continuus dolor cordi meo & c. Igitur & me non dubiteris postulasse pro salute reliquiarū gentis meæ, cuius uidelicet postulationis sum- ma hæc est: Reuertere, similis esto dilecte mi caprea aut hinnulo ceruorum super montes Be- thel, id est, propter patres domus dei, hoc enim interpretatur Bethel. Cæcitas quidem cōtin- get in Israël, ita ut te inuenire non possint, qui dicis, ego sum ostium, secundum supradictā simi- litudinem Sodomitarum, quos percussisti cæcitate, ita ut non possent inuenire ostium, sed re- uertere super montes Bethel, id est, sicut Esaias dixit, Conuertere propter seruos tuos, recor- dare misericordiae tuæ, sicut locutus es ad patres nostros, ut saltem, quum plenitudo gentiū subintrauerit, tunc omnis Israël salu⁹ fiat. Aliter: Reuertere, similis esto dilecte mi caprea aut hinnulo ceruorum super montes Bethel. Qui pasceris inter lilia, donec aspiret dies, & inclinē- tur umbræ, qui, ut scias reprobare malum & eligere bonum, butyrum & mel comedis, & hoc inter lilia castitatis, quæ sunt optima, pater & ego uirgo mater, cum aspirauerit dies & incli- nata fuerint umbræ, reuertere, id est, diluculo resurge, ualde mane, orto iam sole, plena luce reparationis nostræ, inclinatis atq; destructis umbris mortalitatis nostræ. Cito reuertere, no- li moras facere, quia anima mea desyderat te. Scio quidē quia cito reuerurus es, iuxta illud propheticū. Viuificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos, & uiuemus in conspe- ctu eius, & iuxta quod ipse dixisti, sicut fuit Ionas in uentre ceti tribus diebus & tribus nocti- bus, ita erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. ¶ Tridui quidem tēpus breue est, sed dilectæ & colubæ tuę desideranti & gementi uulnera mente, non satis dilecte mi festinatum est. Abbreuiā hoc ipsum triduum, & similis esto in reuertendo caprea aut hinnulo ceruorum, id est, uelocissimus esto ad peragendum cursum tuum. In corde ter- ræ, id est, in sepulchro tuo non totū expendas triduum. Sufficit ad complendam ueritatē scri- pturæ, si partem exigua primū diei, id est, tres horas nouissimas, & partem aliquā diei ter- tię, scilicet sex horas, quod est dimidium noctis cum die secundo, id est, cū sabbatho iacens in sepulchro transegeris. Nam tres integri dies, horæ septuagintaduę sunt. Hoc esset nimis lon- gum. ¶ Sufficiūt horæ trigintatres, qui numerus ex duobus ternarijs, deceno & singulari, cō- positus est. Beatam trinitatē, cui primus homo peccauit, in te & per te & de te ipso, dilecte mi, caro mea & sanguis meus, deus meus & dominus me⁹, placari oportet sed hoc fiat celerrime & multum festinanter, sicut caprea siue hinnulus ceruorū in montibus celerrimus est: secun- dum nomē tuum, quo per prophetam iussus es uocari, accelera spōia detrahare, festina præ- dari. ¶ Vix igitur expectatis trigintatribus horis, reuertere sup mōtes Bethel. i. resurge & ap- pare principibus domus dei, scilicet apostolis tuis & mihi, cuius maxime, sicut & illorū, imō et multo plus q̃ illorū, tu es grande desiderium, iuxta illud patriarchæ Iacob dictum ad Ioseph filiū decorū. Benedictiones patris tui confortatae sunt benedictionibus patrū eius, donec ue- niret desiderū collū æternorū. Quā ueraciter ille te appellauerit desiderium, ego maxime in uisceribus meis expta sum, & hoc amicis est intimandū. ¶ In lectulo meo per noctes quæsi ui quē diligit aīa mea. Quæsiui illum, & non inueni, Surgā & circuibo ciuitatem per uicos &

plateas, quæram quem diligit anima mea. Quæsiui illum & non inueni. Inuenerunt me uigiles qui custodiunt ciuitatem. Num quem dilexit anima mea uidistis? Paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea. Tenui eum, nec dimittā, donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. Hoc sentitis o amici in uobismet ipsis, quicumque habetis sanctum dilectionis spiritum, quicumque diligitis dominum deum ex toto corde, ex tota mente & ex tota anima. Hoc, inquam sentitis uos amici, & uos filie Hierusalem, quia magnum in ista dilectione est desiderium. Quanto uicinior iste dilectus habetur, tanto uehementius desideratur. Qui habent, habere desiderant: qui uident, uidere desiderant. Nam angeli uidēt, & tamen, scriptura teste, desiderant in eum prospicere. ¶ Ego autem, non utcunque habui aut uidi eum, sed in utero gestauī, & genui eum, & ei mater lac præbui, & diligenter contemplata sum. Quid putatis, quot noctes duxi peruigiles uidendo & audiendo eum? Non enim sufficiebat dies ad tantum desiderium, sed totis noctibus in lectulo meo, in cubiculo meo peruigil fouebam & adorabam paruulum, audiebam & adorabam iam adultum, cum intra dulcia colloquia per oculos suos oculos corporis, transfunderet mihi suæ diuinitatis aspectum, ita tamen temperans, ut tolerare possem, quem tremunt angeli & uirtutes cælorum, iuxta illud quod auditis eum dicentem in hoc ipso libro Canticorum: Averte oculos tuos a me quia ipsi me auolare fecerunt. ¶ Ita in lectulo meo habui eum, sed deinde contigit mihi, ut ibi nō inuenirem eum. Dixit enim: Quid mihi & tibi est mulier? Iam ex quo baptizatus est à Iohāne, fieri cœperat, in lectulo siue in cubiculo meo in illo habitationis meæ secreto ut non inuenirem eum. Nam statim ductus est in desertum à spiritu, & deinde regressus, Euangelium meis præposuit affectibus, ita ut diceret: Quid mihi & tibi est mulier? Sed & alios docuit, ut similiter facerent, ut scilicet patrem & matrem propter Euangelium relinquerent. ¶ Itaque desiderio quærebam & non inueniebam eum, ut solitaria possiderem solitariū. Dixi ergo: Surgam & circuibō ciuitatem per uicos & plateas, quæram quem diligit anima mea. Dixi & feci sic. Cum enim circuiret per ciuitates & castella, prædicans Euangelium regni dei, ego sequebar & quærebam eum. Quæsiui illum & non inueni. Ille enim tanto intentus negotio, me matrem suam agnoscere quodammodo dissimulauit. Denique & quadā die, cum loquente eo ad turbas, dixisset ei quidam, ecce mater tua & fratres tui foris stant quærentes te, ipse respondens dicenti sibi ait: Quæ est mater mea & qui sunt fratres mei. Et extendens manum in discipulos suos dixit: Ecce mater mea & fratres mei. Quicumque enim fecerit uoluntatem patris mei qui in cælis est, ipse meus & frater & soror & mater est. Hoc modo me matrem suam agnoscere dissimulauit. Hoc est quod dico, quæsiui illum & non inueni. Post hæc iuxta crucem eius steti. Sed nunquid hoc mihi fuit inuenisse dilectum? Imò fuit mihi inuenisse gladium, qui & pertransiuit animam meam. Sepultus est, clausum & signatū fuit monumentum. Et ego quali mente quærebam eum? Quali desiderio desiderabam eum, sciens eum esse à mortuis resurrecturum? Inde non inueni illum. ¶ Inuenerunt me uigiles, qui custodiunt ciuitatem. Qui uigiles, uel quam custodientes ciuitatem? Discipuli eius quia ad hoc erāt dispositi ut custodirēt imò ut ædificarent ciuitatem ueram Hierusalem: de qua uel ad quam ipse dilectus, per Esaiam dixit: Super muros tuos Hierusalem constitui custodes, tota die & tota nocte nō tacebunt laudare nomen domini. Isti uigiles iam tunc uigilabant, quia lugentes & fletus somnum non capiebant. Isti uigiles me inuenerunt, & mulieres, quæ tota nocte uigilantes uenerunt ad monumentum, quæ & emerant aromata ut uenientes ungerent eum, inuenerunt me bonum certatim afferendo nuntium, quod resurrexisset, & quod uidissent eum. ¶ Et ego, inquam: Num quem dilexit anima mea uidistis? Vidimus aiunt, uidimus dominum: Surrexit uere & apparuit Simoni. Visus est & duobus euntibus Emaus: & deinde stetit in medio nostrum & dixit, pax uobis & ostendit nobis manus & latus: & obtulimus ei partem piscis assi & fauum mellis & manducat coram nobis & dixit: Hæc sunt uerba quæ locutus sum ad uos: cum adhuc essem uobiscum, & cætera. His atque alijs modis uidimus eum ipsa tertia die qua resurrexit. Hæc mihi dixerūt uigiles illi. Ego autem sic illum inuenire cupiebam, ut iam nemo despiceret me dicentem inueni illum, uidi illum, & ita factum est. ¶ Nam paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea, & nō quocunque, sed in celum uidi ascendentem, & apostolos eius misso de cælis spiritu sancto uidi prædicantes gloriam domini. Hæc mihi fuit inuētiō eius quæ diligit anima mea & ex illa inuētiōe tenui eum, ut introducerem in domū matris meæ, & in cubiculū genitricis meæ scilicet synagoge. Hoc ex parte iam factum est, quia multi Iudæorū crediderūt in eum: Alij quidē obclusis cordibus, me & ipsum repulerūt, sed non dimittā donec illuc introducā eū. Si enim, ait scriptura, fuerit populus filiorum Israël quasi arena maris: reliquæ conuertentur ex eis. ¶ Dilectā, & dilectarum dilectissimā, cæterarum exemplum est animarum: ut similiter & ipsæ pro modulo suo dilectum quærant, & inuenire cupiāt. Dilectū namq; in lectulo quærimus, quādo in præsentis uitæ aliquātū la requie, redemptoris nostri desiderio suspiramus. Per noctē quærimus, quia & si iam mens

Desideriū
sanctorū &
angelorū ui
dedi Chrm
1. Petri 1
Desideriū
Mariæ.

Canticor. 6

Iohan. 2

Matt. 10. 19
Quæsiui il
lum & nō
inueni.
Lucæ 9

Matth. 12

Iohan. 19
Lucæ 2
Matth. 27

Inuenerūt
me uigiles
apostoli.

Esaiæ 62
Matth. 25
Marci 16
Lucæ 24

Iohan. 20
Nuntiū de
resurrectio
ne Christi.

Actom 1

Acto. 2. 3. 31
Esaiæ 10
Exēplum
quærendi
dominū in
Maria.

in illa uigilat, tamen adhuc oculus caligat. Sed qui dilectum suum non inuenit, restat, ut surgat, ciuitatem circumueat: id est, sanctam ecclesiam electorum mēte & inquisitione percurrat, per uicos & plateas quærat, id est, per angusta & lata gradiēs, aspiciat, ut si qua inuenire in eis ualeat eius uestigia exquirat: quia sunt nonnulli etiam uitæ secularis qui imitandum aliquid habent de actione uirtutis. Querentes autē nos uigiles inueniunt, qui custodiunt ciuitatem: quia sancti patres, qui ecclesiæ statum custodiunt, bonis nostris studiis occurrunt, ut suo uerbo uel scripto nos doceant. ¶ Quos cum paululum pertransimus inuenimus quomodo diligimus, quia redemptor noster, & si humilitate homo inter homines, diuinitate tamen supra homines fuit. Cum ergo transeuntur uigiles, dilectus inuenitur: quia cum prophetas & apostolos infra ipsum esse conspiciamus illum, qui natura deus est, esse supra homines consideramus. Prius ergo non inueniendus quæritur, ut post inuentus, strictius teneatur. Sancta omniū desideria ut prædiximus, dilatione crescunt, si autē dilatione deficiunt desideria non fuerunt.

Pertransire
uigiles.

FINIS LIBRI SECVNDI.

RVPERTI ABBA

TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM,
de incarnatione domini commentariorum
LIBER TERTIVS.

ERTIA RECAPITVLATIO SONORVM VAL-
de habet principium, scilicet tām in admiratione exclamationem,
ut auditorem etiam dormitantem excitare & reddere possit atten-
tum. Præmissa nanque admiratione, adiuro uos filiæ Hierusalē per
capreas ceruosq; camporum, ne suscitetis, neq; euigilare faciatis di-
lectam, donec ipsa uelit, de qua iam supra tractatum est, cōtinua sic
exclamat diuina uox. ¶ Quæ est ista quæ ascendit per desertum si-
cut uirgula fumi: ex aromatibus myrrhæ & thuris & uniuersi pul-
ueris pigmentarij. ¶ Cuius rei quæso est hæc admiratio? Nimirum

admiratio est huius dilecti singularis, huius sanctissimæ uirginis. Et quid admiramur? Vel qd
nobis admirandum insinuat spiritus sanctus per uerba huiusmodi: ascendit per desertum
sicut uirgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris & uniuersi pulueris pigmentarij. O feli-
cem mentis habitum, qui tam magnum habet præconium. Humilitas tua est o ancilla domi-
ni, beata Maria, quam tali admiratione spiritus sanctus collaudat: Odor tuus odor humilita-
tis tuæ præcipuus ascendit ad deum, ut uere sacrificium contribulati spiritus. Quid enim est
fumus & quid puluis, nisi spiritus lachrymosus & conscientia ualde humilis? Et sua quidem
æstimatione uera humilitas est fumus innoxius, quasi cremi siue torris obusti, & puluis ter-
ræ sine aqua & sitientis iuxta illud: Quia defecerunt sicut fumus dies mei, & ossa mea sicut cre-
mum aruerunt, & sicut Abraham dixit loquar ad dominum meum cum sim pulvis & cinis
sed non ita æstimatione dei. Aliter & melius ille te discernit. Tu dicis, puluis sum terræ qualē
uentus dispergit, aura tollit, & ille dicit, non; sed puluis pigmentarius siue puluis pigmētarij,
puluis myrrhæ & thuris: qualem pigmentarius spiritus sanctus conficit ex optimo thure, qd
est suauitas mentis, & ex myrrha probatissima, quod est mortificatio siue incorruptio carnis.
Tu dicis fumus ego sum teter coram diuinis oculis, qualis de camino siue de fumario defici-
ens ascendit, ascendens deficit, & ille dicit, non; sed fumus ex aromatibus myrrhæ & thuris,
qualem decet ascendere de aureo thuribulo ante altare aureum usque ad oculos & olfactum
domini. Talis fumus, imò talis fumi uirgula, tu o beata Maria, suauem odorem spirasti altissi-
mo, cælestibus disciplinis erudita atq; extenuata. Talis ascendi per desertum, id est, animū
habens ualde solitarium. ¶ Enim uera cuiusq; animæ humilitas etiam inter turbas potest esse
solitaria, ita uidelicet, ut in nullo alio præter quā in deo spem habeat, quemadmodum He-
ster, cum esset regina, ueraciter tum dicebat: Domine mi, qui rex noster es solus adiuua me so-
litariam, & cuius præter te nullus auxiliator est alius, quāto magis tu uera aut solitaria & qua-
si in deserto eras, quæ uirum non cognoscebas, nec cognoscere cupiebas, & ab illo, cui despo-
sata fueras, pene fuisti deserta, non quia sanctus angelus, qui te solitariam inuenerat, solitaria
salutauerat, te commendat & filium tuum, qui quasi pupillus in hoc seculo nasciturus erat.
Digna ergo exclamatio, digna admiratio. Quæ est ista, quæ talis ascendit per desertum siue
de deserto: Vere mirabilis, & illi multum dissimilis, quæ descendit per Paradisum, cecidit de
Paradiso: non gracilis per humilitatem, sed nimis grossa & rigida per mentis tumorem. Pro-
pterea uultis scire, quā magna fuerit cura altissimo de ista, quæ de superbis non curat: ¶ En
lectu-

Humilitas
Marię opti-
mi odoris.

Psal. 101

Gen. 18

Apocal. 8

Ascendit p
desertum.

Hester 14

Matth. 1

lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israël: Vniuscuiusque ensis super foemur suum propter timores nocturnos. Quis enim est lectus uere & ueri pacifici regis Salomonis, qui inter nos & dominum pacem composuit: nisi illa in quo diuina natura humanam sibi naturam coniunxit. Et quis ille est, nisi uterus tuus dilecta dilecti, uterus uirginalis: Ibi nanque diuinitas uerbi dei, uerbum deus sese cōclufit, & humanā naturam, de tua carne formatam, sibi in unitate personæ inseparabiliter coniunxit, & ecce sponsus, id est, carnem nostram, cum anima rationali habens deus, sponsus, inquam, deus & homo Christus, sicut canimus in Psalmo, & ipse tanquam spōsus procedens de thalamo suo. Quomodo talem tanti Salomonis lectulum sexaginta fortes ambiūt. Vel qui illi sexaginta fortes sunt? Magnū & mirum mysterium, auditūq; & scitu dignum: sed prius est aliquid querendum. ¶ Cur iam & patres gladios habuerunt, aut cur gladijs licito usi sunt? Hodie uel hoc tēpore ex quo Euāgelium estulit, ex quo ille sponsus de thalamo suo processit, sanctis ad perfectionem tendentibus non conceditur usus gladij. Conuerte gladium tuum in locum suum, ait idem sponsus Petro qui fortiter ac fideliter pro illo zelabatur, & quod uni dixit, omnibus dixit: ut post tēpus belli, tempus pacis nunc esse sciamus. Quare istud? Quam ob causam tunc fuit tēpus belli, & nūc est tempus pacis? Videlicet quia radicē siue arborem bonam, quod erat genus Abraham ad quem primum beati seminis repromissio facta fuerat, diabolus per barbaricos gētiū uel regum impiorum, gladios excidere atque extirpare uolebat, unde sacræ historiæ plenæ sunt. Iccirco tempus belli, tunc erat, iccirco materialibus gladijs tunc opus erat ut defensaretur genus Abraham, ut defensaretur radix Iesse, defensaretur, inquam, atque protegeretur genus & radix Dauid, donec tu beata uirgo nascereris, lectulus, ut iam dictum est, ueri Salomonis. O igitur uerum & bonum consilium, quod lectum Salomonis sexaginta fortes ex fortissimis Israël ambierūt. Et qui fortes uel fortissimi illi sunt uel fuerūt? Numeremus illos omnes, qui pro defensione spei uel expectationis Abraham gladijs laudabiliter usi sunt cum prophetis, quorum libri extant, quicq; contra gladios materiales regum impiorum, gladium spirituale, gladium uerbi dei, non solum loquendo, uerum etiam scribendo euaginauerunt, & sexaginta fortes sunt. Primus Abraham fortissimus, gladio accinctus, sicut probatū est in illis de quibus prædam reduxit, & Loth filium fratris sui liberauit de quatuor regibus. Secundus Isaac paterno gladio sacratus, & deinde potentia plus quā regia clarus, ita ut diceret ei rex Abimelech, recede à nobis quia potentior nostri factus es ualde. Tertius Iacob, & ipse fortis in gladio, sicut testatur ipse Ioseph, loquens filio suo: Do tibi partem extra fratres tuos quam acquisui in gladio & arcu meo. Quartus idem Ioseph, potentia regis potens, quasi rex uel regis pater. Quintus Moyses, sextus Aaron, septimus Phinees, octauus Iosue, nonus Caleph filius Iephonnet. Deinde duodecim iudices, qui iudicauerunt & liberauerunt Israël, & sunt uiginti & unus. Vicesimus secundus Samuel, uicesimus tertius Dauid, uicesimus quartus Helias, uicesimus quintus Helizæus, uicesimus sextus Ioiada pontifex clarissimus & domini benedictus, uicesimus septimus, Zacharius filius eius, qui cultum Baal, quem Helias & Helizæus exterminauerunt de Samaria per manū Iehu, Iezabel interfecta, deleuerūt de Iuda & Hierusalem, occisa Athalia filia eius impijssima. Vicesimus octauus rex Ezechias, uicesimus nonus rex Iosias, tricesimus propheta nobilissimus Esaias. Post istos duodecim propheta, quorum libri extant, qui & minores dicuntur, & fiunt quadraginta duo. Quadragimus tertius Hieremias, quadragimus quartus Ezechiel, quadragimus quintus Daniel & cum eo tres socij eius Ananias, Azarias, & Misahel: & fiunt quadraginta octo. Quadragimus nonus Esdras, quinquagesimus Neemias, quinquagesimus primus Zorobabel, quinquagesimus secundus Ihesus sacerdos magnus filius Iosedech in reuerfione captiuitatis & reedificatione ciuitatis uel templi. Quinquagesimus tertius cum regina Hester Mardocheus, qui ambo in re, pro uno reputantur quia regalis dignitas siue sublimitas Hester, fuit Mardochei gladius. Quinquagesimus quartus Mathathias, quinquagesimus quintus Iudas Machabæus. Post illum Ionathas & Simon duces alter post alterum successerunt, & deinde Iudas & Iohannes, qui & Hircanus filij Simonis, nouissimi contra Pardum, id est, regem Grecorum præliati sunt & fiunt quinquaginta nouem. Quibus adde hunc ipsum, per quem spiritus sanctus hæc locutus est regem Salomonem, & fiunt sexaginta. Nam Iosaphat rex fuerat quidem de fortibus, sed non de fortissimis Israël, quia impio præbuit auxilium, & his qui oderunt dominum amicitia iunctus est per Athalias filiam Iezabel uxorem filij Ioram, quæ cultum Baal introduxit in Hierusalem, & omnem impietatem, propter quam necessarij fuerunt gladij fortissimorum Israel. Omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi. Vere tenentes & iure tenentes gladios, tam sacerdotes, quā reges, tam patriarchæ, quā duces, tam propheta, quā iudices, si rationem temporis supradictam rite consideres. Nondum enim processerat sponsus de thalamo suo, & adhuc laborabat diabolus per satellites & comministros suos, reges Aegyptios, reges quoque Israeliticos scissos a domo Dauid, reges

Lectul⁹ Salomonis, uer⁹ Marig.

Psal. 18

Cur nunc nō est usus gladij ut antiquis. Mach. 2.6. Marci 13.

Gene. 12. 22

Catalogus LX fortū in Israël. Ephe. 6

Gene. 14

Gene. 26

Gene. 19

Gene. 41

Iudi. 3

1. Reg. 7

2. Paral. 23

4. Reg. 9

Danielis 3

Cur Iosaphat rex nō conueneratur. 3. Reg. ult. 2. Paral. 20

Diuerfio- stes filio- Israel.

Assyrios

Assyrios siue Babylonios, reges Perficos siue Macedos, reges Græcos siue Macedonicos, laborabat, inquam, & laborauerat atq; contenderat diabolus serpens antiquus obfistere uolens dei proposito, ne impleretur promissio, ne collocaretur hic lectus siue thalamus, ne esset unde nasceretur hæc beata & dilecta uirgo, de cuius utero procedere oportebat dilectum tanquam sponsum de thalamo suo. Isti erant timores nocturni, q̄s dicit hoc modo, unius cuiusq;

Ad bella do-
ctissimi.

ensis super scemur suū propter timores nocturnos. ¶ Hinc uere ad bella doctissimi, quia cur bellarent causam præ oculis habebant huiusmodi. Et reuera pro causæ huius consideratio-
ne, percutiēdo & occidendo impios, iuuat & delectat siue Heliam siue quemlibet alium pro-
phetam aut sacerdotem audire dicētem: Maledictus qui retrahit gladium suum à sanguine,
quia uidelicet ille erat sine zelo iustitiæ. Mirum spectaculum, quia cum hæc diceret ille rea-

LX. fortes
Salomonis
regis tem-
poralis.
2. Reg. 23

lis siue temporalis rex Salomon, habebat & ipse sexaginta fortes ambientes lectum suum, id est, pacatissimum & quietissimum regnum suum. Nam de patre suo Dauid sibi relictos habebat fortes triginta & septem, quorum primus Eleazar filius patrui Dauid Ahoi, nouissimus scribitur Vria Ethæus. Et quidem mystica litera sic se habet Eleazar inter tres fortes, & Abisai frater Ioab, filius Saruia, princeps erat de tribus, & hæc fecit Banaïas filius Ioiaðæ, & ipse nominatus inter tres robustos, qui erant inter triginta nobiliores, tanquam ad mysterium intendens eorum, qui propter fidem trinitatis agonizaturi erant, quasi distinctis ordinibus secundum triginta & tres, qui uterq; numerus ternarius est, alter singularis, alter decenus, sed in summa omnes triginta septem sunt. Quibus adde principes undecim, quos habebat rex Salomon, regnans super omnem Israël, & duodecim præfectos qui præbebant annonam regi & domui eius: quos omnes, uidelicet & principes & præfectos, suis ex nominibus scriptura commemorat, & fiunt sexaginta, excepto quod Banaïas filius Ioiaðæ, uir fortissimus & magnorum operum, hoc pacto bis nominatur. Illi sexaginta fortes ex fortissimis Israël, tam uirtute animi quam corporis fortitudine, tunc temporaliter ambierunt lectum, id est, tutati sunt quietissimum regnum Salomonis temporalis, & sicut in ceteris laudabilibus atq; memorabilibus, quæ gessit idem Salomon, ita & isto numero fortium magnum sacramentum, perpulchrum rex sapientissimus prospexit mysterium, de quo iam pro posse dictum est. Et tunc quidem gladij, sicut iam dictum est, necessarij fuerunt: nunc autem sola necessaria sunt testimonia scripturarum, & ipsæ inter eosdem gladios diuinitus prouisæ sunt, ut tunc conderentur,

Iohan. 5

quæ nunc in suo tempore legerentur, quas legentes atq; credentes uitam in ipsis haberemus. Vnde protinus sequitur. L. Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani. Columnæ eius fecit argenteas, reclinatorium aureū, ascensum purpureum. Media charitate constrauit propter filias Hierusalem. ¶ Ferculum namque regis Salomonis, scripturæ sunt ueritatis, omnes una mensa domini cuncta regētis, & omnibus prouidentis, quemadmodum Psalmista dicit: Dominus regit me & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit. Quid enim est, in loco pascuæ ibi me collocauit, nisi fecit me studere in scripturis? Ibi regit me, scilicet ne quid præue intelligam, & nihil mihi deerit, uidelicet quod ad intelligendum mihi necessarium sit. Altissimum est huiusmodi ferculum & habet ascensum. ¶ Qualem ascensum? Purpureum. Quid

Ferculū Sa-
lomonis,
sunt scri-
pturæ.
Psal. 22

est ascensus purpureus? Deus & homo Christus pro salute hominum passus & sanguine suo purpuratus. Istud credere, ascendere est: Qui sic ascendit, illum ad refectionem uitæ, quæ est in scripturis diuinis admittit. Nam qui sic non ascendit, qui non credit, nunquam scripturas intelligit. Iccirco Iudæi non intelligunt, & cæcisunt, quia non ascendunt per hunc ascensum purpureum: non credunt Christum de Maria uirgine natum, & eum qui à patribus ipsorum crucifixus est, deum esse ac dominum, regem, Salomonem uerum, regem æternum.

Psal. 71

Exempli gratia: Deus iudicium tuum regi da, & iustitiam tuam filio regis, & cetera. Quomodo hæc & horum similia intelligit, qui alium Salomonem, alium regem siue filium regis non recipit, nisi illum hominem, qui suo tempore regnauit, & mortuus est, sicut ceteri homines? Nimis arduum est illi ferculum hoc regis, nec attingere potest quicquam de uitalibus cibis,

Ferculū de
lignis Liba-
ni.

quos ibi sapientia præparauit. ¶ Vnde rex salomon hoc ferculum fecit? De lignis Libani, id est, de hominibus sanctis hominibus fidei imputribilibus, quorum quandam similitudinem habent ligna Libani, id est, Cedri, per id quod sunt naturæ imputribilis. Quomodo fecit? Eo uidelicet modo, quo ad illos factum est uerbum domini. Ipse etiam rex salomon erat uerbum domini, & per spiritum sanctum corda illorum impleuit, & linguas disertas fecit, ut de celestibus scirent eloqui, qui non ab hominibus neq; per homines fuerat docti, atq; ita locuti sunt & scripserunt, quæ pascua uitæ, in quibus homo uiuit, quemadmodum ipse dicit: Nō in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo quod procedit de ore dei. Ibi est argentum, ibi est aurum, nam columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum. Quod est illud argentum, & quod illud aurum? ¶ Argētum illud est exterius eloquium ualde nitidum: aurum uero interior maiestas sensuum: Aurum, inquam, imò desiderabiliora sunt super aurum & lapidem

Deut. 8
Matth. 4
Quid aurū
& argentū
in scripturis.
Psal. 18
Psal. 11

pretiosum multum, quæ intrinsecus latent: nitidiora uero super argentum, quæ extrinsecus patent.

patent. Eloquia domini, inquit Psalmista, eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terre, purgatum septuplum. Quod dicit casta, quod dicit argentum: ad hanc similitudinem dicit, quia sicut casta mulier à labe corruptionis est immunis, & sicut argētum bene excoctum à cunctis sordibus redditur vacuum: sic uerbis siue eloquijs domini nihil falsitatis, nihil superfluitatis potest esse admixtum. Cunctam hominum sapientiam, cunctam rhetorum seculi huius eloquētiā exuperat hoc regis Salomonis ferculum, scilicet omne canonicarum corpus scripturarū, unde hic animæ uiuere incipiunt & in æternum uiuunt. Media charitate constrauit propter filias Hierusalem. Quomodo constrauit ipse dicat rex Salomon: Audi uimus, quia dicit ipse: In his duobus mandatis uniuersa lex pendet & propheta. Dixerat enim, interrogatus à Phariseis, quod esset mandatum magnū in lege: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua. Hoc est maximum & primū mandatum: Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum. statimq; intulit: In his duobus mandatis, uniuersa lex pendet & propheta. Vere dixit, & antiquam ueritatem dixit. Quid enim aliud ab antiquo dominus petiit? Et nūc Israel, inquit Moyles, quid dominus deus tuus petiit à te, nisi ut timeas & diligas eum in toto corde tuo, & in tota anima tua? Ergo media ferculi rex Salomon charitate constrauit, id est, in medio scripturarum principatum charitatis posuit, quia reuera de quo pendent cætera omnia, illud recte medium ac principale dicitur & est. ¶ Ut quid media taliter charitate constrauit? Propter filias Hierusalem. Quas propter filias Hierusalem? Quæ sunt illæ filiæ Hierusalem? Animæ fideles, amantes quidem Hierusalem ueluti matrem, sed uirilem, id est, perfectam: nec dum habentes in operibus iustitiæ uirtutem, scilicet in hoc ut omnia relinquere propter regem salomonem, & suum quoque pro illo ualeat erogare sanguinem, aut in uirgineo proposito sacram & beatam sponsi & sponsæ, dilecti & dilectæ, de quibus hic sermo est, iugem celebrare festiuitatem. ¶ Quomodo uel in quo filiabus huiusmodi proficit, quod media ferculi rex Salomon charitate constrauit? Nimirum in eo quod facere possunt, & suum faciunt illud quod est aliorum, quod est uirorum siue fortium. Verbi gratia: Non sunt carne uirgines, sed bonum uirginitatis in te, o beata Maria, diligendo, suum faciunt. Non alia præter te genuit regem Salomonem, regem tam magnum, tam magnificum: sed illæ, diligendo in te hoc tam grande priuilegium, regis eiusdem matres fiunt. Item. Non sunt martyres, neque sufficiunt inter fortes præliari, & pro amore regis Salomonis fundere sanguinem suum: sed martyres diligunt, & diligendo illos, gloriam eorum suam faciunt. Amplius dicam: Non sunt dñi, sed sed diligendo deum, dñi uel filij dei sunt, sicut scriptum est: Ego dixi dñi estis, & filij excelsi omnes. Proinde quid sequitur? ¶ Egredimini & uidete filiæ Sion regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua, in die desponsionis illius, & in die lætitiæ cordis eius. ¶ O igitur filiæ Sion, siue filiæ Hierusalem, quoniam ferculum eiusmodi fecit sibi rex Salomon, & quoniam propter uos media charitate constrauit, uenite ad nuptias: Venite & aspiciate, egredimini & uidete hunc regem, hunc Salomonem pacificum, & pacis principem, in diademate regali, in charitate nuptiali: qualis, quantus, quàm gloriosus sit. Nolite hoc solum considerare, qualis sit in carne mea, qualis natus in diuersorio, qualis collocatus in præsepio. ¶ Egredimini ex istis angustijs, & uidete illum in diademate suo, quo coronauit eum mater sua, scilicet antiqua patriarcharum, & prophetarum ecclesia, cuius fidei promissus est, cuius de carne progenitus est. Antequam nasceretur, fecit ei mater sua illa pretiosum diadema, quo coronari deberet, & unde cognoscendus foret magnus & spectabilis rex. Quod est illud diadema? Nimirum clarissima prophetica ueritatis autoritas: cuius quot sunt præconia, tot gemmarum, tot pretiosorum lapidum, est huius Salomonis diadema: in die desponsionis illius, quo de utero meo, tanquam sponsus processit de thalamo suo, & in die lætitiæ cordis eius, quo spinea coronatus corona, laborem consummauit, & subsequenti lætificatus resurrectionis triumpho. Et in die lætitiæ illius, & in die desponsionis illius, in illo diademate uidendus, & ex illo est diademate quantus sit agnoscendus. Exempli gratia: Paruulus natus est nobis: filius datus est nobis, & cætera usque, a modo & usque in sempiternum. Et alibi: Catulus leonis Iuda, ad prædam filii mei ascendisti. Quiescens accubisti ut leo & quasi leona. Quis suscitabit eum? Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de cæmoribus eius, & cætera. Ex huiusmodi sententijs & dictis prophetis, ex huiusmodi auro & lapidibus, quàm multis, quàm pretiosis, fabricatum uel compositum est diadema regis ueri S A L O M O N I S. ¶ Nolite ergo eam solummodo in præsepio considerare, sed egredimini mente ex isto, in quo natus est, diuersorio: & ex illo, in quo iudicatus est, Pilati prætorio siue auditorio: & uidete eum in præsepio simul & in diademate, in cruce simul & in ea qua coronauit eum deus pater gloria & honore. Et quis fructus uisionis eius? Ille nimirum, qui in propheta promittitur, regem in decore suo uidebunt oculi eius. Qui enim hic, ubi ambulamus per fidem & nondum per speciem, uiderit &

Charitas, si
nis præce-
pti.
1. Tim. 1
Matth. 23

Deut. 10

Filiæ ieru-
salem.

Charitas al-
teri? bonū
suū facit.

Psalm.

Quo coro-
nauit eum
mater sua
scilicet anti-
qua eccle-
sia prophe-
tarum.
Psalm. 18

Esaia 9
Gen. 49

Egredimi-
ni filiæ Sion.

1. Cor. 13

uidere

CAP. III.

uidere uoluerit per speculum & in ænigmate regem Salomonem, in tali diademate: uidebit eundem in decore suo regem, uidebit eum facie ad faciem, quando, ueniente eo quod perfectum est, euacuatum fuerit quod ex parte est. Sequitur. **L** Quam pulchra es amica mea, quam pulchra es: Oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet. Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascenderunt de monte Galaad. Dentes tui, sicut greges tonfarum, quæ ascenderunt de lauacro: omnes gemellis foetibus, & sterilis non est inter eas. Sicut uitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. Sicut fragmen mali Punici, ita genæ tuæ, absque eo quod intrinsecus latet. Sicut turris David collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis. Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium. Duo ubera tua, sicut duo hinnuli capræ gemelli, qui pascuntur in lilijis, donec aspiret dies, & inclinentur umbræ. **O** pulchritudo admirabilis, quam sic admiratur & collaudat pulcherrimus author ipse pulchritudinis septem præconijs. Considerauit oculos, capillos, dentes, labia, genas, collum, & ubera, & pro singulis dilectus singula decantauit dignæ collaudationis capitula. Audiant hæc pueri, & sic se habeant ad cantationem huiusmodi, sicut filij nuptiarum læti, & iucundi, longe dissimiles illis, quibus ipse quodam loco dicit. Cantauimus uobis, & non saltastis, id est, monstrauimus uobis ea quibus delectatur deus, & ad illa uosmetipsos aptare neglexistis. **¶** Quid enim septem istis modulis decatur? Quid in te, o dilectissima dilectarum, uirgo uirginum, laudatur à dilecto laudabili, quem laudat omnis chorus angelorum? Laudatur simplicitas, munditia, innocentia, doctrina, uerecundia, humilitas, mentis & carnis integritas, siue incorrupta uirginitas, in oculis simplicitas, in capillis cogitationum tuarum munditia, in dentibus innocentia, in labijs doctrina, in genis uerecundia, in collo humilitas, in uberibus tuis admiranda & spectabilis est cum fecunditate uirginitas. Simplicitas tua, prudentia tua est: munditia tua, supernorum desiderium est: innocentia tua, religiofitas est: humilitas tua, uera contra diabolum fortitudo est: uirginitas tua, matrum siue matronarum decus est. Hi sunt dulces moduli musicæ celestis, quos libenter audimus & intelligimus in uerbis istis iam diligentius pertractandis: Primum hoc est pulchritudinis tuæ prædicamentum. **L** Oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet. **O**culi columbarum & oculi coruorum, hoc differunt: quo dulcedo simpliciter diligentium, & multiplex amaritudo inuidentium. **¶** Simplicitas columbarum septem habet insignia uirtutum naturalium. Hæc namque auicula, primum sine felle est, deinde nihil uiuum comedit, pullos alienos nutrit, grana semper candidiora colligit, in petris nidificat, gemitum pro cantu habet, libenter iuxta fluuenta residet, ut uenientem accipitrem ex umbra præcognitum effugiat perneciter. **¶** Tu maxime, o misericordiæ mater, sine felle es: nihil enim unquam habuisti inuidiæ, nihil odij, quod familiare est rapacibus coruis. Nihil uiuum columba comedit, & tu longe ab illis es, de quibus scriptum est, qui deuorant plebem meam sicut escā panis. Pullos alienos columba nutrit, & nos qui eramus alieni secundum carnem à genere tuo, ecce uiuimus tuis meritis. Grana candidiora columba colligit, & tu conferens in corde tuo testimonia de scripturis, creditum tibi conseruabas secretum dei. Columba in petris nidificat, & tu in solitudine fidei permanens, euasisti serpentis antiqui uenena. Columba gemitum pro cantu habet, & tibi gemere dulce fuit, eo quod præcunctis mortalibus mēte uulnerata esses. Columba iuxta fluuenta residet: tibi autem uel tuo pectori omne fluentum scripturarū, quam contiguum est? Nunquam aduentus spiritalis accipitris tibi esse improvisus, aut te consequi, imò nec tibi appropinquare potuit. **¶** Igitur oculi tui columbarum, & hæc uera pulchritudo est, absque eo quod intrinsecus latet, quod solus in te deus uidet: nobis autem quia inexpertum, iccirco ineffabile, imò & incogitabile est. Si enim quispiam dixit, & teste deo uel conscio, non mentiens, dixit, raptum se fuisse in Paradisum, siue usque ad tertium cælum, ita ut nesciat, siue in corpore, siue extra corpus raptus fuerit, & audisse arcana uerba, quæ non licet homini loqui: quanto magis tu regina cælorum persæpe celestibus interfuisti: quippe quam & circumsteterunt obstetricum uice, gloriam deo cōcinentes, angeli: & inter hæc didicisti uel assecuta es aliquid, quod later & latere nos debet. **L** Capilli tui, sicut greges caprarum, quæ ascenderunt de monte Galaad. **¶** Qui greges caprarum, uel quando greges caprarum apparuerunt de monte Galaad? Vtiq; greges rationales, greges caprarum rationalium tunc apparuerunt, quando ceperunt homines eiusmodi esse, de qualibus Apostolus dicit: Circuierunt in melotibus, in pellibus caprinis, & cætera usque, & in cauernis terræ. Quando ceperunt esse homines eiusmodi, uel unde apparuerunt homines huiusmodi conuersationis: Nimirum quando Iezabel interficiebat prophetas domini, tunc apparuerunt de monte Galaad, id est, de ciuitate eiusdem nominis Galaad, sita ad radices montis Galaad. Sic enim scriptum est: Et dixit Helias Thesbytes, de habitatoribus Galaad ad Achab. Viuit dominus deus Israel, in cuius cōspectu sto, si erit annis his ros & pluuia, nisi iuxta oris mei uerba. Et factum est uerbum domini ad eum dicens: Recede hinc, & uade contra orientem, & abscondere, & cætera. **¶** Hæc dixit, & hæc fecit ille primus author, & institutor eorum, qui dicti sunt filij prophetarum, quos fuisse monachos

Præconiū
pulchritu-
dinis.

Matth. 11
Pulchritu-
do ista ex
septē uirtu-
tibus,

Septē pro-
prietates
columbarum

Quō Maria
sicut colū-
ba.

Psal. 13. 52

Lucæ 2

Absque eo
quod intrinse-
cus latet.
2. Cor. 12

Lucæ 2

Greges ca-
prarum, pro-
phetæ sunt
& filij eorū
Hebræo. 11

3. Reg. 17
Helias pri-
mus mona-
chorum in-
stitutor.

chos in ueteri testamento, consentit autoritas patrum uenerabilium. Et recte dicuntur appa-
ruisse, quia iam dictus institutor illorum, Helias, sic repente illic introducit, ut antea nusquam
scriptura meminerit, quis uel unde fuerit progenitus. ¶ Qui capilli tui uel unde capilli tui, si-
miles gregibus illis: Nimirum cogitatus tui subtilissimi in eo fuerunt, ut fugeres ad desertum
gentium, propter sanguinem quem synagoga multum effudit: sicut illi in similitudines fuge-
runt, propter sanguinem quem Iezabel primum fudit: secundum nomen suum, quod inter-
pretatur, fluxus sanguinis, interficiens prophetas domini. In hoc similes illis gregibus capil-
li tui, id est, sicut illi, imò plus quam illi, omnes cogitatus tui, omnis meditatio tua, solitudo
& requiem in omnibus quæsiuit, procul à tempestatibus Iudaicis, qui suam iustitiam statue-
re uolentes, iustitiæ dei subiecti non sunt: synagoga peccatrix, & per omnia Iezabeli similis,
quam Helias (quod interpretatur dominus deus) post eum filij prophetarum, non sine causa
fugerunt, iuxta illud: Et dixi, quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & uolabo, & requiescā:
Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine, & expectabam eum qui saluum me fecit, à pu-
sillanimitate spiritus & tempestate. Et tu columba illis similis, & quis illorum tibi columbæ si-
milis, & hæc similitudo in capillis, non solū propter illa, quæ iam dicta sunt, uerumetiam, quia
tu quoque longum in cogitationibus tuis, præsciaturæ passionis filij tui, pertulisti martyriū:
sicut illi diu egentes, angustia, afflicti, omnes testimonio fidei probati inuenti sunt. ¶ Dentes
tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro. Omnes gemellis foetibus, & sterilibus
non est inter eas. ¶ Quam pulcher ordo: Primum oculi, & post oculos capilli, post capillos den-
tes lauantur innocui. ¶ Respicite amici ad sinistram, considerate euam, mulierem odiosam, huic
dilectæ oppositam, & oculis, & capillis, & dentibus, & labijs, & genis, & collo, & uberibus in-
faustis. Oculi eius non sicut columbarum, imò sicut oculi cornuorum rapacium. Scriptum est
enim: Vidit igitur mulier lignum, quoddam bonum esset ad uescendam, & pulchrum oculis, aspe-
ctusque delectabile, & tulit de fructibus eius & comedit. Habet autem ambitionem huiusmodi,
comedite & eritis sicut dii. Ergo capilli eius, id est, ambitio eius, non sicut supradictarum gre-
ges caprarum, qualium est cœlestis desiderium, sed sicut ille princeps super omnes filios super-
biæ, qui dixit in corde suo, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. ¶ Den-
tes uero eius quales fuerunt: Nimirum sicut dentes leonum, qui momorderunt, & morden-
do uetitum, uenturæ posteritatis suæ animas interfecerunt. Si enim de filiis eius ueraciter di-
ctum uel scriptum est, Filij hominum, dentes eorum arma & sagittæ, & illud: Deus conteret
dentes eorum in ore ipsorum, molas leonum confringet dominus: quanto magis de illa, quæ
tali consilio momordit, cuius morsus tam malus proventus extitit, recte quis dicat, quia den-
tes eius arma ferrea fuerunt, dentes eius mola siue molares fuerunt: ¶ At tui dentes o amica
mea, sicut grex tonsarum, quæ ascenderunt, id est, certissime ascendent de lauacro. Cum enim
posuero, siue de memetipso, de latere meo lauacrum regenerationis, lauacrum sanguinis & aquæ
profudero, sanctique spiritus inuocationem dederò, tunc lauabuntur oves, pro quibus animam
meam pono, & mundabuntur eodem lauacro, nec emundatione simplici contentæ, uellera
sua deponent: uellera rerum, uellera facultatum suarum, ut nihil habeant proprium, sed sint
illis omnia communia. Huiusmodi tonsæ omnes sunt gemellis foetibus, & sterilibus non est in-
ter eas. In quo gemellis foetibus: In eo uidelicet, quod & præceptum impleuerunt uel custo-
dierunt, & consilium suo addiderunt. Quod est præceptum, aut quod consilium: Vtique præceptum
est, non rapere aliena consilium, relinquere etiam sua. Consilium istud cum præcepto sit immet cō-
posuerunt, & hoc est bonum geminum, hæc est fecunditas foetus gemellorum. Sic sunt o
amica mea dentes tui, id est, talium innocentiam tibi proponis, cum eiusdem innocentie ma-
gistra sis, multo excellentior qualibet ouium siue arietum talium: quorum utique non est, denti-
bus male uti, scilicet inuicem mordere, uel detrahere, & ab inuicem consumi. Et quidem grex
ille, quicumque talis est, sibi magistrum scit, tu autem cunctis humilior, de omnibus pene altio-
ra sentis, & uideris tibi capras & oves meas imitari quas longe præcedis. ¶ Sicut uitta cocci-
nea labia tua & eloquium tuum dulce. ¶ In quo sicut uitta coccinea labia tua: Nimirum in eo,
quod sermo tuus à ueritate non discordat, imò cum ueritate multum concordat. Principi-
um ueritatis hoc est, ut non defendat se contra deum, imò accuset ante deum quispiam filio-
rum uel filiarum eue, quæ dissoluit amicitiam inter se & deum proterua defensione. Si uitam
huiusmodi habuisset, si uinculo perfectionis, quod est dilectio, sese creatori astrinxisset, paries
inimicitiarum in medio non surrexisset. In labijs tuis confessio & pulchritudo est, labijs tuis
sanctitas & magnificentia est. Illa deo fuit muta, tu autem magnificasti dominum mente ar-
dentissima, uoce suauissima, & hæc est uitta coccinea, quia charitas est ignea, qua bene cum eo
ligata, sic deo adhæstis, ut unus cum eo spiritus sis. Hinc eloquium tuum dulce, quia uideli-
cet ex abundantia cordis os loquitur, & dulcedinem, quæ abundat interior, sapit sermo, qui
redundat exterior. ¶ Ecce Rhaab meretrix dulcis eloquij tui uitam coccineam, siue funicu-
lum coccineum, in fenestra sua ligauit, signum suæ fidei, quod nuntios Iosue siue Iesu susce-

Capilli si-
miles gre-
gibus ca-
prarum.
3. Reg. 13

Ecc. 24
Roma. 10

Psal. 54

Hebræo 11

Eua in ijs 15
ge simili-
lis Mariæ.
Oculi Eue.
Gene 3

Capilli Eug
Iob 41
Eia: 14
Dentes Eug.
Psal. 56
Psal. 57

Dentes Ma-
riæ.
Iohan. 19

Tit. 3
Act. 2. 4

Oes gemel-
lis foetibus.
Matth. 5

Galat. 5

Coloss. 3
Eph. 2
Psal. 95

1. Cor. 6
Matth. 12

Rhaab ty-

perit atq; saluauerit: dum ecclesia quondā peccatrix, & idololatrie meretricio sordida, & dulce eloquium tuum, quo magnificauit anima tua dominū, pignus suę salutis iugiter personat, & omnem doctrinā euangelicam, in qua ipsos apostolos tua sine dubio labia cōfirmauerunt, integra semper fide prædicat. ¶ Et de omni quidē anima, quęcunq; diuersa sentientes ad unitatem suā prædicatione constringit, ut id ipsum dicant omnes, & hoc agit in charitate & fide non ficta: uerum est dicere: quia labia eius sicut uitta coccinea: sed in ista gratia tu cæteris omnibus es imcōparabilis post me dilectum tuum, cui specialiter spiritus in Psalmo dicit: Dif-fusa est gratia in labijs tuis. ¶ Sicut fragmen mali Punici, ita genę tuę, absque eo quod intrinsecus latet. ¶ Malum Punicum dicitur, eo quod ex Punica regione sit genus eius translatum. Idem & malum Granatum, eo quod intra corticis rotunditatem granorum contineat multitudinem. Negant medici mali huius cibo corpora nutrirī, sed eo sicut endū opinantur, ut medicari potius nō alere uideatur. Ita, inquit, genę tuę sicut fragmen mali Punici, id est, uerecūda es sicut decet uirginē, longe dissimilē filiabus illis, quarū cuilibet dicendū fuit, frons mulieris meretricis facta est tibi, & erubescere noluit. ¶ Fragmen mali Punici & rubet, & amplius q̄ integrum malū redolet. Sic tu & singulariter uerecūda es, & multis per bonā opinionem in bono exemplo proficies. Quid autē est dicere, absq; eo quod intrinsecus latet, nisi ac si diceret, & illud, quod intus in cōscientia latet, amplius laudabile est: O uere laudabilis uerecundia, ubi & intus cōscientia munda, & foris facies uerecunda est. Nam ubi est aliquid, quo mēs erubescat, nō adeo laudabile est, si cōspectā faciem rubor perfundat. Igitur tua uerecūdia quid est, nisi religiositas summa? Et hæc uirtus, sine dubio, malo Punico debuit assimilari, quia gratiosa est intuentiū oculis, & interdū suo silentio nō minus ædificat q̄ sermo prædicationis. Vnde in tunica pōtūficis deorsum ad pedes eiusdem tunicę: Facies, inquit dñs ad Moy sen) per circuitū, quasi mala Punica ex hyacinto purpurea & cocco bis tincto, mixtis in medio tintinnabulis, ita ut tintinnabulū sit aureū & malum Punicū rursūq; tintinnabulū aureum aliud & malum Punicū: & uestietur ea Aaron, in officio ministerij, ut audiat sonitus, quando ingreditur & egreditur sanctuariū, in cōspectu dñi, & nō moriatur. Malum quippe Punicū in medio tintinnabulorū, religiosum atq; operosum est silētium, maxime sexus foeminei, in societate fidei uel doctrinę prædicatorum: qualis tu præcipue fuisti uirgo uirginum, in adiutorio uel etiam regimine prædicantium apostolorū, cuius & si uerba non leguntur uel audiuntur, ubi prædicauerunt: opera tamen uel merita non ignorantur, nō minora, imō maiora tintinnitu prædicantium. ¶ Illud quoq; factitium malum Punicum rubicundum erat, utpote non ex solo hyacinto, qui color ærius uirginitatem significat cœlestem, uerum etiam ex purpura & cocco bis tincto factum. Et ita genę tuę, o dilecta uerecunda, & magistra cōpetentis uerecūdię siue religionis necessarię: cuius uerecundia tanto est laudabilior, quāto cōscientia gloriofior tutior atq; securior. ¶ Sicut turris David collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis. ¶ Quid erat turris David? Putas ne illa turris manufacta, de qua legitur, cæpitq; David Sion, hæc est ciuitas David. Imō turris David nō manufacta fuit, cui tuum o dilecta collum debeat assimilari, & hæc est humilitas David. Atq; hic sensus placet magis. Filia Sion, ait dominus deus apud Esaia, eleuata sunt & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorū ibant & plaudebant. Hæc fuit superbia illarum. Propterea expugnari potuerunt. Tuum autem collum nequaq; extentū fuit, sed est sicut turris David, id est, sicut humilitas David, per quam ille coram deo fortis, & cōtra homines stetit inexpugnabilis. Ipse enī quasi terrissimus ligni uermiculus, qui & cum esset rex unctus, dixit ad Saul, cum eum ille persequeretur. Quē persequeris rex Israël, quem persequeris? Canem mortuū, & pulicem unum. Turris ista ædificata est cum propugnaculis, & mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium, id est, hæc eius tantā humilitatem cæterę uirtutes cōsecutę sunt, maximeq; fortitudo & sapientia sicut scriptum est: David sedens in cathedra, sapientissimus ipse est, quasi tenerrimus ligni uermiculus, qui octingētos interfecit impetu uno. O qualis hæc turris, qualia propugnacula: Ex ea mille clypei pendēt, omnis armatura fortium, quia propter humilitatē accepit, ut caneret & scriberet uerba fortitudinis, uerba sapientię & ueritaris, tam multa, ut millenarius numerus uult intelligi: tam fortia, ut omnibus exinde armatis fortibus nihil falsitatis obistere possit. ¶ Ita collum tuū, imō & ultra q̄ turris illa, collū tuū, id est, humilitas tua, quæ sedet uel paret in collo tuo nō extento, ædificata est cum propugnaculis, & mille clypei pendēt ex ea omnis armatura fortium. Nihil enī deest illic omnium quę cōtinentur in scripturis ueritatis, & neq; inuisibilis diabolus, neq; uisibilis homo hæreticus, ecōtra potuit unq̄ uel poterit. Adde illud, quod maximū est, quia uerbi, cuius mysterij cōsecuta est ut caneret humilitas patris tui David, uerbi in quā eiusdem substantiā cōcepit, & incarnatā peperit humilitas tua, o filia David. ¶ Duo ubera tua, sicut duo hinnuli caprę gemelli q̄ pascūt in lilijs, donec aspiret dies & inclinē sumbrę. ¶ O ubera uere gratissima atq; pulcherrima, duo ubera manu altissimi formata. Hęc sunt uirginitas & foecunditas quæ pulchritudo o in tuis dilecta uberib' castis, uberibus foemineis quæ

quæ me lactauerunt, maxime spectanda est. Spectate amici ubera hæc, imò in uberibus istis duo hæc uirginitatem atque fecunditatem. Nonne sunt hæc, sicut duo hinnuli capreæ gemelli? Nunquam uisum est simile huic in montibus siue collibus nostris, sed neque uidebitur in seculis superuenturis, ut uni capreæ fiant duo tales hinnuli gemelli, ut uni fœminæ contingat quatenus eiusdem uberibus & filium lactet & uirgo sit. Aspicite hoc & admiramini, uide te & cōgratulamini, quia caprea hæc talis hinnulos ita geminos edidit, quia fœmina hæc, dum quasi caprea per montes exilit, dum coelestibus uel supernis animo intendit, gemella hæc plenæ gratiæ dona feliciter apprehēdit, ut & mater & uirgo sit. ¶ Quid faciemus gemellis istis? Pascuntur, & pascantur in lilis donec aspires dies, inclinentur umbræ, id est, secreto custodiātur, in silentio habeantur, nec publice prædicentur, quod ita sint gemelli, donec resurgam à mortuis, quod est aspirare diem, & inclinari umbras mortalitatis. Omnino secreta sunt in lilij hæc, id est, in illis siue penes illos, quibus sine est & candor & suauis odor castitatis, qualium prima fuit, cuius in utero infans ad odorem nostrum exultauit longe à filiabus illis, quarum sunt quasi septem dæmonia, septem istis prædicamentis tuæ pulchritudinis, quæ nunc edixi, contraria: scilicet altitudo oculorū, compositio capillorum, uoracitas dentium, incontinentia labiorum, irreuerentia genarum, colli erectio nimia, subactionis atque contrafractionis frequens iniuria. Tempus erit, quādo hæc tua quæ nunc secreta sunt, oporteat prædicari ad gloriam dei. Prius hoc fiet. LV adam ad mōtem myrrhæ & ad collē thuris. Quomodo uadam? Ascendam Hierosolymam, & cōsummabuntur omnia quæ scripta sunt de me: Tradar enim gentibus ad illudendum & flagellandum, & postq̃ flagellauerint crucifigēt & occident me. ¶ Hoc erit ire ad montem myrrhæ, scilicet mortificari uel occidi, sicut à patribus istorum mortificati sunt prophætæ. Tertia diē resurgam à mortuis, & deinde ascendam in cœlum & sedebō ad dexteram patris, iuxta illud: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis. Hoc erit ire ad collem thuris. Exinde nanque cognoscetur & prædicabitur, quia sum deus iuxta illud: Et uocabitur nomen eius, admirabilis, consiliarius, deus. Hoc prædicabitur, & sequentibus signis confirmabitur, atque ita fiet, ut mihi thus offeratur tãquam deo uero, destructis simulacris gentium & aris dæmonū, quibus hæctenus ab ignorātibz & errantibus incensum offerretur & sacrificium. Quid deinde? L Tota pulchra es amica mea, & macula nō est in te. Veni de Libano sponsa mea, ueni de Libano, ueni. Coronaberis de capite amana, de uertice sanihermon, de cubilibz leonum, de montibz pardorum. Cum pertransiero montem myrrhæ & peruenero ad collem thuris: id est, cum resurrexero à mortuis atque coronatus gloria & honore resurrectionis & immortalitatis, sedensq̃ ad dexteram patris adorari, & thure, id est, omni diuina religione honorari cœpero deus unus cum patre & spiritu sancto: tunc demum & tu coronaberis: tunc demum hæc loquar ad te: Tota pulchra es amica mea & macula non est in te. Quomodo hæc loquar ad te? Nimirum magna & manifesta Euangelij prædicatione. ¶ Et nunc quidē pulchra es, sed nondū apparuit quod tota pulchra sis, & quod macula non sit in te, quod scilicet uirgo cōceperis uel genueris, & uirgineis uberibus lactaueris me. Hoc prædicabitur gentibus, quod adeo macula nō sit in te. Tunc demū loquar tibi: Veni de Libano spōsa mea, ueni de Libano, ueni coronaberis. ¶ Vnde coronaberis? De capite amana quod interpretatur nocturna auis, de uertice sanihermon quod interpretatur dens uigiliarum, & hermon quod interpretatur anathema. Venies de Libano, quod interpretatur candidatio, id est, migrabis de corpore isto, corpore candido, corpore uirgineo, & coronaberis de omnibus his, id est, de corpore uel mēbris illius, qui nō in istis recte denotatur, de regnis mūdi huius. ¶ Regna nanq̃ mūdi huius quædā capita uel quidā uertices recte dicunt nocturnæ auis, & dentis uigiliarū, & uere anathematizati diaboli, à deo separati, qui cum sit princeps tenebrarum, & tanq̃ leo rugiēs circumeat, quærēs quem deuoret, recte & nocturna auis & dēs dicitur uigiliarū. Ipsa eadē regna & cubilia leonum, & mōtes dico pardorū: quia uidelicet reges regnorū, reges Babyloniorū & Persarum atq̃ Mædorū, reges Græcorū, reges & consules siue imperatores Romanorū, quid nisi leones & pardi dicendi sunt, qui tot bellis, tot cēdibus orbem terrarū lacerauerunt? De alium leonū cubilibz taliumq̃ pardorū montibus tu amica mea coronaberis. Quomodo? Videlicet credent in me fructum uentris tui, & eorum credentium salus corona tua erit. Ita coronaberis, ut & in cœlis regina sanctorū, & in terris regina sis regnorū. Vbicunq̃ enim prædicatum fuerit illud de dilecto dictum, minuiſti eum paulo minus ab angelis, gloria & honore coronasti eum, & cōstituiſti eum super opera manuum tuarum: prædicabitur & de te quod sis o dilecta & mater huius coronati, ac proinde regina cœlorum, totum iure possidens filij regnum, atq̃ hoc intuitu reges atq̃ imperatores coronis suis te coronabunt, palatia sua nomini meo sacrabunt, honori tuo dedicabūt, ut desinant esse quod fuerant, montes pardorū cubilia leonum. LVulnerasti cor meum soror mea sponsa, uulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, & in uno crine colli tui. Etenim quis unquam ita habuit, ut tu habes, soror mea sponsa, unum oculorum? De quadam muliere sacra & ueri-

Qui pascūt
in lilij.

Lucę
Lucę
Septē uitia

Matt. 16. 20

Quid ē ire
ad montē
myrrhæ
&
ad collem
thuris.
Psal. 109
Esaie 9
Marci ult.

Tota pul-
chra es.

Veni coro-
naberis.
Regna mū-
di capita
auiſ nocturna.
i. Petri 5

Leonum
cubilia.

Psal. 8
Regina cœ-
lorum.

Anna ma-
ter Samue-
lis.

i. Reg. 1
In uno oculo
loq̃ tuorū.

Hebræo. 4 dica narrat scriptura, quia cum esset sterilis & ob hoc amaro animo orauit dominum flens largiter, & multiplicauit preces coram dño, & post hæc ita subiunctū est: Et abiit mulier in domum suam, uultusq; illius nō sunt amplius in diuersa mutati. Quid erat illa uniformitas uultuum, nō se amplius in diuersa mutantiū? Nimirū identitas cogitationū, & ualde intenta earundem perseverantia precum quas profecto quis discernat, uos scitis o amici qui dicitis: Viuus est em sermo dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingēs usq; ad diuisionem animæ & spiritus, compagū quoq; ac medullarū, & discretor cogitationū & intentionum cordis, & nō est ulla creatura inuisibilis in cōspectu eius. Hoc est unum oculorū, hæc uniformitas uultuū, oculorum spiritaliū, uultuum internorū indefessa charitate iustam precem perseveranter, uti coeptum est, dirigere ad dominū, ac semper cogitare id ipsum. Et quis in hac re talis, ut tu, o dilecta singularis, quam solam præ cunctis amātib; totam occupauit totamq; possidet amor dilecti. ¶ In hoc uno soror mea sponsa, per fidē soror mea, per spiritū sanctum amorē uerum sponsa mea: in hoc uno oculorū tuorū uulnerasti cor meum, unde & uisce ra mea super te continere se nō potuerunt. ¶ Nec uero solummodo in hoc uno oculorū tuorum uulnerasti cor meum, sed & in uno crine colli tui, id est, in nimia humilitate cordis tui, quem uidelicet crinem semper unum uidi, quam humilitatem semper uniformem & indeficientem esse conspexi. Quid uno crine gracilioris, & quid humilitate subtilius? Quid crine flexibilius, & quid humilitate confractius? Crinis unus uix comparer, humilitas tua uix consentit, quod computari possis inter homines. Iste est crinis colli, humilis cogitat⁹ mulieris, caput non habentis: caput, inquam, id est, uirum, neque habentis, neque habere uolētis. Nam caput mulieris uir. Tu capite isto te indignam iudicasti, tu uiro & omni seculo te indignā existimasti. ¶ Hoc scientes dicunt & uere dicunt amici, quia uotum egregium deo prima uouisti, uotum uirginitatis. Attamen sponsi nomen admisisti, desponsari uiro non renuisti, & inter hæc unum oculorum tuorum & illum crinem iam dictum colli tui, magis ac magis in me fixisti, si de fortis, spe stabilis, charitate immobilis. Si em Abraham & Sara fideles sperare potuerunt, q; coniugium eorum non deberem negligere, quin custodirem illud in domo Pharaonis incōtaminatum, & iccirco Saram tolli in domū illam, nec Abraham renuit, nec ipsa Sara refugit: quanto magis tu fidelissima me fidelem fore sperasti, quod uirginitatem tuam custodire posses aut non negligeres illibatam in domo sponsi, præsertim fidelis & iusti, & iccirco desponsionis solennitatem non refugisti? Itaq; semper & ubiq; unum siue unitatem habens oculorū, id est, uultum in diuersa non mutatum uulnerasti cor meum: unum illum crinē tuum, scilicet spiritum humilem, & contribulatū in me iecisti, ueluti spiculum præacutū, & uulnerasti cor meum. ¶ Alij quondā fortes & ualidi me tenuerunt, & dicentē dimittite me non dimiserunt, & luctando fortiter cōtra deum fortes fuerunt: tu autē & uulnerasti cor meum. Et illi quidē luctando atq; uincendo, æternam sibi met benedictionē & necessariam peccatori populo suo indulgentiam obrinuerunt, tu autem quid inuenisti, quid accepisti uulnerando cor meum? Quam pulchræ sunt māmæ tuæ soror mea sponsa. Pulchriora sunt ubera tua uino, & odor unguentorum tuorum super omnia aromata. ¶ Amici auscultant hæc, & intelligunt me hoc dicere, hoc admirari, quia mater & uirgo es, & hunc esse fructum unius oculorum tuorum, & unius crinis colli tui: quod cum te reputares indignam uiro, facta es digna deo: cum te indignam iudicares facere semen in Israël, facta es digna facere salutem in Israël: cum indignam te reputares lactare filium hominem, digna habita es mammis pulchris, uberibus pulcherrimis, mammis uirgineis, uberibus intactis, lactare filium deum & hominem. ¶ Hæc auscultantes, toties de mammis & uberibus tuis & de cæteris instrumentis tuæ pulchritudinis, de oculis, de capillis, de dentibus & labijs, tot uoces dilecti gratulantis non fastidiunt, quoniam amici sunt, imò gaudio gaudent propter uocem sponsi lætantis, iuxta illud: Lætabitur dominus in operibus suis. Voces istæ, uoces lætitiæ nostræ sunt, lætitiæ patris & filij & spiritus sancti in istis operibus nostris, in mammis siue uberibus tuis, semel duo ubera tua, sicut duo hinnuli capræ gemelli, quod iam supra dictum est: & nunc iterum quam pulchræ sunt māmæ tuæ soror mea sponsa, ac tertio, pulchriora sunt ubera tua uino. ¶ Hæc enim egregia sunt opera trinitatis, hæc gratiora ualdeq; pulchriora primis operibus illius dicentis: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, plasmantis de terra Adam & fabricantis de costâ eius Euam. Nunquid enim non ualde pulchrius est, sicut nunc, de utero mulieris absq; uiro uirum facere, quam tunc de costâ uiri mulierem fecisse? Illic nanque de uiro mulier facta est, quæ perdat: hic de muliere uir factus est, qui perditur saluet propter quod & factus est. Pulchritudo eius operis iucundius spectatur in mammis siue uberibus tuis, quando iam peracta est species tantæ pulchritudinis, quando iam natus lactor mammis tuis, mammis femineis, uberibus uirgineis. ¶ Qualis tandem est ista comparatio, pulchriora sunt ubera tua uino? Aut quid magnū est dicere, pulchriora sunt ubera tua uino? Nam in uino luxuria est. Nolite (ait quidam amicorum, ad nostras adulescēculas scribens) nolite inebriari uino, in quo est luxuria,

Soror mea sponsa.

Gene. 43

In uno crine colli tui.

1. Cor. 11

Maria uotū uirginitatis prima emisit.

Gene. 12

Maria fortior glaciob.

Gene. 32

Maria per humilitatē exaltata.

Congratulatio amicorum.

Iohan. 3

Psal. 103

Incarnatio Christi pulchrior plasmatione hominis.

Gene. 1. 2

Ubera tua pulchriora uino.

Ephes. 5

luxuria. Quid ergo magnum est, dicere, quod ubera tua pulchriora sunt eo quod non est pulchrum. Vinum nanque siue hoc præsens uini significatum non est pulchrum, cum sit luxuria, siue carnis uoluptas: siue cuius ebrietate præeunte nulla unquam ubera præter ubera tua filium lactauerunt. Est igitur illud, quod apud hominum scholas dicitur tapinosis, id est, humilitas, statum rei magnæ dictis infirmans. Magna quippe res est uirginitas siue integritas uberum me filium lactantium, nec satis laudatur hæc tam pulchra res, dum re maritali siue coniugali pulchrior esse prædicatur, scilicet lactatione filiorum quorum initium uinum est, id est, luxuria quæ in uino est: itidem secundum tropum, qui apud homines metonymia dicitur, per id quod continet, ostendens id quod continetur. ¶ Poteram sic dicere, quia sola ubera tua me lactantia pulchra sunt, cæterarum cuncta ubera sceminarum, ex quo id acceperunt ut filios suos lactare possent, etiam si quid pulchritudinis prius habuerunt, pulchra esse desierunt, ita ut re ipsa quisque lactentium ueraciter dicat: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea, scilicet in iniquitatibus Adæ, in peccatis Euzæ. Nam ex illis iniquitatibus, ex illis peccatis, cum cæteris malis istud quoque uinum uenit, scilicet luxuriæ nimietas, per quam conceptus mulieris à deo super numerum multiplicentur, ut in comparatione reproborum electi pauci æstimentur. Quæ autem sunt unguenta tua? Dico, enim & odor unguentorum tuorum super omnia aromata. Quæ ergo sunt unguenta tua, soror mea sponsa? Eleemosynæ tuæ, quas expendisti in me. Audiunt & audituri sunt amici de quadam muliere effundente oleum super caput & super pedes dilecti tui recubentis, & dicunt quia domus impleta est ex odore unguenti, & intelligunt in illa muliere ecclesiam nostram, quæ quoties impendit eleemosynam pauperibus nostris, toties unguenta sua pedibus meis superfundit, & aromata distribuit. Hæc enim sunt aromata uera, unguenta pretiosa, esurienti cuilibet ex inimicis meis cibum dare, sitienti potum præbere, hospitem siue peregrinantem colligere, nudum uestire, infirmum uisitare, & si in carcere est ad eum uenire. Super omnia hæc aromata est odor unguentorum tuorum, id est, suauitas eleemosynarum tuarum, quia non ut cæteri in membris meis, sed in memetipso tu mihi munificentissima extitisti. Et quidem iure materno & naturali affectu tu mihi cuncta debuisti: ueruntamen fidem & humilitatem siue charitatem tuam plusquam maternam respiciēti mihi, cuncta pro optimis unguentis, cuncta pro suauissimis fuere eleemosynis, ita ut nulla eleemosynarum aromata, quæcunque mihi in meis expenduntur minimis unguentis illis ualeant aliquatenus comparari. ¶ Fauus distillas labia tua sponsa mel & lac sub lingua tua, & odor uestimentorum tuorum sicut odor thuris. ¶ Parum erat quod dixi supra, & eloquium tuum dulce: quia nimis parum est, dulcedinem esse in eloquio, nisi dulce sit etiam cor. Tu dulcis in ore, dulcis & in corde. Hoc est quod nunc dico, fauus distillans labia tua subiungens, mel & lac sub lingua tua, id est, in anima tua. Ibi tibi metipso dulciter sapit fauus eloquii tui, fauus distillans à labijs tuis, labijs gratiosis. Fauus tuus ego sum, mel tuum & lac tuum ego sum: quia deus tuus & fili⁹ tuus ego sum. Hoc tua sentit anima, hoc tua sonant labia. Aliud loqui non potes, quàm id quod in pectore habes. Ex abundantia cordis labia tua loquuntur. Et si alijs pro tempore tacuisti, mihi tacere non potuisti. Ex quo me natum uidisti, mecum delicata es fauo dulcis eloquii, simulque osculo oris mei, osculo oris tui, & satisfactum est etiam sic fidei tuæ, spei & dilectioni tuæ: fidei per dilectionem dicentis, osculetur me osculo oris sui. Quid de pannis dicam, quibus me inuoluisti, & in præsepio reclinasti? Nimirum id quod uerum est, quia odor uestimentorum tuorum sicut odor thuris. ¶ Omnium nanque uestimentorum, scilicet bonorum operum tuorum, quæ in me materna & plus quam materna charitate operata es, panni illi primitiæ fuerunt. Et quia cuncta, quæ tunc in me uel tunc propter me operata es, de magno & ualido charitatis igne cum suauitate humilitatis uenerunt, recte dixerim ego, recte consenserunt amici, quia odor uestimentorum tuorum sicut odor thuris. Sic enim in omnibus famulata es mihi, mater & uirgo fidelis, tanquam deo, cui soli debetur odor thuris in sacrificio suo quàm uis essem ego paruulus tuus paruulus homo.

Tapinosis.

Metonymia.
Aliarū multarū ubera non sunt pulchra.
Psal. 50Vnguenta, eleemosynæ dicunt,
Iohan. 12Matth. 25
Eleemosynæ Mariæ in Christi maxime pretiosæ.Christus fauus Mariæ.
Lucæ 6

Canticor. 1

Sicut odor thuris.

Finis libri
tertij.

c ; RYPER

R V P E R T I A B B A

TIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM,

de incarnatione domini commentariorum

LIBER QVARTVS.

Nuptiæ.

Psal. 41

Matth. 22

Autori re-
uelatio per
uisionē fa-
cta.

Psal. 41

Gene. 2

Paradisus
terrenus.

Fluuus pa-
radisi.

Psal. 45

Iohan. 6

Cur bis di-
cit hortus
conclusus.

Sola Maria
est hortus
conclusus.

VID AGIMVS ANIMA: QVARE TRISTIS ES,
& quare conturbas me? Ecce in medio nuptiarum sumus, nuptia-
rum hominis regis, quas fecit filio suo, quē de uirgine incarnari uo-
luit. Et dicis mihi illud terrificum, illud ualde pauendum. Intrauit
autem rex, ut uideret discumbētes & uidit ibi hominem non uesti-
tum ueste nuptiali, & ait illi: Amice, quomodo huc intraisti, non ha-
bens uestem nuptialem? At ille obmutuit. Tūc dixit rex ministris
Ligatis manibus eius & pedibus, mittite eū in tenebras exteriores.

¶ Quorsum tendis? Cur mihi hæc ingeris? Times ne quod uestem
non habeas nuptialem? Et quidem si de charitate agitur, quod ipsa sit uestis nuptialis, tu ad
istas nuptias, ad istarum nuptiarū laudes decantandas, sine charitate non intraisti. Ipsa mater
nuptiarum, cōscia sibi sit & testis, quod sine huiusmodi ueste non accesseris, cui quondā tecū,
ut uidebatur, colloquēti, dum sermonē cum illa cōferens de sacris mysterijs, de gloria sanctę
& indiuiduę trinitatis, & dicenti: quomodo tu audes loqui de huiusmodi: erat autē hæc eius
percunctatio facie serena & uultu hilari, ita respōdisti: Ego beatam trinitatem diligo, & inde
certissime scio, quod de illa loquens, nunq̃ extra ueritatē aberrabo. Ne igitur tristeris anima
mea, neq̃ cōturbes me, sed spera in deo quoniā adhuc cōfitebor illi, nō aberrando quod effec-
tū pene in tenebras exteriores mitti, & sequentē uocem sponsi cum gaudio audi. Hortus con-
clusus soror mea sponſa es, dei genitrix, hortus cōclusus, fons signatus. Emissiones tuę paradi-
sus malorū Punicorū cum pomorū fructibus. Cyprus cum nardo, nardus & crocus, fistula &
cinamomum, cum uniuersis lignis Libani, myrrha & aloē cum omnibus primis unguentis.
Fons hortorū, puteus aquarū uiuentium, quę fluunt impetu de Libano. Ecce nouus paradi-
sus, nouę plantationes, quas plantauit unus idemq̃ antiqui paradiſi, plantator, dominus de-
us. Plātauerat autē dominus deus, ait scriptura, paradisum uoluptatis à principio, in quo po-
suit hominē quem formauerat. Produxitq̃ dominus deus de humo omne lignum pulchrū
uisu, & ad uescendū suauelignum etiā uitę in medio paradiſi, lignumq̃ scientiæ boni & ma-
li. Et fluuius egrediebatur de loco uoluptatis, ad irrigandū paradiſum, qui inde diuiditur in
quatuor capita. Ille est paradiſus antiquus, paradiſus terrenus. Iste est paradiſus nouus, pa-
radisus cœlestis. Vtriusq̃ plantator & unus idemq̃ dominus deus. In illo posuit hominē quē
formauerat: in isto formauit hominem, quī apud ipsum in principio erat. ¶ De ista humo pro-
duxit omne lignum pulchrū uisu, & ad uescendū suauē. Lignum etiā uitę in medio pa-
radisi. Istam humū, istam terram suam benedixit, & ex ea cunctarum germina gratiarum, &
cunctarum exemplaria uirtutum produxit: ipsum quoq̃ lignum uitę Christum, deum, & ho-
minem dominum paradiſi cœlestis. De illo uoluptatis loco egrediebatur fluuius ad irrigan-
dum paradiſum, qui inde diuiditur in quatuor capita. ¶ De isto paradiſo ille fluuius, uel illud
flumen egressum est, de quo Psalmista dicit: Fluminis impetus lætificat ciuitatem dei, qui in-
de diuiditur in quatuor Euāgelia. Nec paradiſus ille hominem custodire potuit, nec paradi-
sum illum homo custodire uoluit. Quoniam ergo non profuit illis parētibz primis, nec no-
bis in illis introductio illa in illum talem paradiſum, terrenum paradiſum, non obseruato
præcepto quod acceperunt: iterum plantatur alius paradiſus, quem ingredientes, lignum
uitę æternę comedamus, & non moriamur, & istę sunt emissiones dilectę, super quibus præ-
fenti loco gratulatur dilectus, & ita loquitur: Hortus conclusus soror mea sponſa es, dei ge-
nitrix, hortus conclusus, fons signatus. Emissiones tuę paradiſus malorū Punicorū,
cum pomorum fructibus. ¶ Dicturus emissiones tuę paradiſus, præmisit, hortus conclu-
sus, soror mea sponſa: & iterum, hortus conclusus, ac deinde, fons signatus. Porro emis-
sionum horti huius illud fuit principium, quod sicut illi nuntiāuit angelus, concepit & pe-
perit filium. Quid igitur uerbis istis, nisi & concipientis uirginitas, & parientis prædicatur
integritas? Proinde dicamus & nos feliciter cum dilecto, dicamus omnes corde credulo &
ore consono: Hortus conclusus es, o dei genitrix, hortus conclusus, fons signatus. Vnde hor-
tus? Nam inde nominat hortus q̃ semper ibi aliquid oriat, quia cū alia terra semel in anno ali-
quid creet, hortus nunq̃ sine fructu est. Vnde ergo hortus es tu o dilecta dilecti, nisi quia in te
natum est aliquid, quod nunq̃ deficit, & fructus tuus nunq̃ marcescit, aut deficit. ¶ Maxime
autem hoc mirum est, imò uerum atque iucundum, quia de hortu prædicatur q̃ sit cōclusus.

Quomo-

Quomodo enim hortus, si conclusus? Nunquā simile huic auditum est de omni nostro mul-
titudine hortorum, nec potuit dici uel esse hortus non habens aditū, per quē saltē unus intra-
ret uel exiret hortulanus. Hic hortus unus uel solus est, & clausus uel cōclusus: hic uter⁹ un⁹
est & fecundus & incorruptus. O igitur soror & sponsa mea, quomodo gaudent amici, quia
talīs es hortus, talis fons? Corpore hortus conclusus, mente uel anima fons signatus. Et quare
bis diceris hortus cōclusus? Videlicet propter conceptū et propter partum, quia in utroq; mi-
rabile est, & fidelium mentibus amabile miraculū, q̄ neq; corrupta es conceptu, neq; uiolata
partu. In utroq; & amici & omnes adolescentulę nostrę gratulantur, & utrunq; libenter con-
fiteretur. ¶ Vnde autē fons signatus, & quo uel quali signaculo signatus? Nimirum ex eo, q̄ spi-
ritus sanctus superuenit in te, & uirtus altissimi obumbravit tibi. Ipse spūsanctus signaculum
est huius fontis nostri, signaculū pectoris tui. Et hoc est geminum nostrę custodię munimen-
tum, geminum nostrę amicorum gaudium: quia & uterus tuus nulli uiro, nulli carnali cō-
mercio accessibilis: & mens tua nulli uitio, nulli spūali nequitie fuit unquā penetrabilis. ¶ Mi-
rum, q̄ cum ita sis hortus conclusus, ita fons signatus, nihilominus, imō & eo amplius, emittis
om̄ia bona, quibus mundus impleatur, & emissiones tuę paradisus malorum punicorū cum
pomorum fructibus: paradisus scripturę uel doctrinę cum bonis & sanctis operibus. Emis-
siones tuę uel paradisus tuus, cyprus cum nardo, nardus & crocus, fistula & cinamomū cū
uniuersis lignis Libani, myrrha & aloē cum omnibus primis unguentis. Herbarū aromatica-
rum iste numerus, scilicet numerus septenarius, amicis nostris bene est cognit⁹, quōd uniuer-
sitatē significet, maximeq; ex spiritu sancto sit sacrat⁹, spiritu septiformi q̄ hoc ipsum ope-
ratur, reuiescendo super me florem primitiuum horti huius. Operatur (inquā) hoc ipsum, q̄
hortus conclusus es, quōd emissiones tuę paradisus talis & tam pulcher, sicut ex istis aroma-
tum septem speciebus animaduerti potest inter quas principalis est nardus, unde & bis præ-
dicari uel numerari meretur, quū dico, cyprus cum nardo, nardus & crocus. Nam ipsa est hu-
militas tua, quę ualde oblectauit altissimum, oblectauit me regem dilectū tuum, sicut ipsa di-
cis: quia dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Quicquid gratiarū,
quicquid uirtutum, quicquid operationum celestium mundus accepit, emissiones tuę sunt:
ut ubi erant prius spina & uepres, uepres & carduus, lappa & tribulus, urtica & paliurus, uni-
uersitas nequitiarum, ibi sit cyprus cum nardo, nardus & crocus, fistula & cinamomū, myr-
ra & aloē, uniuersitas gratiarum, iuxta numeri huius, numeri septenarij, sacramentum, cum
uniuersis lignis Libani, cum omnibus primis unguentis. Quid ibi uniuersa ligna Libani? Et
prima unguenta quid sunt uel faciunt illic? ¶ Nimirum ligna Libani sunt quidā amici nostri,
amici illi, q̄ sunt nuptiæ nostrę filij siue domestici, nihilominus sunt potentia seculi grades
& excelsi, atq; facultatibus dilatati: ita ut ex elemosynis eorum sustententur paruuli nostri,
paruuli spūalis propositi, quemadmodum in ramis lignorū Libani nidificāt passerēs exigui.
Vnde est illud in Psalmo prescriptum: Saturabuntur ligna cāmpi, & cedri Libani, quas plan-
tauit, illic passerēs nidificabunt. ¶ Tales niduli passerum nostrorum, & cunctę elemosynę,
quas faciunt uel faciuri sunt potentes ac diuites amici uel filij nuptiarum nostrarū, prima un-
guenta sunt, unguenta miri odoris, sicut significatur ex me dilecto tuo, ubi mulier peccatrix
pretiosum unguentum emit, & effudit super caput uel pedes meos recumbētis, & domus re-
pletur ex odore unguenti. ¶ Pulchra ualde uarietas siue diuersitas harum emissionum tuarū
huius paradisi nostri, ubi & altitudo lignorū Libani, & humilitas omnis aromati germinis,
qualecunq; decet intelligi, per iam dictā uirgulta numeri septenarij spectaculum commune
præbebit, spirantibus in medio primis unguētis, id est, cunctis opibus pietatis, maximeq; ele-
mosynis, quibus suppleri poterit, quicquid minus spūalis uitę habuerint tales (ut iam dictū
est) nuptiarum nostrarum domestici, quāuis seculi curis impliciti, nostri tamen per fidē ami-
ci. Sic quondā in tabernaculo domini saga cilicina byssum & purpurā amica extensione tege-
bant sic semper qui spūalibus minus abundāt, carnalia sua spūalibus cōmunicant, ut iure spi-
ritualiū illorū participes fiant. Hęc sunt emissiones tuę soror mea sponsa, emissiones horti cō-
clusi, emissiones fontis signati, paradisus dei patris. ¶ Hæreditas mea dilecti tui, filij dei, filij
tui, opus spūsancti, ecclesia una de multis emissionibus tuis, quę per orbem terrarū diffusa,
semper in te respiciet, & ad nos clamabit de nobis ipsīs, uocem extollens mulier de turba fide-
lis, dicens mihi: Beatus uenter qui te portauit, & ubera quę suxisti. Tu fons hortorum, puteus
aquarū uiuentium: fons (inquā) hortorū, id est, mater ecclesię: puteus aquarū uiuentiū, i. se-
cretarū omniū scripturarum sanctarū. Quę, uidelicet aquę uiuentes, fluunt imperu de Liba-
no, id est, sanctę om̄es scripturę, quę solę dicuntur & sunt canonicę, manauerunt de populo
antiquo, populo Iudaico. Nobilitas qppe illi⁹ populi, per Libanū solet mystice designari: de
quo populo ego & tu soror mea sponsa secundū carnem sumus progeniti, cuius terrę termi-
nus ex uno latere est mons huius nois. Cunctę uiuentes aquę de isto Libano fluunt, cuncta
eloquia dei huic populo nostro, nō quōcunq; sed cum impetu cucurrerūt, Oportebat enim

Fons signa-
tus.
Luc. 11.

emissiones
tuę paradi-
si &c.

Numero se-
ptenario
designatur
uniuersi-
tas.

Ca. 11.

Ligna Liba-
ni, Chřiani
potentes.

Psal. 103.
Prima un-
guenta.

Iohā. 12.
Elemosy-
narū cōme-
datio.

Exo. 36. 38.

extollēs uo-
cē mulier
de turba,
ecclesia est.
Luc. 11.

Aquę de Li-
bano fluen-
tes, scriptu-
rę sacrę.
Rom. 3.

huiusmodi aquas cum impetu fluere, oportebat eloquia domini fortiter currere, quia multi nimis erant qui conabantur obistere, multi nimis adhuc sunt, qui obnituntur & audent contra dicere. ¶ Idcirco amici nostri, per quos administrata sunt eloquia dei, oportuit, ut essent non solum auctoritate diuina præditi, uerum etiam potestate mundana præcelsi. Qui fere primus uocibus manifestis canturus erat mysteria regni nostri & uirtutes seculi uenturi, oportuit eum regem fieri, regem Dauid, potentem & secundum nomen suum bellatorem manuferentem, ut pueros siue pueriles populi animos, qui nescirent sponte curam habere de futuris & inuisibilibus, nimis inhians præsentibus istis uisibilibus, auctoritate frangeret regis potestatis, admixta terroribus blandimento, scilicet suauitate musici modulaminis. Similiter cæteri amicorum nostrorum, per quos eloquia dei manauerunt, fere omnes fortitudine & terrore armati fuerunt, & omnes gladijs uti sunt, gladijs (inquam) materialibus necessario armatae huiusmodi aquae uiuentes, reuera cum impetu per eos cucurrerunt. Primus uel mitissimus eorum Moyses, cum de nostra plenitudine accipiens, uiuentes aquas fundere, id est, legem sanctam & mysticam scribere inciperet, gladium arripuit atque arripuit, & uno die uiginti tria milia hominum fabricatorum mendacii, impetu primo aquae uiuentis, id est, acceptae legis, interfecit. Et illi quidem postquam temporaliter administrauerunt, suo quique tempore decesserunt, sed perseverat impetus aquarum uiuentium, in ore & manibus etiam illorum, qui non scripserunt, quorum notissimus Helias extitit, qui uno die quadringentos uiros magno impetu interfecit. Aquae igitur uiuentium puteus, id est, sanctarum scripturarum sacrarium, soror mea sponsa tu es, & hinc est quod dico, quia emissiones tuae paradisi malorum punitorum cum pomorum fructibus. Sicut enim in initio fons ascendebat e terra, irrigans uniuersam superficiem terrae, sicut (inquam) fluuius egrediebatur de loco uoluptatis ad irrigandum paradysum, qui inde diuiditur in quatuor capita: sic ex te o amica, o terra benedicta, fons ille ascendit, qui apud deum erat, & uera lux erat, sicut scriptum est, Quoniam apud te est fons uitae, & in lumine tuo uidebimus lumen. Fons (inquam) ille ascendit ex te, non principium siue initium habens ex te, sed de corde patris per occultas uias cum omnibus aquis uiuentibus, id est, cum omnibus scripturis ueritatis ueniens in te, & aeternum sapientiae fontem siue puteum faciens in te, atque hoc modo ascendit ex te. Ad quid ascendit? Vtique ad irrigandam superficiem terrae, ad instruendam siue excolendam ecclesiam per uniuersum orbem terrae. Ad hoc egreditur fluuius de loco uoluptatis, scilicet ad irrigandum paradysum, ad hoc (inquam) ex te o uoluptas siue locus uoluptatis dei, initium accipiet sanctum euangelium, ut per uniuersum mundum spiritualem irriget paradysum: & diuidetur in quatuor capita, id est, in quatuor necessariae salutis sacramenta, quae uidelicet sunt haec, incarnatio, passio, resurrectio, atque ascensio mea. Haec enim necessario prædicabuntur, & necessario scientur, quia sine istorum confessione non fit no-
ster paradysus, sine istorum fide non saluatur mundus. Diuidentur (inquam) uiuentes aquae in ista quatuor capita, id est, principalia sacramenta: quia uidelicet omnes scripturae in ista quatuor subtiliter intendunt, appellando haec, faciem hominis, faciem uituli, faciem leonis, & faciem aquilae uolantis. Tunc cognoscent amici, quid etiam ante scripturas uoluerit scriptura legis, dicendo: Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi ascendisti, quid uoluerit, ordinando talem ritum uituli sacrificandi: quid uoluerit, dicendo Moysi, Prophetam suscitabo eis de fratribus suis similem tui, quid uoluerit, canendo, Sicut aquila prouocans ad uolandum pullos suos, & super eos uolans, expandit alas suas, & assumpsit eos, atque portauit in humeris suis. Et de duabus quidem faciebus, de facie hominis & facie uituli, omnes in me consentiunt, scilicet quod & humanatus sum, & mortalis mortem sustinuerim: sed de facie leonis, & de facie aquilae uolantis, non omnes similiter consentiunt, uidelicet quod & resurrexerim, & in coelum ascenderim. ¶ Sic & de duobus capitibus fluuii, de loco uoluptatis egredientis, & in quatuor capita diuisi, scilicet de fluuiio Gyon, qui apud Aegyptios Nilus uocatur, & de fluuiio Physon, qui & Ganges dicitur, negari non potest, quin exeant de illo paradiso terrestri: de duobus uero cæteris, scriptores mundani scripturam nostram redarguerent conantur, dicendo quod non ita sit, ut ipsa dicat, eo quod illi, scilicet Tigris et Euphrates in Armenia manare uideant, uno fonte exortis non intelligentes neque animaduertentes, quia scriptura non dixit, quod fluuius ille paradisi in ipso paradiso incipiat in quatuor capita diuidi, sed fluuius, inquit, egrediebatur de loco uoluptatis ad irrigandum paradysum, qui inde diuiditur in quatuor capita, id est, in omnes fluuiales atque dulces & potabiles aquas, quarum capita sunt ista flumina principalia. ¶ Aquae etenim suapte natura salae erant & amarae: ascendendo autem per illam quasi terrae mammam, scilicet paradisi faciem terram, uersae sunt in dulcedinem, ut irrigarent uniuersam terrae superficiem, ipsaeque dulces atque potabiles captiuo (quod futurum erat) generi humano, terram extra paradysum facerent habitabilem, scilicet herbarum, lignorum, seminumque feracem: & inter aquas cæteras, quae ex illa mamma dulcorem acceperunt, illa flumina Gyon & Phison, Tigris & Euphrates, præcipua sunt. ¶ Similiter aquae scripturae ex te soror mea sponsa dulcescunt, ex te

ro tuo, siue per uterum tuum uiuentes factæ sunt. Alias autem ualde amaræ, imò & mortuæ
 atque mortificantes, sunt. Litera enim occidit, ait quidam amicorum nostrorum. Etenim qd
 aliud est quicquid Moyses loquitur, quicquid de prophetis legitur apud filios matris nostræ,
 qui pugnant contra te, nisi litera sine spiritu, sine anima corpus? Idcirco bibentes aquas mor-
 tuas, moriuntur: legentes & sequentes solam occidentem literam, occiduntur. Quomodo tan-
 dem fiet istud? Quomodo plantabitur siue dilatabitur talis emissionum tuarum paradysus?
 Surge aquilo & ueni auster, perfla hortum meum, & fluent aromata illius. Surge aquilo-
 ne, & flante austro, fiet istud. Quis ille est aquilo? Ille nimirum qui dixit: Sedebo in monte
 testamenti, in lateribus aquilonis. Ille, de quo dictum est per prophetam: Ab aquilone pande-
 tur malum super omnem terram. Ipse est serpens antiquus, qui uocatur diabolus & satanas.
 Vnde iste talis aglo surget? Quomodo surget? Surget de occultis insidijs, ubi iacebat olim,
 & serpebat lubricus anguis, quando primam mulierem decepit, quemadmodum illa dixit:
 Serpens decepit me, & comedi. Non ibi surrexit ut impugnaret, sed serpendo sibilauit ut de-
 ciperet. Vires quippe non habebat prius quam consensum uoluntarium præberet ei muli-
 er, quam deus innocentem fecerat. Inter te & illum, soror mea sponsa, deus inimicitias posu-
 it, & idcirco de te omnino desperauit, imò de fraude sua, de dolo siue artibus suis aduersum
 te nihil habet spei ut decipere possit. Dico ergo illi: Surge aquilo. Quid iaces in terra? Quid
 insidiaris calcaneo nostro? Nihil proficis insidiando. Potius surge, uiribus utere, & toto ma-
 lignitatis impetu debacchare. Egisti olim ut serpens, age nunc ut draco magnus, draco rufus
 habens capita septem. Non quasi imperans dico, sed permittentis animo loquor. Tu enim
 iam dudum surgere ccepisti, nec aliud est nisi ac si dicam: Age qd agis, surge qui surgis, debac-
 chare qui debaccharis. Quando enim surgere ccepisti? Nimirum antequam fieret hæc altera
 mulier, contra quam decipiendo nihil poteris. Vbi uerbum promissionis, quæ nunc imple-
 tur, audisti, quod ad Abraham dictum est. In semine tuo benedicentur omnes gentes, statim
 surrexisti, quia prædictas inter te & mulierem, inter semē tuum & semen illius inimicitias ad-
 esse persensisti. Surrexisti, caput erexisti, caput primum regnorum Aegyptiorum. Dixisti
 enim loquens in Pharaone: Quicquid masculini sexus natum fuerit, occidite, & in flumē pro-
 jicite: quicquid foeminei, reseruate. Et cætera his similia, usque dum diceret: Persequens abe-
 untes, euaginato gladium meum, interficiet eos manus mea. Ita qui serpens deceptor fueras,
 draco persecutor factus es, draco magnus, draco rufus, id est, sanguineus. Post illud primum
 caput tuū, secundū caput erexisti, occidendo p manus lezabel & stirpis eius, præcones my-
 sterij huius, prænuntios huius sacramenti, prophetas domini. Deinde tertium caput in Na-
 buchodonosor rege Babylonis, deinde quartum in regno Persarum & Medorū per Aman,
 qui genus nostrum delere uoluit, ne esset unde possem ego nasci. Deinde quintum in regno
 Græcorum per Antiochum Epiphanem caput erexisti, & ita iam quinque uicibus d aquilo
 surrexisti. Sextum caput nunc est, scilicet regnum Romanorum: septimum nōdum uenit, ui-
 delicet regnum Antichristi. Surge igitur aquilo, id est, age qd agis, non enim præcipio ut
 agas malum, quod nūquam egeris: sed permitto surgere, quia uis. Excute hoc sextum caput
 tuum, effice ut tradatur hoc semen mulieris in manus Romanorum. Ita surge aquilo, & ue-
 ni auster, ueni sancte spiritus, cui diabolus aquilo contrarius est, perfla hortum meum, & flu-
 ent aromata illius, fiet qd ante dixi, emissiones tuæ paradysus, quod nūquam ita factum
 est. Nunquam enim d auster ita contra aquilonem uenisti, ut perflando hortum meum, no-
 uum faceres fluere paradysum, id est, nouam propagari ecclesiam de multitudine gentium.
 Veniat dilectus meus in hortum suum, ut comedat fructum pomorum suorum. Vt dile-
 ctus meus mihi loquitur, ita est. Ego hortus, ego fons hortorum, ego fons signatus, ego gra-
 tia eius puteus aquarum uiuentium, & emissiones meæ paradysus malorum Punicorum. Ve-
 niat ergo ipse in hortum suum, ut comedat fructum pomorum suorum. Non, quomodo
 Eua inuitauit uirum suum, ego inuito dilectum meum. Illa inuitauit uirum suum ad come-
 dendum pomum, non suum, pomum alienum, pomum interdicitum: ego inuito dilectum me-
 um ad hortum suum, ad comedendum fructum pomorum, non alienorum, sed fructum po-
 morum suorum, quemadmodum dicit: Meus cibus est, ut faciam uolūtatē patris mei, quæ
 uidelicet uoluntas patris, salus & uita est generis humani, quod ipse plasmavit, quod benedi-
 xit, quod perditū repa- uit. Et quid tam proprie suū inter omnes fructus pomorum suorum, qd ego
 quæ sum prima de primitijs pomorum, imò etiam fons hortorum. Veniat igitur in hunc hortū su-
 um, & me transferendo in illud tertium cælū, in illum tertium paradysum, quod abiit, quod me ui-
 dente, ascendit, comedat fructū pomorum suorum: perficiat, usq; in finem perducatur gratia eorum,
 quæ in me celebrata sunt, operum suorum. Ex quo in cælum abiisti, crebro reuerteris in illū, quæ
 dicis, paradysum emissionum mearum, & comedis de pomis punicis, quæ optima sunt inter
 primitias earūdem emissionum mearum. Tot enim iam comedis fragmina malorum punicorum,
 quot beatas animas martyrum confessorumq; tuorum hinc assumis, & transfers in illud uite
 sem-

2. Cor. 3.

Aglo diabo-
lus est.

Esa. 14.

Hiere. 1.

Apoc. 12.

Serpens.

Gene. 3.

draco.

Apoc. 12.

Surge, non

impatiens,

sed pmissi-

ue dicis.

Gene. 22.

Exod. 1.

Exo. 15.

3. Reg. 18.

4. Reg. ult.

Hester. 3.

1. Mac. 1.

Auster est
spūs sanctus?

CAP. V.

Aliter Eua,

aliter inui-

tauit maria

Iohā. 4.

2. Cor. 12.

Actu. 1.

Iohan. 14.

sempiternæ secretum. Quādo ita uenies in hunc hortum tuum, ad istum quem dicis fontem hortorum? Quando ita uenies ad me, ut ubi tu es, illic ego tecum sim? Veni in hortum meū, soror mea sponsa, messui myrrham meam cum aromatibus meis. Comedi fauum cum melle meo, bibi uinum meum cum lacte meo. Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi. Omnia quæ generi humano ad salutem siue restaurationem ipsius erant necessaria, ego te filente perfeci, soror mea sponsa: nunc me quiescente, tibi debetur aliqua eiusdem operis portio tua. Quid tantum ad requiem tuam festinas? Ego nascendo, moriendo, resurgendo, & in cœlum ascendendo, salutem mundo operatus sum: nunc cum amicis & testibus meis te superesse oportet, & omnium quæ facta sunt, idoneum perhibere testimonium, cum necessaria operatione signorum atq; uirtutum. ¶ Diligenter auscultent amici, & enarrent omnibus nuptiarum nostrarum filiis, quatuor ista quæ facta sunt, quia ueni in hortum meum, & quia messui myrrham meam cum aromatibus meis, & quia comedi fauum cum melle meo, & quia bibi uinum meum cum lacte meo. Descendendo quippe in uterum tuum, & assumendo carnem ut uerus homo nascerer, qui uerus deus eram, ueni in hortum meum: moriendo atq; ad infernū descendendo, reuersurus cum omnibus sanctis & electis meis, qui me expectabant ab origine mundi, messui myrrham meam cum aromatibus meis: resurgendo, comedi fauum cum melle meo: ascendendo in cœlum, bibi uinum meum cum lacte meo. ¶ Descendendo (inquam) in uterum tuum, homo factus ego, ueni in hortum meum. Quid enim non meum? Ego quippe, ego ipse sum uerbum, per quod omnia facta sunt, & sine quo factum est nihil. Et ille paradysus, de quo scriptura dicit, Plantauerat autem dominus deus paradysum uoluptatis à principio, per me plantatus est: tu hortus alius, hortus conclusus, per me factus est: & uniuersus emissionum tuarum paradysus, per me plantatus siue plantandus est, propterea dixi hortum meum. At non sic ille primus homo, de quo sic scriptum est: Tulit ergo dominus hominem, & posuit eum in paradysum uoluptatis, ut operaretur & custodiret illum: non (inquam) sic ille dicere potuit, Veni in hortum meum. Non enim paradysum ipse fecerat siue plātauerat, sed nec in paradiso ipse formatus fuerat. Ego & hortum feci, & in hortu natus sum, & ut alijs uerbis utar, ego & ciuitatem condidi, & in ciuitate natus sum, sicut scriptum est: Homo natus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus. Non suus paradysus erat, atq; eo magis operari, & cōmissum custodire illum condecebat. Quod quia non fecit, necessarium erat ut uenire ego in hortum meum, & ultra debitum operando ac feruiendo, corrigerem illius peccatum, quæ nec operatus est debitum. Quomodo correxi? Messui myrrham meam cum aromatibus meis. Id est, expandi manus meas in cruce, hoc fructu, ut saluarent omnes mei, quos ille metendo mortem animæ suæ, perdidit. ¶ Dictum quippe fuerat illi, De ligno autem sciētiae boni & mali ne comedas, in quacunque enim die ex eo comederis, morte morieris. Non obediuit, imò inobediens manus incontinentes ad uetitum extēdit. Hoc illi metere fuit, seminauerat enim impiam cogitationem, tumens intus, & cogitans esse sicut deus. Hoc illi, inquā, illi metere fuit, nō myrrham, sed gehennam, non mortem corporis, quæ nunc interdum pretiosa est, sicut dicit Psalmus: Pretiosa in conspectu domini mors sanctorum eius, sed mortem animæ quæ mors mala est, sicut item dicit Psalmista, Mors peccatorum pessima. Mortē illam messuit, morte illa statim mortuus fuit, ubi pomum de arbore rupit & momordit, iuxta ueritatem dicētis, In quacunque enim die comederis ex eo, morte morieris. Ego autem messui myrrham meam, scilicet corporis solam mortem, mortem pretiosam. Seminaueram ante iustitiam, seminaueram humilitatem & obedientiam spontaneam, cum esset ego non, ut ille, tantum homo, sed & deus & homo. Cōsiderabam illud unde patre minor essem, scilicet natura carnis, sicut scriptum est: Minuisti eum paulominus ab angelis. & secundum illam naturam ita iustitiæ ordinē tenui, ut in omnibus subditus essem & obediens patri, tanquam minor maiori, homo deo, creatura creatori, secundum legem Moyfi. Exempli gratia: Ter in anno apparebit (inquit) omne masculinum tuum coram domino deo tuo, scilicet in solennitate azymorum, in solennitate primitiuorum mensis, & in solennitate exitus anni, quæ est solennitas tabernaculorum. Hæc enim pars iustitiæ siue obedientiæ, maxime mihi seminarium myrrhæ fuit: quia exinde inimicis meis oportunitas uenit me interficiendi, dum sciens eos tractare mortem meam, nihilominus propter præceptum legis ascendi Hierosolymam. Ita factum est, ut meterem myrrham meam cum aromatibus meis, id est, ut per obedientiam peruenirem usq; ad mortem, mortem autem crucis, cum qua & per quam omnia traxi ad me, & acquisiui omnes electos meos à constitutione mundi. Quid deinde? Comedi fauum cum melle meo. Id est, surrexi à mortuis, recepi carnem meam non ultra morituram, semperq; uicturam cum uerbo sibi unito, uerbo deo, quod sum & eram ego. ¶ Miranda oppositio, mirabilis correctio. Ille primus homo requisitus siue redargutus de peccato suo, quoniam semetipsum defendit, non solum mortē animæ, quam incurrerat, non euasit, uerum etiam mortem corporis insuper acquisiuit, dicente deo, Quia puluises & in puluerem reuerteris. Ego autem, quoniam tradidi pro peccato, non meo, sed alie-

Quatuor fe-
cit p̄cipua
Chr̄s.

Gen. 2.

ibidem.

Psal. 90.

Gene. 2.

Psal. 115.
Psal. 73.

Psal. 8.
Obediētia
Chr̄i scdm
legem Mo-
ysi.
Exod. 3.

Phil. 2.
Iohā. 12.
Ephe. 1.

Adā utrāq;
mortem in-
currit, chr̄s
utrāq; uitā
recupauit.

no, memetipsum, obediens patri, non solum uitam animæ non amisi, quasi propter maledictū legis dicentis, quia maledictus à deo est, qui pendet in ligno: uerum etiā uitam carnis cito recuperavi, & ecce sum homo in utroq; scilicet in corpore & in anima uiuus, contra quod ille fuit in utroque mortuus. Itaq; & mel meum cum fauo meo, & fauum meum cum melle meo comedit: quia mel meum fauum suum recognouit, & fauus meus melle meo respirauit, ita ut nulla unquam myrrha interfluere possit, id est, uitæ & uerbi, quod ego sum sempiterna dulcedo carnem meam rursus decorauit, & caro in diuinitatis gloriam transiit, ita ut ipsa iam mori, uel mors ei dominari ultra non possit. Hoc sacramentum nesciebāt adhuc amici nostri, quando rediuius apparens eis, dixit: Habetis hic aliquid quod manducetur? & tunc obtulerunt mihi partem piscis assi & fauum mellis. Comedi coram eis non prius fauū mellis, & deinde partem piscis assi, sed prius partem piscis assi, & deinde fauum mellis, & sumens reliquias, dedi eis. Hoc signo edocens, quod & ipsi exemplo meo prius passionibus atque pressuris desiccandi, ac deinde fauo confurgendi mecum forent satiandi. ¶ Similiter & inimici mei nesciebant sacramentum dicti huius, quod dixi, & nunc dico, Melli mei myrrham meam cum aromatis meis, & nihilominus dabant mihi bibere uinum myrrhatum, uinū cum felle mixtū. Post illum resurrectionis fauum ista est gloriæ & honoris consummatio, quia bibi uinū meum cum lacte meo, id est, lætificatus sum ascensionis gaudio, completa scriptura, quæ dicit: Lætificabis eum in gaudio cum uultu tuo. Nam ego sum ille rex, de quo dicebat: Domine, in uirtute tua lætabitur rex, & super salutare tuum exultabit uehementer. ¶ Illa læticia, illa uehemens exultatio, ista est, quam nunc dico, Bibi uinum meum cum lacte meo. Ascēdi enim in iubilo, & inde non solum lætatur cor, uerum etiam exultat caro: & idcirco dixi, Bibi uinū meum cum lacte meo. Hoc uinum meum, obliuionem mihi fecit laborum præteritorum, iuxta illud: Da siceram mercentibus d. Lamuel, & uinum his qui amaro sunt animo. Bibant & obliuiscantur egestatis sue, & doloris non recordentur amplius. Bibi, & bibendum dedi his, qui amaro mecum fuerunt animo, uinū cum lacte meo. Biberunt & obliui sunt egestatis atq; doloris: egestatis, quia prius egestes fuerāt, utpote homines sine literis & idiotæ: doloris, quo propter passionem meam doluerant, sicut prædixerā eis iam hora passionis imminente: Sed quia hæc locutus sum uobis, tristitia impleuit cor uestrum. Item: Et uos igitur nunc quidem tristitiam habetis: iterum autem uidebo uos, & gaudebit cor uestrum, & gaudium uestrum nemo tollet à uobis. Hoc sacramentū nescientes, qui uidebant & audiebant eos, scilicet quod bibissem ego & gustandum præbuissem illis uinum meum cum lacte meo: dicebant, nescientes quid loquerentur, quia musto pleni sunt isti. ¶ Deniq; spiritum sanctum dederam illis, spiritum paracletum, qui unus idemq; est, & uinum meum, & lac meum: uinum meum, quia gaudiū de præsentibus bonis: lac meum, quia consolatio de præteritis malis: uinum meum, quia dilectio deit lac meum, quia dilectio proximi. Et dicebam eis: Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi. ¶ Quid comedetis, & quid bibetis? Nimirum reliquias, quas ego sumens dedi uobis, reliquias faui mei & mellis mei, reliquias uini mei & lactis mei, non sine reliquijs myrrhæ meæ, uel piscis assi mei. ¶ Non quomodo serpens mulierem Euam, & mulier uirum suum inuitauit ad comedendum, ego inuito uos ad comedendum & bibendum, imò contra illud quod illi comederunt, ego necessariæ comestitionis atque bibitionis appono uobis antidotum. Serpens nō dabat illis de suo, sed suadebat rapere de alieno: ego do uobis de proprio, de fauo & melle meo, de uino meo & lacte meo, imò & de corpore meo, de sanguine meo, simul & de spiritu meo. Spiritus hic ueritatem loquitur uobis contra mendacium quod serpens loquebatur illis. Quid enim locutus est illis? Scit enim deus, quia quocūque die comederitis de ligno illo, aperientur oculi uestri, & eritis sicut dii, & idcirco prohibuit ne comederetis. Hoc dicens ille spiritus blasphemix, magnam deum asseruit contra hominem habere inuidiam. Iste autē spiritus ueritatis, quid dicit uobis? Scit enim dei filius, quia si māseritis in illo, & ipse in uobis, eritis sicut filij dei, eritis dii, eritis omnes filij excelsi, quia aperientur oculi uestri, aperietur uobis sensus, ut scripturas intelligatis, & idcirco dixit uobis: Accipite & comedite, hoc est corpus meum. Accipite & bibite, hic est sanguis meus. Hoc dicens istus spiritus gratiæ, magnam circa nos insinuat dei beneuolentiam. Comedite igitur amici & bibite, & inebriamini charissimi. Hoc unum de similibus loquor uobis, de similibus serpentis. Non enim sine causa dixi, Et sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in ipso, non pereat, sed habeat uitam æternam. Non (inquam) sine causa dixi, quia uidelicet ecce loquor uobis unum de similibus serpentis. ¶ Quid est illud unum de similibus? Comedite (inquit ille) & eritis sicut dii, comedite & bibite (ego dico) & eritis uos gratia, quod sum ego natura, scilicet filij dei. Neq; illi, uidelicet primi homines, in fructu ligni uentiti uidebant hoc quod audiebant, scilicet diuinitatis effectum, neq; uos uidetis in pane & uino corporalibus oculis, sic esse ut dico, corpus & sanguinem meū. Illi uidebant solummodo arboris pomū, uos uidetis solummodo panē & uinum, Plus ille serpens, quā uidetur, cre-

Gene. 3.

Deu. 21.

Fauus cum

melle in re

surrectionis

gloria.

Luc. 24.

Mysterium

uini myr-

rhati.

Marc. 15.

Iohā. 9.

Psal. 20.

Ibidem.

Vinū & lac

in ascensio-

nis gaudio

Psal. 46.

Prou. 31.

Actu. 4.

Iohā. 19.

Actu. 2.

Spūs sanctus

& uinū &

lac dicitur.

Aliter chris-

tus, aliter

serpens inui-

tauit ad co-

medendū.

Veritas

Chri oppo-

sita mēda-

cīs serpētis

Gen. 3.

Iohā 17.

Psal. 81.

Luc. 24.

Matt. 26.

Iohā. 9.

Varia simi-

litudo inter

dicta utri-

usq;.

Mors aīe p̄
cessit mor-
tem corpo-
ris.
1. Cor. 15.
Esaī. 51.

Gen. 3.

Esaī. 51.

Inebriami-
ni charissi-
mi.
Iohā. 15.
Ordo mit-
tendi foras
mortē.

Iohā. 6.

Ibidem.
Quaestio.

EXO. 16.
1. Cor. 10.
Responsio.

nota. p̄s de test. pro mo-
dulo suo qualis facit su-
p̄stie sumptus. Et videt
filiū modum deest aduocare
lib. 6. p̄s. fol. 179.

1. Cor. 15.
Cur in ulti-
ma cena,
et nō prius
dedit Ch̄s
corpe is et
sanguinis
sui sacm̄.

Iohā. 15.

Lucā. 22.

di sibi met uoluit, & creditum est illi: plus & ego mihi ut credatis exigo. q̄ uidere possitis cor-
poreis oculis, & credendum est mihi, ut quo ordine mors introiuit, eodē foras mittatur, & ui-
ta sublata male credulus, bene credentibus recuperetur. ¶ Quo enim ordine uita sublata est
& mors introiuit? Eo uidelicet, ut morte animę p̄cedente, mors carnis subsequeretur. Nam
quo die comederūt primi homines uetitū, eodem morte animę, morte peccati mortui sunt
& deinde morte carnis, suo quoq; die uel tēpore in puluerem reuerſi sunt. Ibi uos quoq; ami-
ci, & secundum animā mortui & secundum carnē mortales facti estis. In Adam quippe omēs
moriuntur, & hoc scienter unusquisq; uestrū confitetur. Nunc autem quid spiritus dicit? Ele-
uare eleuare, confurge Hierusalem, quæ bibisti de manu domini calicē irę eius, & usq; ad fun-
dum calicē soporis bibisti, & potasti usq; ad feces. Duo sunt quæ occurrerunt tibi: uastitas &
contritio, & fames & gladius. Filij tui proiecti sunt, dormierunt in capite omium platearum,
sicut bestia illaqueata: pleni indignatione domini, increpatione dei tui. Quam dicit indigna-
tionē domini, ipsa est mors animę: & quam dicit increpationem dei tui, ipsa est mors corpo-
ris, & ipsa est calix, quem bibisti (inquit) de manu domini, subauditur, increpantis atq; dicen-
tis: In sudore uultus tui uesceris pane tuo, donec uertaris in terrā, de qua sumptus es, quia pul-
uis es, & in puluerē reuerteris. Nam calicem mortis aīe bibisti, non de manu domini dei tui,
sed de manu serpentis antiqui inimici tui. Mortis corporeæ calicem idcirco bibisti de manu
domini, quia sublata uita animę, uita corporis si perpetua fuisset, nimis esset inutilis. Hęc duo
occurrerunt tibi, inquit. Ac deinde subiungit: Idcirco audi hęc paupercula, & ebrīa non a ui-
no. Ecce tuli de manu tua calicē soporis, fundum calicis indignationis meæ. Nō adijcies ut bi-
bas illum ultra. ¶ Hoc agitur nunc d̄ charissimi, dum dico uobis: Comedite amici & bibite, &
inebriamini. Amici, inquit, & charissimi. Iam enim non dico uos seruos, sed amicos meos: quia
om̄ia quæcunq; audiui a patre meo, nota feci uobis. Idcirco non dico chari, sed dico charissi-
mi, quia charitas ergo uos maxima mihi est, quæ maior esse non potest. Maiorem enim hac di-
lectionem nemo habet, quā ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Hoc ego facio. Nā
ecce dum morior, dum ad mortem trador, iam q̄ uenditus in morte agonizor, corpus quoq;
meum comedendum, & sanguinē meum bibendum uobis appono, ut sicut iam dixi, quo or-
dine mors introiuit, eodem foras mittatur de animabus et corporibus uestris. Primo quippe
foras mittitur mors animę, dum comeditis & bibitis sacramentū mortis uel passionis meæ:
quia sicut quodā loco dixi, Qui manducat me, ipse uiuet propter me. Post hoc foras mittetur
mors corporis, scilicet quando omēs resurgetis: qd̄ & uos me primo resurgente fideliter cre-
ditis, sicut itidē ego dixi de illo, qui manducans me, uiuit propter me, & ego resuscitabo eum
in nouissimo die. Dicit aliquis: Sancti itaq; patres uestri quomodo uiuent, q̄ non comederunt
neq; biberunt hoc uitæ sacramentum, nisi tantū in figura & in generatione una, quādo man-
na in deserto comederunt, & aquam de conſequentē eos petra, biberunt: ¶ Ad hęc, inquam,
sicut uiuentibus uobis pro modo uestro, ita & defunctis illis pro modo ipsorum, sapiētia dei
prouidit, eandemq; mentem parauit. Siquidē dissipati sunt illi, quoniam animę quidem apud
inferos sunt in requie spei, corpora uero re quiescunt in sepulchris, dissipabor & ego panis ui-
uus qui de cœlo descendis: & anima quidē ad animas illorum, corpus uero descendit ad cor-
pora ipsorum, scilicet in eius terræ uentrem, quo illa recepta sunt. Mox animę illorum reuiui-
ſcunt in uita plena atq; perfectā, cuius in spe aliquatenus uixerunt: in nouissima autem die uo-
biscum resurgent resurrectione corporū. Atq; ita fiet quod dicit aliquis uestrum, quodq; fir-
miter tenet fides omium uestrum, quia sicut in Adam omēs moriūtur, ita & in Christo omēs
uiuificabuntur. ¶ Hoc tantæ salutis sacramentū ab initio non feci uobis, hūc cibum potumq;
uitæ æternæ hactenus non porrexi uobis, cum ambularetis mecum ad prædicandum euan-
gelium regn̄ dei. Non enī tempus erat, neq; cor poscebat, ut uobis cibus aut potus daretur
nouæ salutis, priusquam mundaremini, priusquā deleteretur macula uestra, macula reatus an-
tiqui, quam contraxerunt comedendo uetitū, uobisq; omnibus nascituris intulerunt iam di-
cti homines, primi parentes uestri. Mundari autē aliter neq; uos potuistis, neq; potuerunt ue-
teres amici nostri, sancti antiqui ab origine mūdi, nisi per effusionem sanguinis mei, per lavi-
crū regenerationis, scilicet sanguinis & aquæ de latere meo decurrentis. Non igitur ante uo-
bis facere aut dicere debui, accipite & comedite amici, accipite & bibite charissimi: nō inquit,
ante, sed in ipso articulo passionis meæ uel mortis, quæ emundati estis, unde & dico uobis, qd̄
& uos mūdi estis propter sermonem quem locutus sum uobis. Nam quia credidistis, & quia
permanistis mecum in tentationibus meis, idcirco ex quo ego cœpi agonizari, uos cœpistis
emundari: ac proinde, sicut iam mundis, sicut emūdati a peccato originali, quod primus ho-
mo per cibum contraxit, hunc cibum & hunc potum feci uobis, apponendum ceteris amicis
& filiis nostris post uos nascituris, hoc ordine, ut & ipsi prius lauentur aqua baptismatis, quæ
post sanctificationem uerbi cum signaculo crucis siue exorcismo passionis meæ uel mortis,
non erit alia, sed eadem, quam cum sanguine meo de latere meo iam mortuus profundā, per-
cus-

cussus lancea militis, & tunc demum particeps fiat cibi huius ac potus eo modo quo tradidi vobis. Inebriamini igitur charissimi, inebriamini in quā ita ut egestatis uestre obliuiscamini, Rom. 8. Qualis ebrietas apostolorum. & doloris amplius non recordemini. Nam corpus quidem mortuum, id est, certissime mortuum est propter peccatum: spiritus uero uiuit propter iustificationem. Et ipsam mortem & omnes modos siue species mortis atque poenarum, quicquid doloris & quicquid gaudij, quicquid timoris & quicquid spei, mūdus habere siue inferre potest aut potuit, obliuiscimini charissimi prae ebrietate uini uestri, prae abundantia spiritus sancti, prae dulcedine nuptiarum nostrarum, nuptiarum praesentium, quibus interesse meruistis, quarum festiuitatem uidere primi meruerunt beati oculi uestri. Vos enim estis conuiuae nuptiarum praecipui, qui primi omni Iohā. 1. um aquam uinum factum gustare meruistis. Si quidem iam hoc ipsum, quod non habetis tristitiam siue dolorem seculi, quod contemnitis gaudium mundi, quod timorem hominis non timetis, quod non in homine speratis: quae uidelicet quatuor passionis aquae mortuae, imo & aquarum mortuarum quaedam capita sunt: sed solummodo secundum deum contristamini, solummodo in spiritu sancto gaudetis, solum deum timetis, & in solo deo speratis: iam in quā, 2. Cor. 7. hoc ipsum est prægustare factum ex aqua uinum, & ebrietatis initium: ueniet autem satietas, perficietur ebrietas post hoc, iuxta illud in Psalmo: Inebriabuntur ab ubertate domus tuae, Psal. 35. & torrete uoluptatis tuae potabis eos. Ecce haec sunt soror mea sponsa, quae feci, quae quicquid dixi amicis & charissimis meis, ueniens in hortum meum, metens (ut iam dixi) myrrham meam cum aromatibus meis, comedens fauum meum cum melle meo, & bibens uinum meum cum lacte meo. Caeterum quod optas & dicis post haec omnia, Veniat dilectus meus in hortum suum, ut comedat fructum pomorum suorum, hoc desiderans, ut te, quam dixi hortum conclusum, cuius emissiones sunt uel esse incipiunt per mundum uniuersum paradisi malorum punitorum, te inquam hortum conclusum, fontemque hortarum, mox accipiam ad me ipsum: ut Iohā. 14. ubi ego sum, illic & tu sis mecum: hoc nimirum ratio differre postulat, uidelicet in primis, ne uacet huic mundo dicere, quod nunquam mulierem uiderit, de qua nouum hoc audit ex euangelij nostri praedicatione, quia misit deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege. Gal. 4. Pulcherrimum atque ordinatissimum est, quod dum aduersarii nostri libros baiulant secum, dicentes siue scriptum habentes, Ecce uirgo concipiet & pariet filium, & uocabitur nomen eius Emmanuel: & amici nostri praedicant in ista plenitudine temporis hoc esse perfectum, sequentibus signis ad confirmationem dictorum: tu quoque ades media librorum praecedentium atque praedicatorum signorumque subsequen- Esa. 7. tium: tu inquam uirtutum operatrix, ac totius sanctae magistra religionis, qualem nunquam oculus uidit, qualis ab initio, quando Eua facta est, non fuit, nec est, nec erit, in cogitationibus suis, in uerbis suis, in factis suis, in omni odore suauitatis, in omni flore & fructu honoris & honestatis. Marc. ult. Ecce uenturi sunt homines spiritus contrarii, spiritus contra semetipsum diuisi, & contra confusorem horti mei, contra uirginitatem uteri mei, contra paradisiacas emissiones tuas, multa ac diuersa, imo & contraria Ecc. 24. dicturi, uidelicet Carpocratiani, Valentiniani, Apollinaristae, Pauliani, Iouinianistae, & alij spiritu erroris seducti siue seducendi, per quos serpens antiquus sibilabit, ut dicant, alij me hominem fuisse tantum, & utroque sexu progenitum: alij me nihil corporis assumpsisse ex te, sed transisse per te quasi per fistulam: alij non me hominem uerum, sed in phantasia apparuisse hominem phantasticum: alij non semper me fuisse, sed ex te sumpsisse initium: alij filios te ex Ioseph suscepisse post me natum. Tam diu igitur differri te oportet & detineri in peregrinatione ista, donec interimas & istas & caeteras haereses uniuersas, narrando fideliter, quod praedicetur & scribatur ueraciter: narrando inquam, prout tempus & causa postulauerit, quod non me ex uiro, sed ex superueniente spiritu sancto conceperis, quod non ita per te, quasi per fistulam transferim, sed de ipsa carnis tuae substantia ueram carnis substantiam suscepim: Ezec. 44. quod non phantasticum, sed uerum & uere humanum corpus acceperim & in caelum leuauerim: quod non ex te initium sumpserim, sed ante te, imo & in principio ante te omnia secula deus dei uerbum ego existerim, & quod post me natum, semper uirgo sis, iuxta quod Ezechielii prophetae dictum fuit, quod porta haec semper clausa erit. Portas istas & omnes eiusmodi emissiones tuas, tempus tuum erit, ut cum anima tua faciam id quod summopere desiderans dicis, Ut ueniat dilectus meus in hortum suum, ut comedat fructum pomorum suorum.

RVPERTI ABBA-

TIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM,

de incarnatione domini commentariorum

LIBER QVINTVS.

Alia dicitur
tia.Cur Maria
nō elegit si-
bi uitā soli-
tariā sicut
Helias.
Psal. 54.
2. Reg. 18. 19
1. Cor. 13.

BEATA MARIA, uocem sponsi iam dudum audierunt non so-
lum amici, uerum etiam adolescentulæ quàm plurimæ, pulchritu di-
nem tuam laudantis & dicentis, quia tota pulchra es: & adhuc * adij-
cientis, absq; eo quod intrinsecus latet. Quid est illud quod intrinse-
cus latet, nisi optimus intentionis siue consciētiz thesaurus: Hoc em̃
fere omnes nos latet, dum legimus, quia tu religionis & fidei magi-
stra cum beatis apostolis conuersata es, cum hominibus & fere inter
turbas uisa es. Cur non potius in abscondito te continuisti: Cur non
confirmasti tibi secretum cōtemplationis: Cur unquam aliquis mor-
talium uisus est magis te assumpsisse pennas sicut columbæ, ut uolaret & requiesceret, ut elō-
garet fugiens, & maneret in solitudine: Hoc enim multi fecerunt, nō solus Helias siue Helise-
us, uer; etiam quàm plures filij prophetarum. Quid igitur: Quam ob causam non & tu simi-
liter siue amplius eo modo pretiosam abscondisti hominibus pulchritudinis tuę margaritā:
Quærimus hoc & est scitu dignum, & ecce iam inuenimus & uidemus, non quidem omnino
sicut est, sed quasi per speculum. Nam speculi uice ad causam istam considerandam habemus
maxime hunc scripturæ locum, hæc pulcherrima dicta Canticor, quæ sic incipiūt:

LEgo dormio, & cor meū uigilat. Vox dilecti mei prasantis aperi mihi soror mea, amica mea,
columba mea, immaculata mea, quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis no-
ctiū. Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa: Laui pedes meos, quō inqñabo illos: Di-
lectus meus misit manū suam per foramen, & uenter meus intremuit ad tactū eius. Surrexi ut
aperirē dilectio meo. Manus meę distillauerūt myrrhā primā, & digiti mei pleni myrrha pro-
batissima. Pessulū ostij mei aperui dilectio meo. At ille declinauerat atq; transierat. Aia mea li-
quæfacta est, ut dilectus locutus est. Quæsiui illū, & non inueni. Vocauī, & non respondit mi-
hi. Inuenerunt me custodes, qui circueunt ciuitatē. Percusserunt me & uulnerauerūt me, tur-
lerunt mihi palliū meū custodes muroꝝ. Adiuro uos filiæ Hierusalē, si inueneritis dilectum
meū, ut annūtiētis ei, quia amore languet. Ecce hic d Maria beatissima, ecce hic nobis quasi
per speculū in enigmate subluet uita tua, uita inclyta, q̃ (ut dicere uel canere iam consueui-
mus) cunctas illustrat ecclesias. Totus fere huius capituli sensus ad illud ptinet, qd in te latet,
& supra nos est: quæadmodum supra dicebat dilect, oculi tui columbæ, absq; eo qd intrin-
secus latet, sicut fragmē mali panici, ita genę tuę absq; eo qd intrinsecus latet. Admoueamus
igit hoc speculū, & diligēter oculis cordis exinde contēplemur, ut saltem aliqua ex parte co-
gnoscamus sanctissimā cōuersionē tuam. LEgo dormio, & cor meū uigilat. Quid hoc est
aliud, nā illud ipsum, quod alibi dicit habitatrix pectoris tui sapientia dei. In omnibus requiē
quæsiui: Et quid hæc sunt, Ego dormio, & In omnibus requiē quæsiui, nisi optimā partē ele-
gi, relictis cunctis sollicitudinibus uel curis seculi: Et quidē multę filiæ siue multę animę tali-
ter dormierūt, uel dormire cupierūt: sed tu dormitionis huius totū obrines magisteriū, & ui-
giliæ cordis totū tenes principatū. Quid aliud nobis in Psal. loquitur idē dilectus dicēs, Vaca-
te & uidete qm̃ ego sum deus: Hoc nāq; idē est, ac si diceret, Vos dormite, & cor ur̃m uigilet.

supra m. 4.

Ecc. 24.
Luc. 10.
Ego dor-
mio, & cor
meū uigi-
lat.
Psal. 43.Somnus Ia-
cob.
Gen. 28.Iohel. 2.
Cōtēplatio
Mariæ cun-
ctis excelle-
rior.

Intelligimus igit qd dicas, Ego dormio, & cor meū uigilat, scilicet qa talē nobis ut sequamur
uitā tuā esse in quā, qualis in prē tuo Iacob quasi per umbrā significata est, q & ipse qñ dor-
miuit, tunc cor eius uigilauit, sicut scriptum est: Cumq; uenisset ad quendam locum & uellet
in eo requiescere, tulit de lapidibus qui iacebant, & supponens capiti suo, dormiuit in eodem
loco. Viditq; in somnis scalam stantem super terram, & cacumen eius tangens cœlum: ange-
los quoque dei ascendente, & descendentes per eam, & dominum innixum scalæ &c. Mul-
tarum quoque (sicut iam dictum est) animarum fuit & est, non solum secundum illam simi-
litudinem otio sancto dormire, id est, à terrenis curis uacare, & in cœlestibus per contempla-
tionem corde uigilare: uerum etiam eodem modo, quo & Iacob tunc dormiuit, secundū cor-
pus dormire, & secundum animam per somnium cœlestia uidere, iuxta illud: Senes uestri so-
mnia somniabunt, & iuuenes uestri uisiones uidebunt. ¶ Sed tu o cœlum dei, unica sedes do-
mini, in utroque uigilantiæ modo, cunctis mortalibus siue terrenis hominibus longe eminē-
rior extitisti, longe studiosior ad contemplantum eum, in quo desiderant angeli prospice-
re, atque aptior fuisti. Quid ergo tu cum hominibus quamuis sanctis: Quid tu loqui uel con-
uersari cum mortalibus quamuis apostolis: Cur non potius tanquam turtur castissima, tur-
tur solitaria, solitudinem expetisti remotior quàm Iohannes Baptista, secretior quàm He-
li.

lias, ut soli te scirent, tibi q̄ famularentur angeli sancti, non ad horam sicut angelus Heliam semel & iterum pauit, neq̄ ad tempus, sicut eundem corui pauerunt ministri, sed iugiter, donec tuis completis diebus, ad transferendam te in cœlum æthereū non unustantum currus igneus, sed totus cum rege suo filio tuo ueniret atque occurreret angelorum exercitus. Hæc nobis quasi percontantibus tu respondens, dicis: *L* Vox dilecti mei pulsantis, aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, quia caput meum plenum est rore, & cincinnati mei guttis noctium. Hoc est dicere: Dilectus meus foris est, quasi sub diuo est, tectum nō habet, domum non habet. Vulpes (inquit) foueas habent, & uolucres cœli nidos, filius autem hominis non habet, ubi caput suum reclinet. Quid enim? Nunquid domum uel suam habet? Imò reliqui (ait) domum meam, diuisi hæreditatem meam, facta est mihi habitatio mea quasi spelunca hyenæ. Domum ergo iam non habens suam, & nondum adeptus aliam, id est, à ludæis iam repulsus, & gentibus nōdum cognitus, quodammodo stans foris & pulsans, rogat intus fuscipi, & hæc uox dilecti mei pulsantis: Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea. ¶ Soror mea per fidem, amica mea per spem, columba mea per charitatem, immaculata mea per omnimodam mentis & corporis incorruptionem: q̄d in matre quæ concepit & peperit, ualde laudabile est. Aperi mihi, scilicet os tuum, loquere, prout ad confirmandum pertinet euangelium, & in hoc optatē tibi quietis patere suspendium, ut gratum singulari pudicitia tuæ propter me rumpas silentium. ¶ Quam ob causam? Videlicet, quia caput meum plenum est rore, & cincinnati mei guttis noctium. Extraneus factus sum quippe fratribus meis, & peregrinus filijs matris meæ, & sicut eius qui foris est, & tectum nō habet, caput plenum est rore, & cincinnati siue supremi capilli pleni sunt guttis noctium: ita opprobria exprobrantium ceciderunt super me, & ab ipsis sacra sensibus prauis inficiuntur scripturæ, quæ oēs ita mihi, scilicet uerbo dei, sicut cincinnati inhærent capiti. Sicut me extra portas suas, ut crucifigerent, eiecerunt: ita de cordibus suis longe fecerunt, odientes & me & patrem meum: & sicut illa nocte sua faciem meam cōspuerant, ita pertinaciter blasphemias in caput meum iactitant, & cinninos meos commaculant, similes ipsi rori cadenti siue caducis guttis noctium, quia de gratia dei ceciderunt: dum me deum dei filium esse blasphemantes negant, & scripturas, quæ testimonium perhibent de me, sensu contrario conturbant. Aperi igitur cum alijs testibus meis os tuum, & facito, ut in quibuscunque locum habeam, ubi reclinem caput meum. ¶ Vbi & quando ista uox dilecti pulsantis? Intus & interiori homine, ubi uobis quoque amicis dilectus idem solitus est loqui, sicut & de quodam uetustū scriptura dicit: Dixit autem spiritus Philippo: Accede & adiunge te ad currum istum. Si enim spiritus dilecti habitat in uobis, & intus loquitur uobis, non necesse habetis doceri quid de me ipsa dixerim, uox dilecti mei pulsantis. ¶ Si queritur quando, nimirū postquam ascendit in cœlum, dum hic quoque sexus tenderet ad eum, sicut legitur in Actibus apostolorum: Hi omnes erant perseverantes unanimes cum mulieribus & Maria matre Iesu & fratribus eius. Sicut uiri, ita & scēminē iam communiter uiuere incipiebant, non solum Iudæorum, uerum etiam Græcorum, quum dato spiritu sancto, prædicaretur euangelium. Hinc est illud: In diebus autem illis crescente numero discipulorum, factus est murmur Græcorum aduersus Hebræos, eo quod despicerentur in ministerio quotidiano uiduæ eorum. Propter huiusmodi maxime fiebat uox dilecti pulsantis & dicentis: Aperi mihi soror mea, uidelicet ne uel infirmiori sexui deesset salutaris doctrina, ministeriumq̄ & norma uitæ, uel mōrum disciplina. Ego autem inquam: *L* Expolui me tunica mea, quomodo induar illa? laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Nam dudum quippe dilectē mi uitam perfecte solitariam concupiui, in qua sic uiuitur, ac si quis tunica uel omni ueste nudus quiescat sibi in secreto lectuli lotis pedibus, & expers totius pulueris. Quomodo rursus implicabor curis, quæ non desunt prælatis in conuersatione communi, quamuis uita communiter uiuentium propriumq̄ nihil habentium, religiosa sit uel esse possit? Hæc nanq̄ uita sine uictu uel ministerio quotidiano non potest deduci, & non nihil habet pulueris, imò & nimis sepe puluerulenta est, & in primis murmuriosa, sicut initio iam audistis o amici, quia factus est murmur Græcorum aduersus Hebræos, eo quod despicerentur in ministerio quotidiano uiduæ eorum. Nec mirum quod in sexu isto, sexu fragili, confugiēte ad nos de luto seculi, subest aliquid pulueris huiusmodi, quū & in uestro, scilicet sexu uirili, non nulla reprehensibilia sint, & multa pristinae conuersationis uestigia supersint. ¶ Ego autem dilecto meo pulsanti loquor, ei q̄ nota replico, quia singularis ego præ omnibus exui me tunica mea, mente & actu uel habitu reliqui omnia, & ita laui pedes meos, conscientiam siue intentionem meam emundante spiritu sancto, ut iam dicti pulueris nihil omnino residuum sit. Quomodo nunc induar tunica, ut quum mea reliquerim omnia, curem aliena, pro alijs sollicita, & earum quæ quotidie ueniunt uiduarum, uel quæ uenturæ sunt uirginum, materfamilias effecta? Quomodo inquinabo q̄s laui pedes meos, id est, ad aliqua terrena inclinabo oculos uel cæteros, quos omnes tibi soli dilectē mi dedicaui, sensus uel cogitatus meos? Nam et si

3. Reg. 19.

Dilectus foris stans & pulsans. Matt. 9. Hier. 12.

Soror mea &c.

Caput meum plenum est rore. Psal. 68.

Ibidem.

Vbi uox pulsantis. Act. 5. Quia scēminē q̄ coiter uiuere coeperunt. Act. 1.

Actu. 6.

Maria p̄ cæteris contēplatiua.

Miere.1.

EZEC.10.
Misit manū
suā per fo-
ramen.Sanctus &
dulcis tre-
mor.Myrrha nō
probata
qd sit.Pessulum
ostij, oris ē
silentium.

custodia tua semper mecum est, uera tamen humilitas semper sollicita est, & mea potissimum anima, quæ amore tuo singulariter plena est, pro puluere æstimat, pro sordibus reputat, quicquid unquam præter te per aliquam necessitatem dicit uel cogitat, quamuis licitum sit, quamuis non otiosum, imò & aliquatenus utile uideri possit. Hæc uel his familia dicenti & uigilanti corde dormire uolenti mihi quid obuenit? *L* Dilectus meus misit manū suam per foramen, & uenter meus intremuit ad tactum eius. *J* Quomodo o dilecta misit dilectus tuus manum suam per foramen? Quæ est illa manus? Quod est illud foramen? Quis ille tactus? Quis ille tremor? Quomodo intremuit uenter meus? aut quid uenter tuus? Mirantes ista querimus, quia talium in experti sumus. Dicit quidam ueterum amicorum: Et misit dominus manum suam, & tetigit os meum, & dixit ad me: Ecce dedi uerba mea in ore tuo, ecce constitui te hodie super gentes & regna. Item alius dicit: Ego sedebam in domo mea, & senes Iuda sedebant coram me, & cecidit super me ibi manus domini dei. Et emissa similitudo manus apprehendit me in cinctu capitis mei. *¶* Nostra ætate referebat quædam adolescentularum familiaribus suis, quibus propter compertam beneuolentiam secreta sua committere nō dubitabat, nocte quadam similitudinem manus à capite lectuli fuisse immisissam super pectus suum pene uigilantis, imò nullatenus dormientis, non nihil tamen de excessu tenuiter patientis. Erat autem tactus suauissimus quasi dexteræ manus. Et apprehendens illam suis utriusque manibus, demulcebat signaculo crucis, peragrans intus & exterius, quibus delinimentis ualde manus eadem delectari uidebatur. Cumque post illas signaculi sancti delicias, quibus manum demulcebat, brachium quoque contingere, ipsamque personam, cuius manum tenebat, assequi conaretur, uelociter ueluti increpitans mouit & excussit se manus illa, oleo suauior, penna uolucris agilior, motuque suo dedit intelligi, quod ipse cuius erat manus, nollet se apprehendi. *¶* Memorabat etiam eadem adolescentula, scilicet anima nuptiis istis delectata, canticisque nuptialibus intertecta, quoniam dilectus in uisu noctis conspicuus, manum suam miro modo pectori eius quasi per foramen iniecit, & cor eius intrinsecus apprehendit, tenuitque aliquandiu suauissime stringens, & gaudebat ineffabili gaudio cor illud intra manum illam subsiliens atque tripudians. *¶* Porro de tremore illo, tremore sancto & diuino, tale experimentum sibi euenisse fidei narratione referebat. Aspiciebat per uisum in quadam ecclesia saluatoris imaginem cruci confixam in loco sublimi, scilicet ubi de more consistebat, orantibus facie adorantibus proposita populis. Cumque in eam intenderet, uiuens imago uisa est uultu quasi regio, radiantibus oculis, aspectuque prorsus reuerendo: manumque suam dexteram de patibulo adducere, signaculum crucis super aspicientem edere magnifica expressione dilectus ille dignatus est. Nō uana uisio, imò magnæ uirtutis sensum uidenti intulit continuo. Denique sicut tremuit folium arboris, ubi uentus uehementis illud concusserit, ita cum repente in hoc uisu euigilasset, in lectulo aliquandiu tremuit, uerū tamen tremore dulci, tremore blando, nimiumque suauis. Et antequam euigilaret, in ipso uisu iam dicti uirtus signaculi uidentem sursum rapuit, uelocius atque faciliusque dici possit, manibus expansis ad manus illius confixas cruci, ita ut os quoque ori, totumque corpus ad motum uideretur eius corpori, & ubi somno erupit, aliquandiu (sicut iam dictum est) tremore illo diuino multum delectabiliter uigilans tremuit. Hæc pro experimento manus uel tactus atque tremoris diuini paucis dicta sint. Verum cum de tua persona agitur, o dilecta dilecti singularis, qualia uel quanta sunt ista, ut ea quæ circa te fecisse credenda est manus dñi, possint aliquatenus ex istorum similitudine colligi. Magna sunt ista, nostrosque longe cogitatus excedunt: te potius audiamus, cætera tam sancta, tamque mystica narrantem, tam longe supra literam spiritum uitæ in sensu habentem. *L* Surrexi ut aperirem dilecto meo. Manus meæ stillauerunt myrrham optimam, & digiti mei pleni myrrha probatissima. *J* Surrexi inquam. Quomodo enim diutius dormire aut post obdormiscere potuissem? Quomodo tunica indui fastidiosum, aut puluerem pati in pedibus mihi esset pigrum, ubi post uocem dilecti mei pulsantis, manus quoque accessit, & tactu suo illum ineffabilem uetri meo timorem incussit? Surrexi igitur, ut aperirem dilecto meo, operam dedi ut cum apostolis Christi, utique dilecti mei, dictis & factis proficerem currenti euangelio. Nam hoc est quod dico, Manus meæ stillauerunt myrrham primam, & digiti mei pleni myrrha probatissima. *¶* Oportebat namque, ut maxime relictis credentium atque apostolicam uitam imitantium uiduis manifestum darem exemplum omnis mortificationis uitiorum, normamque in propatulo sacrarem mox uenturis, nouumque & eatenus inauditum exemplum eo suscepturis sanctæ uirginitatis propositum. Hæc myrrha utique probatissima, id est, pretiosissima est. *¶* Cæterum carnem mortificare, non propter deum, neque propter ædificationem uidentium, sed propter gloriam propriam capiendam ex ore laudantium, hoc quidem est manibus stillare myrrham, sed non probatam, imò nec ibi sunt digiti, qui dicantur myrrha pleni, quia non est in tali opere uirtus discretionis, quæ per digitorum distinctionem solet intelligi. *L* Pessulum ostij mei aperui dilecto meo. *J* Pessulum (inquam) ostij mei, id est, clausuram oris mei. Quid namque per pessulum, nisi silentij signatur firmamentum? Pessulum ergo ostij dilecto meo aperitur,

tur, quum indictum ori silentium propter Christū resoluitur, ut audientes & discerentur. ¶ Et quam pulcher, quam rationabilis & disciplinatus ordo loquendi: Prius myrrha stillat de manibus, & digiti myrrha probatissima pleni monstrantur, ac deinde pessulus ostij dilecto aperitur, id est, prius uita laudabilis in exemplum præparatur, & deinde doctrina fidem querēs audientium palam profertur. Hinc de ipso dilecto scriptum est, quia cœpit facere & docere. Non dictum est prius docere, & deinde facere: sed prius facere, & deinde docere. Oportet prius facere, postea docere. Actu. 1. Et ille declinauerat atque transferat. ¶ Ego (inquit) pessulum ostij mei dilecto meo aperui, & ille declinauerat atque transferat, id est, ego os meum aperui in doctrina, ut audientibus facerem notitiam dilecti: sed ille iam nobiscum non erat, iam cœlo receptus, huc redire ulterius non habebat. Ergo 'ne d' dilecta tu istud nesciebas? Nonne prius quam modo iam dicto pessulum ostij tui aperuisses, uideras, quod in cœlum ascendisset: & sciebas, quod ultra ad commanendum mortalibus rediturus non esset? Sciebam, ait, & bene sciebam. Sed quid? Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est. ¶ Quando uel ubi locutus est? Nimirum, quando uel ubi ego pessulum ostij mei dilecto aperui, loquendo scilicet pro utilitate audientium ea quæ sunt dilecti, tunc & ibi dilectus est locutus. Non enim ego eram quæ loquebar, sed ipse loquebatur in me. Si enim quilibet uestrum amicorum dicit, & uere dicit, An experimentū quæritis eius qui in me loquitur, Christi, nō dubium quin & in me dilectus idem locutus sit, quoties ei pessulum ostij mei aperui, quoties linguam moui, & uerbo dei (quod ipse est) uocem meam accommodaui. ¶ Vt ergo dilectus locutus est, anima mea liquefacta est. Flebam quippe, & præ singultibus uehementer erumpentibus non poteram uerba nisi concussa, uel uoces nisi intercisas, euoluere. Nunquid enim poteram absq; fletu de illo uerba facere? Verum fletus ipse cōsolatio mihi erat, delectatio quædam mihi erat: sicut & cuique uestrum lachrymæ suæ dulces sunt, fluentes in eiusdem recordatione dilecti, iuxta illud: Fuerūt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Quanto magis mihi, dum diceretur mihi quotidie, Vbi est deus tuus, filius tuus: siue dum dicerem ego, Me dimisit in hoc exilio deus meus, filius meus, de me taliter incarnatus uel natus, propter me & me uidente, taliter agonizatus, talia passus: Quale mihi erat, commemorare siue narrare uerba eius, uerba morientis siue continuo morituri dilecti, maxime commendantis præceptum charitatis, mandatum dilectionis, ab illa cœna sacrosancta, quando tradebatur, usque ad hæc uerba nouissima: Mulier, ecce filius tuus: ad discipulum autem, Ecce mater tua: ¶ Ibi ignis, ibi gladius: ignis amoris, gladius doloris: & anima mea uictima erat holocausti. Hanc enim & ignis incendit, & gladius pertransiuit. Vnde sicut ad eus sacrificij liquefcit ab igne, & sicut fluit sanguis de gladij uulnere: sic anima mea liquefacta est, & ibi semel tantum ubi moriebatur ipse, uerum etiam quoties me aperiente pessulum ostij mei, locutus est in me. Tones quippe sensi profundo corde, uulnerata mente, istud quod nunc dico, quia declinauerat atque transferat, ipsa commemoratione horum sensum mihi renouante, ut magis ac magis sentirem eum hic iam non esse, uisibiliter non comparere. ¶ Quæsiui illum, & non inueni: uocaui, & non respondit mihi. ¶ Quæsiui, scilicet iugiter meditando: uocaui, semper orando: sed sic querens non inueni, sic uocanti non respondit mihi. Dulce lumē, & delectabile est oculis uidere solem: sed mihi dulce sentiebam uidere carnem meam in ipso uiuentem: delectabile habebam, quem genueram, uidere faciem ad faciem, ad dexteram patris super omnia fulgentem. Non sic statim inueni, non quam cito uolui, super hoc respondit mihi. ¶ Inuenerunt me custodes qui circumueunt ciuitatem, Percusserunt me & uulnerauerunt me, tulerunt mihi pallium meum custodes murorum. ¶ Qui sunt uel erant illi uigiles, illi custodes murorum, qui circumueunt ciuitatem? Nimirum amici & primi amicorum nostrorum, qui dicunt in libro suo, libro Actuum apostolorum: Non æquum est nos derelinquere uerbum dei & ministrare mēsis. Cōsiderate ergo fratres, uiros ex uobis boni testimonij septem, plenos spiritu sancto & sapientia, quos constituamus super hoc opus. Nos uero orationi, ministerio uerbi instantes erimus. Isti erant uigiles, & hoc illis erat uigilare, & ciuitatem circuire, & muros custodire, scilicet orationi & ministerio uerbi iugiter instare, iuxta illud propheticum: Super muros tuos Hierusalem constitui custodes, tota die et tota nocte non tacebunt laudare nomen domini. Qui reminiscimini domini, ne taceatis, & ne detis silentium ei, donec stabiliat, & donec ponat Hierusalem laudem in terra, illam Hierusalem nimirum, de qua & in Psalmo dictum est: Hierusalem quæ ædificatur ut ciuitas. Hoc ita uigiles illi faciebāt, ut omni die in templo & circa domos non cessarent docentes & euangelizantes Iesum Christum. Isti inuenerunt, quærebant enim me. ¶ Quomodo quærebant, & quomodo inuenerūt me? Quærebant me utique omnes pia sollicitudine, & ille præcipue, cui a dilecto fueram commissa, dicente, Ecce mater tua: & recepit me in sua. Quærebant isti multum sperantes de me, quod in esset mihi aliquid dignum sua inquisitione: quippe qui nouerant, quod in me uel de me fuisset factum, qualis mater qualem genuissem filium. Non nihil in me superesse arbitrabatur de thesauris altissimi, quos superueniens in me spiritus sanctus thesaurizauit in conceptione tan

ti filij. Verum quippe hoc erat, quia filius quidem de utero meo per natiuitatem carnis, tanquam sponsus de thalamo suo processit: sed nihilominus tota plenitudo gratie, quam acceperam, extunc & usque in seculum in corde & in sensibus meis perseverauit ac perseverabit. Querebant igitur & inuenerunt me plenam esse gemitibus inenarrabilibus. Et hoc unde illis ut sic inueneret me? Nimirum ex aliqua suimet similitudine. Nam quod gemebam, similiter & ipsi gemebant, eandemque in gemitibus nostris habebamus causam, taliter ab ipso dilecto ueraciter prænuntiata. Filioli, adhuc modicum uobiscum sum. Quæretis me, & sicut dixi uobis, quod ego uado, uos non potestis uenire, & uobis dico modo. Hec nobis erat communis causa gemituum atque fletuum, quod quod ipse abierat, nos non poteramus ire. Non quidem reliquerat nos orphanos, quia reliquerat nos cum sua promissione & suæ promissionis spe, secundum uerba hæc: Et si abiero & preparauero uobis locum, iterum uenio & accipiam uos ad memet ipsum, ut ubi sum ego, & uos sitis: ueruntamen interim, dum differebamur, sic erat nobis, quæ admodum ipse alibi dixit: Nunquid possunt filij sponsi ieiunare, quam diu cum illis est sponsus? Venient autem dies, quando auferetur sponsus ab eis, & tunc ieiunabunt. Quod si filijs sponsi erat ieiunandum, quanto magis mihi matri eiusdem sponsi ieiunandum erat & flendum? In hoc ipsi inuenerunt me, nec enim quid animi gererem posset illos latere. Quid deinde? Per cusserunt me & uulnerauerunt me. Quomodo, uel quibus armis percusserunt me? Conferendo & colloquendo, & gemitus suos nimis ultroneos, imò & nimis uiolentos, in mediū iaciendo, percusserunt me: quos uidelicet gemitus & fletus suos, & si uellent, retinere non poterant. & idcirco solutis habenis, lachrymas suas currere dimittebant, quantum ipsæ lachrymæ uolebant. Tunc unusquisque portionem suam afferebat in medium, memores uerborum patris sui, filij mei, sponsi iam dicti, dilecti nostri, uerborum nouissimorum patris eiusmodi, quæ moriens & quasi ultimum trahens spiritum dixit, memores quale testamentum scripserit eisdem filiis suis, qualem hæreditatem dimisisset eis, & de ipsorum heredum pace & concordia moriens quam pie sollicitus testator ipse fuisset, & quomodo cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Hæc erant iacula ipsorum, & istis percusserunt me, & uulnerauerunt me, percussi ipsi & uulnerati à me uicissim sagittis acutis, quæ erant sagittæ loquentis in me dilecti, quem admodum Psalmista dicit: Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatorijs, atque ita mutuis percussionebus mutuisque uulneribus percutiebamur inuicem & percutiebamur, uulnerabamur & uulnerabamur, percussionebus suauissimis, uulneribus dulcissimis: qualia qui expertus non est, profecto sanitatem cordis non habet. ¶ Inter ista tulerunt mihi pallium meum illi custodes murorum, ita uidelicet, ut totum quod erat in me secretum, facerem, quantum opus erat, illis manifestum. Nam eatenus omnia quæ erant de illo dilecto uerba conseruaueram conferens in corde meo, & ita contegens quasi sub pallio: tunc autem de prompti in aperto, uidelicet necessaria multumque profutura prædicando uel etiā cōscribendo dilecti euāgelio. His alijsque modis defessa, & omnino huic mundo premortua, conuerto me ad filias sororesque nostras, euāgelij nostri uiduas, siue qualescunque sexus nostri personas mihi creditas, & aio ad eas: Aduro uos filiæ Hierusalem, si inueneritis dilectum meum, ut annuntietis ei, quia amore langueo. ¶ O filiæ Hierusalem, quæ uere estis filiæ Abraham, semen Iudæ, filiæ quoque David secundum fidem, credendo in eum, qui cum esset filius dei secundum diuinitatem, & rex superne Hierusalem, factus est filius meus, siue filius hominis ex semine David secundum carnem, aduro uos, uidelicet per hoc ipsum unde estis filiæ Hierusalem, si inueneritis dilectum meum, si ante me, ut sepe fit, discipulæ ante magistrum, exeuntes de corpore, ueneritis ante dilecti mei conspectum, ut annuntietis ei, quia amore langueo, quia præ amore eius, præ magno uidendæ faciei eius desiderio, nimirum uitæ huius tædium patior, & animo gemituoso lachrymosisque oculis suspiciosas præsentis exilij moras sustineo. ¶ Quid erat uel quid efficiebat hæc talis adiuratio? Nunquid ille dilectus nesciret amoremlanguentis siue languorem amantis, nisi annuntietur ei? Domine (inquit Petrus) tu omnia scis: tu scis quia amo te. Quanto magis ò tu dilecta, tam prudens tamque fidelis, per te metipsam absque interuicij dicere poterat dilecto, & frequenter dixisti sine dubio, dilecte mi, nullum tibi est absconditum cor, nullius occultus amor, tu scis quia amore langueo. Quorsum ergo tēdit, uel quid efficit hæc adiuratio? Eo nimirum, ut percussa percutiat, uulnerata uulneret, mater filias, saltem uulnerum suorum aliquod & si non statim omnibus, at saltem iam aliquibus earum experimentum efficiat, ut audientes filiæ uel sentientes in matre tantum uitæ futuræ, quæ nō uidetur, desiderium, in mente persentiant & ipse talem illum esse dilectum, ut iure propter eū fastidiat quicquid uel quæuis hoc præsens seculū, iamque interenoras præsentis uitæ magis ac magis cupiant eum agnoscere, saltem per speculum, saltem in ænigmate. Vnde & protinus dicunt: Quāuis est dilectus tuus ex dilecto ò pulcherrima mulierum? Qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adiurasti nos? ¶ Opportuna ualde percontatio, si respiciamus ad illa tempora, de quibus nunc agimus, quando tu ò dilecta propter euāgelij dilecti præsens aderas, & in

in corpore detinebaris, magistra necessaria, testis ualde idonea. ¶ Iam tunc enim audiri incipiebant non solum Iudæi aperta fronte blasphemantes, uerumetiam multi ac diuersi heretici, sub nomine Christiano Christianam ueritatem corrumpere laborantes, & exinde pullulare habebant, eodem quidem malignitatis spiritu, sed diuersis sibiq; contrarijs erroribus, quam plura uiperarum genimina, uelut antiquæ hydræ capita, quæ ut fertur, sectis prioribus plura renascebantur. ¶ Pulsandum igitur erat ad ostium ueritatis, & consulendum oraculum spiritus sancti, scilicet sacrarium pectoris tui, ut uiua uoce omnem necessario tenendam demonstrares regulam fidei, cum testimonio scripturarum, quas memoriter tenebas prophetisamagna, & capax omnium prophetarum siue prophetiarum. Qualis est, aiunt, dilectus tuus ex dilecto o pulcherrima mulierum, idem filius tuus deus ex patre deo qualis est o uirgo uirginum o sancta sanctarum? Qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sicut adiurasti nos? Neque enim nos, quæ iam sumus filia Hierusalem, dubium habemus, quin ipse sit dilectus ex dilecto, id est, deus ex deo, sed non nobis solis, quæ nunc sumus in hoc tempore tuo, uerumetiam & omnibus alijs prouidentū est filiabus Hierusalem, quæ futuræ sunt post nos, ut ex te certo instructæ uel confirmatæ spiritus sancti testimonio, sciant cōtemnere hereticos & solius dilecti sancto flagrare desiderio. ¶ Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex milibus. Caput eius aurum optimum, comæ eius sicut elatæ palmarum, nigræ quasi coruus. Oculus eius sicut columbæ super riuulos aquarum, quæ lacte lotæ sunt, & resident iuxta fluentia plenissima. Genæ illius sicut areolæ aromatum, confitæ à pigmentarijs. Labia eius lilia distillantia myrrhâ primam. Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis. Venter eius eburneus, distinctus saphyris. Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas. Species eius ut Libani, electus, ut Cedri. Guttur illius suauissimum, & totus desiderabilis. Talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filia Hierusalem. ¶

Tale tuum nobis carmen diuina prophetes,
Quale sopor fessis in gramine, quale per æstus,
Dulcis aquæ saliente sitim restringere riuo.

Hoc tuum carmen uere pulcherrimum, & sicut dicitur, ita est Canticū Canticorum. Nihil amabilius audierint, nihil adolescentulæ delectabilius acceperint, quæcunque habent aures audiendi sensumq; promptum, quo legitimum carmen discernere possint. Dixisti qualis dilectus sit, & miras qualitates eius, breuiter quidem, sed delectabiliter exposuisti, sicut habet seipsa ueritas rei, sicut omnes consonanter prædicant scripturæ ueritatis. ¶ Dilectus meus candidus, & rubicundus. ¶ Vnde candidus, & unde rubicundus? Nimirum candidus sanctitate, rubicundus passione. Dicat aliquis: Si ergo candidus, quare rubicundus? Si sanctus, quare passus? Hoc enim admirans spiritus sanctus in Dauid, cum dixisset: Beatus uir qui non abiit in consilio impiorum, & in uia peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentia non sedit, & cetera quibus utique uerbis designauit, eum fore candidū, scilicet immunem ab omni nigredine eius in quo omnes peccauerunt: erant enim in lumbis eius, quando abiit in consilio impiorum, & stetit in uia peccatorum, & sedit in cathedra pestilentia, cogitando malum, & transgrediendo mandatum, & defendendo siue in posteros suos transfundendo hæreditariū peccatum suum, subiunxit atq; ait: Quare fremuerūt gentes, & populi meditati sunt inania: Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in unum, aduersus dominum & aduersus Christum eius: Et est sensus: Cum ita fuerit candidus & omnino immaculatus: quare ita conuenerunt & suo illum sanguine rubicundum fecerunt: Et in Esaia: Quare ergo rubrū est indumentum tuum, & uestimentum tuum sicut calcantium in torculari? Premiserat enim, ego qui loquor iustitiam, & propugnator sum ad saluandum, quod est uere esse candidū, uere immaculatum. Statimq; quod hic dicitur electus ex milibus: ibidem subiūgitur, torcular calcavi solus. ¶ Igitur quærimus & nos, siue adolescentulæ, quæ nondum ad plenum didicerūt, sed adhuc discunt tantum sacramentum: Si ergo candidus, quare rubicundus? Si sanctus, quare passus? & respondent nobis amici ueteres ac noui: Quia uulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, & proprio filio suo non pepercit deus: sed pro nobis omnibus tradidit illum, & ipse dilecti dilectus propter peccata, inquit, populi mei percussit eum. ¶ Quibus autem ex milibus est dilectus, nisi ex sanctis omnibus? Et in quo electus, nisi in eo, ut illud faceret solus, ad quod faciendum nullus illorum fuit idoneus? Hinc enim apud Esaia cum de uniuersitate sanctorum, quæ una ciuitas est, quæq; in Adam cecidit, premissum fuisset: Eleuare eleuare cōsurge Hierusalem, quæ bibisti de manu dñi calicē ire eius, & usq; ad fundum calicē soporis bibisti: protinus infirmitas cunctoꝝ milium quanta fuerit his uerbis quæ subiūcta sunt, demonstratur. Nō est qui sustentet eam ex omnibus filijs q̄s genuit, & nō est qui apprehēdat manū eius ex omnibus filijs q̄s enutriuit. ¶ Amplius aut ad ipsam cōuersus dicit: Filij tui proiecti sunt, dormierūt in capite omniū uiarū, sicut bestia illaqueata, pleni indignatione dñi, & increpatione dei tui. Vere magnā infirmitas cunctoꝝ milium. Non

Heretici ut
hydræ ca-
pita.

Dilect⁹ ex
dilecto.

Canticum
Canticorū.

Candidus
sanctitate,
rubicundus
passione.
Psal.

Roma, 5

Psal.

Esaia 63

Rubicun-
d⁹ propter
peccata no-
stra.

Esaia 55

Roma, 8

Esaia 55

electus ex
milibus.

Esaia 51

Oēs filij an-
te Christi,
proiecti e-
rant & in-
firmi.

solum non potuerunt sustentare Hierusalem, siue apprehendere manum eius: uerum etiam ipsi proiecti fuerunt & dormierunt in capite omnium uiarum, sicut bestia illa quiescit, uidelicet peccato illaqueati, peccato originali, & ob hoc pleni indignatione domini, pleni increpatione dei, id est, & secundum animam mortui, & secundum corpus mortales effecti, nisi quod in isto electo spes omnibus illis una residua fuit, quemadmodum sequens littera continuo repromittit. Hec dicit dominator tuus, dominus & deus tuus, qui pro populo suo pugnavit. Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fundum calicis indignationis meae. Non adicies, ut bibas illum ultra, & ponam illum in manu eorum qui te humiliauerunt. Hoc est opus electi, potuisse facere & fecisse, quod nullus alius fecit aut facere potuit, quod est abstulisse de manu generis humani, scilicet omnium qui ad uitam erant praedeterminati, qui omnes dicuntur & sunt una Hierusalem, calicem irae & fundum calicis, id est, sententiam utriusque mortis animae & corporis. Vnde de hoc illi, ut talis uel tantus deberet esset electus? In quo discernitur? Quo differt a cunctis? **Caput eius aurum optimum.** Hoc est eius proprium, & hinc est illud, quod ueraciter esse dicitur, speciosus forma patris filijs hominum: quia caput eius aurum est optimum, id est, principalis eius natura uera diuinitas est, ipse est enim deus, dei uerbum, quod erat in principio apud deum. Nam deus erat uerbum. Ex duobus unus idemque subsistit naturis, diuina scilicet & humana, & ob hoc diuina eius natura recte dicitur caput, quia principium est, quemadmodum quodam loco dicitur: Ego principium qui & loquor uobis. Quid tanti ponderis ut hoc aurum? Quid tam pulchrum, ut hoc caput aureum? Quid tam pretiosum ut hoc uerbum? Ego dilecta pondus auri huius ineffabiliter in memetipsa persensi, quando de caelo in uterum meum descendit. Sed habet quaedam de semetipso mirabile atque inestimabile efficaciam, quo mortalis conditionis uterum fragilemque hunc sexum ita dulciter solidare nouit ac potuit, ut non solum non frangeretur, uerum etiam delectaretur potere eius paruitas uteri mei, cum sit ipse quem tremunt angeli, quem totus non capit orbis, sub quo curuantur, ait scriptura, qui portant orbem. Efficacia haec gratia eius est: sine qua nulla sub eo creatura subsistere potest. Hoc habet praecunctis milibus, scilicet tale, tantumque ponderis caput, & hinc est dilectus ex milibus. **Comae eius, sicut elatae palmarum, nigrae quasi coruus.** Comae huius capitis sunt omnes scripturae ueritatis. Sicut enim comae de capite prodeunt, & capitis quoddam sunt ornamentum: ita omnes scripturae diuinitus inspiratae, de plenitudine huius uerbi siue electi acceptae sunt, & omnes huic electo perhibent testimonium. **Ista comae sicut elatae palmarum, id est, sicut folia palmarum, quae uidelicet folia iccirco dicuntur elatae, quod eleuentur sursum, quia non pendunt deorsum, sicut aliarum arborum.** Est autem palma arbor, insigne uictoriae ramis oppositis in modum palmae hominis, procero ac decoro uirgulto, diuturnisque uestita frondibus, & folia sua sine ulla successione conseruans. **Vere ergo comae eius uidelicet, electi siue auri capitis dilecti sicut elatae palmarum, quia uidelicet scripturae ueritatis, quarum utique principium est caput illud, scilicet eius uerbum: non sicut scripturae hominum, terram aspiciunt, sed sursum tendunt, & quae sursum sunt quaerunt: siquidem non occidentem litteram sed uiuificantem sequaris spiritum, & ualde diuturnae sunt, sicut imò plusquam elatae siue folia palmarum.** Quia coelum, inquit, & terra transibunt, uerba autem mea non transibunt, & iota unum aut unus apex non praeteribit a lege donec omnia fiant. **Sunt autem nigrae quasi coruus, quia, sicut alibi dictum est, tenebrosa aqua in nubibus aeris, id est, occulta scientia in propheticiis atque legalibus scripturis, ita ueraciter dicis, rigredo magna in comis capitis dilecti, ut sensus siue intellectus idem sit.** Sed unde quid sequitur. **Oculi eius, sicut columbae super riuulos aquarum, quae lacte lotae sunt, & residunt iuxta fluentia plenissima.** Oculi eius septem sunt spiritus eius: septem dona siue septem gratiae sunt unius eiusdemque spiritus eius. Confer opposita haec: comae eius nigrae quasi coruus, & oculi eius sicut columbae quae lacte sunt lotae, & uide quid conficitur. Istud nimirum, quia scripturae sanctae, sunt quidem sanctum & uiuificantem non habentibus spiritum nigrae quasi coruus, quia obscurae eis & truces uidentur: sed habentibus gratiam spiritualement, quae per oculos intelligitur, candidae, imò & lucidae sunt, sicut oculi columbae mansuetae, columbae lacteae. Exempli gratia: Scriptum est, quoniam Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, & unum de libera. Et lex dicit: Animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, & caetera. In prophetis autem, uade, inquit dominus, sume tibi uxorem fornicationis & fac filios fornicationum, & caetera. In istis namque & caeteris huiusmodi, comae iam dictae nigrae sunt, non quomodo cumque, sed sicut coruus: quia non solum obscura sunt haec, uerum etiam nociua uidentur secundum literalem sensum. **Adhibitis autem oculis iam dictis, oculis spiritualibus, apparet quia lucida sunt, columbina sunt, honesta & sancta sunt, uidelicet secundum sensum mysticum, & quantum distat inter nigredinem coruorum nitoremque columbarum lactearum, tantum, imò & amplius, distat inter occidentem litteram & uiuificantem spiritum.** Igitur oculi eius, id est, gratiae sancti spiritus in eo manentis sicut columbae quae lacte sunt lotae: columbae ualde candidae, quae residunt super riuulos aquarum

Psal. 44
Caput eius
aurum opti-
mum scilicet
diuinitas.

Iohan. 8

Iob 9

Comae eius
scripturae
ueritatis.

Sicut elatae
palmarum.

a. Cor. 3

Luc. 21

Matth. 5

Psal. 17

Gene. 21

Deut. 19

Osee 1

Secundum
spiritum sunt
ut columbae
lacteae.

aquarum & iuxta flueta plenissima, id est, omnino intendunt scripturis prophetarum & omnes inspicunt scripturas sanctas, sacramentorum celestium plenissimas, iuxta illud Psalmiste: Sed in lege domini uoluntas eius. & in lege eius meditabitur die ac nocte. ¶ Quid enim fecit aut docuit absque autoritate scripturarum? Primum ubi egressus est a deserto, post ieiunium ac tentationem, traditum sibi librum Esaiæ prophetæ reuoluens, & inueniens locum ubi scriptum erat: Spiritus domini super me propter quod unxit me, &c. Hodie, inquit, impleta est hæc scriptura in auribus uestris. Ita incipiens, cuncta sine dubio cum autoritate scripturarum & dixit & fecit, semper intendens scripturis. Et ut aliquid pro exemplo dictum sit, nunc quid in ipso initio suæ prædicationis sine inspectione scripturarum, absque meditatione legis domini in monte ascendit, sicut narrat Euangelium, quia uidens turbas plurimas ascendit in montem, & cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius, & aperientes os suum, docebat eos, uidelicet hoc precipue, quod non uenisset legem soluere, sed adimplere: Non utique, sed hoc inspiciebat, hoc meditabatur, unum & alterum, uidelicet & quod olim fecerat, & quod postmodum erat facturum: quia nimis & olim in monte legem dederat eandem, & postmodum ascensurus erat in montem, id est, in ipsam cœli altitudinem, & aperto ore suo, aperto nihilominus sensu discipulorum suorum, ut intelligerent scripturas, docere habebat eos omnem ueritatem. Recte igitur sicut colubæ, non qualiscumque, sed colubæ residens super riuulos aquarum, & iuxta flueta plenissima, ita oculi eius, uidelicet dilecti sunt: quia sensus siue cogitationes eius nusquam a sanctarum inspectione scripturarum sese aliquando auerterunt. ¶ Genæ illius sicut areolæ aromatum consistat a pigmentariis. ¶ Genæ sunt inferiores oculorum partes, unde barbæ inchoant. Nam barba Græce dicitur *γενή*. Quid ergo per genas dilecti, nisi exterior eius habitus intelligitur? Genæ namque hominis enuntiatur de illo, unde & dicitur uultus idem locus, eo quod per eum animi uoluntas ostenditur. Ergo genæ eius, inquit, sicut areolæ aromatum: quia nimis latenti in eo indices sunt gratiarum uirtutumque omnium, quæ ita intuitibus gratæ sunt, habetibus dumtaxat simpliciter oculum atque beneuolum, sicut areolæ aromatum, consistat a pigmentariis, id est, non casu complantata, sed bene disposita cura diligentis delectabiles sunt, & aspicientium letificat uisum pariter & olfactum. ¶ Labia eius lilia distillantia myrrham primam. ¶ Euangelii prædicationis munda est, & omnis doctrina dilecti sancta & uera est, quod & ipsi aduersarii confessi sunt, quis non simpliciter, dicentes: Magister scimus quia uerax es, & uiam dei in ueritate doces. ¶ Fuit autem initium prædicationis eius poenitentia, præcurrente in hoc ipsum Iohanne, sicut ipsa manifeste scriptura euangelica demonstrat. In diebus autem illis, inquit, uenit Iohannes Baptista, prædicans in deserto Iudææ & dicens: Poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Itaque: Cum audisset Iesus quod Iohannes traditus esset, secessit in Galileam, & exinde cepit prædicare & dicere: Poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Sed & alias ubicumque occasio se præbuit, illam ostendit fuisse aduersus sui causam, uocare scilicet peccatores ad poenitentiam, & hæc est amicorum quoque eius doctrina circa omnes homines, ut mortificent membra sua super terram. Ergo ueraciter labia eius lilia distillantia myrrham primam, quia docet munditiam, uocat ad poenitentiam. Non qualemcumque myrrham, sed myrrham, inquit, primam, id est, ueram & optimam, scilicet nequaquam cupiditate uanæ gloriæ adulteratam. Cum, inquit, ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Tu autem cum ieiunas, unge caput tuum & faciem tuam laua, ne uidearis hominibus ieiunans, sed patri tuo, qui est in abscondito, & pater tuus qui uidet in abscondito, reddet tibi. ¶ Manus eius tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis. ¶ In quo manus eius tornatiles & aureæ: Nimirum in faciendo miracula, ut constanter dicere posset, si non facio opera patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio, & si non uultis mihi credere, operibus credite, uidelicet quæ feci in uobis, qualia uel quomodo nemo alius fecit. Nemo quippe alius manus in faciendis signis uel prodigiis ita tornatiles & ita aureas habuit, id est, nemo ita uelox & potens extitit in huiusmodi, ex omnibus, quicumque mira in hoc mundo sunt operati. Qui torno operatur, facilius, citius, atque perfectius operatur. ¶ Sic iste dilectus nimirum longe facilius, multo citius, ualde perfectius, mira quæ uoluit operatus est, quam aliquis ex cunctis operariis uirtutum quicumque a seculo fuerunt. Illi namque multo sudore, multis orationum atque ieiuniorum impendiis, multo clamore cordis & oris, ac deinde, scilicet ex deo, acquirere siue obtinere meruerunt cuiuslibet (quam utique in semetipsis uel ex se semetipsis non habebant) uirtutis effectum: hic autem solo nutu, sola uoluntate, solo imperio, interdum & taciturnus quod uoluit operatus est. Exempli gratia: Cum dixisset in nuptiis, implete hydrias aqua, non solum non clamauit aut orauit, sed nec uoce sua siue labiorum motu iussit saltem aut dixit, conuertantur uel conuertimini aque in uinum: sed de hoc omnino tacitus, haurite nunc, inquit, & ferte architriclino, sciens & certus, quod satis sensisset natura taciturni conditoris sui nutum. Nec mirum. Ipse enim erat & est antiquus tornator, qui tornauit cœlum & terram, & sphaerica solis & lunæ cunctarumque corpora stellarum torno suo, id est, imperio uelocissimo. ¶ Unde manus eius adeo tornatiles? Nimirum ex eo quod sunt aureæ. Quid est aureæ, nisi diuinæ? Substantia namque uerbi incarnati uerum aurum est, uera diuinitas est: & unde quod ita uelociter currunt manus eius: quia quis infirmitate carnis obrectæ fuerint, nihilominus tamen tornatiles, ut erant, perseverauerunt,

Psalm.

Lucæ 4

Esaiæ 61

Sermo

Christi in

monte.

Matth. 6

Exodi 20

Lucæ 24

Iohan. 16

Genæ, exte-
rior cōuer-
satio.Labia eius
doctrina
munda &
uera.

Matth. 22

Matth. 3

Matth. 4

Lucæ 3

Coloss. 3

Matth. 6

Manus tor-
natiles i mi-
raculis.

Iohan. 10

Nemo citius
aut uelocius
mira opera-
tus est quam
Christus.

Iohan. 2

Manus au-
reæ a diui-
nitate.

Plena hyacinthis, ratioibus scilicet coelestibus.

Iohan. 9

Lucæ 18

Caro Christi reliquis longe mundior

Psal. 50

Venter saphyris distinctus.

Matth. 2

Philip. 2

Iohan. 19

Matth. 27

Exodi 24

Psal. 24

Psal. 18

Lucæ 23

Bases aureæ, cõsilia diuina & immobilia Iohan. 15
Lucæ 19

runt, & in nullo infirmitate siue tardiores effectæ sunt. ¶ Adde & hanc sapientiæ laudem, tanto preconio fortitudinis siue uelocitatis, quia plena hyacinthis, lapidibus utiq; pretiosis. Qui nam sunt illi hyacinthis? Nimirum coelestes causæ mirabiliu ipsoru quæ fecit, quas intendit, quas internis præ oculis habuit sensus interni, sensus pulcherrimi, quos tu, dum cum exteriori opere cõiungis, dum clare intelligis, dum opportune eloqueris, nimirum hyacinthos pulcherrimos auro optimo superadditos ostēdis. Exempli gratia: Vt illuminaret cecum à natiuitate, expuit in terram, & fecit lutum ex sputo, & liuiuit super oculos eius & dixit ei: Vade, & laua in natatoria Siloë, & cetera. In hoc nimirum manus eius tornatiles & aureæ claruerunt, quia & uelociter operatus est, & sicut deus in potestate opus fecit diuinum. Adde nunc causas quare taliter operatus sit, cum dicere posset, sicut alij dixit: Respice, fides tua te saluum fecit, & ecce manus eedem plenæ hyacinthis. Quæ nam illæ causæ sunt? Illæ profecto, quas usq; in hanc diem sancta ecclesia diligenter obseruat in catechuminis suis, prius liniendo oculos eorum fide uel doctrina incarnationis eiusdē dilecti filij dei: in qua uidelicet incarnatione, quasi sputum oris dei, pulueri terræ sese indidit & unus idemq; deus & homo ad illuminandum genus humanum processit de utero uirginis, & deinde mittendo eos in fontem baptismi, quo per spiritum sanctum totus homo illuminatus & uiuit. Venter eius eburneus, distinctus saphyris. Qualis uenter, quæ pulcher, & quæ decorus: ueruntamen & caput pulchrius & pulchriores manus. ¶ Nam caput aurum optimum, & aureæ sunt manus, uenter autem eburneus. Pulchrum quidem & pretiosum est ebur, sed aurum longe pulchrius, longe pretiosius. Sic nimirum humana dilecti huius natura siue substantia, passibilis quondam & tenera, pulchra quidem & pretiosa, sed diuina longe pulchrior, longe pretiosior, in una eademq; dilecti persona, nunquam passibilis, semper immortalis, ut erat ante omnia secula. Vere pulcher & decorus uenter eburneus, quia sicut ebur magni corporis, scilicet elephantis, tota pulchritudo, totumq; pretium est: sic iste uenter, ut scilicet humanitas siue caro, quam ex genere humano assumpsit, totius mundi maximeq; generis Abrahamæ, de cuius semine nasci uoluit decus & gloria est. ¶ Pulchrius nimirum atq; pretiosius est ebur carne uel corpore reliquo, de quo sumptum est: & nihilominus caro dilecti huius pulchrior, mundior & incõparabiliter sanctior est omni massa, cuius ex semine sumpta est. Nam uniuersitatis hominum ista conditio est, ut nullus sit qui non ueraciter dicat: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea: Præter hunc uero & unicum, singularem & solum, quem sine ulla iniquitate, absque ullis peccatis concepi ego mater sua, nunc incorrupta, mater in conceptu intacta, in partu & post partum illæsa & integra. Ita uenter eius eburneus, id est, homo ipse est castissimus, ab omni uitio frigidus, contra omnia quæ sunt carnis & sanguinis ualde solidus, impassibilis & mundus, sanctus, innocens & impollutus, & omnino à peccatoribus segregatus. ¶ Huiusmodi uenter, & si non est aurum, siue aureus, ut caput est aurum, & ut sunt aureæ manus: attamen distinctus est saphyris, id est, humanitas eius, & si non est id ipsum quod diuinitas eius, attamen splenduit rebus diuinis, glorificata est omnimodis privilegijs diuinitatis ab ipso initio, quo cum uagiret in cunis, famulante celo, & indice stella, adoratus est à Magis usq; ad consummationem, id est, usq; ad mortem, mortem autem crucis: ubi dum cõpunge retur, hic uenter clauis & lancea militis, celum obscuratum est, & tenebræ factæ sunt, & uelum templi scissum est, & terra mota est, & petra scissæ sunt, & monumenta aperta sunt, & cetera deinde facta sunt, quæ tu cõsiderans recte dicas, quia sub pedibus eius quasi opus lapidis saphyri, & quasi celum cum serenū est. Crura illius, columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas. Crura illius, uic sunt illius, scilicet misericordia, & iudiciū, siue misericordia & ueritas, sicut ait Psalmista: Vniuersæ uia dñi misericordia & ueritas. Nam ueritas ipsa est iudiciū uerum. Crura ista, uia ista, colūna marmoreæ, id est, rectissime sunt atq; firmissimæ, nec est qui possit eas infirmare, aut iuste reprehendere. Nam iudicia dñi uera, iustificata in semetipso. Exempli gratia: Locutus est supradictus, cum penderet dilectus iste crucifixus, latronum duorum: medius, alterum ex eis poenitentem misericorditer suscepit, secumq; in paradysum assumpsit; alterum blasphemantem iusto iudicio reprobauit: Cum similiter populum quondam non suum populum gentile, credentem atq; confitentem assumpsit: & populum quondam suum, populum Iudaicum, non credentem, imò contradicentem atq; blasphemantem dereliquit, quis iuste reprehendere, quis immutare possit? Nemo utiq; quia rectæ sunt istæ uia eius uniuersæ. Ergo crura illius colūnae sunt marmoreæ. Quid eo quoque uerius, quod ait, quæ fundatæ sunt super bases aureas: Bases namque aureæ cõsilia sunt sapientiæ diuinæ. Deniq; super huiusmodi bases ita fundatæ sunt illæ mirabiles colūnae, ut in iudicando siue misericordiam faciēdo dilectus iste nihil possit à semetipso facere. Flere potuit super ciuitatem Hierusalē, subuersionē & damnationē suæ gentis præuidens & tamē animum suum inducere non potuit, ut auerteret ab eis iram imminentem. Stabant quippe inflexibilia crura eius tanquam columnæ marmoreæ super bases aureas, id est, non qualis esset humanitatis suæ uoluntas, sed diuinæ iustitiæ rationes attendebat. Species eius ut Libani electus ut Cedri. Species eius: pulchritudo eius talis est ut Libani, Cuius Libani? Illius nimirum, cui

cul per prophetā Zachariam spiritus sanctus, spiritus propheticus dixit: Aperi Libane portas tuas, & comedat ignis Cedros tuas. Iste Libanus fuit templum dñi, templum qđ Salomon dño edificauit, cuius trabes & tabulata fere oia fecit de lignis Libani, lignis Cedrinis auroq; uestiuit. ¶ In quo species dilecti similis speciei talis Libani? Primū in eo quod sicut Libanus ille, templū illud, caput & decus extitit, sanctūq; sanctor; Hierusalē illi terrenæ ciuitatis sic iste dilectus & caput & decus & sanctus sanctor; est supernæ Hierusalē ciuitati cœlesti, ciuitati dei uiuentis, secundū mysteria tēpli huius nō manufacti, cūcta facta sunt ædificia tēpli illius manufacti, sicut & tabernaculū qđ Moyse in eremo iubente dño perfecit. Sicut enī de tabernaculo faciendo dixit dñs Moyse: Inspice & fac secundū exemplar, qđ tibi in mōte mōstrauit ita & David spiritū sanctū, spiritū propheticū habenti, nō dubiū quin demonstratū fuerit cœlitus exēplar cœlestis ædificiū, ut describeret qualiter deberet fieri, sicut scriptura libri Paralipomenon dicit: Dedit autē David salomoni filio descriptionē porticus & tēpli, & cellariorum, & coenaculi, & cubiculor; in adytis, & domus propitiationis, nec nō & omniū quę cogitauerat atrior; & cætera usq; ad id: Omnia, inquit David, uenerūt scripta manu dñi ad me, ut intelligerē uniuersa opera exēplaris. Profecto propheta cum esset David, qui & dicebat: Super senes & super oēs docētes me intellexi, nō dubiū quin & ipse oculis eisdem, quibus Moyse uiderat exēplar tabernaculi faciendi, uiderit exēplar, iuxta qđ descriptiones tēpli faciēdi dedit filio suo Salomoni: Exēplar, inquam, cœleste, scilicet magnū sacramentū templi, nō manufacti, per spiritū sanctū de utero uirginis cōstruendi, id est, corporis sancti, sicut & ipse dilectus testat, dicendo Iudeis: Soluite templū hoc, & post triduū excitabo illud. Hoc autē, inquit Euāgelista, dicebat de tēplo corporis sui. Igitur species eius ut Libani, id est, decus ipse est, sue sempiternæ ciuitatis, & sanctū sanctor; in Hierusalē cœlesti, sicut præfiguratū est in illo templo manufacto, in illa Hierusalē terrena constructa de lignis imputribilibus atq; auro tectis. ¶ Non solū autem, sed & in hoc species eius ut Libani, & ipse electus ut Cedri: quia sicut Libanus mōs Phœnicis qui ex uno latere terminus est terræ Iudææ, maximis abundat Cedris in semetipso radicatis & in altū subrectis: Sic iste mons dei, mons pinguis, uere cādidas & mundus secundū hoc ipsum nomen, qđ est Libanus, magnos & ualde nominatos & ipsos patres suos secundū fidem & de semetipso radicatos protulit, quemadmodū de David, utiq; patre suæ carnis, ipse dicit: Ego Iesus misi angelū meū testificari uobis hæc in ecclesijs, ego sum radix & genus David. Igitur isto quoq; modo species eius ut Libani, & electus ut Cedri, scilicet sancti uel patres antiqui, id est, assimilatus est illis, quemadmodū in Osee propheta dicit: Et locutus sum per prophetas, & ego uisiones multiplicauī, & in manu prophetarū assimilatus sum. Exēpli gratia: Sicut Isaac ad immolandū ductus, nō reluctatus est ipse, tamen uiuus holocausto suo superfuit: & sicut Ioseph inuidia fratrū superata de carcere trāsiiit ad currū dominationis, & Aegyptū de periculo famis eripuit: & sicut David, cum esset minim⁹ de medio fratrum inuidentiā assumptus, & rex unctus superbū Goliath strauit, & post multas persecutiones Saul, tandē sedit in throno regni: sic iste dilect⁹ inter aduersa gloriosus claruit, omniq; inuidia & ipsa morte superata, in cœlū ascendit, & sedet à dextris dei, iuxta illud: Deo uicente in uia bibet, propterea exaltabit caput. Similiter de alijs quā plurimis experimenta capere copiosa promptum est, ut scienter noueris ita esse, ut dilecta dicit, electus ut Cedri. Finis descriptionis hic est. ¶ Guttur illius suauissimum, & totus desiderabilis. ¶ Guttur dilecti experimentum est diuinæ eius dulcedinis, quæ nondum apparuit, sed in futuro referuatur in remunerationem præsentis fidei ac dilectionis, quemadmodum ipse dilectus dicit. Qui autem diligit me, diligitur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum ¶ Guttur illud suauissimū, inquit: nō dicit, q̄ suaue uel cui simile sit. Ceteror; singulis quę dā similia de dit siue apposuit, uidelicet capiti aurū optimū, comis elatas palmarū, oculis columbas super riuulos aquarū, genis areolas aromata, labijs lilia, manibus iornū, & aurū cum hyacinthis, uētribur distinctū saphyris, cruribus colūnas marmoreas cum basibus aureis. Porro guttur, ut iam dictum est, nulli rei simile, sed tantūmodo suar' simum dixit ut per hoc recogites ineffabilem atque inæstimabilem esse internam dulcedinem diuinitatis, ut merito dictum sit illud, quod deus diligentibus se præparauit, quale nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Sed nec cæterorum, de quibus iam dictum est, similitudines sufficientes sunt. ¶ Vno autē dicto supplere cōtendit defectum totius sermonis, dicendo, & totus desiderabilis. Vere totus desiderabilis, & semper desiderabilis, quia cum habetur, tūc magis desiderat, est: que uisio eius in desiderio, desiderium in uisione, sicut scriptum est, in quem desiderant angeli prospicere. ¶ Talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filiē Hierusalem. ¶ Quomodo potuit, sermo descripsit uirum amabile, dilectum, desiderabile. Non talis pictura hæc, qualē aspexit illa non mater nostra, illa Hierusalem terrena, imō non Hierusalem, sed Ooliba soror eius, quæ dicebat Oolla, de qua & sic scriptū est in propheta Ezechiel: Cumq; uidisset uiros depictos in pariete, imagines expressas coloribus & accinctos baltheis renes, & thiaras tin-

Zacharie 11

1. Reg. 7

Species ei⁹
ut Libani.

Exodias

1. Paral. 29

Psal. 118

Iohan. 3

Electus ut
Cedri.

Psal. 67

Apocal. 22

Osee 12

Gene. 22

Gene. 41

1. Reg. 15

Psal. 109

Iohan. 14

Esaie 64

1. Cor. 2

Totus desu
derabilis.

1. Petri 1

Hierusalē
nō uera sed
terrena.
Ezech. 43

XLVIII. RVPERT. IN CANT. CANTICOR. CAP. V.

Etas in capitibus eorum, formam ducū omnium similitudinē filiorum Babylonis terrarū Chal-
dæorum, in qua nati sunt, infaniuit super eos cōcupiscentia oculorum suorum, & misit nuntiū ad eos
Roma. 6 in Chaldæā. Non, inquā, talis pictura hæc: ueruntamen æmulamini in melius uisum illū & cō-
cupiscentiam illam. Humanū dico, ait quidā amicorum, propter infirmitatē carnis uestre. Sicut
enī exhibuistis mēbra uestra seruire immūditatē & iniquitati ad iniquitatē: ita nunc exhibete

Talis est di- mēbra uestra seruire iustitiæ in sanctificationē. Et ego uobis dico. Sicut illa uidelicet nō Hie-
lectus me⁹ rusalem, sed Ooliba exhibuit oculos suos uidere uiros depictos in pariete, uidere imagines
Chaldæorum expressas coloribus, uidere baltheos eorum, thyaras eorum, & formā eorum: ita nūc exhi-
bere oculos uestros, oculos interiores, uidere dilectū hunc, uidere aureū caput eius, nitentes
oculos eius, reuerēdas genas eius, cādida & gratiosa labia eius, tornatiles & aureas man⁹ eius,
eburneū & saphyris distinctū uentrē eius, rectissima crura eius, & tangite sua uissimū guttur

Psal. 33 eius, iuxta illud: Gustate & uidete quoniā suauis est dñs. ¶ De omnibus iustum iudiciū iudica-
Iohan. 7 te, uidelicet qđ iste multo melior sit Moysē. Hoc enim postulabat ipse, cum diceret Iudæis: Si
circumcisionem accipit homo in sabbatho, ut nō soluatur lex Moysi, mihi indignamini: quia

Exodi. 34 totum hominē sanū feci in sabbatho. Nolite iudicare secundū faciem, sed iustū iudicium iudi-
cate. Nam illi quidē locutus est deus, & ex eo locutione dei facies eius splenduit: sed nō caput
aureum, nō manus tornatiles & aureas habuit, id est, nō deus & homo, sed tantūmodo homo
fuit: & hoc ipsum, qđ splendida facta est facies eius, quod aliqua operatus est qualibuscūq; ma-

Iohan. 1 nibus, de plenitudine huius accepit, sicut & omnes alij. Talis, inquā, est dilectus meus, &

Lucæ 1 ipse est amicus meus, & prius amicus qđ dilectus meus. Prior enī ille me amauit: & respexit hu-
militatē ancillæ suæ amicis oculis, & hinc illū ego dilexi, quia magna fecit mihi, magna, inquā,
quæ uere sunt amici. Hoc autē nūc agitur, ut uester quoq; dilectus sit, & ut sciatis uel cogno-
scatis iam ex parte, qđ uere diligēdus & totus desiderabilis sit, quia dixistis, qualis est dilectus

CAP. VI. tuus ex dilecto, quia sic adiurasti nos. L Quo abiit dilect⁹ tuus o pulcherrima mulierū: Quo
declinauit dilectus tuus & quærimus eum tecum? Dilectus meus descendit in hortū suū ad a-
reolam aromatis, ut pascat in hortis & lilia colligat. Ergo o dilecta & dilectæ dilectissima,
nō quasi ignorās, quo abisset dilectus tuus dixisti filiabus Hierusalē, adiuro uos, si inueneritis
dilectū meum, nam ipsæ potius ex te discendū existimauerūt, & tu doces eas, ubinam inue-

Dilectus meus ascē- dit in hor- tum suum. nire deberēt illū. Quare autē non dixisti, dilectus meus ascendit in cœlū: sed dixisti, dilectus
meus ascendit in hortū suū. Videlicet qui nō adhuc infidelibus, sed iam fidelibus loqueris, sci-
licet filiabus Hierusalē, quippe quæ nec ueraciter dici possent filia Hierusalē, si nō haberent
fidem: nisi dilectū surrexisse atq; in cœlū iam ascēdisse credidissent. Hoc autē scire illas oport-

Matth. ult. tebat ad perfectionē fidei, quod licet ascēdisset in cœlum, & sederet ad dexterā patris: nihilo-
minus tamen hic remāssisset præsentia maiestatis, præsentia uel gratia siue operatione diuini-

Iohan. 4 patris sui, qđ est pasci in hortis, quemadmodū dicit: meus cibus est, ut faciā uolūtatem patris
mei: & ut electos suos cōgregaret ad se, qđ est lilia colligere, quemadmodū quidam de præci-

Iohan. 11 puis amicorum dicit de hoc ipso dilecto, quia moriturus erat pro gēte, & nō tantum pro gente,
Christ⁹, ut sed ut filios dei, qui erāt dispersi, congregaret in unū. ¶ Cum hæc ita sint, nō ita uobis dictum
deus, ubiq; arbitremini filia Hierusalē, adiuro uos, si inueneritis dilectū meum, ut annūtiyetis ei, quia amo-
est. re langueo, tanq̃ hinc abierit, & hic nullo modo inueniri possit, quia deus & dñs est, qui ubiq;
est, & oia implet, quemadmodū sapiens cognitor eius dicit: Ergo ne putandū est, qđ deus ha-

3. Reg. 8 bitet super terrā? Si enī cœlum, & cœli cœlorū capere te nō possunt, quāto magis domus hæc
Actoꝝ 1 quam ædificari. Quāuis secundū uisibilem præsentia hic nō sit, quis humanam formam in
cœlum leuauerit, eamq; nubes suscepit ab oculis nostris, tamen hic intra uos est, & uos illi
estis areola aromatis, & ipse pascit in uobis, & uos estis lilia quæ colligit. Finis libri quinti.

RVPERTI ABBATIS

TIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM,

de incarnatione domini commentariorum

LIBER SEXTVS.

Digna lau-
dari à dile-
cto Maria.
Cantico. 4

NTEQVAM FIERENT EMISSIONES TVAE PA-
radisus maiorum Punicorum cum pomorum fructibus, laudabilise-
ras & pulcherrima mulierum, & dilecti tui uoce laudabaris, dicētis:
Quā pulchra es amica mea, quā pulchra es, oculi tui columbarū,
absq; eo qđ intrinsecus latet, & cætera. Quāto magis postq̃ ad uocē
eius pulsantis, & propter manum eius te tangentis, surrexisti, ut ape-
rires ei, & aperuisti pectus tuū ostij tui, factusq; est ille emissionum tua-
rum

rum paradisus, uerbis atq; exemplis tuis complantatur, laudari debuisti ampliori laude pulchritudinis, q̄ esses pulchra non soli tibi, sed pulchritudinis tuæ facti essent participes pluri-
mi. Repetit iterum dilectus canticum laudationis, & modulos multiplicat pulcherrimæ can-
tionis in memoriā tui, talibus uerbis te præmittente. *¶* Ego dilecto meo, & dilectus meus mi-
hi, qui pascitur inter lilia. Pulchra es amica mea, suauis & decora sicut Hierusalem, terribilis ut
castrorum acies ordinata. Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt. Capilli tui
sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Dentes tui sicut grex ouium, quæ descen-
derunt de lauacro. Omnes gemellis foetibus, & sterilis non est in eis. Sicut cortex mali Puni-
ci, sic genæ tuæ, absq; occultis tuis. Sexaginta sunt reginæ, & octoginta cōcubinæ, & adole-
scentularum nō est numerus. Vna est columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa ge-
nitrici suæ. Viderunt illam filia, & beatissimā prædicauerunt reginæ, & cōcubinæ laudaue-
runt eam. Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra, ut luna, electa, ut
sol, terribilis, ut castrorū acies ordinata? *¶* Ego, inquis, dilecto meo, subauditur pessulum ostij
mei aperui, uocis meæ obsequium præbui, ut audirent, & non nescirent filia Hierusalē qua-
lis ipse sit dilecto, inquam, meo, qui pascitur inter lilia, id est, qui corda munda, & casta diligit
corpora, & dilectus meus, subauditur, uicem reddit mihi laudationis ac beatificationis, canti-
co suauis, ac perfectione cantici ueluti octo chordis. Ipse est enim & psalterium & cithara dei
patris, cui pater in Psalmo dicit: Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara. Fiebant au-
tem antiquitus citharæ octo chordis, ea lege, ut octaua eadem esset quæ prima, quam sympho-
niam maximam musici nominant dyapason. Considerate igitur canticū istud, quomodo cur-
rit modulis octo bene sonantibus, ita ut sonus octauus idem sit qui primus, terribilis, ut castro-
rū acies ordinata. Nam primus modulus est, pulchra es amica mea, suauis & decora, sicut Hie-
rusalem, terribilis, ut castrorū acies ordinata. Secundus, auerte oculos tuos à me, quia ipsi me
auolare fecerunt. Tertius, capilli tui, sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Quar-
tus, dentes tui sicut grex ouium, quæ ascenderunt de lauacro. Quintus, sicut cortex mali Pu-
nici, sic genæ tuæ absq; occultis tuis. Sextus, sexaginta sunt reginæ, & octoginta cōcubinæ, &
adulescentularum nō est numerus, una est columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, ele-
cta genitrici suæ. Septimus, uiderunt illam filia, & beatissimā prædicauerunt reginæ, & con-
cubinæ laudauerunt eam. Octauus, quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens,
pulchra, ut luna, electa, ut sol, terribilis, ut castrorū acies ordinata? *¶* Igitur perfecta cantio maxi-
māq; hæc symphonia dilectionis est, & modulus octauus idem sonat quod primus, progo qd
non cōtenta ego propria felicitate, studui chorum filiarum Hierusalē docere & ordinare, ita
ut unus idemq; cœtus & chorus esset & castrorū acies, chorus laudantium dilectum, acies pu-
gnantium cōtra diabolum propter dilectum. Nunc singula hæc modulamina studiosius ad-
discenda sunt. *¶* Pulchra es, inquit, amica mea, suauis & decora sicut Hierusalem, terribilis, ut
castrorum acies ordinata. *¶* In hoc est perfectio pulchritudinis, quod nō solum suauis, nec so-
lum terribilis, sed utrunq; es & suauis & terribilis: suauis sicut Hierusalem, terribilis, ut acies
castrorum quæ bene ordinata est. In quo suauis & decora sicut Hierusalem? In eo uidelicet,
quod & anima tua semper supernam uidet pacem, & ex uisitatione tui discit animæ plurimæ
coelestem ducere cōuersationem, unde & dicuntur uel sunt filia Hierusalem, quia optimam
eligunt partē, iuxta illud: Vacate & uidete, quoniā ego sum deus. *¶* Quid uero est, ut castrorū
acies ordinata? Non em̄ à magno intellectu uacat ista cōparatio, & iccirco subtiliter est intuē-
da. Scimus & cōstat, quia castrorū acies tunc hostibus terribilis ostenditur, quando ita fuerit
constipata atq; densata, ut in nullo loco interrupta uideat. Nam si ita disponitur, ut locus ua-
cuus, per quem hostis possit ingredi, dimittatur, profecto iam suis hostibus terribilis non est.
Et nos ergo cum cōtra malignos spiritus spiritualis certaminis aciem ponimus, summopere
necesse est, ut per charitatē semper uniti atque constricti & nunq̄ interrupti per discordiā in-
ueniamur: quia quicquid bona in nobis fuerint, si charitas desit, per malum discordiæ lo-
cus aperitur in acie, unde ad feriendos nos ualeat hostis intrare. Huius partis optime tu totam
hæreditatem possides, & in ea princeps tu es: partis, inquam, optimæ, cuius est & in suauitate
uidere iam uel contemplari supernam pacem, secundum nomen Hierusalem, & contra mali-
gnos spiritus in procinctu esse secundū castrorum similitudinem. Veruntamē o dilecta, o ue-
ra Hierusalem fac quod dico. *¶* Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt. *¶* Et tūc
quando me præsentem habuisti præsentia corporali, oculos tuos, oculos tam mentis q̄ corpo-
ris semper in me fixos habuisti: & nunc, quando secundū corpus absens tibi sum, me spiritua-
libus oculis iugiter cōtemplaris. Auerte oculos tuos, auertē, inquam, uidelicet ita, ut prudēs
& discretus sit cōtemplatio, sciendo quod sum incomprehensibilis ego dilectus tuus, ex eo qd
sum deus, cuius substantiam uel naturam quanto quis contemplatur subtilius, tanto ad com-
prehendendum insufficiens inuenitur, ut de isto quoq; recte dicas: Accedet homo ad cor al-
rum, & exaltabitur deus. Ergo ne bonum est hoc placitumq; dilecto, propter causam hanc

Psal. 55. 107
Canticū
fectum in
octauis.
Octo mo-
duli huius
canticū.

Chorus &
acies castro-
rum.

Suauis &
terribilis.

Psal. 45
Vt castrorū
acies ordi-
nata.

Per discor-
diā qd ho-
sti locus.

Prudens &
discreta cō-
templatio.

Psal. 63

L RVPERTI IN CANT. CANTICOR. CAP. VI.

auertere oculos? Est plane bonū aliquo modo, scilicet dum sic à me auertis, ut in temetipsam conuertras oculos tuos, id est, dum sic altissimā diuinitatem contueris, ut reuoces ad memoriam infirmitatem tuam infirmæ conditionis, & optime scias, quia hoc ipsum, quod deum uides, non tuæ potentia, sed diuinæ gratiæ est. L Capilli tui sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Dentes tui sicut grex ouium, quæ ascenderunt de lauacro. Omnes gemellis foetibus & sterilis non est in eis. Sicut cortex mali Punici, sic genæ tuæ absq; occultis tuis. ¶

Cur repetit tres modulos laudis.

¶ Vt quid ista dilectus laudationis modulamina repetit, cum inter cætera superius eadem & eodem modo cecinerit: nisi quia duplici honorificentia dignum est, eandem munditiam cogitationum, eandem uitæ innocentiam, eandemq; pudicitie uerecundiam, quam prius habuisti in solitudine silentij, custodisse ad integrum in illa frequentia, cui te interesse poscebat utilitas Euangelij, secundum uoluntatem dilecti pulsantis & dicentis: aperi mihi foror mea, quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis nocturnis. Et de istis quidem uidelicet de capillis, dentibus atq; genis, iam illic dictum est ueruntamen de genis adhuc aliquid dicendum, quod libenter audiant amici, quo ædificentur adolescentulæ, quo delectentur filie Hierusalem. ¶

Genæ & genua in utero matris coniueta sunt.

¶ In utero nos ita natura formauit, ut genua genis opposita sint. Vnde & à genis genua dicuntur. Ibi enim cohærent sibi, & cognata sunt oculis, lachrymarum indicibus & misericordia. Deniq; cōplicatum aiunt gigni fornariq; hominē, ita, ut genua sursum sint, quibus oculi formantur, ut caui fiant ac reconditi. Inde est quod homines, dum se ad genua prosternunt, statim lachrymantur. Voluit enim nos natura maternum rememorare uterum, ubi consedebamus in tenebris, anteq̃ ueniremus ad lucem. ¶ Profecto qui causam istam diligēter attendit, ille scienter atq; rationabiliter laudat & approbat, sanctis & eruditis cogitationibus familiare esse, genua frequētius excelsio deo curuare, & genas lachrymosas genibus curuis applicare, ut respiciat ac recogitet creator habitās in excelsis, qualiter nos in utero formauerit. Vnde & illud sanctus Iob cōmonefacit his uerbis: Memento quæso, inquit, quod sicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me, &c. usq; licet hæc celes in corde tuo, tamen scio quod uniuersos memineris. Non paruum inuentum reperit qui istud consecutus est, ut sciēter sic exhibeat creatori, sicut reperit propheta Micheas, cum dixit: Quid dignum offeram domino? Curuem genu deo excelsio. Nec uero soli deo, uerum etiam hominibus dulcis uisu & amabilis est huiusmodi compositio siue appositio, tantoq; quisq; magis reuerēdus existit, quanto frequentius atq; affectuosius genua curuās, genas suas uel oculos aut totum caput demiserit, ¶

Offerenda sunt deo & genua curuata & genas lachrymosas.

Iohan. 10

mich. 6

Genæ & oculi alti, deo hominibusq; odibiles.

Elia 3
Proverb. 30
Psalm. 40

¶ Contra capitis oculorumq; ac genarum erectio nimia, multum deo & hominibus odibilis est, namq; sonat uituperationem talium reprehensio, maxime ex ore dei. Exempli gratia, cum dicit: Pro eo quod eleuatae sunt filie Sion, & ambulauerunt extēto collo, & nutibus oculorum ibant & plaudebāt, &c. Item: Generatio cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ in altum subrextæ. Tu o dilecta naturam condecorasti, quæ genas tuas ad nullius uiri aspectum subleuare prima proposuisti, soli q; creatori mente & corpore humilis sapienter inclinasti, duce & magistro spiritu sancto, in quo dicit pater tuus fidelis David: Venite adoremus & proclamamus, & ploremus ante dominum qui fecit nos. Sequuntur autē te utriusq; sexus plurimi, quibus optime placet id quod audiunt, sicut cortex mali Punici, ita genæ tuæ absq; occultis tuis. L Sexaginta sunt reginæ & octoginta concubinae, & adolescentularum non est numerus. Vna est columba mea, perfecta mea, una est matris suæ, electa genitricis suæ. ¶

Galat. 5

Perfectiores autē reginæ, imperfectiores, concubinae dicuntur.

Mat. 1. 19

Nūmeri sexaginta & octoginta faciunt diatessaron in musica.

Cum nūmerus senarius reginæ, octonarius concubinae con-

¶ Quid est hoc diceret nisi quod & si multæ sunt fideles, & propter fidem, quæ per dilectionem in eis operatur, laudabiles: nulla tamen earum tibi similis est, sicut ueraciter prædicamus, quia nec primam similem uisa es, nec habere sequentem. ¶ Nam reginæ recte dicuntur illæ animæ, quæ perfectæ charitatis sunt, in eo uidelicet quod eundem dilectum tuum sequentes, nihil terrenum sed ipsum solum quærunt, nec propter metum gehennæ, sed propter amorem uitæ tuæ æternæ peccatum fugiunt, uirtutemq; amando, iniquitatem oderunt: concubinae uero sunt illæ, quæ sub timore seruiunt, nec eius perfectionis, ut super præceptum uelint addere consilium, scilicet hoc, ut relictis omnibus solum sequantur hunc dilectum, habentes quidem in fundamento Christum, sed nihilominus amantes aliqua quæ huius mundi sunt. Quod porro uolunt sibi numeri isti decem senarius atq; octonarius: Valet ne aliquod nomen scripturæ huius, quod est, שִׁיר הַשְּׁרִיר hoc est, Cantica Canticorum. Valet utique, quia primam symphoniam efficiunt, quam musici nomināt diatessaron. Est enim in eis habitudo, quam Epitriton, id est, sequitertiam dicunt, quia maior numerus, uidelicet octoginta, minorem numerum, scilicet sexaginta, totum in se cōtinet, & eius insuper tertiā partem, id est, uiginti. Et hæc proportio numerorum in musica sex reddit diatessaron, qd interpretatur de quatuor, & iccirco sic uocat symphonia hæc, quia de quatuor chordis siue uocibus constat, cum duobus tonis habēs semitonium. Igitur sexaginta reginæ & octoginta concubinae, id est, animæ quæ uerbo dei insunt & uerbi dei ita participes factæ sunt, ut facere possint doctrinæ fructū: meritis quidē, secundum quod supra dictū est, differūt sed fidei cōsonantiam per unitatē confessionis in auribus dilecti sua.

cti suauiter resonant. ¶ Quomodo autē numeri isti octonarius & senarius, qui hic multiplicauerunt denarium, ab inuicem differunt: ut merito per senarium reginas, & per octonariū uoluerit designare cōcubinas: Videlicet eō differūt, quod senarius numerus perfectus, octonarius uero imperfectus ac diminutus, atq; usq; ad extremas unitates secabilis est. Perfectus quippe est, & perfectorū primus numerorū senarius, quia suis ex partibus cōstruitur. Habet enī dimidiam, id est, tres: tertiā, id est, duos: sextā, id est, unū: quæ partes simul collectæ senarij summam restituūt. Porro octonarius in suis partibus seipso minor est. Habet enī dimidiam, id est, quatuor: quartā, id est, duos: octauā, id est, unū: quæ partes simul collectæ, septenariū faciunt, minore uidelicet summā ipso octonario, cuius partes sunt. Claret igitur & ista causa, cur senarius reginis, & octonarius cōcubinis, magisq; octonarius reginis, & senarius cōgruat cōcubinis. ¶ Adolescentulæ nō est numerus, id est, abundāt in Euāgelio plures q̄ ad cōlestes pertineant thalamos, iuxta illud: Annuntiaui & locutus sum, multiplicati sunt super numes. Adolescentulæ nanq; recte dicūtur, quæ nondū saltem ad timorē dei profecerūt, & propter hoc custodia indiget uel magisterio hominū, qui necdum intus diuini timoris seu amoris habent magisteriū, & multæ ex huiusmodi (q̄d ualde pauendū est) inueniūtur extra numes, quia de adolescentia nunq; ad perfectā ætatē perueniūt, ætatē interioris hominis, quam quidā amico rum insinuās, occurramus, ait, in uirum perfectū, in mensurā ætatis plenitudinis Iesu Christi. ¶ Vna est colūba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa genitrici suæ. Vna, in quā, est, & si milem nō habet: Omnino nec inter reginas ulla similis huic est. Cui matri suæ una, cui genitrici suæ est electa? Nimis matri suæ Hierusalē una est, illi Hierusalē, quæ sursum est, quæ est mater omniū nostrū, & genitrici suæ, scilicet antiquæ ecclesiæ electa est, ecclesiæ patriarcharum & prophetarū ac regum iustorū, quorū de carne progenita est, quorū secundū fidem benedictionis, quæ ad illos repromissa erat, ianua uel materia est. Et illi matri, & huic genitrici una & electa est: quia nec inter angelos, nec inter homines similē uel primā habet, uel sequentē habitura est: uere colūba, quā gratia plena, uere electa, quæ nō solum salua existeret, uerum etiam ipsam salutē pareret. ¶ Viderūt illam filiæ, & beatissimā prædicauerūt reginæ, & concubinæ laudauerūt eam. ¶ Hoc ipsamet præuidēs ac prænosces, cum dixisset: quia respexit humilitatem ancille suæ, subiunxit atq; ait: Ecce enī ex hoc beatā me dicēt oēs generationes. Nonne ut secundū præsentem literā hoc dictū sit, & generatio reginarū, & generatio concubinarum, & generatio adolescentularū: nonne, inquam, oēs istæ generationes beatā dicent illam: Reuera, & si impares meritis, attamen fide cōsimiles: ecce uidēt illam, ecce cōtemplantur illam unā, illam electā, & cum admiratione ineffabili uoces extollūt iugiter ex omnibus locis suis, talem laudantes, talem beatissimā prædicantes, nō solum hic in isto exilio mortalitatis, uerum etiam & multo amplius in illa prima uitæ & immortalitatis, ubi uidēt eā dominantē, & dominando possidentē regnum dilecti, eo uidelicet iure, quo decet matrē possidere regnū filij sui. Et quid dixerunt laudātes, & beatissimā prædicantes? Quæ est ista, quæ progredit, quasi aurora cōsurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorū acies ordinata. Quam pulcher ordo in ista laudatione, in ista tuæ pulchritudinis o beatissima prædicatione. Primū cōsurgens ut aurora, deinde pulchra ut luna, deinde electa ut sol. Quādo nata es o uirgo beata, tūc uera nobis aurora surrexit, aurora prænuntia diei sempiterni: quæ sicut aurora quotidiana finis præteritæ noctis, & initium diei sequentis: sic natiuitas tua, natiuitas ex semine Abrahæ, clara ex stirpe David, ad quos cum iuramento dei facta est repromissio benedictionis: finis doloris, & cōsolationis fuit initium: finis tristitiæ, & lætitiæ nobis extitit principium. ¶ Quando autē spiritus sanctus in te superuenit, & filium uirgo concepisti, uirgo peperisti, tunc tu & extunc pulchra pulchritudine diuina: pulchra, inquam, non quomodocunq; sed ut luna. Sicut enī luna lucet, & illuminat luce nō sua, sed ex sole cōcepta: sic tu o beatissima, hoc ipsum quod tam lucida es, nō ex te habes, sed ex gratia diuina, gratia plena. Quando autē de hoc mundo assumpta atq; ad æthereum thalamū translata es, tunc tu & extūc electa ut sol, electa, inquam, nobis, quia sicut ex te natum dei filium solem uerum, solem eternū adoramus & colimus ut deū sol, uerum: sic & te honoramus atq; ueneramur, ut ueri dei genitricem, scientes quia totus honor impensus matri, sine dubio redundat in gloriam filij. ¶ Et quidē natura non tu idem es quod ille sol, sed nihilominus tanta es, ut te honoret ipse sol, honore, quo decet filios honorare parentes suos. Qui enī dixit: Honora patrem tuum & matrem, non dubium, quin & ipse honoraret, & ab omnibus amicis suis suam uelit honorari matrē. Finis cantici idem sonat quod principium, terribilis ut castrorū acies ordinata, sicut superius iam dictū est. ¶ Protinus uero, quod dixeras o dilecta filiabus Hierusalē, percōtantibus quo abiisset dilectus tuus, dilectus meus descendit ad areolam aromatis, ut pascatur in hortis, ipse gratanter acceptū, confirmat his uerbis. ¶ Descendi in hortum nucum, ut uiderem poma cōuallis, & inspicerem si floruiisset uinea, & germinassent mala Punica. ¶ Ita soror mea ut nouissime dixisti: Ego descendi, uidelicet de celis in hortum meum, hortum nucum, factus sum enim ex te muliere, factus sub lege, quæ ni

cubinis attribuitur.

Adolescens larū nō est numerus. Psal. 39

Eph. 4. Mater, sup. na hierusalē genitrix, uetus ecclesia patrum Galat. 4.

Luc. 1. Beatā me dicent oēs generationes.

Quasi aurora confusus gēs Maria.

Pulchra ut luna.

Electa ut sol.

Mariā honorat filius & omnes sancti. Exodi 10

Galat. 4

Lex, sicut nux est. *a. Gor. 3* mirum lex sic mihi est tanq̃ hortus nucum. ¶ Deniq; sicut nux sub amaro cortice, intra testā duram, dulcem & ad uescendū suauem continet nucleum, ita sub amara uoce uel occidēte litera, & durissimo iugo ceremoniarū, suauem atq; uiuificantē continet spiritum. Ad quid huc descendi? Ut uidere poma cōuallis, & inspicere si florisset uinea, & germinassent mala Pur-nica. Verū quod ecōtra euenit, illud cantabile nō est, ad Cantica Canticoꝝ nō pertinet: siqui-dem respicias causam illoꝝ, qui illi descensui meo nimis ingrati fuerūt. Amici nostri & filia Hierusalem adolescētula nostrā iam dudū rem gestā bene nouerunt, secundū illam parabo-lam quam dixi, quæ est huiusmodi: Homo erat paterfamilias, qui plantauit uineā & sepē cir-cundedit ei, et fodit in ea torcular, &c. usq; nouissime aut̃ misit ad eos filiū suū, dicēs: Verebun-tur filiū meum. Agricola autē uidentes filiū, dixerunt intra se: Hic est hæres. Venite, occida-mus eum, & habebimus hæreditatē eius. Et apprehensum eiecerunt eum extra uineam, & oc-ciderunt eum. ¶ Secundū, inquam, parabolā illam, ego descendi in hortū nucum, id est, sub le-ge factus sum, ut uidere poma conuallis, id est, ut cōsolarer eos qui me expectabant in spiri-tu humilitatis. Iuxta illud: Spiritus dñi super me, eò quod unxerit me dñs. Ad annuntiandū mansuetis misit me, ut mederer cōtrit̃ corde, & prædicare captiuis indulgentiam, & clausis apertionem, &c. Nō solum autē, sed & ut inspicere, si florisset uinea: illa nimirum uinea, de qua scriptura prophetica dicit: Uinea facta est dilecto in cornu filio olei &c. usq; uinea enim domini exercitū, domus Israël est. At illi agricolæ eiecerunt & occiderunt me. Veruntamen licet hæc mihi fecerint, aliqua pars eoꝝ tandem poenitens istud cantabile dixit. ¶ Nesciui, ani-ma mea conturbauit me, propter quadrigas Aminadab. ¶ Vbinam hoc dictum fuit? Cum di-cerent eis amici nostri, certissime ergo sciat omnis domus Israël, quia dominum eum & Chri-stum deus fecit hunc Iesum, quem uos crucifixistis: His auditis compuncti sunt corde & di-xerunt ad eos: Quid faciemus uiri fratres? Et quidam talium notissimus ita dicit: ¶ Ubi blasphe-mus & persecutor & contumeliosus, sed misericordiā consecutus sum, quia ignorās feci in in-credulitate. His atq; alijs modis dixit poenitens synagoga siue aliqua synagoga pars. Nesciui, anima mea cōturbauit me, propter quadrigas Aminadab. Quare autem sic dixit: anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab, & non dixit, conturbauerunt me quadrigæ Aminadab? Considerate amici prius ipsas quadrigas Aminadab, & uidebitis multum perti-nere ad rem, quod dicit, anima mea conturbauit me, & non dicit, quadrigæ conturbauerunt me. ¶ Quadrigæ Aminadab quatuor sunt euangelicos sacramenta dilecti, uidelicet incarnatio uel diuinitas eius, passio eius, resurrectio eius, & ascensio eius. ¶ Propter huiusmodi quadri-gas anima mea, inquit, conturbauit, id est, coetus pharisaicus in seditione excitauit me, ut ta-lium quadrigarum cursum non possem discernere, uidelicet præuentā quadrigarū earundē non bona æstimatione, secundum suasiones & iniqua consilia illius talis animæ uicæ. Coetus namq; pharisaicus erat uel esse debebat anima mea, id est, ita plebē uiuificare uel regere, sicut corpus uel omnia membra corporis uiuificat uel uegetat anima: utpote magistri uel sapientes, legem & prophetas scientes, imò & totam clauim scientiæ tollentes. Talis anima mea contur-bauit, ut ad scientiā non possem introire, & intelligere quadrigas Aminadab, quod testimo-nium eis perhiberet lex & prophete. ¶ In quo uel unde dilectus Aminadab? Quo pertinuit ut tali in re uocaretur Aminadab? In eo nimirum, quod unus idemq; dilectus, rex est & pon-tifex magnus, & in se uno personam utranq; coniunxit, uidelicet sacerdotis & regis: secundū typum uel similitudinē illius piri Aminadab, qui cum esset de tribu regia, scilicet de tribu Iu-da, dedit filiam suam in cōiugium homini sacerdoti Aaron de tribu Leui, sicut in Exodo scri-ptum est: Accepit autē Aaron uxorem Elizabeth, filiam Aminadab, sororem Naafon, quæ pe-perit ei Nadab & Abiu & Eleazar & Ithamar. ¶ Et ille quidem Aminadab, filiam suam semel datam illi Aaron, ad semetipsum non reduxit at̃ reducere debuit: iste autē Aminadab, iste dilectus & primogenitus, sacerdotium suum quod semper ante Moysen & Aaron primoge-nitorum fuit, pro tempore autem & propter quandam dispensationē, de qua multa essent di-cenda, præstitum est tribui Leui: sacerdotium, inquam, suum exultando, & quadrigis iam di-ctis uiam suam currendo, repetijt & ad se reduxit, in omnibus spontaneus, sponte incarnatus & natus, sponte passus, & in ipsa passione sua ipse sacerdos & ipse hostia sponte factus, secun-dum hoc ipsum nomen Aminadab, interpretatur em̃ populi mei spontaneus: Non solum au-tem sacerdotium suum ita repetijt & ad se reduxit, uerumetiam ad antiquā speciē formamq; pristinā reuocauit sicut in spiritu prædixerat Dauid: Iurauit dominus & non poenitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Igitur anima mea conturbauit me, ait, propter quadrigas Aminadab: uidelicet malo zelo ipsa turbata & confusa præ inui-dia, causam suam quasi dolendam declamans, eò quod cursores siue aurigas quadrigarum istarum audisset, dicentes, quoniam Iesus Nazarenus hic destruet locum istum & mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyses. Et multa his simili, seu ante seu postquam cursum suum perfecit iste Aminadab. Voces autem eiusdem Aminadab currentis in quadrigis suis erant

erant huiusmodi. **L** Reuertere reuertere Sunamitis reuertere reuertere, ut intueamur te. **I** Tu, inquit, o Sunamitis, id est, captiua uel despecta, tu o fides, ueri sacerdotij dignitas, propter carnales ceremonias pene obliuioni tradita, ita ut nesciat neque recogitet synagoga, quia non per legem, sed per te, scilicet per fidem, iustificatus est pater eius Abraham, sicut scriptum est: Cre-
didit Abraham deo & reputatum est ei ad iustitiam: reuertere & iterum dico reuertere, & tertio dico reuertere, & quarto dico reuertere, uidelicet secundum istas quadrigas meas. Nam & ad hoc natus, & ad hoc passus sum, ut tu reuertaris, & resurgens, atque ascendens in coelum, reuersio-
nem tui inclamare non destiti. Cumque reuerteris, tu mihi es Sunamitis, quae uel me uel patrem meum antiquum dierum calefacias secundum similitudinem hanc: Et rex David senuerat, habebatque aetatis plurimos dies. Cumque operiretur uestibus, non calefiebat. Dixerunt ergo ei serui sui: Quæramus domino nostro regi adolescentulam uirginem, & stet coram rege, & foueat eum, dormiatque in sinu eius, & calefaciat dominum nostrum regem. Quæsierunt igitur adolescentulam speciosam in omnibus finibus Israel, & inuenerunt Abyfath Sunamitem, & adduxerunt eam ad regem, &c. ¶ Hæc denique, sicut & alia sunt per allegoriam dicta, & inter omnia, quæ in figura contingebant, sunt æstimanda. Vestimenta enim, quibus cum operiretur, rex David senex, non calefiebat, carnales ceremoniae sunt, quas ille antiquus dierum deus cum sibi offerrentur, non delectabiliter accipiebat, imò dicebat: Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? Et multa his similia. Porro Sunamitis, puella speciosa, sola digna est stare coram deo rege, & in sinu eius dormire, ipsumque calefacere, id est, bene calentem charitatis eius gloriam, scilicet remissionem peccatorum obtinere. Tu ergo Sunamitis reuertere, ut intueamur te, id est, unde iustificatus est Abraham, inde iustificari sperent omnes qui uolunt esse uel ueraciter dici filij Abraham, scilicet non ex lege, sed ex fide: & nos intuebamur te, nos gaudebimus super te. Notum hoc debet esse amicis, imò adolescentulæ multitudini, & ideo dico eis. **L** Quid uidebitis in Sunamite, nisi choros castrorum? **Q**uid, inquam, aliud? Nunquid sanguinem uictimarum? Nunquid circumcisionis cauterium? Nihil omnino nisi choros castrorum, id est, laudes siue cantiones præliantium, prælia laudantium siue cantantium, quod suauissimum, quod uere est pulcherrimum. Immola deo sacrificium laudis, ait ipse in Psalmista, & redde altissimo uota tua. Laudando chori præliantur, præliando castra laudant, & omnino est iustitiæ dei subiecti, non suam uelle statuere iustitiam. Nihil aliud uidebitis, aut uidere desiderabitis: sed & si quis uestris o amici auditoribus ostendere uoluerit, uos cum spiritu sancto, spiritu consilij e contra dicetis. Visum est enim spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere uobis oneris, quam hæc necessaria, ut abstinatis uos ab immolatis simulacris, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, & ea quæ uobis fieri non uultis, alijs ne feceritis. A quibus custodientes uos, bene agens. Igitur hoc solum in Euangelio uidendum atque prouidendum est secundum fidem patrum, ut sint chori castrorum, chori in una fide, dicendo id ipsum, castra resistendo usque ad sanguinem contra peccatum. **L** Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis. **T**ibi dico o Sunamitis, cui dixi reuertere, & quæ iam reuerteris, te appello filiam principis, & hæc dico tibi, quia pulchri sunt pedes tui in calceamentis. Quæritis ne adolescentule, cur Sunamitem iam dictam nominem filiam principis, uel cuius dicam filiam principis? Discite hoc ex amicis, & ex illo præcipue, cuius in anima ualde claruit illa reuersio, quam inclinans dixi, reuertere reuertere Sunamitis. Insigniter quippe reuersa est anima illius de lege factorum ad legem fidei. Ille nos filiam principis cognoscere docet his uerbis: Scriptum est, inquit, quoniam Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, & unum de libera. Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est: qui autem de libera, per repromissionem. Quæ sunt per allegoriam dicta. Hæc enim sunt duo testamenta, & cætera usque. Itaque fratres iam non sumus ancillæ filij, sed liberæ, qua libertate Christi nos liberauit, stete & nolite iterum iugo seruitutis contineri. ¶ Libera illa, cuius secundum scripturam meminit, Sara dicta est. Sara autem interpretatur princeps, & secundum hoc ipsum nomen, & secundum suæ generationis modum, allegorice designat illam, quæ sursum est Hierusalem liberam, quæ est mater omnium secundum fidem, neque enim generat secundum carnem, sed secundum fidem: sicut e contra ancilla Agar, secundum nomen suum, quod interpretatur aliena, & secundum suæ uel generationis uel conditionis modum illam designat Hierusalem, quæ nunc est & seruit cum filiis suis. Igitur filia principis, pulchra & speciosa Sunamitis, ipsa est fides uel generatio fidei, cui nunc dico, quæ pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia principis. ¶ Annon ancilla siue ancillæ filia discalceatis pedibus incedit? Plane discalceatis, & propter hoc ipsum seruilis arguitur conditionis, quia nuditas pedum seruitutis est argumentum, excepto si fiat propter deum, iuxta illud: Solue calceamentum de pedibus tuis, locus enim in quo stas, terra sancta est. Verum de calceamentis hic agitur non corporis, sed spiritus, in quo discalceatum esse uel discalcatum, summa est ignobilitas, & plusquam seruilis egestas. ideo ancillæ calcaneum serpens momordit, tu autem o filia principis bene calceata, caput serpentis contriuiisti, tu maxime, o princeps & domina, singularis dilecta, & sicut iam dixi, una colūba mea,

Nō p̄ legē,
sed per fidē
iustificatio
est.

Roma. 4

Gene. 15

3. Reg. 1

Galat. 4

1. Cor. 10

Psal. 49

Chori ca-
strorum.

Ibidem.

Roma. 10

Actoꝝ 15

1. Cor. 1

Aia Pauli,
ut Sunami-
tis reuersa,

Galat. 4

Filia princi-
pis cur dici-
tur.

Ancilla discal-
ceata.
Exodia

Gene. 5

una genitrici sue, uidelicet generationi liberae, generationi non carnis, sed fidei, quae me uirum non de carne uiri, sed de spiritu dei concepisti & peperisti patrem uel principem filiorum, non carnis, sed fidei uel repromissionis. Iuncturae feminum tuorum, sicut monilia quae fabricata sunt manu artificis. Laus ista, laus magna, uituperationi illi opposita est, imò & acerbissima exprobrationi illius ancillae iam dictae apud Ezechielem prophetam, dicentem ex ore domini: Et diuisti pedes tuos omni transeunti, & multiplicasti fornicationes tuas. Diuisio uel diuercatio pedum ipsa est diuercatio feminum, ualde uituperabilis, nimirum propter illud quod subintelligitur: uidelicet propter multitudinem fornicationum. ¶ Et e contra iunctura feminum, ipsa est compositio uel continuatio pedum, laudabilis, itemque propter illud quod subintelligitur, scilicet propter pudicitiae pulchritudinem, saluumque ac bene custoditum castitatis sigillum maxime in te, o singularis & unica uel nobilissima Sunamitis, in te o dilecta & dilectarum dilectissima, quae prima sine exemplo iuncturam feminum tuorum ita custodire proposuisti, ut uirgo nulli unquam cognita uel cognoscenda uirgo, digna fieres coniungi tuae integritatis auctori deo. Quantum est hoc decus? Quanta honestas? Igitur iuncturae feminum tuorum sicut monilia, id est, uirginitatis tuae integritas perperam pudicitiae custodia, coelestibus praesidijs com-

Diuercatio
femini in
ancilla.

Ezech. 16
Iuncturae
femini in li-
bera,

Sapient. 8

Ezech. 16
Gregorius

Iob 40

Umbilicus
Mariae cra-
ter tornati-
lis, &c.

Ecc. 35

Iohan. 7
Venter Ma-
riae ut acer-
uus tritici.
Esaia 3

Luc. 2
Vallatus
Iulij.

Ubera a-
cillarum.
Ezech. 23

Duo ubera
Mariae.
Suis collu.

Gen. 32

munita. Cuius est hoc opus? Cuius uirtus? Nimirum dei altissimi. Et hoc ipsum, ait quidam sapiens, sapientia est, scire, quod continentia donum dei sit. Dico igitur non qualiacumque monilia, sed monilia quae fabricata sunt manu artificis, id est, quae solus deus facere & dare potest uel potuit. ¶ Umbilicus tuus sicut crater tornatilis, nunquam indigens poculis. ¶ Et ista laus tua, o libera Sunamitis, opposita est ancillae uituperationi, quam apud iam dictum prophetam habemus his uerbis: Et quando nata es, non est praecisus umbilicus tuus, & aqua non es lota in salure. Quibus utique uerbis luxuria superfluitate uituperat, quia uiris quidem in lumbis, feminis autem in umbilico luxuria est, testante domino, qui de diabolo loquitur ad beatum Iob: Virtus eius in lumbis eius, & potestas eius in umbilico uentris eius. Igitur umbilicus tuus crater tornatilis quid est nisi ac si diceret: Perfecta est in te uirtus castitatis, & liberata ea ab omni carnalis appetitu uoluptatis? ¶ Parum quippe fuisset ad laudem uirae uirtutis, dixisse, iuncturae feminum tuorum, sicut monilia quae fabricata sunt manu artificis: nisi & istud adderet, umbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis, quia uidelicet illo praecedenti uersiculo solum denegatur opus siue affectus carnalis commercij: isto autem sequenti appetitus quoque cogitationis, qui si inesset, nunquam ueraciter diceretur umbilicus siue praecisus, imò & circumcisus, ut crater tornatilis, neque adderetur adhuc, nunquam indigens poculis. Quidnam est umbilico non indigere poculis, nisi non uri uel sitire per appetitum libidinis? Hinc enim per quandam sapientem dicitur in mulierem malam: Sicut uiator sitiens ad fontem os suum aperiet, & ab omni aqua proxima bibet. Ergo tu o Sunamitis, o filia principis, corde & corpore es casta, mente & carne integra & incorrupta, cogitatione & opere munda. Ut autem perficiatur ista laus, dicendum, quia locutione quoque utilis es atque pudica. Hoc est, quod nunc dico, ego dilectus tuus. ¶ Venter tuus sicut aceruus tritici uallatus lilijs. ¶ Venter tuus, uenter interioris hominis, iuxta quod quodam loco dixi, qui credit in me, sicut dicit scriptura: flumina de uentre eius fluent aquae uiuae, ipse est sicut aceruus tritici, id est, nunquam indiget pane uerbi dei, imò abundat omni tritico quodcumque seminauerunt alij. Illuc illatum est omne, quod prophetarum fides elaborauit. Exempli gratia, ut Esaia qui dixit: Et accessi ad prophetissam, & concepit & peperit filium. Tu enim o dilecta, tu es illa prophetissa, ad quam accessit omnis sanctus & fidelis propheta, ad quam redebat, & in qua completa est omnis sancta & fidelis prophetia. Hinc uenter tuus sicut aceruus tritici, quod uidelicet triticum prudenter congregasti, meditando in scripturis, sicut dictum est quodam in loco: Maria autem conseruabat omnia uerba haec, conferens in corde suo. ¶ Huiusmodi aceruus bene est uallatus lilijs, quia profecto pulchritudo castitatis, sicut claritudinem sensus ad intelligendum scripturas efficit, ita & autoritatem parat omni homini ut dignus sit foris eloqui ea, quae intus reposuit uel contulit, uerba dei, triticum domini. ¶ Duo ubera tua sicut duo hinnuli capreae gemelli. Collum tuum sicut turris eburnea. ¶ Et ista laus liberae, opposita est uituperationi ancillae, imò & ancillae, quae ex una factae sunt duae. Fili hominis, ait dominus ad prophetam Ezechielem, duae mulieres filiae matris unius fuerunt, & fornicatae sunt in Aegypto, in adolescentia sua fornicatae sunt ibi, ibi subactae sunt ubera earum, & fractae sunt mammae pubertatis earum. Quanta iniuria seruitutis, in illa tali subactione ubere, tali fractura mammae. Et quantum decus libertatis hic secundum similitudines istas, uidelicet hinnulorum gemellorum capreae atque turris eburnae. Ergo tu o libera Sunamitis, tu maxime cuius duo ubera sunt gemella, seculis omnibus inaudita, uirginitas atque fecunditas tu, inquam, o dilecta singularis, libera es ab omni iugo peccati, sed in istas similitudines hinnulorum capreae atque eburnae turris. ¶ Quid est collum tuum, uel quale est collum tuum? Utique non extensum, imò amabiliter demissum, & haec est humilitas tua, fortitudo magna, fortitudo pulcherrima: uere sicut turris eburnea, & aspectu amabilis, & statura fit fortis. Cui fortis, cui amabilis? Deo fortis, deo amabilis; diabolo autem terribilis, inaccessibilis. Quod ipsi deo fortis? Nimirum

Nimirum sicut ex istis comprobatur exemplis: Quia si cōtra deum fortis fuisti, ait ipse ad patrem tuum fidelem Iacob, quanto magis contra homines praeualebis? Ad Moysen autē: Cerno, inquit, q̄ populus iste duræ ceruicis sit, dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamq̄ te in gentem magnā. Et non dimisit eum, imō tam diu luctatus est, ut uidens deus q̄ eum superare nō posset, diceret illi: dimisi iuxta uerbū tuum. Quali fortitudine luctabat iste uel ille? ¶ Profecto humilitate sicut & de isto Psalmista dicit: Si non Moyses electus eius stetit in cōfractiōe, id est, in nimia mētis humilitate in cōspectu eius: de illo autē propheta Osee, cum dixisset: In fortitudine sua directus est cum angelo, & inualuit ad angelum, & cōfortatus est: cōfestim, fortitudinis eius exprimēs modū, subiunxit: Fleuit & rogauit eum. Igitur o dilecta collū tuū, quod est humilitas tua, turris eburnea, id est, fortissima est atque pulcherrima: quam respiciēs altissimus dedit tibi gemellos istos dulces hinnulos, duo uera hęc, uirginitatē atq̄ fecunditatē, & ecce habes tria insignia hęc: tertiū quippe humilitas tua est. L Oculi tui sicut piscinæ in Esebon, quæ sunt in porta filiæ multitudinis. ¶ In quo oculi tui sicut piscinæ? Nimirū in eo, q̄ nō deficiunt eis aquæ, & tu maxime prae cūctis mortaliū, semper cōpuncta corde, dicere potes: Fuerūt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Propterea dixi, sicut piscinæ nō qualescūq̄, sed piscinæ in Esebon, id est, in maxima cōpunctiōne. Esebon quippe interpretat, cingulū mœroris, unde & cōgrue nomē hoc magnitudinē significat cōpunctiōnis. Quæ sunt in porta filiæ multitudinis, id est, in prima portiōe terræ promissionis. Esebon quippe ciuitas fuit Seon regis Amorrhæi, qui regnauit in Esebon, & ipsa data est filiis Ruben in possessionē trans Iordanē. Filij autē Ruben, ait scriptura, & Gad uenerūt ad Moysen & Eleazarū sacerdotē, & petierūt terrā illam, praecepitq̄ Moyses Eleazaro sacerdoti, & Iosue filio Nun, & principibus familiarū dicēs: Si trāsierint filij Gad & filij Ruben uobiscum Iordanē oēs armati ad bellū, dāte eis terrā Galaad in possessionē. Recte ergo dicit, quæ sunt in porta filiæ multitudinis, quia prima fuit possessio gentis, quæ in Aegypto multiplicata, ingrediebatur terrā promissionis. Hoc ad mysterium ualde pertinuit, scilicet piscinas taliter designare quæ sunt in porta multitudinis, sunt enī prima experimēta supernæ dulcedinis beatæ possessionis, ita ut iam ueraciter dici possint terra promissionis, secundū magnum sacramētum scripturæ dicētis: Cumq̄ cepisset eam, uidelicet Cariathsepher, q̄d interpretatur ciuitas literarū, Othoniel filius Ceuez, frater Caleph minor, dedit ei Caleph Axam filiā suā cōiugem, quā pergentē in itinere monuit uir suus ut peteret a patre suo agrū. Quæ cum suspirasset, sedēs in asino, dicit ei Caleph: Quid habes? At illa respōdit: Da mihi benedictionē. Quia terrā arrentē dedisti mihi, da & irriguā aquis. Dedit ergo ei Caleph irriguū superius, & irriguū inferius. ¶ Secundū facti huius similitudinē, irriguū superius accipit anima, cum se in lachrymis celestis regni desiderio affligit: irriguū uero inferius accipit, cum inferni supplicia flendo pertimescit. Igitur in his uerbis, oculi tui sicut piscinæ in Esebon, quæ sunt in porta filiæ multitudinis, hic sensus est mysticus, ac si diceret: Oculi tui prae amore uel desiderio dilecti, q̄ langues & cōpungeris, fluūt lachrymis, & istę lachrymæ piscinæ sunt in Esebon. i. aquę manātes cingulo mœroris, ista cōpunctio terra est irrigua aq̄s, principiū quoddā supernæ dulcedinis & æternæ hæreditatis, sicut illa Esebon & terra trans Iordanē, prima fuit possessio terræ promissionis, illi filiæ multitudinis, scilicet Israhēliticę plebi: cuius multitudine nō pauciores sunt qui ascenderunt uel ascendūt, ut repromissionē accipiant æternæ hæreditatis. L Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit cōtra Damascū. ¶ Vere ingenua, uere libera Sunamitis, nasum habēs egregiū, at illa ignobilis ancilla nasum habet præcisum, sed & aures eius præcisę sunt, sicut dictū est per prophetā superius memoratū. Propterea & Ooliba hęc dicit dñs deus: Ecce ego suscitabo oēs amatores tuos cōtra te, & c. usq̄, Nasum tuū & aures tuas præcident, & qui remāserint, gladio cōcident. Vt dictū ita & factū est. Nunquid enī illa talis ancilla nasum habet aut aures? Si nasum haberet, aliquid de longinquo sentiret, aliquid de futuro seculo cogitaret aut desideraret. Si aures haberet, nō solum literā attenderet, sed & uiuificātem in litera spiritū audiret. Nunc autē solis præsētibz delectatur, neq̄ audit eum qui toties ad audiendū inuitat, dicendo, qui habet aures audiendi, audiat. Igitur neq̄ aures neq̄ nasum habet. ¶ Tu autē o libera, nasum integrum, nasum, ut iam dictū est, habes egregiū, quę sano odoratu sentis & appetitu trāheris, nō eorum quæ uidentur, sed quę nō uidentur, secundū illud: Est enī fides sperandæ substantia rerum, argumentū non apparentium. Quomodo tibi est nasus eiusmodi? Sicut turris Libani, quæ respicit cōtra Damascū, id est, contra cruentum supradictę ancillę filium. Damascus namq̄ interpretatur bibens sanguinē & illum significat, de quo Apostolus loquitur, dicēs: Sed quomodo tūc is qui secundū carnem natus est, persequatur eum, qui secundū spiritū, ita & nunc. Fortissimo spei ac discretionis nasus opus erat contra omnem eiusmodi falsū fratrem, ludendo persequentem, persequendo ludētem, ne usquequaq̄ illudat: & si corpus lædit, saltem animā non decipiat. Et fortis utiq̄ est nasus iste discretionis, sicut turris Libani, dum rite spernēdo uisibilia, & sperando inuisibilia, fortiter resistit,

Exodi 32

Humilitas
turris eburnea.

Psal. 105

Osee 12

Psal. 41

Esebon.

Numeri 32

Iosue 15
Iud. 1

Irriguū superius & inferius.

Nasus ancillę præcisus.
Ezech. 23

Matth. 13

2. Cor. 4
Hebręo. 11Damascus.
Galat. 4Gene. 21
Nasus sicut
turris Libani.

LVI. RVPERTI IN CANT. CANTICOR. CAP. VII.

psal. 60 fiffit, neq; frangitur uifibilibus in cōmodis, iuxta illud: Deduxifti me, quia factus es spes mea, turre fortitudinis à facie inimici. Quomodo turris ifta refpicit cōtra Damafcum? Nimirū fen fui eius fenfum habendo contrariū, iuxta illud: Qui enim fecundum carnem funt, quæ carnis funt, sapiunt: qui uero fecundū fpiritum, quæ funt fpiritus, sentiunt. Eft autē in refpectu ifto etiam manifefcū Damafci, idem filij ancillæ, opprobrium. ¶ Sicut em̄ in interiori homine Da mafcus ille perdidit omnem difcretionis & fpiritualis intelligentiæ nafum fic & exercitus quoq; quendā perdidit nafum suum, nafum magnū, fcilicet ciuitatē Hierofolymam, & nobile templū, & cætera infignia quæ deftructa funt: quibus ablati, ita ignominiofa facta eft circuncifio carnalis, ficut nāfo præcifo deformis efficitur facies cuiusq; hominis, & iccirco quæ refpicit, ipfa etiam talem Damafcū cōtemnit & dicit: Tu ancilla fuperba cum filio tuo Damafco, quid faceres fi uel tu nafuta, uel fi ille nafus tuus effet: cum nec faltem exterius nafum habens, pulchrā te exiftimes? Quid, inquam, faceres, fi templū tuum & ciuitas tua permanfiffet? Bene igitur o libera Sunamitis nafus tuus cōtra Damafcū refpicit firmiter fās ficut turris Libani. ¶ Caput tuū ut Carmelus, & comæ capitis tui ficut purpura regis iuncta canalibus. ¶ Carmelus fcientiā circuncifionis interpretatur. Caput uero principale eft corporis, & pro corde accipitur, quod principale eft interioris hominis, iuxta illud: His ergo fieri incipientibus, leuate capita ueftra, id eft, exhilarate corda ueftra, quoniā appropinquat redemptio ueftra. Igitur caput tuum ut Carmelus, id eft cor tuum fcientiā circuncifionis habet, ut legitime & ficut neceffarium eft circuncidatur, quifquis fecundū deum & fecundū fidem quæ in te eft iuftificari uult. ¶ An non & Moyfes circuncifionē iftam præfcripfit, circuncifionē cordis? Circuncidite igitur, ait ipfe in Deuteronomio, præputiū cordis ueftri, & ceruicē ueftram ne induretis amplius. Quid eft ifta circuncifio, nifi perfectā dei dilectio? Nām & in alio loco, cum dixiffet: Circuncidet dñs deus tuus cor tuum, & cor feminis tui, ita subiunxit: Ut diligas dominū deū in toto corde tuo, & in tota anima tua. ¶ Porro circuncifionis carnis fcientiā ueram in hoc habes, ut nō dubites illam ceflare debuiſſe, ex quo uenit, & manifefcūm eft ſemen, cuius ueturi fidem habens Abraham, ſignū accepit circuncifionis, ſignaculū iuſtitie fidei. ¶ Dixi de ſcientia circuncifionis, quid dicam de ſcientia legis? Hoc nimirū quod omnē illam, ſcilicet ceremonia rum legem, ſpiritualiter intelligis. Hoc eſt, quod dico, & comæ capitis tui ficut purpura regis, iuncta canalibus. Comæ capitis, id eſt, ſenſus cordis tui in meditando uel cogitādo myſteria legis dei Exēpli gratia, quid myſterij cōtineat uirgulus immaculatus, iuſſus offerri pro peccato ſacerdotis, qui peccauerit & populū derelinquere fecerit, quid hircus de capris, quid capra, & quid ouis, quid turtur, & quid pullus colūbæ, cunctus ritus ſacrificij: meditando, inquam, in his, & in cæteris huiusmodi, comæ capitis tui, i. ſenſus cordis tui ſunt, ſicut purpura regis, uidelicet cuncta referēdo ad ſacramentū paſſionis dilecti tui, qui propter ipſum, quod paſſus eſt, rex cōſtitutus & gloria & honore coronatus, ſedet ad dexterā maiſtatis in excelsis. ¶ Et recte paſſio regis, dicitur purpura regis nō ſolum propter purpureū colorē ſanguinis, quem in paſſione effudit: uerum etiā propter purpurā deriſoria: quam circundederūt ei: proptinus tribus poenis paſſionū conſummandū, ſcilicet flagellandum, crucifigendū, lancea percutiendū. Nam illi quidē iridentes purpuram circundederūt ei, tanq̄ regi, ſed ille ſerio & purpurā admifit, & calamū pro ſceptro ſuſcepit in dextera quia certiffime per hæc fiebat, ut & in cœlo & in terra purpurā regni, & ſceptrū acciperet imperij. Proinde purpurā illa recte dicitur iuncta canalibus, quia ſicut purpura eo magis tingit, & pretioſior fit, quo uicinius atque diutius iuncta fuerit tincturæ canalibus, ita paſſio dilecti eo glorioſior eſt, q̄ amplius præcūctis ſacrificijs proceſſit ſecundū conſiliū diuinitatis, cuius uidelicet cōſilij arcana, quaſi quidam canales ſunt per quos cucurrit pretioſiſſima hæc tinctura purpurea, qua dilectus iſte, qui erat uirginitate cādīdus, factus eſt morte uel paſſione ſua, & permanet in æternū rubicūdus, deus uere glorioſus, & homo ualde ſpecioſus, & in utraq; ſubſtātia rex unus ſemper & ubiq; uictorioſus. ¶ Quam pulchra eſ, & q̄ decora chariſſima in delicijs. Statura tua aſſimilata eſt palmæ, & ubera tua botris. ¶ Quid eſt in delicijs pulchrā & decorā eſſe, niſi in abundātia gratiæ manſuetudinē ſummarū & humilitatē cordis habere? Deniq; dona gratiæ & intelligentia ſcripturarū ſiue ſacramentorum cœleſtium uere ſunt delicij, & humilitas cordis uera pulchritudo eſt, res decora, & deo amabilis uirtus eſt. Hæc in te coniuncta ſunt o chariſſima, tales delicij, talisq; pulchritudo. Quod em̄ dixi: Statura tua aſſimilata eſt palmæ, & ubera tua botris. Et ne dubium ſit, cui palmæ dicam adhuc. ¶ Dixi aſcendam in palmam, & apprehendam fructus eius. Et erunt ubera tua ſicut botri uineæ, & odores tui, ſicut malorum: gratatur tuum, ſicut uinum optimum. ¶ Magna igitur humilitas, quam iſtā pulchritudo ſonat: ſtatura tua aſſimilata eſt palmæ, quia tale eſt, ac ſi dicam, mihi aſſimilata eſt omni habitu mentis tuæ, mihi, inquam, aſſimilata eſt, in eo quod in crucem aſcendi mitis & hamilis corde. Hunc ergo aſcenſum meum futurū dixi, nec quiſquam amicorum dubitauerit quin dixerim tibi. Si enim ipſis amicis dixi: Ecce aſcendimus Hierofolymam, & filius hominis tradetur ad crucifigendum, & alia

Lege * ex-
terius.

Caput pro
corde ali-
quādo po-
nitur.

Circūciſio
cordis.
Deut. 10
Deut. 30

Gene. 17
Roma. 4
ſcientia le-
gis & cere-
moniarū,
ſcilicet ſpi-
ritualiter.
Leuit. 4
Leuit. 5 & c.

Hebræo. 2
Purpura re-
gis paſſio
Chriſti eſt.
Matth. 27

Decora in
delicijs.

Matt. 16, 29

& alia multa ad hunc sensum pertinentia, imò si & inimicis dixi: Et ego si exaltatus fuero à terra, oia trahā ad meipsum, quanto magis o charissima dixi, aut dicere debui, Ascendā in palmā, & apprehēdam fructus eius. & erūt ubera tua sicut botri uinea, & odores tui sicut malorum: guttur tuū, sicut uinū optimū: Hoc erat dicere, exaltabor in crucem uictoriosam, & moriēdo morte fructuosa, opabor uelociter salutē oim credentium, & deinde doctrina tua, doctrina legalis atq; euāgelica, tēpore opportuno palā predicabit, sicut in autūno dulces botri comeduntur, & bonus ubiq; diffundit odor bonorum operum tuorum, & dulcissimum atq; delectabile mihi erit eloquiū tuum sic uinū optimum. Tu autē ad hęc: Dignū dilecto meo ad potandum, labijsq; & dentibus eius ad ruminandū. Et reuera, ut dicis, ita est. Sicut enī uinum optimū dignum regibus est ad potandū, labijs & dentibus eorum ad ruminandū, sic eloquiū tuum dignū mihi est ad audiendū, cunctisq; amicis & testibus meis ad p̄dicandū. Quid faciemus, uel q̄ ibim⁹ cū tātis istis dilectis delicis? Nō enī, q̄ primi ad istas delicias uocati sunt, uenire nolūt, sed abierunt negligētes, alius in uillā suā, alius uero ad negotiationē suā, reliqui uero tenuerunt amicos n̄ros, & cōtumelia affectos occiderunt. Quid igit faciemus? Ego dilecto meo, & ad me cōuersio eius. Veni dilecte mi, egrediamur in agrū, cōmoremur in uillis. Mane surgam⁹ ad uineas, uideamus si floruit uinea, si flores fructus parturiūt, si floruerūt mala punica. Ibi dabo tibi ubera mea. Mandragoræ dederunt odorē in portis n̄ris. Oia poma noua & uetera, dilecte mi, seruauī tibi. Hęc ego dilecto meo locuta sum, & ad me cōuersio eius, uidelicet nō improbando, imò propositum hoc habēdo, ut egredieremur, q̄ppe qui iam dudum dixerat ad ciues suos: Amē dico uobis, q̄ nemo propheta acceptus est in patria sua. & hoc dicto, pauca interlocutus, ipse trāsīens, p̄ medium illoꝝ ibat, significās utiq; transitus se à suis ciuib⁹, & egresus in agrum, & cōmoraturum in uillis. Itaq; cōcordans proposito dei, ueni, inquam, dilecte mi, egrediamur in agrū, cōmoremur in uillis, ut uidelicet, qui erāt agrestes, fiāt domesticis: q̄ erant uillani, fiāt ciues dei, & iuxta prophetici oraculum, lætēs deserta & inuia, & exultet solitudo, & floreant quasi lilium, germinās germinet, & exultet lætabunda & laudans, & gloria Libani detur ei, gloria scilicet hęc, ut uideant gloriā dñi, & decorē dei nostri, cuius uisione indignum se Libanus iste, i. populus Iudaicus, facit repellendo uerbū dei. Illuc egrediamur, ibi cōmoremur, & ibi cōmorantes, mane surgamus ad uineas, sine dubio iam illic nostra cōmoratione propagātes. Videamus si floruit uinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica. Nam tunc floruit uinea, sed iam in uillis eiusmodi de carne gentilium agrestium nati sunt aliqui, qui sint ad uitā æternā p̄ordinati, sine dubio mox credituri, & tunc flores fructus parturiunt, si dociles inueniunt ad bene operandū, tunc etiā floruerunt mala punica, si inueniunt in illis aliqui, quos fides usq; ad martirium durare sufficiat, quod sine dubio futurum est. ¶ Ibi dabo tibi ubera mea, scilicet nutriēdo multitudinem filioꝝ, quos in nouā infantia fecunda tibi pariet gr̄a. Vnde hoc ita certum, q̄ multitudo filioꝝ nasci debeat illic, ubi hacten⁹ sterilitas fuit: Videlicet tam ex scripturaz testimonijs, quæ testant ita debere fieri, q̄ ex præsensentibus experimētis, quia mandragoræ dederunt odorē in portis nostris. ¶ Mādragora mala habet suauē olentia, quæ & *mandragora* appellatur, q̄ habeat radicem, formā hominis simillantiem: cuius cortex uino mixtus, ad bibendum datur his, quos corpus propter curā secandū est, ut soporati dolorē minime sentiāt. sterilib⁹ quoq; mederi fertur, ut concipiāt. Mandragoræ ergo dederunt odorem in portis nostris, i. experimenta præsensent sunt, q̄ iam fieri debeat illud, quod gentilitati hactenus sterili sp̄s propheticus promittit: Lauda, inquit, sterilib⁹ quæ nō parit, decanta laudē & hinni quæ nō pariebas, quoniā multi filij desertæ magis q̄ eius quæ habet uirgē &c. In portis (inquā) nostris, i. dum adhuc sumus in finibus nostris, in finibus Iudaicis, sensimus odorē huiusmodi. Venerat enī iam Aethiops eunuch⁹ adorare in Hierusalem, & reuertebatur sedens sup̄ currum suum, legensq; Esaiam prophetā, cum ecce sentiens sp̄s sanctus odorem eius, dixit ad Philippū: Accede & adiunge te ad curā istum. Sed et tunc eramus in portis nostris, quādo odorem dederunt in cōspectu dñi eleemosynæ Corneli centurionis. Ad quem odorem & illud p̄tinet, q̄ postmodum cuidam amicoꝝ talis uisio p̄ noctem ostensa est: Vir Macedo quidam erat, stans & deprecans eū, dicens: Transiens in Macedonia, adiuua nos. His atq; alijs modis odorē dederunt mandragoræ in portis nostris, fecunditatē significantes de loco sterilitatis. ¶ Nunquid autē ibi tātummodo ubera mea dabo tibi: imò & omnia poma noua & uetera, dilecte mi, seruauī tibi. Quā diu paruuli fuerint hi, qui in loco ubi dicebatur, Nō plebs mea uos, nascuntur filij dei uiuentis, q̄ diu (inquā) imbecilles erunt ad audiendum grandem sermonem, eisq; lacte opus erit, nō solido cibo, tam diu dabo ubera mea: cum autem perfecti fuerint, & pro consuetudine exercitatos sensus habuerint ad discretionem boni & mali, tunc cibum solidum tibi in illis, quia omnia noua & uetera, omnia ueteris ac nostri testamenti sacramenta seruauī tibi, conferens in corde meo, proferēda in tempore suo, in tempore opportuno.

LIBRI SEXTI FINIS.

RVPER.

Iohā. 12.
Ascendā in
palmā, ex-
altabor in
crucem.

Luc. 14.

Egredia-
mur in
agrū.
Luc. 4.Commore
mur i uillis
Esai. 55.Si floruit
uinea.Ibi dabo ti-
bi ubera
mea.mandrago-
ra.Gen. 30.
Quō gētes
uenerūt ad
fiden.
Esai. 54.

Actu. 8.

Actu. 10.

Actu. 16.

Noua & ue-
tera serua-
ui tibi.
Osec. 1.
Rom. 9.
Heb. 5.

Luc. 22.

R V P E R T I A B B A

TIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM,
de incarnatione domini commentariorum
LIBER SEPTIMVS.

Felix egressus
sua dilecti
& dilecti i
agru ad ge
tes.
Actu. 17.

Esai. 49.

Esai. 54.
Actu. 17.

CAP. VIII.

Luc. 11.

Ibidem.
Gentiu po
pulus filia
Mariæ.
Gen. 17.

Chrs ff n
est ex mre
tantu.

Eph. 2.
Rom. 2.
Gala. 6.
Esai. 54.
Gala. 4.
Inueniat
foris.
Hebr. 12.
Psal. 68.

Sterilis pe
perit filios
plurimos.

lege apo
stolica.
1. Cor. 12.

Esai. 13.

ACTVM est d dilectissima dilecti, factum est, ut dixisti, ueni dilecte mi, egrediamur in agru, comoremur in uillis. Felix dies, felicia nobis tempora huius egressus uestri ad nos ab illis, qui repulerunt uos, dicentibus amicis & uestri consilij consilij ad illos: ¶ Vobis quidem oportebet primu loqui uerbum dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos uos iudicatis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes. Nunquid uero non solu illud audierant dictum propheticu, quod subiixerunt, dicentes, Sic em præcepit nobis dñs, Posui te in lucem gentibus, ut sis salus mea usq; ad extremu terræ: Imo & cetera multa

huius gratiæ oracula, & istud secretissimu audierant & intellexerant, quod tu hic o gra plena dixisti: Veni dilecte mi, egrediamur in agru, comoremur in uillis. O quantum gaudium, quanta exultatio illius sterilis & desertæ, quæ nõ habebat uirg, quãdo certu de scripturis prophetis egressus uestri ad ipsam & suæ salutis audiuit testimoniũ. Audientes autem gentes, ait illa scriptura, gauisæ sunt, & glorificauerunt uerbũ dñi, & crediderunt quotquot erant præordinati ad uitã æternam. Secundum illud gaudiũ præsentis loco loquitur ipsa exultans & letabunda & laudans: **L** Quis mihi det te fratrem meũ, sugentẽ ubera matris meæ, ut inueniam te foris & deosculer, & iam me nemo despiciat? Apprehendam te & ducam te in domu matris meæ, & in cubiculu genitricis meæ, ibi me docebis, & dabo tibi poculu ex uino cõdito, & mutum malorũ granatorũ meorũ. **I**sta admiratiua percontatio, quis mihi det te, similis illi est, & unde hoc mihi, ut ueniat mater dñi mei ad me? & ista exultatio, inueniã te foris & deosculer, & iam nemo despiciat, similis est illi respõso tuo ad angelũ, ecce ancilla dñi, fiat mihi secundũ uerbũ tuum. Similis namq; est, uel quæ hæc dicit, sicut decet filiã simile esse matri. An non tu mater eius, quæ uitã & salutẽ pepisti? An nõ filia tua hæc est, uidelicet imitatione fidei? Si Abraham pater gentiũ, & Sara mater gentiũ recte dicitur & est, uidelicet propter fidẽ, quanto magis tu dõ fidelissima fideiũ mater es omniũ nostrũ: propterea dicit ista ualde attonita propter audirũ supradictũ magna gaudiũ multitudine, Quis mihi det te fratrem meũ, sugentẽ ubera matris meæ? Fratrem suũ dicit dilectũ suũ, & describit eum dulci descriptione, sugentẽ, inq; ens, ubera matris meæ. Cuius matris meæ, nisi uirginis Mariæ? ¶ Propterea de patre nihil dixit, quia uidelicet in fratre isto, ut cõciperetur uel nasceretur, fieretq; filius naturæ uel carnis nã, uir nihil patrauit. Totũ q; frater noster est, de matre est. Matris ubera suxit, sed nõ de patris radice fluxit. Mater ista, mater est, quia caro ista, caro nã; & fides ista, fides tua o Maria, fides nostra est. Non se capit intus magnitudo gaudiũ, intus in corde credentis, & felicitatẽ suã admirantis, q; deus filius dei, frater eius factus sit, frater eius o mater ex te, cuius ubera suxit, Erũpi. & clamat, Quis mihi det te fratrem meũ, sugentẽ ubera matris meæ, & adijcit, ut inueniam te foris & deosculer, & iam me nemo despiciat? Despiciebatur em, utpote sterilis & deserta sine uiro. i. sine deo in hoc mundo. despiciebatur, inquã, & dicebatur præputiũ (ut Apostolus ait) - bea quæ dicit circumcisio in carne manufacta, & erat alienata a conuersatione Israel. Inueniã ergo te (inquã) foris & deosculer, & iam me nemo despiciat. Videlicet cũ possim dicere illud uerissimu, quia multi filij desertæ magis q; eius quæ habet uirg. O frater uineæ, o sugẽs ubera matris meæ, quid est inuenire te foris? quid est te deosculari? Inuenire te foris, est exire ad te extra castra, qui sicut extra portã pacus es, ita extraneus fratribus tuis & peregrinus filijs matris tuæ factus es, te deosculari, impropriũ tuum uenerari, & sacramenta pietatis tuæ familiariter cognoscere est. Nam inquantũ illa cognoscimus & diligimus, intantum te amabilem amantes deosculamur. Quis fructus, quod emolumentũ huiusce inuentionis, huiusce deosculationis? Apprehendã te, inquit, & ducã in domu matris meæ, & in cubiculu genitricis meæ, ibi me docebis. Quomodo fiet hoc? uidelicet cũ tuis fuero potita osculis, cum tu mihi tua mysteria reuelaueris, habebõ ego hactenus sterilis, habebõ ex te filios innouatæ iuuentutis, quos te faciente ordinabo mihi lectores atq; lectrices, cantores atq; cantrices, sacerdotes siue pontifices, propheticæ atq; catholicæ gratiæ appropinquantes, & constituam ex eis scholas legentiũ atq; choros canentiũ: adhibebo mihi tubas prædicantiũ, & linguas interpretũ, ut mihi explicent scripturas, quæ de te sunt, & quæ hactenus intus in una lingua latuerunt. ¶ At p ita ordinata castrorũ acie irrũpam domu matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ, ubi hactenus requiescunt bestiæ, & habitant dracones siue struthiones, & pilosi saltant & respõdent ululæ: dum colitur adulter Iupiter, cæterorũq; non deorũ, sed dæmonum terræ phalanges, protrahisq; foras om̃ibus, inducam te illuc, ut & in domo matris meæ, & in cubi

cubiculo genitricis meę, scilicet & in palatijs regum, & in tēplis quondam dæmonum nomē tuum inuocetur. Ibi me docebis palā, & cum libertate uocis, more tuo, quemadmodum dixisti: Ego palā locutus sum mūdo, & in occulto locutus sum nihil. ¶ Et dabo tibi poculū ex uino cōdito, & mustum malorū Granatorū meorū. Quid em̄ aliud uel mai⁹ dare possum? Hoc ut daret, inuenit & ille qui dixit: Quid retribuam dño pro omnibus quę retribuit mihi? Calicem salutaris accipiā, & nomē dñi inuocabo. Et est sensus: Prius bona pro malis, deinde bona pro bonis dñs mihi retribuit. Quid retribuā ei? Hęc deliberans, ad id ueni, cū aliquid maius non possum, Calicē salutaris accipiam, & nomen dñi inuocabo. Hoc est quod nūc dicō: Et dabo tibi poculum ex uino cōdito, i. sacrificium offerā sacratū & uere sanctū inuisibili passionis tuę sacramento. ¶ Nec solum istud faciā, uerū etiam mustum dabo tibi malorū Granatorum meorum, i. preciosam in conspectu tuo mortē sanctorū martyrum tuorū, qui q̄plures ex me tuę mortis imitatores erunt. Hoc erit tibi poculum, quod nō erit sanguis brutorum animalium. Hinc enim uel tu uel pater tuus, deus deorū dñs, locutus est: Nunquid manducabo carnes taurorū, aut sanguinem hircorū potabo? Immola deo sacrificium laudis, & redde &c. Læua eius sub capite meo, & dextera eius amplexabitur me. ¶ O uos filiū uel filiā, magna quidem & ardua res est, fratrem meum taliter introducere in domum matris meę, & in cubiculum genitricis meę, & multas proinde pressuras habemus tolerare, sed nolite pertimescere. Ipse ubiq̄ præsens, duplici consolatione consolabitur me. Nā læua eius sub capite meo, & dextera eius amplexabitur me. Læua eius, i. temporalis interdum prosperitas, ne in laboribus deficiam, sustētabit me, neq̄ tēteri dimittet supra id quod possum sustinere: & dextera, scilicet spes retributionis æternę non incerta, fortius atq̄ abundantius lætificabit atq̄ delectabit me. Fiet mihi iam in isto seculo consolatio hęc, ut ipsi reges uel principes mihi dentur in famulatum: in illa uero dextera, ubi immortalitas regnat, ipsum uisura sum ego uisiōe æterna in decore suo, fratrem meum, dilectum meum, regē regum, & dominū dominantium, iamq̄ tantum bonū pre-gustare cupio per contemplationis studium. L. Adiuro uos filiā Hierusalem, ne suscitetis neq̄ euigilare faciatis dilectā, donec ipsa uelit. ¶ Hoc sciens ipse frater meus, quia solos meditor uel meditari cupio amplexus dextere eius: ne, inquit, suscitetis neq̄ euigilare faciatis dilectā, donec ipsa uelit. Ne (inquā) suscitetis, uidelicet eo modo, quo Martha suscitare uolebat Mariam sororē suam. Maria namq̄ sedens ad pedes dilecti, audiebat uerba oris eius. Hoc erat req̄lescere. At illa, quę satagebat circa frequē ministeriū, uolens eam suscitare: Dñe, inquit, non est tibi curę, q̄ soror mea reliquit me sola ministrare? Dic ergo illi ut me adiuet. Cūctis filiabus eiusmodi, quę corporale ministeriū siue actualem uitam nesciūt discernere, quantum distet à dignitate contemplationis, dictū hoc esse nemo dubitet, ne suscitetis neq̄ euigilare faciatis dilectā, donec ipsa uelit. Nam illa, quę optimā partem elegit, quęcunq̄ studet uerbo dei, ipsa est dilecta: ceterę quę sollicitę sunt & turbātur erga plurima, sicut Martha illa, filię sunt. L. Quę est ista quę ascendit de deserto, delicijs affluens, innixa super dilectum suū? Ab isto uersiculo usq̄ ad finem decantatio clarissima, circa illam uersatur de gentibus electam atq̄ dilectam, cuius electio fratris gratiā est, fructus siue effectus euangelicę predicationis, ex quo fieri cœpit, d̄ dilectissima dilecti, illud q̄d dicebas: Veni dilecte mi, egrediamur in agrū, comoremur in uillis. Hunc tantū egressus uestri fructū admiratur electio ex Iudæis, quę parua numero per euangelium uenit & dicit: Quę est ista, quę ascendit de deserto, delicijs affluens, innixa super dilectū suum? De deserto, id est, de agro & de uillis, quod uos o dilecte & dilecta, cū consilio supradicto egredi atq̄ cōmorari uoluistis. Quę est ista? Vbi erat? Vbi læbat? Mirares. Nobis nulla erat, nusquā erat: sed illi erat, in illo erat, de quo ueraciter dictū est, Quod factum est, in ipso uita erat, & de quo dicit alius quidā amicorū, Qui uocat ea quę non sunt, tanq̄ ea quę sunt. ¶ Qualis enim est? qualis ascendit? Delicijs affluens, innixa sup dilectum suū. Iure miremur quantis uel qualibus delicijs affluit. Delicijs gratiā, quę manifestantur ad utilitatem, uidelicet sermone sapientię, sermone scientię, fide, gratia sanitatū, operatione uirtutū, prophetia, discretionē spirituum, generibus linguarū, interpretatione sermonū. ¶ Quomodo autē uel ad quid innixa sup dilectum suū? Nimirū ut non timeat timorē hominum, ut non deficiat in tribulationibus quę illā inuenerunt siue inuenturę sunt, tribulationibus atq̄ persecuti-onibus inimicorū uisibiliū atq̄ inuisibiliū, paganorū, Iudeorū, hereticorū, & spirituum malignorū. Quomodo em̄ inter hęc omnia subsisteret, nisi innixa esset super dilectū suum? Nunquid innixa deberet esse super semetipsam, aut sup quemlibet alium? Tunc utiq̄ caderet, stare nō posset. Nunc autē dicit: Dñs illuminatio mea & salus mea, quem timebo? Dñs protector uitę meę, à quo trepidabo? Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum. Si exurgat aduersum me pręlium, in hoc ego sperabo. Hoc dicere & facere, nimirum est innixam esse super dilectum. Quomodo factum est istud? Quomodo talis & taliter ascendit? L. Sub arbore malo suscitaui te, ibi corrupta est mater tua, ibi uiolata est genitrix tua. ¶ Delectio ex Iudæis, nunquid quasi nesciens admiraris? Nunquid causam nescis, cur ista talis taliter ascende-

Iohā. 18.

Psal. 115.

Mustū malorū Granatorū.

Psal. 49.

Quid læua, qd dextera hic dicit.

1. Cor. 10.

Martha nō debet suscitare Mariā.

Luc. 10.

Iohā. 1.

Rom. 4.

1. Cor. 12.

Innixa sup dilectū.

Psal. 26.

dere debuerit: Ego causam dico tibi, quia mater tua, genitrix tua, me dereliquit, me abnegavit uis: suū, regē suū, & idcirco aliā duxi, dato illi libello repudiū, & hæc est quæ taliter ascēdit. Vbinam hoc accidit? Sub arbore malo, ubi te suscitavi sub ligno crucis, ubi te redemi. Propterea dixi sub arbore malo, i. sub arbore afferente fructus suos, quia uidelicet lignum crucis nō sterile lignū fuit, sed fructus attulit uitæ & salutis. Ibi te suscitavi, sed mater tua synagoga, genitrix tua, gens Iudaica, ibi corrupta est, dicendo, non habemus regem nisi Cæsare: ibi uio lata est, clamando: Sanguis eius super nos & super filios nostros. Propterea repudiata illa, ista talis ascendit, & sicut ait quidā ex uobis: Cæcitas contingit in Israël, donec plenitudo gētium subintroeat, & sic omnis Israël saluus fiat. Nunc audi quid dicat ista, quā tu miraris, ista mulier fortis, de qua ueraciter dictū sit: Confidit in ea cor uiri sui, & spolijs non indigebit. L. Pone me ut signaculū super cor tuum, ut signaculum super brachiū tuum, quia fortis est ut mors dilectio, dura sicut inferus æmulatio. Lāpades eius, lampades ignis atq; flammarū. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatē, nec flumina obruent illam. Si dederit homo omnē substantiā domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. Quid (rogo) ista petit (ut iam dictum est) mulier fortis, nisi ut confidat in ea cor uiri sui? Quid enim est dicere, pone me ut signaculū super cor tuum, ut signaculum super brachiū tuū, nisi ac si dicat, confidat in me cor tuum, roboret ex adiutorio meo brachiū tuū? Et o dilecte, qd est p̄senti loco cor tuū & quid brachiū tuū, nisi scripturæ ueritatis, quæ scriptæ sunt secundū cor tuū, & memoria mirabiliū tuorū, ex qbus cognoscitur, q̄ magnū, q̄ forte sit brachiū tuum? Pone me ut signaculum sup illud cor tuū, pone me ut signaculū super illud brachiū tuum. Quam ob causam? Nimis ob triplicē, quæ cōtra me latrant, insaniā, uidelicet Iudaicā, paganicā, hereticā. Prompra sum, expedita sum, deuota sum ecōtra fortiter defendere illud cor tuū, protegere illud brachiū tuū sicut imperiale signaculū, sicut fidele testimoniū, mira fortitudine, mirāda duritia, quam nullus possit effringere. Fortitudinē meā dico dilectionē, duritiā meā dico æmulationē. Cur hoc? quia fortis est ut mors dilectio, dura sicut inferus æmulatio. Quid est hoc dicere, nisi ac si dicat, zelum magnū habet dilectio, irā intolerabilē habet æmulatio? Attendite amici qd dicitur, animaduerte diligēter quod agitur & actū est hæcenus, ex quo ascēdit de deserto, delicijs affluens mulier ista fortis, & innixa sup dilectū suū, quæ istud poscit, ut confidat in ea cor uiri sui. ¶ Quis unquā portare potuit zelū dilectionis, quē habet circa cor dilecti sui, iram æmulationis quā habet erga brachiū dilecti sui? Sicut mors, sicut infernū, ita nulli parcat, & oībus est immitis, quicunq; male sentiūt de scripturis ueritatis, quæ scriptæ sunt secundū cor uiri sui, dilecti sui, qui male predicāt de brachio fortitudinis, quo salutē gñis humani operata est omnipotētia uiri sui, dilecti sui. Nōne cum in remittēdis peccatis p̄ssima sit, illos duntaxat, qui loquuntur extra uel cōtra uerbū ueritatis, mortificat, & inferno addicit illos animas? Quippiam tolerare potest, quod cordi dilecti sui, i. scripturæ ueritatis contrariū est: tolerare nō potest. Illos q in hoc sunt, eliminat & anathematis gladio trucidat. Nō inexpecta loqmur. Nulla re magis offenditur, nullo malo exacerbat amplius quælibet anima habēs sp̄m dilectionis, q̄ si audiat de scripturis q̄piam contra sensum cordis huius amici, contra honorē brachij huius dilecti. ¶ Quam forte natura sit mitis, statim ad rem istā fit intractabilis, & uidetur aduersarijs motus eius quasi motus mortis, & ira eius quasi ira infernalis, sicut de Moysē constat, quia cū esset mitissimus omnīū hoīm qui morabātur in terra, ubi causa poposcit, sic immitis factus est quasi mors, sic durus quasi inferus, ita ut diceret: Qui domini est, iungatur mihi: & durissimo eius imperio occideret unusq; fratrē & amicū & proximum suum, cecideruntq; una die uigintitria milia. Et ille materiali qdem gladio, & alijs post eū cōplures, ut Helias & fortissimus David probauerūt, quia dere fortis est ut mors dilectio, uere dura sicut inferus æmulatio. ¶ Ista uero dilectissima spūali gladio s̄uit propter dilecti sui cor & brachiū, persistēs fortiter tanq̄ inuolabile signaculū. Nā de materiali gladio nō habet p̄ceptum, siue dilecti sui cōsensum: qm̄ audiuit eum dicentē, Cōuert: gladiū tuum in locum suum, satis est, finite usq; huc. Lāpades eius, ait, lāpades ignis atq; flammæ. Cuius eius? Dilectionis siue æmulationis. Lampades dilectionis, lāpades ignis: lāpades æmulationis, lāpades flammæ. Sicut ignis, dum cōcitatus fuerit, generat flammā: sic dilectio, dum aliquid p̄cepit nō secundū cor huius uiri, nō secundum sensum huius dilecti, parit æmulationē, lucentē pariter & urentē, amicos illuminātem, inimicos urentē. ¶ Quid si fortes fuerint inimici? quid si habuerint turbas populorū, gladios quoq; regum atq; imperatorū, sicut Arriani aliquādo habuerunt? Nilominus cōfidat in ista cor uiri sui, quia nihilominus fortis erit ut mors dilectio, dura sicut inferus æmulatio, imō & amplius tunc lāpades istæ ardebunt atq; lucebunt, lampades ignis atq; flammæ. Hinc est qd dicit, Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. Audi uimus, uidimus aquas multas, i. inundantes persecutiones populariū, & flumina, scilicet persecutiones principū fortium, quæ cum uehementē inundarēt, nō potuerunt extinguere siue obruere charitatem, neq; cōpescere eius æmulationem: ut saltem de uno uerbo dogmatis fidelis

Sub arbore malo, sub ligno crucis. Iohā. 19. Matt. 27. Rom. 11. Prou. 31.

Cor Christi sunt scripturæ ueritatis.

dilectio cōtra hæreticos inflexibilis.

Mitissimus Moyses gladio s̄uit p̄ hanc dilectionē. Num. 12. Exo. 32. Ecclesia nō corporali, sed spiritali gladio puniunt. Matt. 26. Luc. 22. Lāpades dilectionis. Ecclesia p̄ fide defendenda nemi ni cedit.

delissimi reticeret, exempli gratia, illo, quod dicitur *δμοθυμῶν*. ¶ Pro nihilo fuit huic dilecti omne damnum, & ipsa mors, quam inferre heretici potuerunt. Hoc est quod dicit: Si dederit homo omnem substantiam domus suae pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. Tanta illi inest dilectio uerbi, ut in comparatione talis margaritae, quam intus retinuit, quasi nihil, despiciat omne quod foris auferri potuit. Ecce mulierem fortem uidistis, & audistis. Non ex semetipsa tantam sibi fortitudinem inesse confidit, sed ex eo qui solus est uera fortitudo fortium, sicut uidistis eam ascendentem, innixam super me dilectum suum. Non (inquam) ex ipsa fortitudo haec, sed ex prouidentia nostra, secundum primum nostrae sollicitudinis consilium, quod habuimus super eam, sicut sequentia indicant. Soror nostra paruula est, & ubera non habet. Quid faciemus sorori nostrae in die quando alloquenda est? Si murus est, & edificemus super eam propugnacula argentea. Si ostium, compingamus illud tabulis cedrinis. Huiusmodi consilium super illam habuimus pater & filius & spiritus sanctus, pro magna re, pro magno negotio, quia uidelicet sic se habebat, & sic habet tempus uel status regis eius, ut uix nata, uix super pedes suos consistens, iam esset alloquenda, iam deberet duci ante reges & praefides, & reddere rationem de fide nostra, de profundissimis operibus nostrorum sacramentis, contra Iudaeos in lege gloriantes, contra philosophos sapientia sua & eloquentia tumetes, sub gladiis iudicum inter mille genera mortium. Hoc utique mirandum est illis, qui rem sciunt mirari sicut dignum est. Propterea consilio habito dicebamus: Soror nostra paruula est, & ubera non habet. Quid faciemus sorori nostrae in die qua alloquenda est? Vere enim quae primū alloquenda erat, quando primū sub Nerone & ceteris persecutoribus lis in iudicio contra illam proposita est de fide quam suscipiebat, paruula numero, paruula sensu, i. simplex erat, ubera, scilicet legem & prophetas, non habebat. Dicebamus ergo: Si murus est, & edificemus super eum propugnacula argentea. Si ostium, compingamus illud tabulis cedrinis. In ciuitatibus uel domibus aliud est murus, & aliud, ostium. Similiter in dilecta ista, in corpore isto, quod est ecclesia, aliud est quasi murus, aliud quasi ostium. Hoc ex illius temporis statu clarius discerni potest, quando primū dilecta haec alloquenda erat, sicut iam dictum est. ¶ Alius namque ita fortis erat, ut tormenta uel opprobria sustinere posset, & hic utique murus erat, iuxta illud: Ego quippe (ait dominus) dedit te hodie in ciuitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum cretum, & bellabunt aduersum te, & non preualebunt, quia tecum ego sum. Alius in hac parte infirmior quidem erat, & forte persecutiones fugiens latere uolebat, sed habebat gratiam aliquam. Verbi gratia: Sacerdotalis officii gratiam, scientiamque catechizandi rudes, & baptizandi credentes. Hic nimis ostium erat, quia sicut per ostium in ciuitatem uel in domum introitur, ita per tale ministerium credentes ecclesiae incorporantur. Igitur si murus est, ait, & edificemus super eum propugnacula argentea, i. si digne potest stare uel permanere pro fide in agone certaminis, suggeramus illi quaecumque necessaria sunt ueritatis testimonium, ut non minus respondere sciat, quam si legisset legem aut prophetas, iuxta illud: Cum steteritis ante reges & praefides, nolite praemeditari qualiter respondeatis, ego enim dabo uobis os & sapientiam, cui non poterunt respondere & contradicere omnes aduersarii uestri. Item: Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri, qui loquitur in uobis. Nonne sic factum est? Nonne si rite consideres confessiones & responsa martyrum, in illis duntaxat exemplaribus, quae fideliter ac simpliciter sine furo humani ingenii scripta sunt, ubi responsa illorum, ut dicta, sic excepta sunt in omne in qua responsa illorum nobis propugnacula, & non qualiacumque, sed propugnacula argentea sunt? Casta namque & castigata sunt, multumque nitoris ac splendoris habent, iuxta illud: Eloquia domini, eloquia casta, argentum igne examinatum. Si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis, i. eum qui non tantum est fortitudinis uel tolerantiae, ut tormenta passionum sustinere possit, attamen illius est officii siue deuotionis, ut uiam uel introitum fideliter faciat uolentibus introire in regnum dei baptizando siue catechizando illos uerbo dei: faciamus, ut sit memoriae imputribilis atque suauis secundum similitudinem cedri, ligni odoriferi atque imputribilis, iuxta Davidicum illud: Iustus ut palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur. Sunt enim multa dona gratiarum, quae ualeant & sufficere possint illis, quae etiam si cupiant, palmam martyrii non attingunt. Quid ad haec illas? Ego murus, & ubera mea turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens. Et est sensus: Primo quidem tempore cum iam alloquenda essem, & de nostra fide secundum charitatem tuam respondere inciperem, paruula eram, sicut dicis dilecte mi, & ubera non habebam: sed nunc & murus sum, & ubera sunt mihi, non qualiacumque, sed sicut turris. Processu namque temporis uenerunt scriptores mei, confortati sunt interpretes mei, legesque ac prophetae totumque uetus patrum ac nouum testamentum in linguas, maxime Graecam & Latinam, de uno Hebraice lingue repositorio transtulerunt, & ecce spiritus & litera fortiter instructa sum, habens etiam de meis, qui mihi nati sunt, filijs, doctores & explanatores luculentos utriusque testamenti. Propterea dixi: Ego murus & ubera mea sicut turris. Non autem hoc ex me, sed ex gratia dilecti. Propterea & istud subiunxi. Ex qua facta sum coram eo quasi pacem reperiens, i. ex quo per fidem accepi peccatorum remissionem. Nam ex tunc propter ipsum quod & credidi, pacem reperi, & reconciliata sum deo per mortem dilecti mei, filij sui, & ex eo proficiens atque succrescens, istam quoque gratiam consecuta sum, ut nihil mihi desit,

Pro fide omne damnum despiciat.

Soror nostra paruula, ecclesia primitiua.

Matt. 10.

Ubera, lex & prophetiae.

Quis murus, quod ostium est.

Propugnacula argentea, responsa martyrum.

Matt. 10.

Psalm. 111.

Psalm. 91.

Ubera mea turris.

fit de scripturis utriusq; testamēti, & ecce ubera mea sicut turris, q̄a nihil cōtra possunt paga-
ni, Iudæi, hæretici. Vineā fuit pacifico in ea quē habet populos. Tradidit eā custodibus. Vir
affert pro fructu eius mille argēteos. Hoc dilecta ad gratiā & gloriā de semetipsa dicit. Et di-
lectus cōtinuo respōdens, ait: Vineā mea corā me est. Mille tui pacifici, & ducēti his q̄ cu-
stodiunt fructus eius. Ad causā dilectæ huius, quē hoc ipsum loquitur, multū p̄tinet, memi-
nisse & denarrare, in q̄ plātata fuerit vineā dilecti sui, scilicet utrū in fide an in opibus, de qua

Vineā plan-
tata i fide,
nō in operi-
bus legis.
Rom. 4.

Vineā dñi
nō legē plā-
tata est.

Hier. 2.
Gal. 3.
Esai. 5.

Rom. 4.

Ephe. 3.

Diversi ui-
neæ custo-
des.
Esai. 5. Hier. 2.
Pretium ui-
neæ.

Osee. 3.
Mysteriū
numeris.

Viduitas &
corruptio
vineę Iuda-
icæ.

Ephe. 2.
Rom. 6.

1. Cor. 9.
Oēs argen-
tei eius, mil-
le.

Rom. 4.
Mille tui pa-
cifici.

nunc dicit: Vineā fuit pacifico in ea quē habet populos. Quē nā illa est quē habet populos? Fi-
des an lex? Non utiq; lex, sed fides. In fide vineā dñi plantata est, nō in lege, quemadmodum
& Apostolus dicit, Non em̄ per legē promissio Abrahę aut semini eius, ut hēres esset mundi,
sed per iustitiā fidei. Et subinde: Ideo ex fide, ut secundum gratiā firma sit promissio omni se-
mini Abrahę, nō ei qui ex lege est solum, sed ei qui ex fide est Abrahę, q̄ est pater omnium no-
strum, sicut scriptū est, quia patrē multarū gentiū posui te ante deū, cui credidisti. Item de eo
dem: Qui cōtra spem in spem credidit, ut fieret pater multarū gentiū, secundū quod dictum
est ei, sic erit semen tuū sicut stellæ cœli, & non infirmatus est fide & c. Ergo quē habet popu-
los, ipsa est fides, q̄a per fidē Abrahā pater populorū, pater multarū gentiū factus est. ¶ Quid
igitur o æmula mea, o synagoga siue carnalis circūcisio cōtra me gloriaris, quasi de operibus
legis, q̄ sola tu sis vineā dñi? Ante legem fuit vineā dñi, plantata in fide, & tu in prauum cōuer-
sa es, plantatio aut illa permanet. Ego autē (ait plātator ipse) plantavi te vineā electā, omne se-
men uerū. Quomodo cōuersa es in prauū vineā aliena? Quid igitur lex? Propter trāsgressiones
(ait Apostolus) posita est. Hinc & alius propheta: Vineā facta est dilectio in cornu filio olei, &
sepiuit eā & c. In cornu facta, id est, in fide plantata est, q̄a fidei firmitas illa per cornu designa-
tur, de qua Apostolus: Ideo ex fide, ut secundū gratiā promissio firma sit omni semini Abrahę.
Sepiuit autē eam, q̄d est, nisi hoc ipsum, q̄ lex propter trāsgressiones posita est? Itaq; ni-
hil dubiū remanet, quin pacifico, i. dilecto (ipse est em̄ pax nostra, q̄ fecit utraq; unū) vineā fa-
cta uel plantata fuerit, nō in lege, sed in fide: & idcirco nō nouo consilio defendit dilecta hęc,
scilicet ecclesia ex gētibus, q̄ ex fide absq; opibus legis iustificet. Tradidit eam custodibus, i.
patriarchis, ducibus, iudicibus, sacerdotibus, prophetis atq; regib⁹, & sicut Esaias dixit: Tur-
rim q̄q; & torcular, i. tēplum et altare, edificauit in medio eius, et expectauit ut faceret uuas, et
fecit labruscas. Ita cōuersa est in prauū vineā aliena. ¶ Quē deinde dicit: Vir affert pro fructu
eius mille argēteos, vineā mea corā me est, mille tui pacifici & ducēti his q̄ custodiūt fructus
eius, ex opposito illius, quē in prauū conuersa est, melius intelligitur. Et fodi eam mihi (ait in
Osea dñs) quindécim argenteis & coro ordeī & dimidio coro ordeī, & dixi ad eam: Dies mul-
tos expectabis me, nec fornicaberis & nō eris uiro, sed & ego expectabo te & c. ¶ Sacramētū
in numeris istis absconditū est pulcherrimū, hic in mille ducentis argēteis, illic in quindécim
argēteis & coro ordeī & dimidio coro ordeī, cuius uidelicet sacramenti hęc summa est, q̄ ista
& uirgo sit & uiro cōiuncta: illa autē neq; uirgo, neq; uiro coniuncta. Huius nanq; uirginitatē
unitas millena, coniunctionē uero siue nuptias binarius centenus significat. Arithmetici siue
abaciste melius norunt q̄d dicif, & qua ratione unitas uirgo pronuntietur, usu habent in suis
tractatibus, q̄ uidelicet in semetipsa multiplicata nihil creat, q̄a semel unus, unus est, q̄d nulli
aliū numero cōtingit. Nā ceteri numeri in semetipsos ducti, alios creant: ut bis duo, quatuor
& ter tria, & c. Porro nuptias huius cētenus designat binarius, & hoc felicissimū est, q̄a dile-
cta hęc q̄ ex fide est, semp uiro cōiuncta est, & semp uirgo pmanet. Ecōtra illius uiduitatē se-
mel & corruptionē illud mystice designat, q̄ pretiū eius neq; in unitate mansit, neq; ad bina-
riū peruenit, cū dicif, Fodi eā mihi quindécim argenteis & coro ordeī & dimidio coro ordeī. Si
argenteos attēderis, neq; decē sunt argentei, quē esset unitas decenae, neq; uiginti, q̄ esset binari-
us decenus: sed sunt quindécim, in quo uidelicet numero plus unitate, min⁹ est binario. Simi-
liter neq; unus tantū corus ordeī, neq; duo sunt cori, sed corus & dimidiū ordeī, plus mona-
de, minus binario. Itaq; & illi hoc infelicissimū est, q̄a neq; uirgo est, neq; uirū habet. Nūc bre-
uiter literæ huius seriē recūramus: Vineā fuit pacifico in ea quē habet populos, i. omnis plan-
tatio quā plantauit dilectus uere pacificus, per quē deo recōciliati sumus, in fide plantata est
Abrahę, per quā ille oēs hēreditauit populos. Tradidit eā custodibus, cōmisit eam rectorib⁹,
uir affert pro fructu eius mille argēteos, i. qui uis operarius fidelis ac uirtuosus, scripturarum
peritus & ore facundus, cunctas fidelis sermonis copias impēdit p̄dicādo, ut percipiat tem-
pore suo q̄ppiam de fructu eius. ¶ Oēs argentei eius mille, i. oēs sermones ei⁹ cōsonant in una
fide, q̄a sicut iam supra dictū est, numerus iste millena unitas est, q̄d arithmeticis nō incogni-
tum est. Ad hęc ille: Vineā mea corā me est. Et test sensus: Ego nō sum mutatus, sed ubi plan-
ta ui, ibi quæro: & habeo vineā meā, scilicet nō in lege, sed in fide. Si em̄ q̄ ex lege, hæredes sunt,
exinanita est fides, abolita est promissio, & esset mutabilitatis, quē in deū non cadit. O tu qui-
cunq; es, q̄ in hac vineā mille argenteos (de quibus iam dictū est) expēdis, mille tui pacifici, i.
pacem

pacem, uidelicet remissionē peccatorū facientes uel acquirentes, sunt tibi: & ducenti his qm
 stodiūt fructus eius, uidelicet in eo, ut uirginali cōiugio in coelestibus nuptijs, quas hic signi-
 ficat binarius centenus, cū dilecto & dilecta in sempiternū perfruant. **L** Quæ habitas in hor-
 tis, amici auscultant, fac me audire uocem tuam. **Q**uis dicat, cui dicat, manifestum est. Dile-
 ctus enī dilectæ dicit, quæ habitas in hortis. Quibus in hortis habitat dilecta, nisi in amcenita-
 te scripturæ, in delectatione uirtutū, pulchre florentiū, bene olentiū, semper uiuentium? Fac
 me (inquit) audire uocē tuā. Quomodo? Nimirū ita sicut scriptū est, Narrabisq; filio tuo in die
 illo, dicens: Hoc est quod fecit dñs mihi. In manu enī forti eduxit me de Aegypto. Et erit qua-
 si signū in manu tua, & quasi monimētum ante oculos meos, & ut lex dñi semp sit in ore tuo.
 Nam te ueraciter ego eduxi de Aegypto, de tenebris huius seculi, de seruitute peccati, in ter-
 ram illā fluentē lac & mel, ut habitares in hortis istis, in omnibus scripturæ sacramentis, ubi
 ueraciter sunt fontes & riuī lactis & mellis, fluentes de spū dei & hoīs Iesu Christi dilecti tui.
 Fac igit ut dixi, fac me audire uocē tuā, ita ut lex dñi semper in ore tuo sit, nunc prædicando,
 nunc orando, nunc psallendo. His nanq; modis libēter audio uocē tuā; & ut amplius, sapienter
 ac solcite id facias, ecce dico tibi, amici auscultant, etiā illi, quos non uides corporalibus oculis,
 sancti scilicet angeli, iuxta illud: In conspectu angelorū psallā tibi. Quid tandem o dilecta
 dicis? **L** Fuge dilecte mi, assimilare capreæ hinnuloq; ceruorū sup mōtes aromatū. **O** uocem
 dignā auditu dilecti, uocē de corde fideli & mente humili. Hoc enī est qd aīa quælibet fide-
 lis & sapiens dicere consueuit: Dñe, non sum digna ut intres sub tectū meū, nō sum digna ut
 in me ostendas frequens aliquod p̄sentia uel uisitationis tuæ miraculū. Fuge (inquā) dilecte
 mi. Nō quæro in presenti uita gloriā, sed desidero gratiā non quæro claritatē miraculorum,
 sed opto remissionē peccatorū. Fuge (inquā) dilecte mihi, & saltus huiusmodi similes saltibus
 capreæ aut hinnuli ceruorū effice, non super me, sed sup mōtes aromatū, super p̄cella meri-
 ta sanctorū atq; perfectorū. **¶** Qui sancti atq; perfecti sunt, & causam præsentē habent, ut ne-
 cessario miracula fiant, illorū est aliter dicere: Exempli gratia, Helisei propheta, qui meritorū
 bene cōsciū, & causam habens præsentē, propter quā oporteret miracula facere: Oro, inquit
 ad Heliā, ut fiat spūs tu⁹ duplex in me. & ita factū est. duplicia enī q̄ Helias, iste miracula ope-
 ratus est, ut aliquos de populo reuocaret ab impietate Iezabel, & a peccatis Hieroboam, qui
 peccare fecit Israël. **¶** Sed & in hoc fuge dilecte mi, ut semper sis incōprehensibilis. Nā istud
 concedendū est tuæ maiestati, ut non possis cōprehendi, semperq; sis desideratus ac desidera-
 bilis, nosq; lateat, q̄ diu sumus in hoc corpore, q̄ magna sit multitudo dulcedinis tuę, quā ab-
 condisti timentibus te. Fuge fuge cautus nobis ac prouidus, ne unq̄ dum uiuimus, nos cōpre-
 hendisse arbitremur, sequentes ut cōprehendamus. Montes mōtes aromatū, ecce sup nos di-
 lectus, assimilatus capreæ hinnuloq; ceruorū. Dicit aut ad quendā unus ex amicis, sapiens ad-
 modum, si etiā sciuisset afflictū uel percussū legitime consolari: Voca ergo si est qui respon-
 deat tibi, & ad aliquē sanctorū conuerrere. O montes sancti, causam singulorū & omnium no-
 strum in uno illo, in quē hoc dictū est, recognoscimus: & idcirco quod illi ab animo indiscre-
 to datum est consiliū, nos discrete suscipimus, & sequi desideramus. Ille enī, uidelicet Iob, qd
 interpretat dolens, & in eo quod satan expetiuit eum ut tentaret, & in eo q̄ tentatus fidelis in-
 uentus est, omniū, qui pie uolentes uiuere in Christo, persecutionē patiuntur, dolores & ge-
 mitus, & subsequētes cōsolationes in semetipso p̄mōstrauit: & in respōsis suis ab illis dūta-
 xat cognoscitur, quicūq; pro causa pietatis, seu foris uisibiliter, seu intus inuisibiliter ab inuisi-
 bilibus inimicis tribulaf. Ad quem igit uestrū conuertemur? In quo ex oībus uobis fugientē
 dilectū citius consequemur & cōprehendemus? **¶** O beata Maria, mons montiū, uirgo uirgi-
 num, sancta sanctorū, ad omnes qdem conuertimur montes aromatū, & uocamus ut responde-
 ant nobis, & hoc est quod unusq; nostrū dicit: Leuaui oculos meos in montes, unde ueniet
 auxiliū mihi: sed ad te præcipue cōuertimur, ad te præ cæteris oculos nostros leuamus, tuū
 præ omībus auxiliū suspiramus. Per sanctū uteri tui sacramētum, & illum qui animā tuam
 pertransiuit, gladiū, obtine, ut uideamus ipsam illuminationē montium æternorū, scilicet di-
 lectū & ex dilecto dilectū, finalē dilectionē amborū, id est, patrē & filium & spūm sanctū de-
 um unū, uiuum & uerū, cuius regnum & imperiū permanet in secula seculorū. AMEN.

Fac me au-
dire uocē
tuam.

Exo. 13.
Deut. 6.

Psal. 137.

Matt. 8.
Fideles nō
petunt sibi
gloriā mi-
raculorū.

Petitio He-
lisei.
4. Reg. 2.

Fuge dile-
cte mi, q̄
incōprehē-
sibilis es.
Psal. 30.

Mōtes aro-
matū sunt
sancti.
Iob 5.

Ecci. 44.

2. Tim. 3.

sancti a no-
bis inuocā-
di sunt oēs,
maxie ma-
ter dei.
Psal. 120.
Luc. 2.
Gen. 49.

¶ Ecce candide lector, habes hic septē libros Commentariorū in Cantica Canticorum,
 de incarnatione uidelicet filij dei, ab omnibus iamdiu desideratos, Autore
 Ruperto, Abbate Tuitiensis, imp̄fis uero honesti uiri Arnoldi
 Byrckman, diligenter nunc iterum excusos. Anno do-
 mini M.D.XXXII, ipfis Idibus Septēbribus.

Трехсоты и девяносто

322

[illegible][illegible]

veniente. et dimittit oves et fugit. Erre. *Om. b. gre. pape.*
Audistis fratres charissimi mi ex lectione euangelica eruditione vestra: audistis et periculum nostrum. Ecce enim is qui non ex accidenti dono. sed essentialiter bonus est dicit. Ego sum pastor bonus. Atque eiusdem bonitatis formam quam nos imitemur adtingit dicens. Bonus pastor oves suas ponit pro ovibus suis. *¶* Ego sicut vinis fructificavi suavitatem odoris allii. Transite ad me oves qui concupiscitis me et a generationibus meis adimplemini allii allii. *¶* Ego diligentes me diligo. et qui mane vigilaucit ad me inuenient me. Transite ad me. *Lectio. ii.*
Ecce quod monstrat ostendit quod fuisse. Bonus pastor pro ovibus animam ponit: vti sacramento nostro corpus suum et sanguinem vertere. et oves quas redimeret carnis sue alimentis satiare. Offensa nobis est de precepti mortis via quam sequamur appositam. *¶* Quia facta est salus et virtus et

potestas christi eius. alia alia. &
Et vox de throno eruit dicens:
laudem dicite deo nostro omnes
sancti eius & qui timens deli pu-
silli & magni. Quia facra. 2. liij.
Quius nobis est exterio-
ra nostra misericorditer
omibus eius impendere: po-
stremum: si necesse sit: etiam
mortem nostram pro eisdem
omibus ministrare. A primo
autem hoc minimo peruenit
ad postremum minus sed
cum incomparabiliter longe
sit melior anima qua vivim?
terrena substantia quam exte-
rius possidemus: qui non da-
pro omibus substantiam suam:
quomodo p hijs daturus est
aiam sua? Et sunt nonnulli q-
dum plus terrenā substantiam
quam oues diligunt. Hijs me-
rito nomē pastoris perdunt.
P. Audiuī vocem in celo ange-
lorum multorum dicentium. Tūte
te domini & date claritatem illi.
& adorate eum qui fecit celū & ter-
ram mare & fontes aquarum all.
all. all. & angeli dei volan-
tem per med celū vocē magna
clamantes & tūte. Tūte. Glo-
ria in laudibz angel ap. hymn.
& sic ut sup in dnica i oct.
pasche. vñ. c. cii. Ad bene-

habere qđ ponat ante illum: quoniam in anime post seculi tenebras ad deum inspirati. nihil preter eum cogitare. nil loqui libet. sed in tueri solum qđ recognouit summe trinitati gaudii contemplari. atq; ad hoc plenius intuendū puenire satagit. *Cap. Jaco. v.*

Charissimī. Confitemini alterutrū peccata vestra et orate pro inuicēz vt saluemini: multi enim valet deprecatio fusti assidua. *Alia. O* ius vestrū habebit amicitia. t ibit ad illum media nocte et dicit illi amice cōmoda mihi tres panes quia amice meo venit d via ad me et nō habeo qđ ponā ante illū al. *ps. Benedictus. Oratio.*

Resta quesum? oēs deus vt qui in afflictioe nostra cōscij de tua pietate cōfidim? contra aduersa oia tua semp ptectione muniamur. *Per. Per* horas dici aīe. *Re. v. vis. in sabbo. i. albis. Ad tertiam. Cap. Jaco. v.*

Charissimī beliaf hō erat amicus nobis passibilis et orōne rogauit vt p glueret sup terrā. nō pluit ante et tref et moēs seret et rursūm. *aur. v. celum deit pluuia et terea.*

dit fructum suum.
Deus q̄ culpae
 tuuz destitue se
 cutis. fleus quoq̄
 nō recules: vt. q̄ po
 animaduersionis ec
 etiā pietatis grāz
 p̄fer. Ad. vi. Cap.
Si quis aut̄ ex
 uerit a veritate.
 rit q̄s eum scire deb
 cōuertit pctōres ab
 sue: saluabit atq̄ ei⁹
 z cooperit mltitudinē
 Arce die parce
 pplo tuo: nūll
 ris aduersitatis? fa
 pcioso sanguis filii tu
 si. 2. Re. 34. et. Cap.
Quā vīm hab
 bz. z libit ad illi
 nocte: z dicit illi. an
 da mihi tres panes
 cus me⁹ venit d̄ via
 nō habeo qd̄ ponā
Deus qui culp
 iras pijs verb
 cuti: vt nos a nris in
 emūdes: da nob. z de tua
 tuo p̄ficere: z de tua
 solat̄ione gaudere.
 2. Is. 54. Cap.
Dexte z accipi
 tas iustitias

250

Debit 5000 1/2
Debit 5000 1/2